

Mötesbok: Äldrenämnden (2025-11-20)

Äldrenämnden

Datum: 2025-11-20

Plats: Esplanaden, Länken, Stadhuset

Kommentar:

Dagordning

Tid: Torsdagen den 20 november kl. 08.30

Plats: Esplanaden, Länken, Stadshuset

Upprop

Beslut om justeringstid

Dagordning

Allmänna ärenden

143/25 Godkännande av dagordningen	3
144/25 Anmälan av jäv	4

Ärenden under handläggning/ej offentliga

145/25 Äldreomsorgsdirektören informerar	5
--	---

Allmänna ärenden

146/25 Ekonomirapport	6
147/25 Månadens goda exempel	11
148/25 Verksamhetsplan och budget 2026	12
149/25 Internkontrollplan 2026	61
150/25 Flexibel korttidsavlösning	66
151/25 Remissvar - Mål och riktlinjer för arbetet med nationella minoriteter och urfolket samerna	70
152/25 Yttrande över motion 24/2025 - Testa innan du köper – välfärdsteknik för en tryggare vardag	87
153/25 Yttrande över motion 28/2025 - Trygghet och brottsförebyggande i äldreomsorgen	97
154/25 Yttrande över motion 29/2025 - Språk och kommunikation i äldreomsorgen	104
155/25 Yttrande över motion 31/2025 - Attraktiv arbetsplats genom avlastning	109
156/25 Yttrande över motion 32/2025 - Inrätta ett Äldrekompetenscenter	114
157/25 Tidplan upphandling hemtjänst enligt LOU	121
158/25 Återkoppling av nämndinitiativ (S, KD) - Satsning på samarbete mellan äldreomsorgen i Umeå och Ung Omsorg	124
159/25 Återkoppling av nämndinitiativ (S, MP) - Omtag för hemtjänstens avgiftsmodell	128
160/25 Anmälan av delegerade beslut/anmälningsärenden äldre-nämnden	134
161/25 Återkoppling kurser och konferenser	286
162/25 Övriga frågor	287

Denna behandling '143/25 Godkännande av dagordningen' har inget tjänsteutlåtande.

Denna behandling '144/25 Anmälan av jäv' har inget tjänsteutlåtande.

Denna behandling '145/25 Äldreomsorgsdirektören informerar' har inget tjänsteutlåtande.

Tjänsteskrivelse

2025-11-11

Äldrenämnden

Diariennr: ÄN-2025/00003

Ekonomirapporter äldrenämnden 2025

Förslag till beslut

Äldrenämnden har tagit del av informationen.

Ärendebeskrivning

Nämndens budgetavvikelse för perioden januari–oktober 2025 uppgår till +72,1 mnkr. De tre största verksamhetsområdena – hemtjänst i ordinärt boende, vård- och omsorgsboenden samt gemensamma kostnader redovisar samtliga betydande överskott.

Den positiva avvikelsen och överskottet mot budget förklaras främst av:

- Färre utförda hemtjänsttimmar än budgeterat
- Lägre kostnader än budgeterat inom vård- och omsorgsboenden, till följd av verksamhetsförändringar i samband med flytten från boendena på Tomtebo och Haga till Västteg.
- Outnyttjad budget för eventuellt öppnande av vilande boendeplatser.
- Budget för oförutsedda händelser inom omställningsarbetet.

Årsprognosen för nämnden bedöms till en positiv budgetavvikelse på 85,0 mnkr.

Beslutsunderlag

Ekonomirapport januari – oktober 2025

Beredningsansvariga

Sofia Westin, ekonomichef

Pernilla Henriksson
Äldreomsorgsdirektör

Sofia Westin
Ekonomichef

Äldrenämnden – Ekonomirapport för perioden januari till oktober 2025

Nämnden redovisas för perioden januari–oktober 2025 en budgetavvikelse på 72,1 mnkr. Utfallet är avsevärt bättre än samma period föregående år. De tre största verksamhetsområdena – hemtjänst i ordinärt boende, vård- och omsorgsboenden samt gemensamma kostnader redovisar samtliga betydande överskott.

Den positiva avvikelsen och överskottet mot budget förklaras främst av:

- Färre utförda hemtjänsttimmar än budgeterat, vilket även innebär en tydlig minskning jämfört med föregående år.
- Lägre kostnader än budgeterat inom vård- och omsorgsboenden, till följd av verksamhetsförändringar i samband med flytten från boendena på Tomtebo och Haga till Västteg.
- Outnyttjad budget för eventuellt öppnande av vilande boendeplatser.
- Oförbrukad budget för oförutsedda händelser inom omställningsarbetet.

Årsprognosen för nämnden visar ett positivt budgetutfall på 85,0 mnkr. Den positiva avvikelsen förklaras av överskott inom hemtjänst, vård- och omsorgsboenden samt gemensamma kostnader.

Hemtjänstverksamheten beräknas redovisa ett överskott på 31 mnkr. Detta beror framför allt på att det totala antalet hemtjänsttimmar har minskat kraftigt under året och är betydligt lägre än föregående år. Samtidigt förstärktes budgeten för 2025 i syfte att möta eventuella volymökningar, vilket bidragit till det positiva utfallet.

Även verksamheten för vård- och omsorgsboenden prognostiserar ett positivt resultat på 30 mnkr. De lägre kostnaderna jämfört med budget förklaras till stor del av verksamhetsförändringar i samband med flytten från boendena på Tomtebo och Haga till Västtogs vård- och omsorgsboende. Därtill har budgeterade medel för ökad volym och vilande platser inte nyttjats under året.

För gemensamma kostnader beräknas ett överskott på 22 mnkr. Den största delen av avvikelsen förklaras av att budgeten för oförutsedda kostnader inte har behövt användas samt att mer statsbidrag än tidigare beräknat har kunnat nyttjas. Vidare har den tillfälliga pausen i upphandlingen av ett nytt verksamhetssystem medfört lägre kostnader än planerat. Även utbildningsbudgeten och Praktikcentrum väntas redovisa överskott vid årets slut.

Prognosen har justerats från 75 mnkr till 85 mnkr. Den förändrade prognosen förklaras främst av ett större överskott än tidigare beräknat inom nämndens gemensamma kostnader, dels till följd av återförda reserverade medel för tjänsteköp, dels något högre statsbidrag än vad som tidigare prognosticerats.

Akkumulerat resultat (mnkr)	jan	feb	mar	apr	maj	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec	Prognos	Årsbudget
1. Nämnd- styrelseverksamhet	0,1	0,2	0,2	0,3	0,3	0,3	0,4	0,5	0,6	0,6			0,0	2,6
2. Hemtjänst i ordinärt boende över/under 65 år	-0,3	2,3	6,0	11,1	13,7	14,8	17,8	20,7	24,7	27,3			31,0	524,1
-varav dagverksamhet i ordinärt boende	-0,1	-0,1	-0,2	-0,3	-0,3	-0,3	0,5	0,5	0,3	0,1			0,0	12,2
- varav hälso- och sjukvård i hemmet	-1,0	-1,8	-1,8	-1,5	-1,9	-3,4	-2,5	-3,4	-3,0	-3,9			-5,0	124,9
3. Vård- och omsorgsboende inkl korttidsboende	0,9	4,0	12,3	12,7	14,7	14,3	16,2	17,7	21,8	24,3			30,0	739,9
-varav korttidsboende inkl HSL	-0,2	-0,2	0,2	0,0	0,0	-0,3	-0,8	-0,7	-0,8	-0,5			0,0	67,4
- varav hälso- och sjukvård särskilt boende	-1,1	-2,2	-2,1	-3,2	-4,2	-5,4	-4,1	-8,0	-7,7	-8,2			-9,0	113,4
4. Öppen verksamhet ej bistånd	0,2	-0,1	0,0	0,1	0,2	0,4	1,2	1,6	1,7	1,8			2,0	17,0
5. Gemensamma kostnader och handläggare myndighet	2,9	6,9	9,1	11,1	12,0	12,7	14,7	17,1	18,9	18,1			22,0	113,5
Akkumulerad budgetavvikelse 2025	3,8	13,3	27,7	35,3	41,0	42,4	50,3	57,7	67,7	72,1	0,0	0,0	85,0	1 397,1
Akkumulerad budgetavvikelse 2024	-3,0	0,0	-2,1	-6,3	-3,0	-3,6	3,8	5,5	10,3	12,3	16,7	20,5	15,0	

Nämnd och styrelseverksamhet

Nämnd- och styrelseverksamheten redovisar en positiv budgetavvikelse om 0,6 mnkr. Arvoden har utbetalats enligt plan. För helåret bedöms ett mindre överskott, **årsprognosen** avrundas till 0 mnkr

Hemtjänst i ordinärt boende

I hemtjänstens resultat ingår verksamheten *Din kommunala hemtjänst*, ersättning till privata hemtjänstutförare enligt LOV samt kostnader för anhörigvård, hemsjukvård, dagverksamhet och biståndsbedömning i ordinärt boende. Den totala budgetavvikelsen för hemtjänsten uppgår till +27,3 mnkr.

Enbart hemtjänsten i ordinärt boende uppvisar en positiv avvikelse mot budget med 31,1 mnkr. Jämfört med föregående år syns en markant kostnadsminskning. Utfallet förklaras främst av att det totala antalet hemtjänststimmar har minskat kraftigt samtidigt som budgeten för hemtjänstverksamheten 2025 förstärktes för att möta eventuella volymökningar. Antalet utförda hemtjänststimmar är nu lägre än föregående år och motsvarar nivåerna före pandemin. Arbetet med förebyggande insatser och strukturella uppföljningar har gett önskad effekt. Detta har även bidragit till en minskning av kostnaden för köp av huvudverksamhet, som har minskat med 15 % jämfört med samma period föregående år.

Nettokostnaderna för "Din kommunala hemtjänst" har minskat löpande under senare delen av 2024 och fortsatt under år 2025. Det har medfört en minskning med 10,6% jämfört med samma period föregående år. Verksamheten har arbetat intensivt med kostnadseffektivitet och bemanningsekonomi. Enbart hemtjänsten i ordinärt boende väntas för året redovisa en positiv budgetavvikelse med 36,0 mnkr.

Hälso- och sjukvård i ordinärt boende (hemsjukvård) redovisar en negativ budgetavvikelse med 3,9 mnkr. Nettokostnader är 2% högre än perioden januari-oktober 2024. Sommarbonus är utbetald. Årsprognosen för hälso- och sjukvård i ordinärt boende är en negativ budgetavvikelse med 4,0 mnkr. Avvikelsen beror främst på högre driftkostnader än budgeterat.

Årsprognosen i den samlade verksamheten hemtjänst i ordinärt boende, inklusive hälso- och sjukvård i hemmet och dagverksamhet, bedöms till en positiv avvikelse med 31 mnkr.

Vård- och omsorgsboende

I verksamheten vård- och omsorgsboende (särskilt boende) ingår även korttidsboende samt hälso- och sjukvård inom vård- och omsorgsboenden. Verksamheten redovisar för perioden en positiv budgetavvikelse på 24,3 mnkr.

Av det totala överskottet mot budget avser 33,0 mnkr särskilt boende. Nettokostnaderna för verksamheten är 1,7 % lägre än motsvarande period föregående år. De lägre nettokostnaderna förklaras främst av att fler platser på vård- och omsorgsboenden var i drift under samma period 2024. Pausade boendeplatser förväntas öppnas under slutet av året.

Årsprognosen för särskilt boende uppgår till en positiv budgetavvikelse på 39,0 mnkr. Utfallet förklaras främst av lägre kostnader än budgeterat till följd av verksamhetsförändringar i samband med flytten från vård- och omsorgsboendena på Tomtebo och Haga till Västtogs vård- och omsorgsboende, samt att budget för ökad volym/vilande platser inte har nyttjats under året.

Korttidsboendeplatserna är i nuläget överbelagda och redovisar en negativ budgetavvikelse på -0,5 mnkr för perioden. Verksamheten har vidtagit och arbetar fortsatt med åtgärder för att nå balans. Bedömningen är att korttidsverksamhetens budget kommer att vara i balans under 2025.

Inom hälso- och sjukvården på vård- och omsorgsboenden överstiger nettokostnaderna budget, vilket innebär en negativ budgetavvikelse på 8,2 mnkr för perioden. Underskottet avser främst verksamhetskostnader i form av övrig drift. Kostnaderna ökade under årets första månader men har därefter minskat, vilket ger en nettokostnadsutveckling på 3 % jämfört med motsvarande period föregående år. Årsprognosen för verksamheten visar en negativ budgetavvikelse på 9,0 mnkr, främst till följd av högre driftkostnader än budgeterat.

Den totala **årsprognosen** för vård- och omsorgsboende, inklusive korttidsboende och hälso- och sjukvård, bedöms uppgå till en positiv budgetavvikelse på 30,0 mnkr. Prognosen baseras på fortsatt lägre kostnader till följd av att färre platser än budgeterat har nyttjats under året.

Gemensamma kostnader och handläggare myndighet

Överskottet mot budget för gemensamma kostnader, som uppgår till +18,1 mnkr, förklaras av flera faktorer. Avvikelsen avser främst budgetramen för oförutsedda kostnader, även kostnader för licenser kopplade till nya digitala initiativ samt utvecklingen av nytt verksamhetssystem inte nått budgeterad nivå, vilket sammantaget genererar ett överskott. Vidare redovisar både utbildningsbudgeten och Praktikcentrum en positiv avvikelse mot budget.

Årsprognosen bedöms till en positiv budgetavvikelse med 22,0 mnkr, vilket är en förbättring med 8 mnkr jämfört med prognosen i september. Den förändrade prognosen är främst hänförlig till återförda reserverade medel för tjänsteköp, där ett nytt avtal med leverantör har medfört lägre kostnader än förväntat. Därtill har statsbidrag kunnat nyttjas i högre grad än vad som tidigare prognosticerats, vilket ytterligare bidrar till den förbättrade årsprognosen.

Investeringsplan

Utfallet för investeringar under perioden januari–oktober uppgår till 9,2 mnkr, jämfört med en budget om 33,2 mnkr. Detta ger en budgetavvikelse på 24,1 mnkr.

Avvikelsen beror dels på att investeringarna och nyttjandet av investeringsbudgeten har förskjutits till slutet av hösten. Utöver planerade investeringar under hösten beror den lägre investeringsnivån på att teknik- och fastighetsförvaltningen inte har kunnat tillhandahålla de lokaler som planerats. Budgeten för inventarier och utrustning bedöms därför inte komma att nyttjas fullt ut under året, och reinvesteringar genomförs inte enligt plan. Den totala prognosen innebär att nettoinvesteringarna för året blir 19,2 mnkr lägre än budgeterat.

(mnkr med en decimal)	Budget okt 2025	Utfall okt 2025	Budget-avvikelse okt 2025	Utfall helår 2024	Budget helår 2025	Prognos helår 2025	Årsprognos budgetavvikelse 2025
Verksamhetens nettoinvesteringar	-33,2	-9,2	24,1	-30,3	-40,2	-21,0	19,2

Nyttjande av årets överskott – satsningar på kvalitet och arbetsmiljö

På äldrenämndens möte i maj fick förvaltningen i uppdrag att undersöka hur årets prognosticerade överskott kunde användas för att stärka verksamhetens kvalitet och personalens arbetsmiljö. Totalt planeras cirka 6 miljoner kronor av årets överskott (investering- och driftbudget) att användas för ändamålet. En stor del satsas inom Hälso- och sjukvårdsverksamheten, som under året haft underskott och därmed begränsat inköp.

Hälsa och arbetsmiljö

Satsningar för att främja personalens hälsa och arbetsmiljö inkluderar:

- El-cyklar och cykelhjälm för hemtjänsten
- Arbetskläder till samtliga verksamheter (sommar- och vinterkläder, kläder till vikarier och ordinarie personal)
- Träningsutrustning, ergonomiska ryggsäckar, kontorsmöbler och möbler till personalytor.
- Utbildning för fysioterapeuter och arbetsterapeuter med fokus på hållbarhet i arbetslivet

Teknik och utrustning

Satsningar för att stödja personalen och effektivisera arbetet inkluderar:

- iPads, mobiltelefoner och hörlurar
- Bladderscan, läkemedelsskåp och lyftar
- Fläktar, aircondition, torkskåp och städrobotar
- VR-kit
- Tekniken avseende live-sändningar Seniortorget
- Rullstolsvågar

Kvalitet och patientsäkerhet

Satsningar för att förbättra vårdkvaliteten inkluderar:

- HLR-träning för personal
- Saturationsmätare och digitala blodtrycksmätare

Tjänsteskrivelse

2025-10-22

Äldrenämnden

Diariennr: ÄN-2025/00013

Månadens goda exempel äldrenämnden 2025

Förslag till beslut

Äldrenämnden har tagit del av informationen.

Ärendebeskrivning

Månadens goda exempel är Eriksdal - ett stjärnmärkt boende. Av nomineringen framgår att Eriksdal på kort tid initierat och implementerat stjärnmärkningsarbetet och därmed blivit första boende i Umeå kommun att bli stjärnmärkt. Genom stjärnmärkningen kan verksamheten visa på och garantera att 80% av personalen har en utbildning avseende nollvision, demenssjukdomar och kognitiv svikt i enlighet med kriterierna från svenskt demenscentrum. Genom stjärnmärkningen skapas också möjlighet och förutsättningar för att mäta kvalitetsindikatorer.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse 2025-10-22

Beredningsansvariga

Joakim Åsberg, HR-strateg

Pernilla Henriksson
Äldreomsorgsdirektör

Anna Karlander
Kanslichef

Tjänsteskrivelse

2025-11-13

Äldrenämnden

Diariennr: ÄN-2025/00001

Äldrenämndens verksamhetsplan och budget 2026

Förslag till beslut

Äldrenämnden fastställer verksamhetsplan och budget för 2026.

Ärendebeskrivning

I verksamhetsplan och budget konkretiserar och beskriver nämnden den styrning och planering som ska vara gällande för nämndens verksamheter under kommande verksamhetsår.

Utgångspunkter för verksamhetsplanering är det planeringsdirektiv och den budgetram kommunfullmäktige fastställt för kommande år, av kommunfullmäktige fastställt nämndreglemente samt övriga aktiverande och normerande styrdokument som är gällande för nämnden.

Äldrenämnden beslutar verksamhetsplan och hur nämndens av kommunfullmäktige fastställda budgetram ska fördelas mellan nämndens verksamheter i november varje år.

Beslutsunderlag

Äldrenämndens verksamhetsplan och budget 2025

Äldrenämndens utmaningar och möjligheter på 3–5 års sikt

Beredningsansvariga

Pernilla Henriksson, äldreomsorgsdirektör

Anna Karlander, kanslichef

Anna Bergström, kvalitetschef

Sofia Westin, ekonomichef

Rebecca Andersson, HR-chef

Beslutet ska skickas till

Kommunstyrelsen

Pernilla Henriksson
Äldreomsorgsdirektör

Anna Karlander
Kanslichef

Äldrenämndens utmaningar och möjligheter på 3–5 års sikt

Den demografiska utvecklingen möts med förebyggande insatser

Äldrenämnden delar utmaningar med äldrenämnder i hela landet och välfärdssektorn i stort. Befolkningsprognosen i Umeå visar en större ökning inom åldersgruppen 80+ år, under kommande år jämfört med tidigare år. Ökningen började år 2023 och från att tidigare år ökat i snitt 3 % från år till år, bedöms åldersgruppen öka med 5–6% mellan 2024–2029. Från år 2030 väntas sedan utvecklingstakten minska för gruppen och dämpas till ca 1,5–2% från år till år fram till 2036. Det är i denna åldersgrupp som behovet av stöd och omsorg troligast är som störst.

För att möta den demografiska utvecklingen med en kraftig ökning av antalet äldre under planeringsperioden behöver äldrenämnden med samarbetsparter kraftsamla tillsammans. Det handlar primärt om att ge förutsättningar för den äldre att leva ett självständigt liv längre i det egna hemmet och fördröja behovet av omfattande vård och omsorg. När en större andel äldre bor kvar hemma längre så behövs satsningar på förebyggande arbete, mötesplatser och aktiviteter för äldre, men också trygga och tillgängliga bostäder och bostadsområden, goda kommunikationer och närhet till en bra samhällsservice. Det behövs även en stor variation av bostäder för olika faser i livet i olika prisnivåer. Ett bra exempel på att samverka mellan flera aktörer behövs är kommunens bostadsförsörjningsprogram 2022–2030 som har ett stort fokus på äldre personer och tillgänglighet i bostäder.

Äldreomsorgens satsning kring Seniortorget har som syfte är att ge inspiration och information om seniorlivet fortsätter att utvecklas. Genom Seniortorget har kommunen möjlighet att arbeta mer förebyggande och evidensbaserat.

Äldreomsorgens mottagningsenhet fortsätter vara ett nav för information till kommunens äldre invånare. Information ges i en mängd olika frågor för att kunna stötta och/eller hänvisa vidare för att stödja ett självständigt liv. Telefonerna bemannas av handläggare som också kan ta emot förändrade behov hos personer som redan har insatser från äldreomsorgen. Det ligger väl i linje med den nya socialtjänstlagens syfte – att socialtjänsten ska vara tillgänglig för invånarna.

Välfärdsomställning

Hur ställer vi oss för att möta framtida utmaningar? Omställning till den nya socialtjänstlagen och utvecklingen mot nära vård markerar tillsammans en viktig välfärdsomställning. Fokus flyttas från att främst hantera problem när de redan

uppstått, till att arbeta mer förebyggande och hälsofrämjande. Socialtjänsten ska bli mer tillgänglig och kunskapsbaserad, främja jämställda och jämlika livsvillkor, med insatser som kan ges tidigt och utan omfattande behovsprövning.

Nära vård innebär att vård och stöd ges mer samordnat utifrån personens behov, med mindre fokus på organisatoriska gränser. Tillsammans skapar dessa förändringar ett mer sammanhållet system där individen får stöd i rätt tid, på rätt plats och med större inflytande över sitt eget liv.

Bedömningen från såväl äldrenämnden som nationella myndigheter är att denna välfärdsomställning kommer att pågå i flera år och involvera såväl flera nämnder i kommunerna som andra organisationer och civilsamhälle. Omställningen kräver ett långsiktigt arbete i samverkan samt kontinuerlig uppföljning.

Kompetensförsörjning och ökad attraktivitet som arbetsgivare

En större andel äldre och samtidigt en lägre andel i den arbetsföra befolkningen innebär utmaningar för såväl samhällsekonomin som för kompetensförsörjningen inom vård och omsorg. Bristen på personal och ökande behov inom vård och omsorg är kännbar och samtidigt är arbetslösheten fortsatt rekordlåg i Umeå kommun.

Äldreomsorgens fleråriga kompetensförsörjningsplan beslutas i ny version för åren 2026–2028 i december. Den utgör en grund för arbetet med verksamhetens behov av personal och kompetens. Arbetet fortsätter med aktivitetsplaner kopplat till kompetensförsörjningsplanen i syfte att tydliggöra och konkretisera insatserna som görs för att möta kompetensförsörjningsutmaningen. Utifrån genomfört scenarioarbete som försöker hitta strategier för att möta upp innevarande och kommande behov samtidigt som det råder kompetensförsörjningsbrist ska fokus vara på behålla-perspektivet – fler behöver välja och vilja vara kvar inom äldreomsorgens verksamheter.

För att tackla kompetensförsörjningsutmaningen behövs ett parallellt arbete med att ställa om verksamheterna, arbeta mer förebyggande samt vara en attraktiv arbetsgivare så att medarbetare trivs och vill stanna kvar likväl som att locka potentiella medarbetare. Fler personer behöver utbildas och/eller vidareutbildas inom vård- och omsorgsycket för att säkerställa kvalitet i verksamheten. Den statliga satsningen "Äldreomsorgslyftet" är förlängt till 2027 och fortsätter därmed att ge möjlighet att utbilda medarbetare till undersköterska på betald arbetstid. Utöver detta behöver äldrenämnden internutbilda medarbetare för att höja kompetensen i verksamheten för att klara av att leverera en kvalitativ vård och omsorg.

Fler personer ska bo hemma längre vilket kräver förändringar inom hemtjänst och hemsjukvård. Det krävs kontinuerlig kompetensutveckling vilket också kan ge möjlighet till karriärvägar inom vård- och omsorg. Den framtida kompetensförsörjningen kommer dock inte enbart kunna lösas genom en ökad

utbildningsvolym. Digitalisering och automatisering av vissa arbetsuppgifter tillsammans med omställning till att arbeta mer förebyggande och hållbart är nödvändigt för att klara framtidens vård- och omsorg.

Äldreomsorgen behöver även arbeta vidare med att minska sjukfrånvaron samt arbeta för en långsiktig och hållbar arbetsmiljö genom delaktighet. Utifrån nämndens strategi och prioriterad process Kompetensförsörjning fortsätter arbetet.

Digital transformation skapar möjligheter till omställning

För en ökad digitalisering och användning av välfärdstekniska lösningar så finns ett antal utmaningar, inte minst gällande ekonomiska resurser och personalresurser vid införande av nya lösningar. För att möjliggöra en transformation i önskvärd takt behöver tillräckliga resurser avsättas såväl i äldreomsorgens verksamheter men även i centrala stödfunktioner i kommunen. För ökad digitalisering behövs inte bara nya system, utan även teknisk utrustning för ökad mobilitet, exempelvis smarta telefoner och plattor till medarbetarna men också en digital infrastruktur som stöttar äldreomsorgens projekt. Medarbetarnas vana och vilja att använda allt fler tekniska hjälpmedel i sin arbetsvardag behöver också stimuleras.

Äldrenämnden ser goda möjligheter med att samla digitala insatser i den särskilda enhet – Digital vård - och omsorg där målbilden är en tvärprofessionell enhet vars uppdrag är att utföra digitala insatser och åtgärder till den äldre, samt att bistå verksamheternas personal med rådgivning och stöd via digitala kanaler. Genom en dedikerad utförarenhet minskas den annars tids- och resurskrävande omställningen då merparten av medarbetare skall förändra sitt arbetssätt, utbildas, anskaffa behörigheter med mera.

Vidare finns stora möjligheter i att nyttja den tekniska utvecklingen inom Artificiell intelligens (AI) och att fokusera mer på ett datadrivet arbetssätt där såväl vård- och omsorgsnära som mer administrativa processer kan underlättas vilket kan frigöra tid till individnära arbete. Arbete kring detta pågår via initiativet Datadriven kommun.

En utmaning för fortsatt digitalisering är att lagstiftningen i vissa avseenden är otydlig eller inte utvecklas i tillräcklig takt för att den tekniska utvecklingen ska kunna omsättas i verksamheten. Tillgänglighet till och nyttjande av information är en nyckelfråga inom detta område.

Bilden av äldreomsorgen är grundläggande för omställningen

Samhället förändras och utmaningarna leder till att verksamheten förändras. Vård - och omsorgsboende har nu få likheter med de ålderdomshem som många fortfarande ser framför sig vilket gör att förväntningarna på verksamheten blir något annat än den verksamhet som bedrivs idag. Idag bor vi i mycket högre utsträckning hemma, självständigt eller med olika former av vård - och

omsorgsinsatser – en riktning som beslutats sedan flera år och inte bara i Umeå. En person som idag flyttar in på vård - och omsorgsboende har behov av omfattande insatser dygnet runt. Det innebär också att hemtjänsten och hemsjukvården förändras.

Dialog och kommunikation med invånare och samverkansparter krävs för att öka förståelsen för de förändringar som behöver göras för en hållbar äldreomsorg - nu och framåt.

Äldrenämnden verksamhetsplan och budget 2026

Beslutad av: Äldrenämnden

Beslutsdatum: 251120

Gäller för: Äldreomsorgsförvaltningen

Diarienummer: ÄN-2025/00001-7

Innehåll

Inledning.....	3
Äldrenämndens grunduppdrag	3
Nämndens vision	5
Nämndens övergripande mål	5
Nämndens strategier	6
En äldreomsorg i omställning	7
Insatser och verksamhet	11
Förebygga	15
Civil beredskap	17
Brottsförebyggande arbete	19
Information och kommunikation	20
Digitalisera.....	21
Nära vård i samverkan.....	23
Kvalitet- och patientsäkerhetsarbete.....	24
Äldrenämndens planering för inriktningsmål och tillhörande program	28
Äldrenämndens tilläggsuppdrag	32
Äldrenämndens arbete med personalpolitiska mål	34
Äldrenämndens drift- och investeringsbudget	37
Äldrenämndens styrning och uppföljning av externa utförare	40
Äldrenämndens styrkort 2026.....	41

Inledning

Kriser skadar verksamheten. Kriser ger också möjlighet till förbättring och utveckling. Förtroende för den vård - och omsorg som äldre nämndens ansvarar för behöver återupprättas och bilden av äldreomsorgen behöver breddas.

Fokus 2026 är därför på förstärkning av kvalitets- och kompetenshöjande åtgärder, för de äldre och för nämndens personal för att säkra en trygg vård - och omsorg.

Kompetensförsörjningen, det förebyggande arbetet och arbetet med digitalisering fortsätter - en nödvändighet för att verksamheten ska kunna vara livskraftig både nu och framåt med syfte att ge rätt insatser och en trygg vård och omsorg för de äldre i Umeå Kommun.

Äldrenämndens grunduppdrag

Grunduppdraget förtydligar det kommunala ändamålet med nämnden samt nämndens roll och ansvar. Grunduppdraget är specifikt för en nämnd. Grunduppdraget ska vara långsiktigt och gälla för minst en mandatperiod. Kommunfullmäktige följer årligen upp hur en nämnd uppfyllt sitt åtagande utifrån grunduppdraget.

Inom ramen för grunduppdraget fastställer nämnden hur styrning och verksamhetsuppföljning ska utformas.

De insatser som utförs inom nämndens ansvarsområde har i huvudsak sin grund i individuella behovsprövade beslut med stöd av socialtjänstlagen (SoL). Nämnden är också vårdgivare enligt Hälso- och sjukvårdslagen (HSL) för berörda verksamheter.

Grunduppdrag

Äldrenämnden ansvarar för kommunens insatser inom äldreomsorg samt hälso- och sjukvård på primärvårdsnivå i den enskildes hem för personer 65 år och äldre.

Äldreomsorgens insatser är frivilliga och ges efter en ansökan från den enskilde och utifrån en individuell bedömning.

Äldrenämndens övergripande uppdrag är att främja självständighet och kvarboende. Detta sker genom förebyggande verksamhet, information kring seniorlivet och aktiviteter som främjar hälsa och välmående hos den enskilde.

Äldrenämnden ger service, vård och omsorg i form av hemtjänst och hemsjukvård samt stöd i form av dagverksamhet, korttidsboende samt stöd och avlastning för anhöriga. Är den enskilde i behov av heldygnsoomsorg och omfattande hälso- och sjukvård bedöms behov av plats på ett vård- och omsorgsboende.

Nämndens planering för grunduppdragets genomförande

Äldrenämndens verksamhetsstyrning utgår från det som kommunfullmäktige anvisat nämnden att ansvara för i grunduppdrag och reglemente. I kommunfullmäktiges planeringsförutsättningar fastställs årligen inriktningsmål, särskilda uppdrag, programområden samt budgettilldelning som styr nämndens arbete. Nämnden fastställer utifrån grunduppdrag, planeringsförutsättningar och ekonomisk tilldelning i verksamhetsplan och budget för kommande år i november månad. Nämnden tillser en god internkontroll utifrån kommunallagen och kommunfullmäktiges riktlinjer för intern styrning och kontroll. Internkontrollplan för kommande år beslutas även den i november

För styrning av det systematiska förbättringsarbetet används nämndens Ledningssystem för ett systematiskt kvalitetsarbete – senast reviderat och beslutat 2024. Det baseras på Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd.

Umeå kommuns pensionärsråd, UPR

Äldrenämnden ansvarar för samordning av Umeå Kommuns pensionärsråd, UPR som är ett organ för samråd och information mellan Umeå Kommun och pensionärsorganisationerna i Umeå. Rådet arbetar för att viktiga frågor för pensionärer uppmärksammas i kommunens nämnder och förvaltningar. Rådet sammanträder 5 ggr/år.

En lagstyrd verksamhet

Äldreomsorgen är i hög utsträckning en lagstyrd verksamhet och föremål för en omfattande styrning från stat och myndigheter i tillämpningen av lagstiftning, genom förordningar, föreskrifter och allmänna råd. Det kommunala handlingsutrymmet inom äldreomsorg och hälso- och sjukvård är därför begränsat.

Majoriteten av nämndens verksamheter arbetar utifrån individuella beslut som bygger på den enskildes ansökan om insatser. Inför beslut om insatser görs en utredning och bedömning utifrån den enskildes behov.

Äldreomsorgsförvaltningen

Äldreomsorgsförvaltningen under ledning av äldreomsorgsdirektör ger stöd i utförande av nämndens ansvar och beslut. Äldreomsorgsdirektören styr förvaltningen, hur verksamhetens ska bedrivas samt verkställer politiska beslut. Förvaltningens stödjande enheter består av ekonomienhet, HR-enhet samt stab bestående av kansli (gemensamt med stöd - och omsorgsförvaltningen), kommunikation och kvalitetsfunktioner samt digitaliseringsenhet.

Samtliga verksamhetsområden tar fram årliga planer för verkställande av nämndens grunduppdrag, vision och strategier innehållande aktiviteter och målvärden för respektive område.

De av nämnden beslutade strategierna: förebygga, kompetensförsörja och digitalisera har verksamhetsgemensamma processgrupper med utsedda processledare och representanter för olika verksamheter i varje grupp. Äldreomsorgsdirektörens ledningsgrupp är styrgrupp för dessa processgrupper.

Förvaltningens gemensamma målsättning är att arbeta för en hög måluppfyllnad av grunduppdraget tillsammans med nämnden.

Uppföljning av nämndens grunduppdrag

Äldrenämnden säkerställer grunduppdrag, mål och övriga uppdrag genom uppföljning av aktiviteter, resultatmått samt ekonomiskt utfall. Nämndens uppföljning syftar även till att kunna jämföra utveckling över tid samt med andra kommuner.

Nämnden beslutar om ett antal nyckeltal för att följa utvecklingen relaterat till nämndens grunduppdrag, övergripande mål och inriktning. Där det är möjligt görs även nationella jämförelser. Samtliga nyckeltal går att följa över tid. Nämnden följer även resultat av nationella brukarenkäter inom vård – och omsorgsboende samt hemtjänst.

Baserat på nämndens egen uppföljning, verkställighet av beslut, tillsyner, revisioner, internkontroll och officiell statistik gör nämnden bedömning av grunduppdragets genomförande och återskärter bedömningen till kommunfullmäktige enligt anvisning.

Nämndens vision

Syftet med visionen är att den ska vara en samlande kraft som främjar långsiktigt arbete. Nämnden ska med gemensamma krafter skapa en hållbar äldreomsorg - visionen pekar ut riktningen **”Tillsammans för ett bättre liv – livet ut!”**

Nämndens övergripande mål

Äldrenämnden har fastställt två övergripande mål för att nå visionen:

- Självständighet i hemmet
- Trygg och säker vård och omsorg

Nämndens strategier

Utifrån visionen och de övergripande målen har äldre-nämnden fastställt fyra strategier. Syftet med strategierna är att de ska vägleda organisationen i arbetet och prioritera fokus för utveckling av verksamheterna såväl som nämndens egna prioriteringar.

Samarbeta

Vi utvecklar framtidens äldreomsorg tillsammans med andra verksamheter och samarbetspartners. All vård och omsorg skapas tillsammans med den enskilde.

Förebygga

Vi förmedlar kunskap som bidrar till att fler kan leva ett självständigt och gott liv. Tidiga och rehabiliterande insatser hjälper den enskilde och anhöriga.

Kompetensförsörja

Vi stärker äldreomsorgens viktigaste resurs - medarbetarna. Med en god arbetsmiljö, kompetensutveckling och nya arbetssätt behåller och attraherar vi fler medarbetare med kompetens och engagemang.

Digitalisera

Vi erbjuder digitala tjänster med den enskildes behov i fokus. Med teknik som en naturlig del i vardagen ökar både självständighet och trygghet.

En äldreomsorg i omställning

Den demografiska utvecklingen och fler äldre

Befolkningsprognosen i Umeå visar en större ökning inom åldersgruppen 80+ år, under kommande år jämfört med tidigare år. Ökningen började år 2023 och från att tidigare år ökat i snitt 3 % från år till år, bedöms åldersgruppen öka med 5–6% mellan 2024–2029. Från år 2030 väntas sedan utvecklingstakten minska för gruppen och dämpas till ca 1,5–2% från år till år fram till 2036. Det är i denna åldersgrupp som behovet av stöd och omsorg troligast är som störst.

År 2026 ska det enligt prognosen bo 7 510 personer över 80 år i Umeå Kommun och 17 137 personer mellan 65–79 år. Totalt sett 24 647 personer över 65 år.

Andelen äldre i såväl särskilt boende som med hemtjänst har sjunkit under de senaste åren. Det tyder på att äldre i större utsträckning bor kvar hemma längre, självständigt med eller utan stöd av andra insatser som till exempel teknisktöd. Äldreomsorgen har sedan flera år haft fokus på förebyggande och hälsofrämjande insatser och information. Andelen äldre med hemtjänst (65+) är högre än i riket - 8,1% jämfört med rikets 6,9 %. Andelen äldre i särskilt boende (65+) är likvärdig rikets - 3,8%.

Det förebyggande arbetet och tidiga insatser tillsammans med en generellt friskare och mer aktiv äldre befolkning fortsätter att påverka behovsbilden. Ett faktum är dock också att fler och mer komplexa insatser ges i hemmet, av hemtjänst och hemsjukvård vilket ställer krav på kompetens och samverkan.

För att klara av omställningen behöver många hjälpas åt. Nämndens verksamheter samarbetar med andra kommunala nämnder och bolag för att nå bästa resultat för

kommuninvånarna. Andra viktiga samverkanspartner är bland annat regionen, civilsamhället, universitet och andra kommuner.

Omvärldsbevakning är en viktig del i underlag för utveckling och förbättringsarbete liksom i de utredningar som förvaltningen gör. Velfärdsutmaningen är gemensam för landets alla kommuner och det vi kan lära av andra ska vi ta till oss.

Scenarioarbete

I nämndens arbete med omställning har en visualisering gjorts med hjälp av nio olika scenarion. Modellen visar hur effektivt verksamheten lyckas med sin kompetensförsörjning i relation till hur effektivt förebyggande åtgärder och invånarnas folkhälsa minskar invånarnas behov av äldreomsorg. Syftet med scenarierna är att ge en gemensam bild av var verksamheten befinner sig i dag och vilken riktning den är på väg mot. Den ska också underlätta prioriteringar och fokus i det fortsatta arbetet genom att synliggöra önskade och oönskade utvecklingsvägar.

Analysen visar att äldreomsorgen 2025 har något färre andel invånare med lika stort och lika komplicerat behov av äldreomsorg samt brist på framför allt utbildad personal inom verksamheten. Minskat behov av vård- och omsorg visar på ett gynnsamt förebyggande arbete med tydlig riktning mot mycket effektiva interventioner och mycket bättre folkhälsa.

Den största utmaningen är att nämnden samtidigt också hanterar en omfattande kompetensförsörjning med brist på framför allt utbildad personal och tendenser för brist på såväl utbildad, som outbildad personal. Behålla-perspektivet och intern utbildning är därför extra viktigt i det fortsatta arbetet.

Scenarioarbetet svarar upp mot kommunfullmäktiges uppdrag **2023:1**

Omställning till en ny socialtjänstlag

En ny socialtjänstlag trädde i kraft den 1 juli 2025. Inriktningen i omställningen är att socialtjänsten ska arbeta mer förebyggande, vara lätt tillgänglig, främja jämlika och jämställda levnadsvillkor samt baseras på kunskap och beprövad erfarenhet.

Äldrenämnden har sedan flera år haft ett stort fokus på det förebyggande arbetet vilket avspeglas såväl i vision, mål och strategier. Verksamhetsplanen redovisar de prioriterade för året inom ramen för strategiarbetet. Det pågår en rad utvecklingsarbeten där nya arbetssätt kopplat till ej behovsprövade insatser testas, exempelvis Hjärnträffen. Ytterligare insatser tillkommer under året, exempelvis utforskas möjligheten att erbjuda dagverksamhet utan behovsprövning. De nya arbetssätten ska utvärderas under året.

Socialtjänsten ska främja jämlika och jämställda levnadsvillkor. Möjligheten att få stöd och insatser av äldreomsorgen får inte påverkas av förhållanden som kön, könsidentitet, ålder, sexuell läggning, funktionsnedsättning, nationalitet eller kulturell bakgrund. Det behöver finnas medvetenhet och kunskap om detta i alla verksamheter. Inom ramen för arbetet har en kartläggning av utbildningar inom området jämställdhet genomförts under 2025. Arbetet fortsätter och fördjupas under året. Utredning och prevention har under en längre tid jobbat aktivt med jämställdhetsarbete. Läs mer under Inriktningsmål.

Nämndens verksamhet ska vara av god kvalitet och bedrivas i enighet med vetenskap och beprövad erfarenhet. En viktig del är att bygga och analysera lokal kunskap. Det gör nämnden genom kontinuerlig uppföljning, bland annat att jobba med förbättringar utifrån de resultat som framkommer av brukarundersökningar och andra kunskapsunderlag. Äldrenämnden samarbetar med universitetet och deltar i flera forskningsprojekt tillsammans med Samhällsmedicin och rehabilitering, bland annat AKTIV65+ som syftar till att skapa samarbeten och initiativ mellan olika aktörer på i samhället som kan överbrygga svårigheter som identifierats för att stödja äldre personer att öka sin fysiska aktivitet och därigenom öka hälsa och livskvalitet. Eller projektet Jämlig hälsa som syftar till att motverka ojämlikheter i hälsa genom att ta fram hälsofrämjande insatser tillsammans med personer som bor i socioekonomiskt utsatta områden. Ett särskilt fokus ligger på sambandet mellan hälsa, platser och socialt deltagande. Projektet bedrivs i två områden i Umeå: Ersboda och Ålidhem.

Fler insatser som görs inom ramen för omställningen är en del av kvalitetsarbetet och sammanfattas i det avsnittet. Förbättrad uppföljning av kvalitet i verksamheterna är ett utvecklingsområde under året.

Andra relevanta lagförändringar inom äldreomsorgen

Under året förväntas också en hel del lagförändringar som påverkar nämndens verksamhetsområden

- **Hälso- och sjukvårdens beredskap (prop. 2024/25:167) – föreslås träda i kraft 1 januari 2026 resp. 1 januari 2027**

Förslag som syftar till att stärka hälso- och sjukvårdens beredskap i händelse av kris och krig. 1 januari 2026 tydliggörs vilka skyldigheter kommuner och regioner har att erbjuda vård och hjälpa varandra under fredstida krissituationer, höjd beredskap och katastroftillstånd.

Läs om nämndens planering under rubriken Civil beredskap.

- **Nästa steg för en god och nära vård (prop 2025/26:19) – föreslås träda i kraft 1 juli**

Det förtydligas att region och kommun ska samverka med varandra i planeringen och utvecklingen av hälso- och sjukvården, att primärvården ska tillgodose både fysiska och psykiska vårdbehov, det införs krav på att det ska finnas en medicinskt ansvarig för rehabilitering i kommunen, det förtydligas att en medicinsk bedömning av läkare och sjuksköterska vid behov ska erbjudas oavsett tid på dygnet i kommunal hälso- och sjukvård

Läs om nämndens planering under Nära vård i samverkan.

- **Ett språkkrav för språkutveckling (SOU 2024:78) – slutbetänkande december 2024, troligt ikraftträdande 1 juli**

Läs om nämndens pågående arbete under personalpolitiska mål

- **Stärkta insatser för äldre och för de som vårdar eller stöder närstående – lagrådsremiss oktober 2025, föreslås träda i kraft 1 juli**

Läs om nämndens arbete och förberedelser under rubriken Stärkta insatser för anhöriga.

- **Fast omsorgskontakt på äldreboenden – förväntas träda i kraft 1 juli**

Sedan 2022 har fast omsorgskontakt varit krav inom hemtjänsten. Nu införs det inom särskilt boende. En fast omsorgskontakt kan underlätta samordningen mellan hälso- och sjukvård och socialtjänst och bidra till en mer individanpassad vård och omsorg

Nämnden kommer följa införandet via delårsrapporter under året och sammanfattande i årsbokslut.

- **Utökade registerkontroller vid anställning i kommun**

Kommuner ska i fler fall än i dag kunna ta del av information från belastningsregistret – och i vissa fall även misstankeregistret – innan de anställer någon. Syftet är att motverka att personer med brottsliga eller skadliga intentioner tar anställning i kommunala verksamheter. Reglerna föreslås gälla för personer som ska arbeta i hemmet åt äldre personer eller vuxna med funktionsnedsättning, arbeta med barn, eller anställas till vissa ledande befattningar inom kommuner. Förväntas träda i kraft 1 mars. *Inom Umeå Kommun pågår en utredning hur kontroller kan utvecklas innan lagstödet är på plats.*

Vad säger forskningen?

Umeå universitet och Umeå kommun publicerade sommaren 2024 en rapport som presenterar samlad kunskap om vad som behövs för att äldre personer ska kunna bo kvar i sina hem och leva självständigt, tryggt och med högt välbefinnande.

Rapporten sammanställer nationell och internationell forskning om äldre personers boende och behov, och betonar vikten av ett holistiskt och personcentrerat perspektiv. Den lyfter fram proaktiv samhällsplanering, social delaktighet och användning av digital teknik som nyckelfaktorer för att äldre ska kunna bo kvar i sina hem och leva självständigt, tryggt och med högt välbefinnande. Rapporten används bland annat i utvecklingsarbeten inom de prioriterade strategierna och i samverkan med andra. En viktig del är dialogen med seniorerna i Umeå, vad är viktigt nu och framåt?

Relaterade dokument

- Rapport Tillsammans för ett bättre liv – livet ut

Insatser och verksamhet

Äldreomsorgen utför vård- och omsorgsinsatser i personers ordinära boende i form av hemtjänst och hemsjukvård. Inom hemtjänsten finns kommunal och externa utförare.

Utifrån beslut i kommunfullmäktige byter Umeå Kommun under 2026 upphandlingsmodell för hemtjänst - från Lag om valfrihetssystem, LOV till Lag om

offentlig upphandling, LOU. Nämnden kommer under året besluta om de upphandlingsdokument som ska ligga till grund för den nya upphandlingen.

Nämnden har gett förvaltningen i uppdrag att utreda förutsättningarna för att införa ramtid inom hemtjänst och medel finns avsatta i budget för året. Ramtid kan beskrivas som en total tidsram för insatser hos en person utan att ange exakt när och hur insatser ska ges.

Hemsjukvård bedrivs av kommunen på primärvårdsnivå i den enskildes hem för den som inte själv kan ta sig till en av regionens hälsocentraler enligt den s.k. tröskelprincipen.

För att stötta kvarboende i det ordinära boendet ges även stöd och insatser i form av dagverksamhet, korttidsboende samt stöd och avlastning för anhöriga som vårdar en närstående.

Äldreomsorgen bedriver även vård- och omsorgsboende (särskilt boende) för äldre. Särskilt boende innebär heldygnsomsorg inklusive hälso- och sjukvård för de boende. Kommunen ansvarar för hälso- och sjukvårdsinsatser upp till sjuksköterskenivå på vård- och omsorgsboenden samt korttidsboenden. Äldrenämndens hälso- och sjukvårdsinsatser, både i ordinärt och särskilt boende, är organiserade i en gemensam enhet.

Inom vård- och omsorgsboende kommer fokus under året vara på samarbetet med hälso- och sjukvården för att minska risker och öka kvalitet samt fokus på en meningsfull vardag för de äldre. Den nya rollen kvalitetsundersköterska ska implementeras. Även medarbetarnas delaktighet i arbetet ska utvecklas.

Under de senaste åren har beviljande av korttidsvistelse ökat markant såväl i samband med utskrivning från sjukhus som från ordinärt boende. Under perioder har korttidsverksamheten haft överbeläggning, alternativt att utskrivningsklara patienter fått vänta på plats på korttidsvistelse inom slutenvården. I syfte att öka självständigheten för den enskilde inför hemgång, planeras en utveckling av korttidsverksamheten att genomföras under året.

Ändamålsenliga lokaler

För att möta framtidens lokalbehov utifrån befolkningens behov av insatser och med fokus hållbarhet, långsiktighet, boendemiljö och en bra arbetsmiljö för personalen har en utredning och lokalförsörjningsanalys med tillhörande investeringsplan genomförts. Den har utarbetats i samarbete med tekniska nämndens förvaltning. Utredningen tar hänsyn till den tidigare framtagna risk- och sårbarhetsanalysen för lokalförsörjning. Under 2026 planeras fördjupade utredningar av två vård- och omsorgsboenden: Eriksdal och Prästsjögården. Utredningarna genomförs i samverkan med teknik- och fastighetsförvaltningen.

Under året kommer vård- och omsorgsboendet Solgården i Hörnefors att genomgå anpassningar för att förbättra personalutrymmen samt administrativa ytor, med syfte att skapa en mer funktionell och effektiv arbetsmiljö

Stärkta insatser för anhöriga

Anhöriga spelar en avgörande roll i omsorgen om äldre och är en viktig resurs i vår verksamhet. Med utgångspunkt i den nationella anhörigstrategin ska äldreomsorgen under kommande period utveckla och förstärka anhörigperspektivet i verksamheten.

1 juli 2026 förväntas en förändring i socialtjänstlagen som innebär att kommunerna får ett utökat ansvar att stärka stöd till anhöriga. Stödet kan innefatta information, rådgivning och andra former av stödinsatser. Förslaget innebär bland annat en lagstadgad rätt till en anhörigkontakt. För att svara upp mot det nya lagförslaget inom äldreomsorgen ska en anhörigkontakt i form av anhörigkonsulent erbjudas. Konsulenten ska ge anpassad information, vägledning och stöd i planering av åtgärder, utan krav på individuell behovsprövning.

Som en del av stärkt stöd till anhöriga ska en särskild plan tas fram i samverkan mellan stöd- och omsorgsförvaltningen samt äldreförvaltningen. Syftet är att säkerställa ett strukturerat och tillgängligt stöd till anhöriga inom båda verksamhetsområden, i linje med kommande lagstiftning.

Flexibel avlösning på korttidsboende har testats under 2025. Syftet med insatsen är att anhöriga som vårdar närstående med kort varsel kan erbjudas avlösning utifrån ett rambeslut med 42 dygn/år. **Beslut om permanent insats läggs till efter nämnd**

Dagverksamhet

Dagverksamheten inom äldreomsorgen är riktad till personer med mild till måttlig demenssjukdom eller till personer med kognitiv svikt till följd av annan sjukdom eller funktionsnedsättning. Deltagarna bor kvar i det egna hemmet och är inte yrkesverksamma. Verksamheten fungerar även som ett stöd för anhöriga genom att erbjuda avlösning. Hjärnträffen riktar sig till personer som nyligen fått en demensdiagnos och erbjuder deltagande i mindre grupp utan myndighetsbeslut.

Dagverksamheten utgår från ett personcentrerat och rehabiliterande arbetssätt, där individens resurser och behov står i centrum. Aktiviteterna är inspirerade av FINGER-modellen och syftar till bibehållen eller ökad livskvalitet och självständighet. FINGER-modellen är baserad på de vetenskapliga resultaten av FINGER-studien, som visar att koordinerade livsstilsåtgärder inom fem områden kan förebygga eller fördröja utvecklingen av kognitiv svikt. Dessa områden är: hälsosam kost, fysisk aktivitet, kognitiv träning, sociala aktiviteter och kontroll av hjärt- och kärlrelaterade riskfaktorer

För att öka möjligheten för personer med demenssjukdom att leva ett gott liv och kunna bo kvar i det egna hemmet så länge som möjligt, kommer verksamheten att arbeta för att fler personer ska få tillgång till Hjärnträffen eller dagverksamhet i ett tidigare skede av sjukdomen.

Det ska ske genom förbättrad samverkan externt och internt, se över möjligheten att erbjuda dagverksamhet som en insats utan behovsprövning samt stärka kommunikationen genom utveckling av kommunikationsvägar och informationsmaterial med målet att nå målgruppen i rätt tid.

Stjärnmärkning

Dagverksamheterna har genomgått ett utvecklingsarbete enligt en av Svenskt Demenscentrum framtagna utbildningsmodell för att öka kunskap om demenssjukdomar och ge ytterligare verktyg för att arbeta personcentrerat. När minst 80% av personalen har genomfört samtliga fyra utbildningssteg och arbetar utifrån modellen tilldelas diplommet Stjärnmärkt. Stjärnmärkningen omprövas sedan varje år. Under 2024 blev dagverksamheterna stjärnmärkta och var då först ut i förvaltningen.

Vård - och omsorgsboende samt Din kommunala hemtjänst har plan för utbildning och implementering utifrån nämndens beslut att samtliga verksamheter ska stjärnmärkas. Under 2025 stjärnmärktes Eriksdal vård - och omsorgsboende. Nämnden följer resultatet. Näst på tur är Dragonens vård - och omsorgsboende.

Demenssamordnare och demensteam

Äldrenämnden har en särskild demenssamordnare och ett demensteam som med olika kompetenser arbetar med att ge råd, stöd och handledning kring omvårdnad, förhållningssätt och bemötande av personer med demenssjukdom både till anhöriga och till personal – i ordinärt boende och på vård - och omsorgsboende. Demensteamet i Umeå fick 2025 Demensförbundets utmärkelse Årets Demensteam och fonden stipendiet som syftar till att uppmärksamma ett multiprofessionellt demensteam/kognitivt team och bidra till att sprida goda exempel i Sverige

Handlingsplan för Standardiserat insatsförlopp (SIF) vid demenssjukdom tas fram

Standardiserat insatsförlopp vid demenssjukdom (SIF) är en modell som Socialstyrelsen har tagit fram för att stödja ett personcentrerat arbetssätt och mångprofessionell samverkan kring personer med demenssjukdom.

Implementering av SIF inom äldreomsorgen är sedan tidigare påbörjat.

För att säkerställa införandet upprättas en gemensam plan för äldreomsorgen.

Planen sträcker sig över fem år med årlig översyn och koppling till konkreta åtgärdslistor som beskriver utvecklingsområden och förbättringsarbeten.

Planen bygger på nationella riktlinjer, strategier och det lokala vårdprogrammet i Västerbotten.

Förebygga

Äldrenämnden prioriterar förebyggande insatser för att ge förutsättningar för den äldre att leva ett självständigt liv och möjliggöra kvarboende i det egna hemmet. Krav på förebyggande arbete finns numera såväl i hälso- och sjukvårdslagen som i den nya socialtjänstlagen på ett mer tydligt sätt än tidigare, och omställningsarbete kopplade till dessa lagstiftningsförändringar går hand i hand.

I nämndens förebyggande arbete ingår att ge information och vägledning såväl som att inspirera till ett liv som förebygger psykisk och fysisk ohälsa. Äldreomsorgens resurser, både ekonomiskt och i form av personal, behöver räcka till de som bäst behöver. Förvaltningen samlar flera professioner både inom egen förvaltning och berörda andra förvaltningar i ett särskilt processarbete för ett gemensamt prioritera och driva det fortsatta förebyggande arbetet i linje med nämndens strategi och övergripande mål om självständighet i hemmet och en trygg och säker vård -och omsorg.

Exempel på pågående arbeten är att förebygga fall, förebygga ofrivillig ensamhet, upprätthålla sina egna förmågor, främja hälsosamma matvanor och främja munhälsa hos äldre, och att förebygga uppkomst av demens.

Äldreomsorgens mottagningsenhet – för rätt stöd i rätt tid

Äldreomsorgens mottagningsenhet, med målet att förbättra tillgänglighet och stödet för kommuninvånarna öppnade i oktober 2024. Enheten bemannas av handläggare och har öppet veckans alla vardagar.

Enheten är ett resultat av äldres önskemål om enklare kontaktvägar in till Utredning äldre. Här ges information i en mängd frågor som är viktiga för kommunens äldre invånare och personal inom hemtjänst och hemsjukvård kan hjälpa äldre som redan har insatser att snabbt få kontakt vid ex förändrade behov.

Syftet är också att tidigt kunna ge rätt information och hänvisningar för att stötta ett självständigt liv. Det faller också väl in med nya socialtjänstlag - socialtjänstens insatser ska vara lättillgängliga.

Seniortorget – inspiration och kunskap för ett aktivt liv

Seniortorget främjar ett aktivt och självständigt liv för seniorer genom information, inspiration och samverkan. Tillsammans med olika aktörer erbjuds föreläsningar och aktiviteter som bygger på forskning om hälsosamt åldrande. Flera föreläsningar sänds digitalt och kan ses i efterhand, vilket ökar tillgängligheten.

Digitalisering är ett viktigt område där Seniortorget bidrar till ökad kunskap och trygghet. Genom regelbunden IT-hjälp, i samarbete med universitet och civilsamhälle, får seniorer stöd i att använda digitala tjänster. Digitala Seniortorget, en webbaserad plattform som tagits fram tillsammans med seniorer och samverkanspartner gör det enkelt att hitta aktiviteter, mötesplatser och frivilliguppdrag.

Som en del i kommunens arbete för att förebygga fallolyckor har träningsprogrammet Stark och säker utvecklats. Programmet har spridits i både stad och landsbygd genom samverkan med föreningar och fritidsnämnd.

För att stödja kvarboende har Seniortorget bidragit med kunskap om boendeanternativ. På umea.se finns samlad information under "Bo bra" om olika boendeformer, hur bostäder söks och tips inför flytt.

Framåt är fokus att nå fler med digitala sändningar, utveckla innehållet och guida seniorer till social gemenskap – både i stadens olika delar och på landsbygden

Länk: [Seniortorget - Umeå kommun](#)

Mötesplatser och aktiviteter

Mötesplatser och aktiviteter särskilt riktade för äldre finns runt om i hela kommunen.

Äldreomsorgen utvecklar denna del av den preventiva verksamheten i nära samarbete med civilsamhället, andra verksamheter och samarbetspartners. Mötesplatser kan till exempel bemannas av volontärer.

Aktiviteter görs tillgängliga via Digitala Seniortorget-appen och nyhetsbrev.

Det viktiga volontärskapet

Utvecklingsarbetet för att minska isolering, minska ofrivillig ensamhet och öka möjligheten till social samvaro mellan Utredning äldre och Frivilligcentralen fortsätter. Handläggaren kan med den äldres tillåtelse förmedla kontakt med Frivilligcentralen för att få kontakt med någon av de volontärer som är aktiva. Frivilligcentralen tar kontakt och arbetar med att matcha personen med lämplig volontär. Handläggaren följer upp med den äldre hur det gått.

Frivilligcentralen är också en viktig samverkanspartner till Seniortorget och i samverkan med pensionärsorganisationerna. Till exempel genomförs s.k. Pratcaféer i olika delar av Umeå för att erbjuda samvaro i det egna bostadsområdet samt Digitaldagar för de som vill bli mer aktiva digitalt. På Frivilligcentralen ges också återkommande digitalt stöd kring ex mobiler och appar i ett samarbete med Umeå Basket samt att det finns volontärer som kan hjälpa till att installera utrustning i hemmet.

Civil beredskap

Äldrenämnden och övriga nämnder har under 2025 i reglementet fått ett tilldelat ansvar för civil beredskap. Vi befinner oss dessutom i ett osäkert omvärldsläge och för att säkerställa en trygg vård och omsorg utvecklar nämnden arbetet med civil beredskap, ett område som rymmer både krisberedskap och civilt försvar. För att samhällsviktig verksamhet inom nämndens ansvarsområde ska kunna bedrivas även under störda förhållanden arbetar

förvaltningen bland annat med kontinuitetshantering och att utveckla krisledningsorganisationen.

Civil beredskap är ett aktuellt område där det ständigt fattas nya beslut, både på statlig och kommunal nivå. Enligt kommunfullmäktiges *Inriktning för förmågehöjning Civil beredskap* ska arbete omgående inledas för att kommunen ska ha en grundläggande förmåga (72 timmar) att bedriva samhällsviktig verksamhet i kris och krig. Senast 2027 ska förmågan ha höjts till att kunna bedriva samhällsviktig verksamhet i 2 veckor.

Den 1 januari 2026 träder enligt förslag en rad bestämmelser i kraft i hälso- och sjukvårdslagen som rör civil beredskap inom hälso- och sjukvård. Bestämmelserna kommer troligen ha en betydande påverkan på nämndens verksamheter och innebär i korthet att kommuner och regioner:

- Får utökade skyldigheter att planera sin vård tillsammans
- Blir skyldiga att lagerhålla sjukvårdsprodukter (träder i kraft 1 januari 2027)
- Kan bli skyldiga att hjälpa varandra vid katastroftillstånd
- Ska ingå i totalförsvarsplaneringen

För att kunna nå de kommungemensamma målen och de nya krav som kommer av lagstiftning behöver arbetet med civil beredskap fortsätta att utvecklas och resurssättas. Äldrenämnden kommer därför att förstärka med en särskilt avsatt tjänst. En nyckel är samverkan med andra nämnder och förvaltningar, inte minst med tekniska nämnden som har fått ett särskilt uppdrag rörande reservkraft, livsmedel, drivmedel och förbrukningsmaterial/reservdelar.

Brottsförebyggande arbete

Nämnden beslutade under 2025 om en extern granskning av hur brott mot äldre hanteras inom nämndens verksamheter med särskilt fokus på polisanmälningar. Granskningen förväntas återrapporteras till nämnden i början av året och ge vägledning kring fortsatt arbete. Nämnden har även gett förvaltningen i uppdrag att polisanmäla misstänkta brott mot äldre och ta fram rutin för detta, att samverka med kommunens säkerhetsenhet, polismyndighet, Centrum mot våld och Kvinno- och tjejjouren i Umeå samt tillse att stöd till brottsoffer ges. Arbetet fortsätter under året.

En lagförändring som kommer påverka och möjliggöra ökat informationsutbyte mellan myndigheter är att en ny sekretessbrytande bestämmelse (prop. 2024/25:180) träder i kraft 1 december 2025. Den möjliggör utbyte av information på begäran och eget initiativ mellan alla myndigheter i syfte att förebygga, motverka, upptäcka och utreda brott, felaktiga utbetalningar, fusk och regelöverträdelser. Socialtjänstsekretessen är inte längre undantagen. Socialstyrelsen har i uppdrag av regeringen att ta fram kunskapshöjande insatser för socialtjänsten utifrån lagförändringen. Kompetensutveckling behövs inom samtliga verksamheter inom äldrenämndens verksamhetsområde.

I Umeå Kommuns brottsförebyggande program ersätter tidigare styrdokument inom området och blir ett paraply för all brottsproblematik är fokus på att minska riskfaktorer och arbeta förebyggande. Alla nämnder ska bedriva ett brottsförebyggande arbete integrerat i sitt grunduppdrag.

Äldrenämnden har bland annat genom Seniortorget återkommande bjudit in polisen för att ge information till de äldre hur de kan skydda sig mot bland annat ID-kapningar och telefonbedrägerier. Brottsförebyggande åtgärder har också stärkt genom tydliga rutiner för upptäckt av våld i nära relation och samarbete med Umeå kvinno- och tjejjour har inletts med hemtjänsten. Arbetet fortsätter under året, med kompetensutveckling och med fortsatt samarbete med andra.

Äldrenämnden har också betonat att Umeå Kommuns brottsförebyggande råd, UmeBrå, särskilt behöver uppmärksamma våld mot äldre.

Relaterade styrdokument

- Umeå Kommun brottsförebyggande program (beslutas i kommunfullmäktige i december 2025)

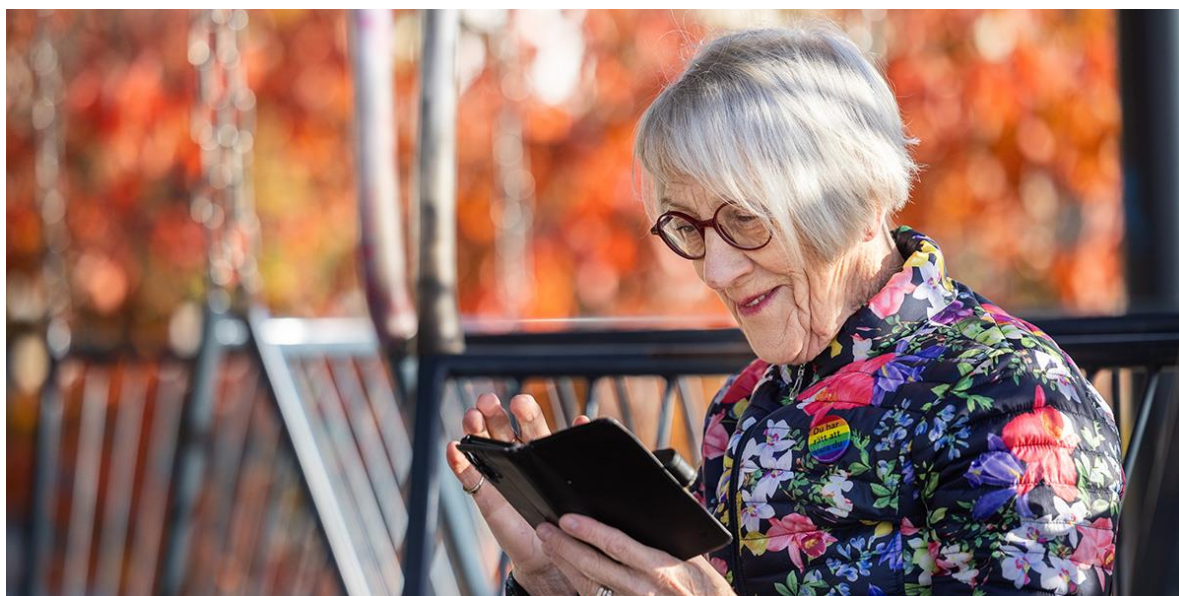

Information och kommunikation

Äldreomsorgen är en offentlig verksamhet som finns till för äldre invånare med behov av stöd för att klara sin vardag. Äldreomsorgen vill också inspirera till ett självständigt och bra seniorliv. Det innebär att vi har ett viktigt informationsansvar. För att nå fram på bästa sätt behöver vi utgå från målgruppens behov och förutsättningar. Det är också viktigt att möta upp artiklar, insändare och frågor i media.

Verksamheterna arbetar utifrån årlig framtagna kommunikationsstrategi och har stöd av förvaltningens kommunikatörer. Intern kommunikation behöver vara uppdaterad så att alla i organisationen har den information de behöver för att kunna utföra sitt uppdrag och för att känna delaktighet i nämndens hela grunduppdrag.

För att lyfta fram goda exempel i verksamheterna utses månatligen Månadens goda exempel och presenteras i äldrenämnden. Dessa utses i samverkan med fackliga samverkanspartners och bygger på nomineringar som skickats in. Två gånger/år lyfter äldrenämnden själv fram goda exempel som uppmärksammas vid ex besök i verksamheterna. Det är äldrenämndens presidium som utser dessa. Det är också en del av att vara en lärande organisation, det som fungerar väl i en verksamhet kan inspirera andra.

Digitalisera

Den digitala omställningen i verksamheterna behöver öka i snabb takt. Det är en nödvändighet både för att nå målet om ökad självständighet och kvarboende i det egna hemmet samt för att vård - och omsorgspersonal ska räcka till insatser där de verkligen behövs. För att skapa bättre förutsättningar för den digitala omställningen etablerar äldrenämnden under 2026 en utförarenhet för digitala insatser, benämnd Digital vård och omsorg. Målbilden är en tvärprofessionell enhet vars uppdrag är att utföra digitala insatser och åtgärder till den äldre, samt att bistå verksamheternas personal med rådgivning, stöd och via digitala kanaler.

Införandet av trygghetsskapande teknik inom vård- och omsorgsboenden slutfördes under 2025 vilket medför att samtliga boenden har ny basteknik, exempelvis i form

av trygghetslarm med tillbehör, samt att ca 650 platser har utrustats vårdssensorn Room-mate. Användningen av vårdssensorer medför att riskfyllda situationer kan upptäckas och risk för exempelvis fall kan minskas samtidigt som personalen får ett mer anpassat stöd i det dagliga arbetet genom underlättad planering och prioritering av insatser.

Under 2026 ligger fokus på hur data och information som produceras kan användas på bästa sätt i den pågående omställningen för att säkerställa att förväntade nyttor realiserar.

Hos personer som bor kvar i ordinärt boende finns sedan tidigare dessa vårdssensorer installerade men användningen har hittills varit begränsad till att endast omfatta tillsyn nattetid. Under hösten 2025 påbörjades ett pilotprojekt för att utvärdera hur larmfunktionerna fungerar i ordinärt boende. Syftet är att ytterligare höja säkerheten och tryggheten för den enskilde samt att värna om den enskildes integritet genom att minimera antalet planerade digitala tillsyner. Beroende på resultat av piloten sker ett eventuellt ett breddinförande preliminärt under 2026.

Utifrån att införandet av ett nytt processtöd avbröts och avtalet med leverantören ömsesidigt avslutades har ett nytt upphandlingsprojekt påbörjats som fortlöper under 2026. Målbilden är att upphandlingen ska vara klar till januari 2027 och att äldre nämnden därefter planerar för ett kommande införandeprojekt.

Upphandlingen vilar på deltagandet i SKRs initiativ Handslaget vilket innebär att det förfrågningsunderlag som Handslaget tagit fram kommer att användas i den kommande upphandlingen. Under den pågående upphandlingen fortsätter verksamheterna att använda det befintliga verksamhetssystemet där flera uppdateringar sker för att upprätthålla god funktionalitet. Detta inkluderar exempelvis införandet av en ny modul för hälso- och sjukvårdsprocessen som benämns Hälsoärende.

Införandet av planeringsverktyg har genomförts inom den kommunala hemtjänsten med gott resultat och under 2026 planeras för fortsatt införande i fler verksamheter. Vård- och omsorgsboende genomför en pilot som ligger till grund för beslut gällande ett eventuellt breddinförande. Även inom Hälso- och sjukvård i hemmet pågår förberedande dialoger inför ett preliminärt införande. Planeringsverktyget underlättar både planering av insatser och logistik samt uppföljning och finns tillgängligt i personalens arbetsmobiler.

Under 2025 påbörjades även införandet av ett nytt hjälpmedelssystem med syfte att leva upp till lagstadgad skyldighet gällande spårbarhet av hjälpmedel samt ökad

effektivitet i hjälpmedelsprocessen. Under 2026 ger detta goda förutsättningar för att följa upp och identifiera förbättringsområden kopplat till hjälpmedelsprocessen.

Under det gångna året har flera initiativ gällande datadriven verksamhet samt användning av AI initierats. Dessa initiativ fortlöper under 2026 med fokus på att effektivisera och kvalitetssäkra såväl administrativa processer som mer vård- och omsorgsnära aktiviteter.

Digitalisering är inte bara en nödvändighet inom äldreomsorgen. Den kommungemensamma planen för digital omställning slår fast att alla nämnder och kommunala bolag ska arbeta för att skapa nytta för kommuninvånarna och bidra till en bättre användning av kommunens resurser.

Relaterade styrdokument

- Kommungemensam Plan för digital omställning 2025–2028

Nära vård i samverkan

Omställningen till nära vård handlar om att skapa en vård och omsorg som utgår från invånarnas behov, inte utifrån organisatoriska gränser.

För att möta invånarnas behov krävs ett helhetsperspektiv. Det innebär att hälso- och sjukvård, socialtjänst, skola, elevhälsa och andra samhällsaktörer behöver arbeta tillsammans, inte var för sig.

I Västerbotten tas nu ytterligare ett kliv framåt genom att ta fram en gemensam plan för primärvården. Primärvården är en gemensam vårdnivå och ett gemensamt åtagande mellan

kommuner och region. Primärvården har en nyckelroll och är ofta den första kontakten invånaren har med vården. Här finns möjligheten att fånga upp behov tidigt, samordna insatser och bygga långsiktiga relationer. En stark primärvård är avgörande för att nå målet om god och jämlik hälsa för alla. Den gemensamma planen för primärvård bygger på den gemensamt framtagna framtidsbilden och Färdplan Nära vård 2030. Den utgår från vägledande principer för samverkan och syftar till att skapa förutsättningar för en sammanhållen vård och omsorg utifrån invånarens perspektiv.

Den gemensamma planen för primärvård innehåller aktiviteter som behöver prioriteras under 2026.

I Umeå finns konkreta exempel på hur omställningen tar form. Här utvecklas hemsjukvårdsteam där läkare och kommunens sjuksköterskor arbetar tillsammans. Målet är att skapa trygghet, kontinuitet och en mer personcentrerad vård.

Nya arbetssätt växer fram med förbättrade kontaktvägar, strukturerade ronder och gemensamma hembesök. Det är ett tydligt exempel på hur vi kan skapa en mer sammanhållen och effektiv vård för dem som behöver det mest.

Omställningen till nära vård är ett långsiktigt arbete. Det kräver både uthållighet och samarbete över tid

Relaterade styrdokument för Nära vård

- Färdplan Nära Vård 2030 i Västerbotten (KF 2023)

Kvalitet- och patientsäkerhetsarbete

Den lagstiftning som äldrenämndens verksamheter förhåller sig till innehåller krav på god kvalitet och god och säker vård, som systematiskt ska följas upp, utvecklas och säkras.

Med god kvalitet menas att en verksamhet uppfyller de krav och mål som gäller för verksamheten. Aktuella krav och mål finns i lagar, föreskrifter och bestämmelser om hälso- och sjukvård och socialtjänst, samt de mål och strategier som nämnden fastställt.

Som stöd och styrning för kvalitetsarbetet används nämndens ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete som följer Socialstyrelsen föreskrifter. Ledningssystemet reviderades senast 2024. Verksamhetschefer ansvarar för det systematiska kvalitetsarbetet på verksamhetsnivå medan det övergripande arbetet sker genom stöd och struktur i de olika delarna.

Systematiska uppföljningar över tid, analyser, och jämförelser med andra verksamheter och jämförbara kommuner är ett sätt för att kunna bedöma och identifiera förbättringar för kvalitet. Kvalitetsregister finns också som stöd. De kvalitetsregister som äldreomsorgen använder sig av är Senior alert, Palliativa registret samt Svenskt register för beteendemässiga och psykiska symptom vid demens (BPSD). Arbetet med att använda underlag från kvalitetsregister som en del i förbättrings- och utvecklingsarbete behöver stärkas under året.

Verksamheterna ska rapportera avvikelser, som analyseras och åtgärdas för att minimera risken att negativa händelser inträffar igen. Allvarliga vårdskador utreds och anmäls till Inspektionen för vård – och omsorg enligt Lex Maria. Allvarliga missförhållanden utifrån socialtjänstlagen anmäls enligt Lex Sarah.

En samlad bild över det kvalitets- och patientsäkerhetsarbete som utförts under året redovisas i nämndens kvalitetsberättelse, patientsäkerhetsberättelse och dataskyddsberättelse. Berättelserna innehåller resultat från uppföljningar och egenkontroller som lägger grunden för kommande års prioriteringar inom kvalitet och patientsäkerhet.

I internkontrollplanen för året har nämnden identifierat att fortsatt fokus och utveckling av samverkan mellan omvårdspersonal och legitimerad personal och tillhörande ledning behövs för att öka kvaliteten för vård- och omsorgstagare. Väntetider till arbetsterapeut och fysioterapeut i hemsjukvården har minskat men är fortfarande långa vilket kan innebära uteblivna/fördröjda rehabiliteringsinsatser.

Utifrån inträffade händelser är risken att risker och brister inte upptäcks i tid ett tillägg i internkontrollplanen för året. En genomlysning genomförs av nämndens avvikelseprocess, som kan ses som en aktivitet för att reducera risken.

Genomlysningen kommer att generera ytterligare åtgärder under året. Nämnden får en månatlig rapport av antalet inkomna lex Sarah-rapporter samt samtliga anmälda lex Sarah och Lex Maria. Antalet anmälningar rapporteras också enligt nämndens styrkort.

Utifrån resultat av externa granskningar av nämndens systematiska kvalitetsarbete samt Dragonens vård - och omsorgsboende kommer ytterligare aktiviteter prioriteras.

Arbete med kvalitetsindikatorer på såväl verksamhets- som nämndsnivå startade 2025 och har genererat några nya nyckeltal för kvalitetsområdet, se styrkort. Arbetet kommer att fördjupas under 2026.

Dialog kring verksamhetens kvalitet, vad som fungerar och vad som behöver förbättras behöver vara ständigt pågående på alla nivåer. I det ingår också att föra dialog med pensionärsorganisationerna via UPR.

Nämndens relaterade dokument inom kvalitetsperspektivet

- Ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete ÄN 2024
- Kvalitetsberättelse ÄN 2025
- Patientsäkerhetsberättelse ÄN 2025
- Dataskyddsberättelse ÄN 2025
- Internkontrollplan ÄN 2026

Minoritetsarbete

Umeå kommun ingår i förvaltningsområdet för finska, meänkieli och samiska, vilket innebär att språken och den tillhörande kulturen har ett förstärkt skydd enligt lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk. Det innebär bland annat att kommunen vid efterfrågan från den enskilde ska erbjuda äldreomsorg helt eller till väsentlig del på finska, meänkieli respektive samiska.

Hemtjänst finns att få på finska hos den kommunala utföraren och flertalet av de externa utförarna erbjuder stöd på minoritetsspråken. En enhet med finsk profil finns på Ersboda vård- och omsorgsboende och en enhet med samisk profil på Tegs vård- och omsorgsboende. Det finns finskspråkig personal inom äldreomsorgens mottagningsenhet.

Äldreomsorgen samordnar samråd, konsultationer, aktiviteter och mötesplatser i syfte att främja språk och kultur hos minoritetsgrupper och urfolket samerna. Under året kommer nya initiativ att testas och implementeras, bland annat hembesök på meänkieli, i samarbete med frivilliga.

Vad tycker de äldre?

Nämnden följer via den nationella brukarenkäten "Vad tycker de äldre om äldreomsorgen" de äldres bedömning av upplevd kvalitet i verksamheten. Från och med i år kommer enkäten endast att skickas ut vartannat år utifrån Socialstyrelsens bedömning att kommunerna behöver tid att implementera nya arbetssätt och möjlighet att hinna se effekt av åtgärder.

Frågorna i enkäten handlar om sociala aktiviteter, trygghet, förtroende för personal, bemötande och samarbete med anhöriga. Målet är att öka brukarnöjdheten. Över

tid ses svarsfrekvensen sjunka i brukarundersökningen inom såväl hemtjänst som vård och omsorgsboende. 2025 ökade dock svarsfrekvensen marginellt jämfört med föregående år.

Verksamheterna prioriterar förbättringsåtgärder för nästkommande år. Inom hemtjänsten fortsatt fokus på fast omsorgskontakt. Vård och omsorgsboende fortsätter arbetet med att återkoppla och föra dialog om resultatet vid den individuella uppföljningen av genomförandeplanen. Fokus är också fortsatt på att skapa meningsfulla och personcentrerade aktiviteter.

Förra året tillkom ett nytt nyckeltal om kommunikation mellan svarande och personal kopplat till det svenska språket. Satsningar görs på språkhöjande insatser i verksamheterna även under nästa år. Inom vård och omsorgsboende var det större andel som svarade att personalen pratar och förstår svenska tillräckligt bra, jämfört med förra året.

Länk: [Öppna jämförelser – Vad tycker de äldre om äldreomsorgen? - Socialstyrelsen](#)

Hemtjänstindex

Hemtjänstindex är en samling data som på olika sätt indikerar kvalitet inom hemtjänsten. Här ingår t ex resultat av brukarenkäter, information på kommunernas hemsidor, handläggning och utveckling. Hemtjänstindex startade på initiativ av SPF seniorerna och har utvecklats med stöd av Allmänna arvsfonden och publicerades första gången 2022. Rapporter sammanställs till kommunerna både på övergripande hemtjänstnivå och på utförarnivå där det är möjligt. Resultat sammanställs i äldrenämndens kvalitetsberättelse.

Utifrån resultat 2025, som publiceras i december, kommer nya aktiviteter tas fram i berörda verksamheter.

Länk: [Hem - Hemtjänstindex](#)

Äldrenämndens planering för inriktningsmål och tillhörande program

Inriktningsmål

Inriktningsmålen syftar till att skapa riktning och förändring i en avgränsad fråga eller inom ett avgränsat område som är gemensamt för flera kommunala aktörer.

Samtliga nämnder förväntas verka för att inriktningsmål kan uppfyllas och att program med fokusområden och åtgärder kan verkställas.

Äldrenämnden har ett särskilt inriktningsmål destinerat:

- Mål 3 - Umeå kommun ska skapa förutsättningar för kvinnor och män att ha samma makt att utforma samhället såväl som sina egna liv.

Äldrenämndens planerade aktiviteter utifrån inriktningsmålet under 2026

I nya socialtjänstlagen utökas portalparagrafen om jämställdhet. Socialtjänsten ska, utöver att främja jämlika levnadsvillkor, även främja jämställda levnadsvillkor. En majoritet av landets kommuner uppger att de i dagsläget har utmaningar med att uppnå målen kopplade till jämställdhet i den nya socialtjänstlagen. Inom äldreomsorgen har det under 2025 genomförts en kartläggning av vilka utbildningar som idag erbjuds och är tillgängliga för medarbetare samt om det finns en systematisk uppföljning av effekter av utbildningar samt vilka luckor och utvecklingsbehov som kunnat identifieras. Kartläggningen tog avstamp i forskning och utveckling av jämställdhet och jämlikhet och landade i att dessa perspektiv hänger tätt samman med värdegrundsarbete.

Under 2026 kommer arbetet fortsätta med att jobba in och vid behov utveckla och implementera chefsstöd och utbildningsmoment till verksamheter avseende värdegrund, jämlikhet och jämställdhet.

Inom utredning äldre, som under flera år arbetat med jämställdhetsperspektiv i handläggning och beslut, har under 2025 en analys genomförts av väntetider till särskilt boende som visar att kvinnor har längre väntetid i snitt än män. Även dagverksamhet och avlösning har setts över. En åtgärdsplan tas fram för fortsatt arbete.

Program för social hållbarhet

Programmets syfte är att bidra till att uppnå kommunens ambitioner att motverka ökade skillnader mellan medborgarna genom att bygga kommunen och verksamheterna så jämlikt och jämställt som möjligt och aktivt arbeta för att skapa goda livsvillkor för alla.

Programmet är en konkretisering av inriktningsmål två och tre:

Umeå ska växa hållbart utan några utsatta områden, samt Umeå kommun ska skapa förutsättningar för kvinnor och män att ha samma makt att forma samhället såväl som sina egna liv.

Programmet omfattar ett antal fokusområden.

Äldrenämnden har för perioden **två** särskilt utpekade fokusområden inom detta program:

Fokusområde 4 - Boende och bebyggelsemiljö

Detta fokusområde handlar om att i takt med fortsatt tillväxt utveckla boendemiljöer som är trygga, tillgängliga och som främjar delaktighet samt möten mellan människor.

Särskilt åtagande

4.2 Stärka mötesplatser och överbrygga barriärer. Arbetet utgår ifrån rekommendationerna i rapporten "Umeås stadsdelar – så står det till", samt "Program för hållbar landsbygdsutveckling" i Umeå kommun, som understryker vikten av att stärka mötesplatser, skapa förutsättningar för socialt sammanhållna stadsdelar och tätorter, samt platser och motverka såväl fysiska som sociala barriärer i det offentliga rummet. Huvudansvar: KS, BN, FN, KN, TN, **ÄN** UKF genom Bostaden och Ultra

Fokusområde 5 - Arbeta och försörjning

Arbete och sysselsättning har betydelse för människors livskvalitet och delaktighet och inflytande i samhällslivet. Att kunna försörja sig är en grundläggande förutsättning för goda livsvillkor och för att minska socioekonomiska skillnader. Även sambandet mellan arbete eller sysselsättning och god hälsa är väl belagt i forskningen. Lika viktigt som sysselsättningen

i sig är rätten till yrken utefter ens kompetens. En jämlik arbetsmarknad är vad som på allvar skapar förutsättningar för ett jämlikt och socialt hållbart samhälle

Särskilt åtagande

5.1 Skapa förutsättningar för att stärka den enskildes förmåga att leva ett självständigt liv och en högkvalitativ välfärd för livets alla skeden.

Utbildning är en nyckel till försörjning, inte minst för personer i olika typer av utsatthet, och en grundläggande faktor för att kunna stärka den enskildes förmåga att leva ett självständigt liv. Kort eller ingen utbildning innebär markant högre risk för arbetslöshet, lägre lön och i förlängningen ohälsa. De data som kommunen har kring livsvillkor, ekonomi och hälsa utgör beslutsunderlag för att prioritera och följa upp kommunens arbete med jämlikhet och folkhälsa. Huvudansvar: FGN, GVN, KS, IFN, **ÄN**, UKF genom Bostaden

Nämndens arbete för att uppfylla programåtaganden i Program för social hållbarhet

4.2 Stärka mötesplatser och överbrygga barriärer

Äldrenämnden arbetar tillsammans med civilsamhället för att främja olika mötesplatser och aktiviteter för äldre tillsammans med andra. En översyn har genomförts för att ta ut riktningen framåt. Mötesplatserna ska främja social gemenskap och vara ett led i det förebyggande och preventiva arbetet.

Utöver detta sker samarbete kring aktiviteter och inspiration till ett aktivt seniorliv via Senioratorgets verksamhet. De digitala sändningarna är ett sätt att främja social gemenskap genom visningar på till exempel bygdegårdar där flera personer kan ta del av information och inspiration tillsammans.

5.1 Skapa förutsättningar för att stärka den enskildes förmåga att leva ett självständigt liv och en högkvalitativ välfärd för livets alla skeden

Äldrenämnden arbetar på flera sätt för en bättre folkhälsa - främst genom förebyggande insatser, tidiga insatser vid demenssjukdom och med fokus på psykisk hälsa. Ofrivillig ensamhet är ett betydande folkhälsoproblem och arbete för att tydligare uppmärksamma detta genomförs bland annat genom att utveckla bättre stödjande checklistor till handläggarna inom myndighetsutövningen att använda i samband med utredning och uppföljning. Forskning visar att psykisk ohälsa drabbar minoritetsgrupper i större omfattning. Läs mer om nämndens minoritetsarbete under avsnittet Kvalitet och patientsäkerhetsarbete.

Äldreomsorgen ledde arbetet med att genomföra en kartläggning av folkhälsoarbetet under 2025. Kartläggningen överlämnades till kommunstyrelsens förvaltning för eventuella beslut i kommunstyrelsen.

Kompetensutveckling ska kontinuerligt erbjudas berörd personal. Äldreomsorgen samverkar både internt och externt kopplat till folkhälsoarbete på olika nivåer och har bidragit till att kartlägga samverkan i folkhälsofrågor internt med syfte att nå framdrift. Utifrån kommungemensam *Handlingsplan för suicidprevention* arbetar äldreomsorgen med olika insatser för att öka kunskap och förebygga suicid. Arbetet samordnas i den suicidpreventiva samverkansgruppen för Umeå Kommun och förvaltningarna ansvarar för olika aktiviteter som årligen följs upp och sammanställs. Det övergripande målet är att minska antalet suicid i Umeå kommun. En digital- samt fysisk internproducerad kurs Viktiga samtal om kunskap, verksamhetsstöd och bemötande av psykisk ohälsa, våldsutsatthet och skadligt bruk och beroende pågår som pilot inom kommunal hemtjänst och vård och omsorgsboende. En kommande utvärdering utgör beslutsunderlag inför eventuellt breddinförande, samt pilot för HSL personal. Genom arbetet med digital vård - och omsorg utvecklas hälsodata - vilka parametrar som skulle kunna följas för att tidigare uppmärksamma ohälsa.

Uppföljning

Samhällsbyggnadsförvaltningen är programansvarig och har därmed det övergripande ansvaret för uppföljning och utvärdering av programmet. Nämnderna följer upp sina aktiviteter i rapport till Kommunstyrelsen. Kommunstyrelsen följer årligen upp program och handlingsplaner i ordinarie programuppföljning. Kommunstyrelsen kan sedan revidera handlingsplanen vid behov. Revidering ska ske genom gemensam beredning.

Äldrenämnden följer upp sina särskilda åtaganden i årsbokslutet.

Kommunövergripande relaterade dokument

- Program för social hållbarhet 2025
- Handlingsplan suicidprevention KS 2022

Äldrenämndens tilläggsuppdrag

Kommunfullmäktiges tilläggsuppdrag till äldrenämnden

Tilläggsuppdrag: 2023:1

Kommunfullmäktige ger kommunstyrelsen och nämnderna i uppdrag att öka omställningen av nämndernas verksamheter för att klara grunduppdraget i takt med att personalbristen ökar.

Tilläggsuppdrag: 2023:2

Kommunfullmäktige ger kommunstyrelsen och nämnderna i uppdrag att öka samarbetet och ansvarstagandet över förvaltnings- och nämndgränser.

Tilläggsuppdrag 2021:8

Kommunfullmäktige ger kommunstyrelsen i uppdrag att tillsammans med kommunens nämnder och bolag undersöka risken för att skattemedel, som bekostar verksamheter inom välfärdssektorn, även med annan utförare än kommunen, används på ett felaktigt sätt och/eller i kriminellt syfte, till exempel för att finansiera organiserad brottlighet, samt att ta fram förslag på åtgärder för att förebygga och förhindra detta

Tilläggsuppdrag 2025:1

Kommunfullmäktige ger alla nämnder i uppdrag att genomföra en analys av konsekvenser utifrån förändrade demografiska förutsättningar. Arbetet ska säkerställa att kommunen inte åtar sig kostnader som inte kan bäras över tid, samt

ske i enlighet med av fullmäktige fastställd riktlinje för god ekonomisk hushållning. Förslag på förändring av principiell karaktär ska tillställas fullmäktige

Tilläggsuppdrag 2025:9

Kommunfullmäktige ger personalnämnden tillsammans med för- och grundskolenämnden, individ- och familjenämnden och **äldrenämnden** i uppdrag att utreda förutsättningarna för ett införande av arbetsskor inom för- och grundskolenämndens, individ- och familjenämndens samt **äldrenämndens** verksamheter

Nämndens verkställande av kommunfullmäktiges tilläggsuppdrag

Tilläggsuppdrag: 2023:1

Äldrenämnden bedriver sedan flera år ett omställningsarbete för att möta nuvarande och framtida utmaningar. Utifrån framtiden vision, övergripande mål och strategier tas riktningen ut och ett flertal beslut har fattats för att stödja kvarboende, öka det förebyggande arbetet, nyttja digitaliseringens möjlighet och förändra lokalförsörjningsinriktningen utifrån faktiska behov.

Ett omfattande scenarioarbete har genomförts och kommer ligga till grund för prioriteringar.

Umeå kommun satsar på att bli en datadriven kommun och har etablerat en tvärfunktionell styr- och samverkansgrupp som arbetar aktivt med insamling, hantering och analys av data för att förbättra sina processer och tjänster. Syftet är att använda data som en strategisk resurs för att förbättra beslutsfattande, utveckling och kunna ge effektiva tjänster för invånarna i samverkan mellan förvaltningarna. Genom att visualisera och tillgängliggöra data via digitala plattformar kan vi upptäcka samband, mönster och komplexa beroenden - en nödvändig pusselbit i omställningen. Arbetet fortsätter under året.

Tilläggsuppdrag: 2023:2

I ovan nämnda strukturella utvecklingsarbete samarbetar nämnden med övriga relevanta nämnder och på tjänstepersonsnivå förvaltningsgemensamt i alla de delar det är nödvändigt. Digitalisering och lokalförsörjning inom äldreomsorgen är i hög grad beroende av gemensamma utvecklingsinsatser och prioriteringar tillsammans med andra förvaltningar och nämnder. Tillsammans med flera förvaltningar och civilsamhället bedrivs ett arbete kring planering av ombyggnationen av Ålidhem.

Även arbetet med ny socialtjänstlag bedrivs kommunövergripande.

Nämnden ser också regionen, universitetet och civilsamhället som viktiga samarbetspartners, både för utveckling av verksamheten, för att underlätta kompetensförsörjningen och för gemensamt ansvarstagande.

Tilläggsuppdrag 2021:8

Äldrenämnden har fokuserat på förstärkt uppföljning av myndighetsbeslut under 2024 och 2025. Särskilda resurser har prioriterats för arbetet. Äldrenämnden deltar också i det nationella arbetet CURA som bland annat resulterat i checklistor som ska underlätta att upptäcka eventuella oegentligheter. Arbetet fortsätter under 2026. I kommande upphandlingsdokument för upphandling av hemtjänst kommer krav, uppföljning och kontroll utvecklas, inte minst för att förebygga risken för att oseriösa aktörer etablerar sig i Umeå.

Samarbete sker också med kommunens säkerhetsenhet både i specifika ärenden och för generell kompetensökning. Arbetet fortsätter under året.

Tilläggsuppdrag 2025:1

Uppdraget kommer att hanteras kommungemensamt med andra förvaltningar för att analysen ska bli likvärdigt utförd över nämnderna.

Äldrenämndens scenarioarbete kommer kunna vara en del av underlaget för en sådan analys.

Tilläggsuppdrag 2025:9

Nämnden har sedan tidigare använt ett överskott för att finansiera arbetsskor inom hemtjänst och hemsjukvård utifrån genomförd utredning. Fortsatt utredning ser över ytterligare behov och förutsättningar utifrån avsatta medel.

Äldrenämndens arbete med personalpolitiska mål

Ur Planeringsdirektiv, budget och investeringar 2026:

“Välfärden står inför stora utmaningar gällande finansiering och personalbrist. Vi behöver därför förnya våra arbetssätt och här ger digitaliseringen avgörande möjligheter. Vi behöver också förbättra vår samverkan över förvaltningsgränserna och med andra organisationer”

Personalpolitiska mål

- **Mål 5** - Umeå kommun ska klara kompetensförsörjningen genom att vara en attraktiv arbetsgivare och spegla mångfalden i samhället. Samordningsansvar: personalnämnden
- **Mål 6** - Umeå kommun ska ha ledarskap som ges och ger förutsättningar för goda resultat, där riktvärdet för antalet medarbetare per chef inte är fler än 30. Samordningsansvar: personalnämnden
- **Mål 7** - Umeå kommuns sjukfrånvaro ska minska genom fokus på friskfaktorer och jämställda arbetsförhållanden. Samordningsansvar: personalnämnden

Nämndens verkställande av de personalpolitiska målen

Kompetensförsörjning är den absolut största utmaningen som äldre- och vårdnämndens verksamheter står inför. För att möta utmaningen behöver arbetet med att vara en attraktiv arbetsgivare med långsiktigt hållbar arbetsmiljö, närvarande ledarskap och bra arbetsvillkor fortsätta men också intensifieras. Genom att använda kompetens rätt, prioritera arbetsmiljöarbetet, stärka ledarskapet och utveckla medarbetarskapet samt utnyttja tekniken smart, ökar äldreomsorgens attraktivitet.

Bristen på utbildade sjuksköterskor samt vård- och omsorgsutbildad personal kommer att öka fram till 2035. Det är och kommer att vara svårt att kunna rekrytera personal med rätt kompetens inom flera av förvaltningens yrkesområden.

Mål 5 - Umeå kommun ska klara kompetensförsörjningen genom att vara en attraktiv arbetsgivare och spegla mångfalden i samhället

Utvecklingen av nya lösningar och arbetssätt behöver intensifieras och att arbeta för en ökad digitalisering och automatisering av delar i verksamheten är angeläget.

För att kunna rekrytera bredare ses roller över och arbetssätt förändras samt att arbetsuppgifter fördelas på ett annat sätt. Arbetet som påbörjats behöver fortsätta för att uppnå en märkbar och bestående förändring. Möjligheterna att kunna tillhandahålla utbildning för såväl yrkesrelaterade arbetsuppgifter som för språk och digitala kunskaper behöver säkerställas och utvecklas genom tydliga rutiner för urval och uppföljning.

Utifrån äldreomsorgens strategi, Kompetensförsörja, pågår ett processarbete där målet är att öka andelen undersköterskor inom nämnden verksamheter, ett arbete som fortsätter med framtagande av aktiviteter och genomförande. Utbildade

undersköterskor ska i huvudsak utföra de arbetsuppgifter som ingår i deras kompetens.

Tidigare planerade aktiviteter och åtgärder för att klara kompetensförsörjningen fortsätter. Studerande som gör praktik i verksamheterna är en stor framtida rekryteringsbas och alla verksamheter arbetar för att skapa förutsättningar för att ta emot studenter och praktikanter, såväl som feriearbetande ungdomar. Uppföljning och analys ska göras för att se hur många som väljer att vara kvar inom nämndens verksamheter efter genomförd praktik. Ambassadörsverksamheten, där egna medarbetare lyfts fram som goda förebilder för sina yrken fortgår då det bland annat är av betydelsen för att attrahera ungdomar att söka sig till vård- och omsorgsyrken.

Ytterligare en del i att klara de ökade kompetensförsörjningsbehoven är vikten av ett aktivt arbete med både lång- och kortsiktig bemanningsplanering samt bemanningsekonomi. Utbildning för chefer i bemanningsplanering utgör en bas i det arbetet.

Kompetensen hos chefer och medarbetare när det gäller våld i nära relationer, hedersproblematik samt kunskapen kring äldre och psykisk hälsa ska öka. Detta för att rustas bättre inför komplexiteten i uppdraget.

För att klara kompetensförsörjningen behöver antalet avgångar på egen begäran minska. Att behålla arbetskraft är en av grundbultarna för att klara av den demografiska förändringen. Ett sätt att lyckas med detta är att arbeta aktivt med Sunt arbetslivs friskfaktorer.

Under året kommer arbetet med att samordna och strukturera upp förvaltningens arbete kopplat till utbildning att intensifieras.

Den nyinrättade utbildningsenheten inom HR har i sitt uppdrag att samordna, styra och kvalitetssäkra utbildningsprocesser i nära samverkan med verksamheter och strategiska funktionen. Utbildningsenheten ska främja ett hållbart, inkluderande och jämställt lärande som stärker medarbetarnas kompetens och förmåga att möta både nuvarande och framtida behov inom äldreomsorgen. Genom att vara en central enhet för lärande och kompetensutveckling ska utbildningsenheten bidra till en trygg och professionell omsorg. Enheten ska även bidra till ökad kvarvaro genom att erbjuda strukturerade, kvalitetssäkrade och relevanta utbildningsinsatser som stärker medarbetares engagemang, trygghet och utvecklingsmöjligheter i arbetet. Det finns även ett särskilt utbildningsråd. Utbildningsrådet består av representanter från förvaltningen olika verksamheter. Rådet bedöms vara en viktig funktion som ett komplement till utbildningsenheten för att kunna utveckla och prioritera rätt utbildningsinsatser inom äldreomsorgsförvaltningen. Det kan även bidra till bättre förutsättningar att samarbeta och dra nytta av varandras kompetens och perspektiv.

Mål 6 - Umeå kommun ska ha ledarskap som ges och ger förutsättningar för goda resultat, där riktvärdet för antalet medarbetare per chef inte är fler än 30

Utifrån äldrenämndens fleråriga utvecklingsprogram för chefsförsörjning fortsätter arbetet för att förbättra chefernas förutsättningar.

Inom ramen för fastställd budget fortgår arbetet med att antalet medarbetare per chef inte ska vara fler än 30. Annan avlastning än att minska antalet medarbetare ska ses över för att möjliggöra för förvaltningens chefer att arbeta med ett så närvarande ledarskap som möjligt.

För att ge cheferna förutsättningar att möta och hantera förändringarna i samhället där det finns större risk för att bli utsatt för otillbörlig påverkan ska arbetet tillsammans med säkerhetsenheten fortgå och fördjupas.

Mål 7 - Umeå kommuns sjukfrånvaro ska minska genom fokus på friskfaktorer och jämställda arbetsförhållanden

För en god hållbar arbetsmiljö fortsätter arbetet för att friskfaktorer ska utgöra en del i verksamheternas vardagliga arbete och förhållningssätt. Det systematiska arbetsmiljöarbetet bidrar till att förbättra arbetsmiljön genom att risker identifieras och som därefter ligger till grund för åtgärder som behöver vidtas. Den årliga uppföljningen av arbetsmiljöarbetet, medarbetarenkäten och aktiva åtgärder utgör underlag för verksamheternas förbättringsarbete.

Fokusområde för förvaltningen kommer att ligga på att arbeta med sjukfrånvaron för medarbetare under 30 år utifrån att den kategorin medarbetare ligger markant högre i korttidsfrånvaro. Detta arbete kommer ske i processen för kompetensförsörjning samt i samarbete med fackliga representanter på FSG.

Nämndens relaterade styrdokument inom personalperspektivet

- Kompetensförsörjningsplan för äldreomsorgen 2026–2029 (beslutas i december)
- Handlingsplan Starkt ledarskap inom äldreomsorgen ÄN 2023
- Utbildningsplan för äldrenämnden 2026 (beslutas i december)

Äldrenämndens drift- och investeringsbudget

Äldrenämndens budgetram för 2026 uppgår till 1 511,6 mnkr. Budgeten fördelas på verksamheterna hemtjänst, vård- och omsorgsboenden (inklusive hälso- och sjukvård), gemensamma kostnader och myndighetsutövning, öppen verksamhet samt nämnd- och styrelseverksamhet. Hemtjänst samt vård- och omsorgsboenden står tillsammans för cirka 90 procent av nämndens totala budgetram.

Fördelning av tillskott från kommunfullmäktige

Kommunfullmäktige har tilldelat äldrenämnden en budgetökning på 114,9 mnkr jämfört med 2025. Av det totala tillskottet avsätts 48,9 mnkr för indexjusteringar inklusive justerat PO-påslag. Nämndens budgetram har indexerats enligt följande:

- 3,89 % uppräknig av personalkostnader
- 2 % uppräknig av driftskostnader, såsom livsmedel och hygienartiklar
- 3 % uppräknig av köp av huvudverksamhet, (avser främst ersättning till externa hemtjänstutförare)
- 1 % uppräknig av nämndens intäkter
- Minskning av budgetramen till följd av lägre PO-pålägg, har proportionellt fördelats mellan verksamheterna

För att möta förändrade demografiska behov har nämnden av kommunfullmäktige tilldelats 24,5 mnkr. Medlen används främst för att stärka hälso- och sjukvården inom vård och omsorgsboende och hemtjänst samt förstärkning av digitaliseringsenhetens rambudget. Vidare utökas budgeten för enheten Utredning äldre, HR-avdelningen samt ledning för intraprenaden i Tavelsjöområdet.

Kommunfullmäktige har även beslutat om särskilda satsningar inom äldreomsorgen för 2026. Nämnden erhållit prioriterade medel:

- 22,0 mnkr – införande av kvalitetsundersköterskor på vård- och omsorgsboenden
- 7,0 mnkr - för att möjliggöra satsningar i enlighet med kommunens inriktningsmål
- 5,0 mnkr – utredning av införande av ramtid inom hemtjänsten
- 2,0 mnkr – pilotprojekt för modell för medarbetarinflytande
- 2,0 mnkr – förstärkt ledningsorganisation för att minska antal medarbetare per chef
- 1,0 mnkr – satsning på arbetsskor i verksamheten

Omfördelning inom befintlig ram

Under 2025 genomfördes verksamhetsförändringar inom vård- och omsorgsboenden i samband med flytten från vård – och omsorgsboende på Tomtebo och Haga. Budgeten för 2025 inkluderade 35 mnkr i tillfälliga omställningskostnader vilka frigörs till 2026 års budget.

Hemtjänsten minskade under 2025, vilket medför en anpassning till ny nivå i budget 2026. Därutöver omfördelas medel som tidigare avsatts för oförutsedda utgifter. Totalt frigörs 54,0 mnkr.

För att möta nya åtaganden och säkerställa en långsiktigt hållbar finansiering av verksamheten omfördelas 26,9 mnkr av befintlig budgetram till områden med förändrade förutsättningar samt tidigare underfinansierade verksamheter exempelvis en förstärkt driftbudget inom HSL-verksamheten och utökad budget för ersättning till hemtjänstutförare.

Av de omfördelade medlen avsätts 18,5 mnkr till en volymbuffert för vård- och omsorgsboenden. Hemtjänsten har sedan tidigare budgeterat en volymbuffert på 10 mnkr. Resterande 8,6 mnkr budgeteras för omställnings- och utvecklingsinsatser, till exempel satsningar på utbildning samt satsning på utvecklingsledare inom hemtjänst, vård- och omsorgsboenden och hälso- och sjukvård.

Genom de prioriteringar som gjorts av det budgettillskott som tilldelats av fullmäktige, samt de omfördelningar som genomförts inom befintlig budgetram, sker endast mindre förändringar i andelsfördelningen mellan nämndens verksamheter. Andelen av den totala budgeten som avsätts för gemensamma kostnader ökar, främst till följd av en budgetförstärkning på 7 mnkr för utvecklingsarbete och satsningar som stödjer kommunens inriktningsmål. Hemtjänstens andel av nämndens budget minskar, vilket framför allt förklaras av en anpassning till utfallet föregående år och förmodat behov kommande år.

Tabell: Driftbudget per verksamhet 2026

Budget per verksamhet (mnkr)	Budget 2025	Budgettillskott Index och PO- justering	Budgettillskott prioriteringar	Förändringar inom ram	Budget 2026
1. Nämnd- & styrelseverksamhet	2,6	0,1	0,0	0,0	2,7
2. Hemtjänst i ordinärt boende över/under 65 år	524,1	16,8	20,6	-0,5	560,9
-varav dagverksamhet i ordinärt boende	12,2	0,4			12,6
-varav hälso- och sjukvård i hemmet	124,9	4,3	8,0	1,3	138,5
3. Vård- och omsorgsboende inkl korttidsboende	739,9	27,8	30,5	1,9	800,2
-varav korttidsboende inkl HSL	67,4	2,3			69,7
-varav hälso- och sjukvård särskilt boende	110,7	3,6	7,5	6,5	128,2
4. Öppen verksamhet	17,0	0,6	0,0	0,7	18,3
5. Gemensamma kostnader och handläggare myndighet	113,5	3,8	14,5	-2,1	129,6
Totalt	*1 397,1	48,9	65,6	0,0	1 511,6

*Inkl. teknisk ramjustering 0,37 mnkr

Investeringsram 2026 och plan 2027 – 2029

Kommunfullmäktiges budgetbeslut innehåller även medel för investeringar. Äldrenämnden har för år 2026 beviljats investeringsmedel motsvarande 24,4 mnkr avseende inventarier, utrusning, hjälpmedel och digital teknik för både reinvestering i befintliga lokaler och nya investeringar i dels fastigheter som kommunen äger dels till de lokaler som förhyrs eller uppförs av annan part. Av äldrenämndens investeringsbudget avser 19,4 mnkr reinvesteringar.

Tekniska nämnden ansvarar för att tillhandahålla fastigheter för äldrenämndens verksamheter. Utöver investeringsmedel direkt till äldrenämnden har kommunfullmäktige även avsatt medel till tekniska nämnden för fastighetsinvesteringar avseende äldreomsorg.

Under planeringsperioden 2026–2029 planeras byggstart för ett vård- och omsorgsboende med 60 platser i Sävar, vilket ska ersätta det befintliga boendet i Sävar.

I investeringsramen för 2025 ingick tidigare planering för ett nytt boende med 90 platser med driftstart 2030, Olofsdal. Detta projekt planeras inte längre genomföras under planeringsperioden 2026–2029. Den nuvarande planen är i stället att tillgodose behovet av nya platser genom extern förhyrning av ett nybyggt vård- och omsorgsboende på Haga med enligt behovsplan tillträde 2028.

Enligt framtagna behovsplan krävs ett nytt vård- och omsorgsboende vart fjärde år för att möta den demografiska utvecklingen och ändamålsenliga lokaler. Detta bedöms nödvändigt både för att tillgodose det växande antalet äldre och för att säkerställa en långsiktigt hållbar kompetensförsörjning

Tabell investeringsram

Investeringsram 2026 och plan 2027-2029 (mnkr)	Budget 2026	Plan 2027	Plan 2028	Plan 2029	Summa 2026-2029
Fastigheter totalt	22 500	13 500	5 610	17 722	59 332
Ram anpassning kommunala lokaler och boenden	5 500	5 500	5 610	5 722	22 332
Solgården VoB, anpassningar	17 000	8 000	0	0	25 000
Sävar hemtjänstlokal/dagverksamhet dementa, del av VoB	0	0	0	2 000	2 000
Sävar Vård-och omsorgsboende 60 pl	0	0	0	10 000	10 000
Övrigt, totalt	24 437	22 437	28 626	20 222	95 722
Digitalisering, Ny	1 300	1 100	6 800	600	9 800
Inventarier/digitalisering externförhyrning, ny	3 737	3 737	3 800	767	12 041
Inventarier/Digitalisering/Hjälpmedel RE	19 400	17 600	18 026	18 855	73 881

Äldrenämndens styrning och uppföljning av externa utförare

Umeå kommun har upphandlat leverantörer som bedriver verksamhet avseende vård- och omsorgsboendeplatser enligt Lagen om offentlig upphandling (LOU) och hemtjänst enligt Lagen om valfrihetssystem (LOV). I november 2025 finns fem externa utförare av hemtjänst samt en (1) extern utförare av vård - och omsorgsboende (14 lägenheter).

De förfrågningsunderlag som ligger till grund för upphandling av extern verksamhet ställer krav på kvalitet som är jämförbar med de kommunala utförarnas kvalitet och följer kommunens upphandlingspolicy.

Uppföljning av avtalen redovisas till nämnd enligt särskild årlig plan som är framtagen utifrån kommunövergripande riktlinjer. Så långt det är möjligt ska det råda likvärdiga villkor för privata utförare och kommunens utförare

Syftet med uppföljning av externa utförare är att säkerställa den enskildes behov av insatser och måluppfyllnad utifrån genomförandeplanen, och att säkerställa att utförare följer de krav som är ställda i avtalet. Uppföljningen syftar också till att upptäcka eventuella oegentligheter och avvikelser gentemot avtalet, samt tecken på välfärdsbrott. Uppföljningarna ska även bidra till utveckling, lärande och förbättringar i verksamheten.

Nämnden får varje tertiäl ta del av fördelningen av antalet timmar hemtjänst fördelat på intern och externa utförare och kan på så sätt följa utvecklingen.

Under 2026 förändras upphandlingsmodellen för hemtjänst med en övergång till upphandling enligt LOU. Nämndens reglemente kommer att justeras så att det är nämnden som har ansvar och mandat över upphandling, uppföljning och förvaltning av avtal i enlighet med fattat beslut och av kommunfullmäktige beslutade nya riktlinjer.

Nämndens relaterade styrdokument för externa utförare

- Plan för uppföljning av externa utförare av vård - och omsorgstjänster 2025

Äldrenämndens styrkort 2026

Nämndens uppföljning till kommunfullmäktige	2023	2024	2025	2026
Andel äldre 65+ i särskilt boende (%)	4,0	4,0	3,8	Nyckeltal
Andel invånare 65+ år med hemtjänst i ordinärt boende (%)	8,2	8,4	8,1	Nyckeltal
Nöjda brukare hemtjänst	90 % <i>Kvinnor 91 % Män 88 %</i>	87 % <i>Kvinnor: 87% Män: 86%</i>	85 % <i>Kvinnor: 86% Män: 83%</i>	Förbättra
Nöjda brukare särskilt boende	69 % <i>Kvinnor: 71 % Män: 67 %</i>	72 % <i>Kvinnor: 71 % Män: 74 %</i>	73 % <i>Kvinnor: 76 % Män: 71 %</i>	Förbättra
Antal allvarliga vårdskador (Lex Maria)	3	5	5 (t.o.m oktober)	
Antal allvarliga missförhållanden (Lex Sarah)	0	3	3 (t.o.m oktober)	

Beslutade timmar hemtjänst	79 969	76 456 (T2)	69 117 (T2)	Nyckeltal
Belagda lägenheter på vård - och omsorgsboende	927	915 (T2)	909(T2)	Nyckeltal
Andel externa utförare av hemtjänsttimmar (%)	56	53 (T2)	49 (T2)	Nyckeltal
Nämndens egen uppföljning	2023	2024	2025	2026
Andel beviljade ansökningar om särskilt boende för äldre (Egen mätning) %	86	87 (T2)	85(T2)	Nyckeltal
Antal aktualiseringar (ansökningar)Utredning äldre	-	6397(T2)	6421(T2)	Nyckeltal
Personer som beviljas särskilt boende från det egna hemmet (ej från korttids och sjukhuset) %	43	46	46	Mål: 50%
Aktuella ärenden hemsjukvård SSK	-	Månatlig mätning		Nyckeltal
Antal aktuella ärenden hemsjukvård rehab	-	Månatlig mätning		Nyckeltal
Kösituation hemsjukvård	-	440 (T2)	319 (T2)	Nyckeltal
Åhörare som tar del av Seniortorget digitala sändningar (enheter)	870	1983 (T2)	3814 (T2)	Nyckeltal
Nytt Andel korrekta genomförandeplaner utifrån fastställda kvalitetsparametrar	Inga mätningar	Inga mätningar	Inga mätningar	Mål:100%
Nytt Andel äldre som erbjudits en fast omsorgskontakt	Inga mätningar	Inga mätningar	Inga mätningar	Mål: 100%

Uppföljning av nationell brukarenkät	2023	2024	2025	2026
Andel personer som upplever trygghet i boendet (Vård och omsorgsboende)	82 % Kvinnor: 82 % Män: 81 %	78 % Kvinnor: 76 % Män: 81 %	73 % Kvinnor: 76 % Män 71 %	Förbättra
Andel personer som anser att de fått meddelande i förväg om tillfälliga förändringar (Hemtjänst)	73 % Kvinnor 74 % Män 72 %	67 % Kvinnor: 65% Män: 69%	65 % Kvinnor: 65% Män: 65%	Förbättra
Andel personer som är nöjd med utbudet av aktiviteter (Vård och omsorgsboende)	41 % Kvinnor 42 % Män 39 %	50 % Kvinnor: 50% Män: 49%	47% Kvinnor: 48% Män: 44 %	Förbättra

Andel personer som upplever att de är nöjda med personalens bemötande	Hemtjänst: 98 % Kvinnor: 98 % Män: 98 %	Hemtjänst: 97 % Kvinnor: 97 % Män: 97 %	Hemtjänst: 97% Kvinnor: 98% Män: 95%	Förbättra
	Vård- och omsorgsb: 91 % Kvinnor: 91% Män: 91%	Vård- och omsorgsb: 94 % Kvinnor: 95% Män: 91%	Vård och omsorgsb: 91% Kvinnor: 96 % Män: 89%	
Andel personer som känner förtroende för personalen	Hemtjänst: 91 % Kvinnor: 90 % Män: 94 %	Hemtjänst: 90 % Kvinnor: 90 % Män: 91 %	Hemtjänst: 90 % Kvinnor: 91% Män: 88 %	Förbättra
	Vård- och omsorgsb: 78 % Kvinnor: 77% Män: 79 %	Vård- och omsorgsb: 74 % Kvinnor: 72% Män: 77 %	Vård och omsorgsb: 77% Kvinnor: 82 % Män: 74%	
Andel anhöriga till personer på vård- och omsorgsboende som upplever att samarbetet fungerar bra	75 %	81 %	80%	Förbättra
Andel som svarar att personalen pratar och förstår svenska tillräckligt bra	Frågan fanns inte i enkäten	Hemtjänst: 92 % Kvinnor: 93 % Män: 90 %	Hemtjänst: 91 % Kvinnor: 91% Män: 90 %	Förbättra
		Vård- och omsorgsb: 69 % Kvinnor: 70% Män: 67%	Vård- och omsorgsb: 75 % Kvinnor: 82% Män: 71%	

PERSONAL	2024	2025	2026
Nämndens uppföljning till kommunfullmäktige			
Sjukfrånvaro (Egen mätning)	8,4 % Kvinnor: 9,4 % Män: 6,9 % Korttidsfrånvaro medarbetare under 30 år 5,7 % (4 % 30+)	8,3 % (jan-aug 2025) Kvinnor: 9,4 % Män: 5,9 % Korttidsfrånvaro medarbetare under 30 år 4,9 % (3,9 % 30+) tom augusti -25	7,5 % Korttidsfrånvaro medarbetare under 30 år 4 %
Andel långtidsfriska (Egen mätning)	51 % Kvinnor: 49 % Män: 55 %	51 % (jan-aug 2024) Kvinnor: 49 % Män: 56 %	60 %
Andel heltidsanställda (Egen mätning)	96 % Kvinnor: 96 % Män: 96 %	97 % (jan-aug 2025) Kvinnor: 96 % Män: 98 %	95 %
Andel enhetschefer som har 30 eller färre medarbetare (tillsvidareanställda)	75%	77 % (jan-aug 2025)	77 %
Medarbetarenkäten, medelvärde	4,9	4,9	4,9

Nämndens egen uppföljning			
Andel avgångar på egen begäran (ej pension)	227=10,8 % (helår)	146=7,2 % (jan-aug 2025)	6 %

Tjänsteskrivelse

2025-11-13

Äldrenämnden

Diariennr: ÄN-2025/00001

Äldrenämndens internkontrollplan 2026

Förslag till beslut

Äldrenämnden fastställer internkontrollplanen för 2026.

Ärendebeskrivning

Äldrenämnden ska årligen fastställa en internkontrollplan.

Intern kontroll ska ses som en del av verksamhets- och ekonomistyrningen och hjälpa till att styra verksamheten genom kontroll av de faktorer som kan hindra verksamheterna att leva upp till verksamhetskrav och/eller nå sina mål. Arbetet med internkontrollplanen följer kommungemensam process.

Ett antal kontrollområden för den interna kontrollen har under året identifierats och riskbedömts.

Förslag på åtgärder för att förebygga, upptäcka och korrigera risker har utifrån detta arbetats fram av förvaltningen i förslaget till internkontrollplan för 2026.

Beslutsunderlag

Äldrenämndens internkontrollplan 2026

Beredningsansvariga

Anna Bergström, kvalitetschef

Beslutet ska skickas till

Kommunstyrelsen

Pernilla Henriksson
Äldreomsorgsdirektör

Anna Bergström
Kvalitetschef

Internkontrollplan Förslag 2026

Äldrenämnden

Kontrollområde	Identifierad risk	S	K	Risk-värde	Åtgärder	Kontrollmoment och uppföljning	Ansvarig
SYSTEMATISKT KVALITETSARBETE	Risker upptäcks inte i tid	Möjlig 3	Kännbar 3	9	Genomlysning av avvikelseprocess Upprätta rutiner för arbetet med egenkontroll för att säkerställa innehåll och kontrollpunkter	Åtgärder implementerade Rutin framtagen och implementerad	Kvalitetschef
MYNDIGHETSUTÖVNING	Beviljade insatser utifrån myndighetsbeslut genomförs inte	Möjlig 3	Kännbar 3	9	Strukturerad uppföljning av individbeslut	Statistik från strukturerad uppföljning i tertialrapport	Verksamhetschef utredning äldre
SÄKERHET FÖR DEN ENSKILDE	Brister i samarbete mellan omsorgs- och vårdpersonal	Sannolik 4	Kännbar 3	12	Implementera framtagen samarbetsstruktur mellan sol och hsl-verksamhet Åtgärder utifrån processarbete avvikelser	Utvärdering av samarbetsstruktur i årsbokslut	Verksamhetschefer hemtjänst, hälso- och sjukvård, vård och omsorgsboende
	Uteblivna/fördröjda rehabiliteringsinsatser pga kö till at/sg i hemsjukvården	Sannolik 4	Kännbar 3	12	Arbeta fram en gemensam primärvårdsplan tillsammans med regionen Fortsatt arbete med prioriteringsordning och intern organisation	Utvärdering i samråd hälsa vård och omsorg, årsbokslut Uppföljning i tertialrapport	Kvalitetschef Verksamhetschef hälso- och sjukvård
INFORMATIONSSÄKERHET	Information och personuppgifter finns utanför våra verksamhetssystem	Möjlig 3	Lindrig 2	6	Följa upprättade rutiner för konsekvensbedömningar, sharepointplatser och registerförteckningar för att minska sårbarheten	Årlig statistik av konsekvensbedömningar i dataskyddsberättelse	Kvalitetschef
KOMPETENSFÖRSÖRJNING	Erfaren personal går inte att rekrytera	Sannolik 4	Kännbar 3	12	Införa ny roll: kvalitetsundersköterska som kan attrahera erfaren arbetskraft externt	Statistik på antal externt rekryterade kusk i årsbokslut	HR-chef
	Andel utbildade undersköterskor är låg	Sannolik 4	Kännbar 3	12	Stärka kompetens via Äldreomsorgslyftet Projekt med att stärka språket för att förbereda medarbetare att läsa till undersköterska	Statistik på andel undersköterskor i tertialrapport	HR-chef
SYSTEMATISKT ARBETSMILJÖARBETE	Arbetskador som orsakar frånvaro från arbetsplatsen (inklusive hot och våld)	Möjlig 3	Kännbar 3	9	Fortsatt satsning på Resima-utbildning	Statistik på antal tillbud, statistik på utbildningstillfällen i tertialrapport	HR-chef
NYTT VERKSAMHETSSYSTEM	Patientjournaler hinner inte överföras till nytt system (Hälsoärendet) innan avtal löper ut.	Möjlig 3	Kännbar 3	9	Säkra resurser för migrering/överföring Ev justera tidplan för införande	Månatlig rapport i ledningsgrupp	Digitaliseringschef
	Framtagande av upphandlingsunderlag tar mycket tid i anspråk av verksamheten (ordinarie arbete får stå tillbaka)				Återanvänd delar av tidigare framtaget underlag, använd SKR-standard, genomför riskanalys/er	Månatlig rapport i ledningsgrupp, dialog om prioriteringar i nämnd	
EKONOMI	Tilldelas budgetram överskrids	Sannolik 4	Kännbar 3	12	Löpande analys av det ekonomiska utfallet och åtgärder	Månatlig rapport i nämnd	Ekonomichef
KRISBEREDSKAP	Risk för cyberattacker	Möjlig 3	Kännbar 3	9	Kontinuitetsplaner för relevanta IT-stöd är upprättade, testade och kommunicerade	Genomförd utbildning Aktiviteter i kontinuitetsplaner genomförda	Kanslichef
	Bristande samordning inom beredskapsområdet utifrån nya krav och ansvarsfördelning i kommunen	Möjlig 3	Lindrig 2	6	Säkra samordnande resurs	Plan finns framtagen med prioritering och ansvariga, sammanställs i årsbokslut	

Definitioner

Sannolikhet	Definition	Värde
Osannolik	- praktisk taget obefintlig risk att fel uppstår	1
Mindre sannolik	- mycket liten risk att fel uppstår	2
Möjlig	- det finns en möjlig risk att fel uppstår	3
Sannolik	- det är mycket troligt att fel uppstår	4
Konsekvens	Definition	Värde
Försumbar	- konsekvensen av ett fel är obetydlig för brukare, medborgare, besökare, kommunen och/eller övriga intressenter	1
Lindrig	- konsekvensen av ett fel är liten för brukare, medborgare, besökare, kommunen och/eller övriga intressenter	2
Kännbar	- konsekvensen av ett fel uppfattas som besvärande för brukare, medborgare, besökare, kommunen och/eller övriga intressenter	3
Allvarlig	- konsekvensen av ett fel är så stor att felet inte får uppstå	4

Definitioner

Riskvärde	Rekommendation till hur risken ska hanteras	Innebär
12-16	Minimera risk	<i>Direkta och omfattande åtgärder ska finnas med i internkontrollplan</i>
4-11	Reducera risk	<i>Åtgärder för att minska risk ska finnas med i internkontrollplan</i>
1-3	Acceptera risk	<i>Inget agerande krävs – åtgärder tas ej med i internkontrollplan</i>

Tjänsteskrivelse

2025-10-29

Äldrenämnden

Diariennr: ÄN-2025/00250

Flexibel avlösning korttidsboende

Förslag till beslut

Äldrenämnden inför insatsen flexibel avlösning permanent enligt förvaltningens förslag

Beslutet börjar gälla 2026-01-01 och gäller tills vidare.

Ärendebeskrivning

Äldrenämnden beslutade i oktober 2024 att en ny insats - *Flexibel avlösning på korttidsboende* skulle testas under perioden 2025-01-01 – 251231. Förvaltningen skulle sedan återkomma till nämnden med för att ta ställning till om insatsen skulle permanentas. Insatsen flexibel avlösning på korttidsboende testades mot bakgrunden att äldreomsorgen behöver säkra att stöd till anhöriga har en preventiv ansats med syfte att förebygga och minska ohälsa även för denna målgrupp. Flexibel avlösning på korttidsboende ersätter inte den avlösning sk växelvård som också finns som insats att söka.

Förvaltningen har under året fått positiva reaktioner från enskilda samt att anhöriga har uttryckt en förhoppning om att insatsen flexibel avlösning på korttidsboende ska fortsätta som insats permanent.

Mellan 250101–251031 har 47 personer ansökt om insatsen varav 46 fick bifall.

2025-10-31 är det 32 personer som har beslut om flexibel avlösning av korttidsboende. 14 personer har avslutat sitt beslut av olika skäl, bland annat på grund av flytt till särskilt boende eller byte till regelbunden avlösning med högre frekvens.

Personer med beslut om flexibel avlösning på korttidsboende har kunnat nyttja upp till 42 dygn per kalenderår. Av dessa har maximalt 14 dygn fått användas i ett sammanhängande tillfälle en gång per år.

Under året har det framkommit önskemål från anhöriga om att kunna använda korttidsplatsen under längre sammanhängande perioder vid fler än ett tillfälle per år. Syftet är att möjliggöra exempelvis resor eller besök hos familj och släkt. För att möta detta behov föreslår förvaltningen att insatsen flexibel avlösning ska kunna nyttjas 14 dygn i sträck vid två tillfällen per kalenderår.

Tjänsteskrivelse

Dnr: ÄN-2025/00250

Förvaltningen ser behov av att anhöriga själva kan avgöra när och hur mycket avlastning de behöver då behovet kan variera över tid. Ett väl fungerande stöd till anhöriga kan bidra till att anhöriga orkar ge vård och stöd under en längre tid än de annars skulle ha gjort och det kan vara ett sätt att förebygga framtida behov av mer omfattande insatser. Flexibel avlösning som insats ligger också i linje med den nya socialtjänstlagens intentioner att insatser ska vara lättillgängliga.

Förvaltningen föreslår därför att insatsen blir permanent med ett beslut om möjlighet att nyttja 42 dygn/år och att det vid två tillfällen/år är möjligt att nyttja 14 sammanhängande dygn. Sammanhängande 7 dygn kan däremot nyttjas vid flera tillfällen/år.

Insatsen kan inte kombineras med insatsen växelvård. För att insatsen ska vara aktuell krävs att den enskilde har ett omfattande behov av vård och omsorg samt att den anhörige som vårdar är sammanboende med den enskilde.

Beredningsansvariga

Susanna Stenlund, verksamhetschef utredning äldre och prevention

Beslutet ska skickas till

Susanna Stenlund

Pernilla Henriksson
Äldreomsorgsdirektör

Susanna Stenlund
Verksamhetschef
utredning äldre och
prevention

Umeå kommun
Äldrenämnden

Protokollsutdrag
2024-10-24

§ 99

Diarienumr.: ÄN-2024/00165

Flexibel avlösning korttidsboende

Beslut

Äldrenämnden beslutar att under perioden 2025-01-01 -2025-12-31 erbjuda tidsbegränsade SoL beslut enligt 4:1 i form rambeslut för den nya insatsen flexibel avlösning upp till 42 dagar per kalenderår.

Äldrenämnden uppdrar till förvaltningen att återkomma med underlag för nytt beslut senast december 2025

Äreendebeskrivning

Äldreomsorgen behöver säkra att stödet till anhöriga har en preventiv ansats i syfte att förebygga och minska ohälsa även för dessa. Idag erbjuder Umeå kommun korttidsvistelse för avlösning av anhöriga (s.k. växelvård) som vårdar den enskilde. Vistelsen är regelbunden och planerad i förväg. Insatsen förutsätter att den anhöriges behov av avlastning är regelbundet och att den anhörige på förhand ska kunna uppges omfattning av sitt avlastningsbehov.

För att verka preventivt och möta anhörigas efterfrågan om flexibilitet föreslås nu att Umeå kommun under en försöksperiod också ska erbjuda anhöriga en mer flexibel avlösningsform på korttidsboende. Det finns behov av att anhöriga själva kan avgöra när och hur mycket avlastning de behöver då behovet kan variera över tid.

Insatsen kommer att utvärderas och beroende på utfall återkommer förvaltningen med nytt underlag för eventuellt permanent införande vid 2025 års utgång

Beslutsunderlag

Flexibel avlösning korttidsboende

Beredningsansvariga

Susanna Stenlund, verksamhetschef Utredning äldre

Umeå kommun
Äldreämnden

Protokollsutdrag
2024-10-24

Beslutet ska skickas till

Susanna Stenlund, Verksamhetschef utredning äldre

Yrkanden

Åsa Bäckström (V) yrkar att förvaltningen återkommer med underlag för flexibel avlösning korttidsboende med större mängd dagar liknande som Västerås kommun.

Carin Nilsson (S) yrkar avslag till Bäckströms (V) yrkande

Beslutsgång

Ordförande ställer avslag mot bifall för Bäckströms (V) yrkande.

Ordförande finner att nämnden avslår Bäckströms (V) yrkande, till förmån för tjänsteskrivelsens förslag till beslut.

Tjänsteskrivelse

2025-11-04

Äldrenämnden

Diariennr: ÄN-2025/00232

Remiss - Mål och riktlinjer för arbetet med nationella minoriteter och urfolket samerna

Förslag till beslut

Äldrenämnden föreslås besluta att yttra sig i enighet med förvaltningens förslag.

Ärendebeskrivning

Äldrenämnden har av Kommunstyrelsen beretts tillfälle att lämna synpunkter på remissen mål och riktlinjer för arbetet med nationella minoriteter och urfolket samerna.

Dessa mål och riktlinjer ska vara vägledande för kommunens nämnder, förvaltningar och verksamheter i att efterfölja gällande lagstiftning och därmed säkerställa skyddet för att främja de nationella minoriteterna och urfolket samernas rättigheter.

Målet är att utveckla och säkerställa hållbara arbetsformer för det nationella minoritetsarbetet inom Umeå kommun i samverkan med de nationella minoriteterna och urfolket samerna. För att nå målet förutsätts dialog genom bland annat samråd och konsultation i enlighet med gällande lagstiftning.

Äldrenämndens synpunkter

Styrdokumentet med mål och riktlinjer för kommunens arbete med de nationella minoriteterna och urfolket samerna ger en överskådlig bild över den rättsliga regleringen av detta arbete. Det som förväntas generellt av nämnderna och förvaltningarna framkommer i riktlinjerna och dessa stämmer väl överens med de skyldigheter som gäller enligt lag. I detta sammanhang vill Äldrenämnden framhålla att det kan vara av betydelse att även inkludera skyldigheten att motverka diskriminering och utsatthet i kommunens riktlinjer och inte bara nämna detta ansvar i avsnittet nationell lagstiftning.

Umeå kommun ingår i förvaltningsområde för finska, meänkieli och samiska vilket innebär att kommunen har generella skyldigheter. Äldreomsorg har särskilda skyldigheter enligt lagstiftningen att informera om bistånd på minoritetsspråken, samt att inom ramen för sina insatser

Tjänsteskrivelse

Dnr: ÄN-2025/00232

även beakta äldres behov av att upprätthålla sin kulturella identitet. Vidare ska kommunen kunna erbjuda äldreomsorg på något av de tre nationella minoritetsspråken finska, samiska språken och meänkieli.

Äldrenämnden har stor erfarenhet av samråd med nationella minoriteter och urfolket samerna och vill understryka vikten av samråd och konsultation för att ta in synpunkter, åsikter och förbättringsförslag på våra insatser. Äldrenämnden ställer sig bakom det uttryckta målet med samråd; att utveckla och säkerställa hållbara arbetsformer för det nationella minoritetsarbetet.

Det framgår i riktlinjen att konsultation ska genomföras med urfolket samerna i frågor som särskilt rör det samiska folket (2022:66). Beskrivningen anses tillräcklig för riktlinjen. Äldrenämnden vill tillägga att det i den kompletterande checklistan bör läggas till en mer detaljerad information om vad som skiljer ett samråd från en konsultation, då det i det praktiska förberedelsearbetet kan vara till stor hjälp. Lagen om konsultation är relativt ny för kommunerna och upparbetad praxis saknas. I checklistans översta rad föreslås därför ett förtydligande för vägledning av vilka typer av frågor som bör vara föremål för en konsultation.

I övrigt önskar Äldrenämnden att en språklig översyn görs av checklistan, i syfte att ta bort felskrivningar.

Beredningsansvariga

Anna Bergström

Beslutet ska skickas till

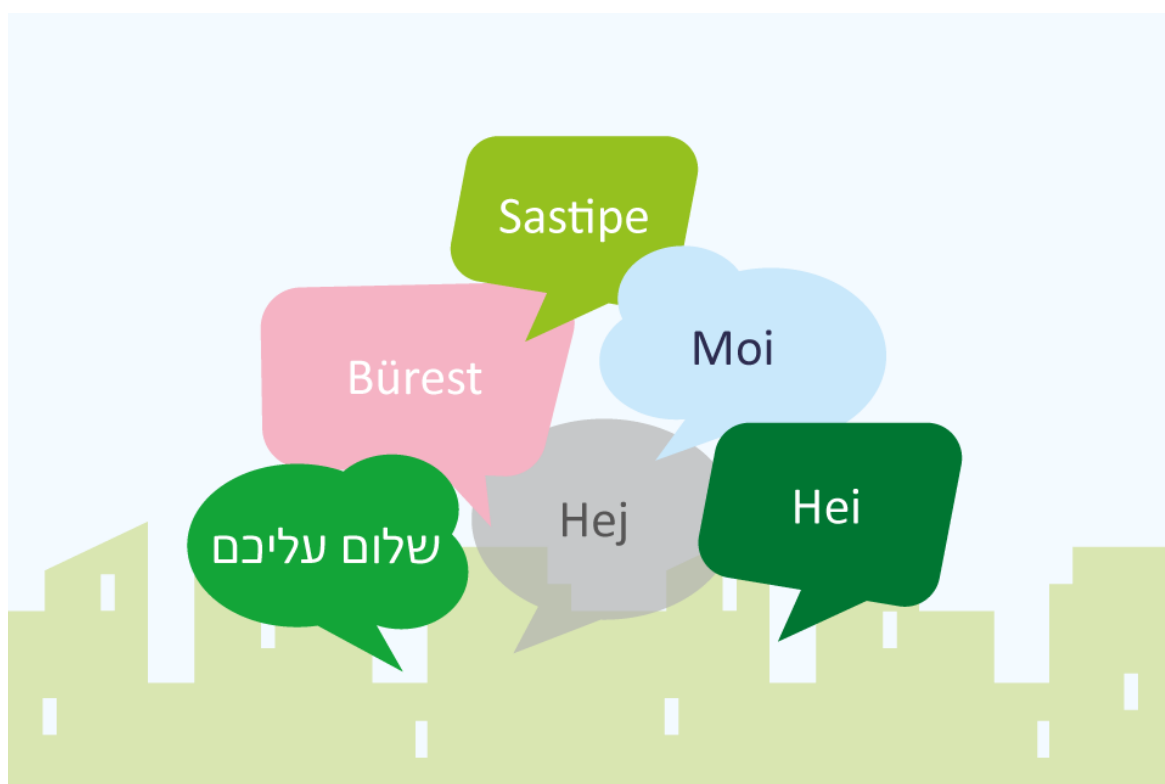
Kommunstyrelsen

Anna Bergström

Kvalitetschef

Mål och riktlinjer

– för arbetet med nationella minoriteter och urfolket samerna

Innehåll

Inledning.....	3
Syftet och målsättning	3
Rättslig reglering	3
Europarådets ramkonvention	3
Nationell lagstiftning	4
Umeå kommuns arbete med nationella minoriteter.....	5
Styrning, genomförande och uppföljning	6
Källor.....	7

Bilaga 1: Checklista för konsultation enligt lag 2022:66

Bilaga 2: Checklista för samrådet enligt lag 2009:724

Inledning

Enligt lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk ansvarar Umeå kommun för att anta mål och riktlinjer för kommunens minoritetspolitiska arbete samt att informera de nationella minoriteterna om deras rättigheter och lagens innehåll.

I Umeå kommuns mål och riktlinjer för arbetet med Sveriges fem nationella minoriteter framgår hur kommunen ska arbeta för att tillgodose de nationella minoriteternas rättigheter i relation till gällande lagstiftning. De nationella minoriteterna utgörs av judar, romer, sverigefinnar, tornedalingar och urfolket samer. De nationella minoritetsspråken är jiddisch, romani chib, finska, meänkieli och de samiska språken.

För att avgöra vem som tillhör en nationell minoritet i Sverige tillämpas principen om självidentifikation. Denna innebär att det är individen som själv bestämmer om hen tillhör någon av de nationella minoritetsgrupperna eller inte.

Syftet och målsättning

Syftet med mål och riktlinjerna är att säkerställa de nationella minoriteternas och urfolket samernas rättigheter inom förvaltningsområdet.

Mål och riktlinjer ska vara vägledande för kommunens nämnder, förvaltningar och verksamheter i att efterfölja lagstiftningen och därmed säkerställa skyddet för att främja de nationella minoriteterna och urfolket samernas rättigheter.

Målet är att utveckla och säkerställa hållbara arbetsformer för det nationella minoritetsarbetet inom Umeå kommun i samverkan med de nationella minoriteterna och urfolket samerna. För att nå målet förutsätts dialog med de nationella minoriteterna inom förvaltningsområdet genom bland annat samråd och konsultation i enlighet med gällande lagstiftning.

Rättslig reglering

Europarådets ramkonvention

Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter utgör ett centralt styrdokument när det gäller insatser kopplade till nationella minoritetsgrupper. I ramkonventionen framgår att skyddet av de nationella minoriteternas rättigheter ska betraktas som en viktig del i att realisera de mänskliga rättigheterna. Av minoritetslagen framgår att Sverige har gjort åtaganden om att leva upp till bestämmelserna i ramkonventionen för de nationella minoriteterna och urfolket samerna. Det innebär att minoritetslagen ska tolkas och tillämpas i enlighet med ramkonventionens bestämmelser om mänskliga rättigheter för nationella minoriteter. Syftet med bestämmelserna är att personer som tillhör nationella minoriteter ska uppnå effektiv jämlikhet med personer som tillhör majoriteten (artikel 4.2 ramkonventionen).

Sverige ratificerade Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter och den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk år 1999. År 2000 utsågs minoritetspolitiken till specifikt politikområde i Sverige. Under 2009 lades en ny minoritetspolitisk strategi fram av regeringen med fokus på bevarande av minoritetsspråken, förstärkning av de nationella minoriteternas inflytande och aktivt arbete för att motverka utsatthet och diskriminering.

Nationell lagstiftning

Lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk och språklagen (2009:600) anger vilka de nationella minoriteterna och minoritetsspråken är samt de nationella minoriteternas rättigheter. Enligt lagen (2022:66) om konsultation i frågor som rör det samiska folket är Umeå kommun ansvarig för att konsultera urfolket samer innan beslut fattas som kan få särskild betydelse för samerna. Regeringen, statliga förvaltningsmyndigheter, regioner och kommuner ska konsultera samiska företrädare innan beslut fattas i ärenden som kan få särskild betydelse för samerna.

Det finns även bestämmelser om nationella minoriteter i skollagen (2010:800) och i socialtjänstlagen (2025:400) samt i förordningen (2009:1299) om nationella minoriteter och minoritetsspråk. Vidare utgör diskrimineringslagen (2008:567) och barnkonventionen en viktig del i arbetet med att säkerställa de nationella minoriteternas och urfolket samernas rättigheter.

Enligt lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk ansvarar Umeå kommun för att anta mål och riktlinjer för kommunens minoritetspolitiska arbete samt att informera de nationella minoriteterna om deras rättigheter och lagens innehåll.

Umeå kommun ingår i förvaltningsområde för finska, meänkieli och samiska och i enlighet med gällande lagstiftning har kommunen ett särskilt ansvar för de minoritetsspråk som ingår i förvaltningsområdet.

Av lagstiftningen framgår att Umeå kommun har ett ansvar för:

- att motverka diskriminering av och utsatthet för de nationella minoriteterna i enlighet med diskrimineringslagen (2008:567).
- att skydda och främja de nationella minoriteternas möjligheter att behålla och utveckla sitt språk och sin kultur i enlighet med lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk (2009:724) samt språklagen (2009:600).
- att ge de nationella minoriteterna möjlighet till inflytande och delaktighet i frågor som berör dem i enlighet med lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk (2009:724).
- att främja utvecklingen av barns kulturella identitet och användningen av minoritetsspråket i enlighet med lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk (2009:724).
- att genomföra samråd med de nationella minoriteterna utifrån en strukturerad dialog att i syfte att kunna beakta deras synpunkter och behov i myndighetens

beslutsfattande i enlighet med lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk (2009:724).

- att särskilt främja barns och ungas möjligheter till inflytande och samråd i frågor som berör dem och anpassa formerna för detta till deras förutsättningar i enlighet med lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk (2009:724).
- att erbjuda äldreomsorg och förskola helt eller i väsentlig del på de nationella minoritetsspråk som Umeå kommun ingår förvaltningsområde för i enlighet med lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk (2009:724).

Umeå kommuns arbete med nationella minoriteter

Framtagande av mål och riktlinjer för Umeå kommuns arbete med att säkerställa de nationella minoriteternas rättigheter sker dels genom konsultation med urfolket samerna, dels genom samråd med minoriteterna i enlighet med bestämmelserna om konsultation om frågor som rör det samiska folket (2022:66) samt lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk (2009:724).

- Riktlinjerna gäller för samtliga nämnder, förvaltningar och verksamheter inom Umeå kommun.
- Riktlinjerna omfattar alla folkbokförda medborgare i Umeå kommun som identifierar sig med någon av de nationella minoriteterna och urfolket samerna (så kallad självidentifikation).

Umeå kommun verkar vidare för att tillsammans med de nationella minoriteterna utveckla formerna för strukturerad dialog genom samråd. Ett syfte med samråden är att ta reda på vilka behov de nationella minoriteterna har så att kommunen aktivt kan främja de nationella minoriteterna möjlighet att bevara sina språk och kulturer. Ett särskilt viktigt område för Umeå kommun är att främja barn och ungas möjlighet till inflytande i frågor som berör dem i egenskap av nationell minoritet och anpassa samrådsformerna till målgruppen.

Utifrån att Umeå kommun ingår i förvaltningsområde för finska, meänkieli och samiska innebär det att kommunen har särskilda skyldigheter vad gäller att informera om förskoleplats samt bistånd inom äldreomsorgen på de nationella minoritetsspråken. Umeå kommun ska inom ramen för sådan service och omsorg som erbjuds även beakta äldres behov av att upprätthålla sin kulturella identitet.

Vidare ska kommunen erbjuda förskola och äldreomsorg på något av de tre nationella minoritetsspråken finska, samiska språken och meänkieli.

De nationella minoriteterna har förstärkta rättigheter avseende modersmålsundervisning som regleras i skollagen (2010:800). Rätten innebär att det inte finns krav på förkunskaper eller att språket används dagligen. Umeå kommun är som skolhuvudman skyldig att anordna modersmålsundervisning om en elev efterfrågar undervisning på sitt minoritetsspråk. Umeå kommun har därmed skyldighet att erbjuda

barn tillhörande de nationella minoriteterna modersmålsundervisning samt att informera vårdnadshavare om denna rättighet.

Mål och riktlinjerna innebär vidare att:

- Samtliga nämnder, förvaltningar och verksamheter ska ge de nationella minoriteterna och urfolket samerna möjlighet till inflytande i frågor som berör dem, och så långt som möjligt samråda med minoriteterna i sådana frågor.
- Samtliga nämnder, förvaltningar och verksamheter ska i enlighet med lagen (2022:66) om konsultation i frågor som det samiska folket, konsultera urfolket samer i ärenden som kan få särskild betydelse för dem.
- Samtliga nämnder, förvaltningar och verksamheter ska främja de nationella minoriteternas möjlighet att behålla och utveckla sitt språk och sin kultur.

Styrning, genomförande och uppföljning

Mål och riktlinjerna för det nationella monoritetsarbetet beslutas av Umeå kommuns kommunstyrelse. Nämnderna har inom sina respektive områden ett ansvar för att verksamheten bedrivs enligt bestämmelser i lag och annan författning liksom kommunens mål och riktlinjer för arbetet med de nationella minoriteterna och urfolket samerna. Kommunstyrelsen ansvarar för att ha uppsikt över att så sker.

I arbetet med att säkerställa att lagstiftningen följs har kommunstyrelsen beslutat att det inom Umeå kommun ska anställas samordnare med ett specifikt uppdrag att verka för att det inom Umeå kommun bedrivs ett aktivt arbete i enlighet med lagstiftningen och beslutad riktlinje. I och med att kommunen ingår i förvaltningsområde för finska, meänkieli och samiska har kommunstyrelsen fastslagit att det ska finnas en samverkansgrupp i syfte att beakta att de särskilda rättigheterna som följer med minoriteterna enligt lagen (2009:724) om minoriteter och minoritetsspråken efterlevs. Samverkansgruppen består av representanter från utbildningsförvaltningen, äldreomsorgsförvaltningen, fritidsförvaltningen och kulturförvaltningen. Samverkansgruppen leds av samordnarna.

Samordnarna ansvarar för att dokumentation som begärs in av de uppföljande myndigheterna, Länsstyrelsen (MUFC 2026-01-01) och Sametinget, inkommer till respektive myndighet.

Uppföljning av riktlinjernas följsamhet görs vid ett tillfälle per år. Samordnarna leder detta arbete.

Översyn av riktlinjerna genomförs av kommunstyrelsen i slutet av varje mandatperiod för att identifiera om det finns behov av revidering. Lagändringar och organisationsförändringar som berör riktlinjerna kan medföra ett behov av revidering inom en mandatperiod.

Översyn, samt eventuell revidering, görs i samråd med de nationella minoriteterna.

Källor

Lag om nationella minoriteter och minoritetsspråk (2009:724)

Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter (SÖ 2000:2)

Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk (SÖ 2000:3)

Språklagen (2009:600)

Förordningen om nationella minoriteter och minoritetsspråk (2009:1299)

Skollagen (2010:800)

Socialtjänstlagen (2025:400)

Bibliotekslagen (2013:801)

Propositionen (2017/18:199) En stärkt minoritetspolitik

Propositionen (2008/2009:158) Från erkännande till egenmakt

Hälso- och sjukvårdslagen (2017:30)

Lag om konsultation i frågor som rör det samiska folket (2022:66)

Lag om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter (2018:1197)

Diskrimineringslagen (2008:567)

Umeå kommun
Kommunstyrelsen

Protokollsutdrag
2025-09-16

§ 160

Diariennr: KS-2025/00374

Mål och riktlinjer för arbetet med nationella minoriteter och urfolket samerna

Beslut

Kommunstyrelsen beslutar

att återremittera ärendet till förvaltningen och ge dem i uppdrag att skicka ut förslaget till *Mål och riktlinjer för arbetet med nationella minoriteter och urfolket samerna* på remiss till styrelser och nämnder, samt till rättighetsbärarna.

Ärendebeskrivning

Den 1 januari 2019 trädde nya bestämmelser i lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk i kraft. Lag (2009:724). Kommunerna blev skyldiga att anta mål och riktlinjer för sitt minoritetspolitiska arbete och dessa ska på begäran kunna lämnas ut till den myndighet som har uppföljningsansvar för lagen.

Umeå kommun har tidigare haft beslutade Mål och riktlinjer för perioden 2020–2024.

Från och med 2025 ska dokumentet uppdateras och det är inte tidsbestämd längre. Innehållet är uppdaterat och innehåller även Lag (2022:66) om konsultation i frågor som rör det samiska folket. Till ärendet hör också två checklistor, en för samråd och en för konsultation.

Ärendet har samråtts med de nationella minoriteterna och konsulterats med urfolket samerna under maj månad 2025.

Förslag till beslut

Kommunfullmäktige beslutar

Umeå kommun
Kommunstyrelsen

Protokollsutdrag
2025-09-16

att fastställa Mål och riktlinjer för arbetet med nationella minoriteter och urfolket samerna enligt bilaga.

Beslutsunderlag

Mål och riktlinjer för arbetet med nationella minoriteter och urfolket samerna. Bilaga 1.

Checklista för samråd.

Checklista för konsultation.

Redogörelse över nämndernas remissvar. Bilaga 2.

Propositionsordning som godkänns

Näringslivs- och arbetsutskottet beslutar enligt tjänsteskrivelsens förslag.

Kommunstyrelsens beslutsordning

Yrkanden

Tomas Wennström (S) – Att återremittera ärendet till förvaltningen och ge dem i uppdrag att skicka ut förslaget till *Mål och riktlinjer för arbetet med nationella minoriteter och urfolket samerna* på remiss till styrelser och nämnder, samt till rättighetsbärarna.

Propositionsordning som godkänns

Bifall mot avslag till återremissyrkandet. Ordföranden finner att kommunstyrelsen bifaller återremissyrkandet.

Beslutet ska skickas till

Aino Dahl och Klara Lundgren för hantering enligt beslut.

Dokumentansvarig: Minoritetssamordnare, Strategisk utveckling	Dokumentdatum: 2025-06-27
Godkänd av: Magnus Burvall (ej godkänt än)	Reviderad: 2025-06-27

Checklista för konsultation med urfolket samerna

Kontrollpunkt	Ja	Nej	Kommentar	Ansvar
Krävs konsultation?				
- Initiera konsultation - Skicka konsultationsförfråga via e-post till alla parter i ärendet - Samebyarna bör även kontaktas via telefon			Måste anges i e-post: - Rubrik: Konsultationsförfrågan - Kontaktuppgifter till ansvarig tjänsteperson/handläggare. - En skälig svarstid, som huvudregel minst en månad, men kan justeras utifrån ärendets komplexitet. - Relevanta och översiktliga handlingar (t.ex. beslutsunderlag, ansökningar, ärendebeskrivning).	
Sametinget (obligatorisk part)				
SSR (Svenska Samernas Riksförbund)				

Samebyar				
Föreningar				
Genomförande av konsultation			Boka ett möte (digitalt, fysiskt eller hybrid – anpassa efter parternas önskemål). Om fler möten krävs bokas detta under sittande möte. Konsensus krävs inte, men allas synpunkter ska dokumenteras och beaktas vid beslut.	
Dokumentation			Dokumentera hela konsultationsförfarandet noggrant: - Från inledande förfrågan till avslut. - Inkludera alla synpunkter, även vid oenighet. - Ange om konsultation initierats av samiska företrädare.	
Efter avslutad konsultation			- Fatta beslut med hänsyn till de dokumenterade synpunkterna. - Diarieför hela dokumentationen. - Skicka dokumentationen till berörda parter. Om Sametinget inte svarar inom tidsfristen, eller avstår konsultation, kan ärendet handläggas enligt t.ex. förvaltningslagen. Detta utesluter dock inte konsultation med andra samiska företrädare.	

Observera			Om konsultation skett utan att Sametinget deltagit, ska detta meddelas till Sametinget.	
------------------	--	--	---	--

Checklistan är ett komplement till Umeå kommuns riktlinjer för lag (2022:66) om konsultation i frågor som rör det samiska folket.

Rätten till konsultation är en grupprättighet och kan inte appliceras i enskilt ärende, tex frågor som går under lag (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk.

Denna checklista bör även användas om Urfolket begär konsultation.

Om osäkerhet kring ärendet finns, kontakta sametinget (kansli@sametinget.se 0980-780 30)

En komplett lista över kontaktuppgifter och samiska företrädare som SSR, samebyar och föreningar finns i riktlinjer för konsultation.

Dokumentansvarig: Minoritetssamordnare, Strategisk utveckling	Dokumentdatum: 2025-06-27
Godkänd av: Magnus Burvall (ej godkänt än)	Reviderad: 2025-08-06

Checklista för samråd med nationella minoriteter

1. Planering och förberedelser inför samråd

Kontrollpunkt	Ja / Nej / Ej aktuellt	Kommentar / Ansvar
Har datum och lokal för samrådet fastställts (andra tisdagen i september, eftermiddag)?		
Har marknadsföring och information om samrådet gått ut i god tid via interna och externa kanaler?		
Har minoritetssamordnarna skickat kallelser tillsammans med kommunikationsfunktionen?		
Finns utsedda kontaktpersoner inom varje förvaltning/nämnd med kunskap om minoritetslagarna?		
Är dessa kontaktpersoner inbjudna till och förberedda på sin roll i samrådet?		
Har nödvändig utrustning för samrådet förberetts		

(möblering, pennor, blanketter, informationsmaterial, presentkassar)?		
Har personer som ska leda dialogerna utbildats i ett lyssnande och utforskande arbetssätt?		
Har deltagare från kommunen fått introduktion om syfte och roll i samrådet?		

2. Genomförande av samråd

Kontrollpunkt	Ja / Nej / Ej aktuellt	Kommentar / Ansvar
Finns bord/platser för varje verksamhet/nämnd bemannade av både tjänstepersoner och politiker?		
Finns en fysisk förslagslåda tillgänglig?		
Finns det utsedda personer vid varje bord som noterar behov, önskemål och frågor från deltagarna?		
Har deltagarna möjlighet till utcheckning/reflektion i slutet av mötet?		
Har dokumentation (minnesanteckningar/protokoll) skett enligt rutin?		

3. Efter samråd – uppföljning och återkoppling

Kontrollpunkt	Ja / Nej / Ej aktuellt	Kommentar / Ansvar
Har samtliga deltagare fått ta del av minnesanteckningarna med möjlighet att föreslå justeringar?		
Har inkomna synpunkter sammanställts av minoritetssamordnarna och förmedlats till ansvarig verksamhet?		
Har återkoppling skett direkt till deltagarna (t.ex. via e-post eller nyhetsbrev)?		
Har samlad rapport publicerats på kommunens webbplats?		
Har varje kontaktperson i förvaltning/nämnd återrapporaterat till sin enhet?		
Har en intern och extern utvärdering av samrådet genomförts (vad fungerar bra/mindre bra)?		
Har samrådets innehåll, metod och resultat analyserats för förbättringar till nästa gång?		

Tjänsteskrivelse

2025-10-27

Äldrenämnden

Diariennr: ÄN-2025/00199

Motion 24/2025 - Testa innan du köper – välfärdsteknik för en tryggare vardag; Veronica Kerr (KD)

Förslag till beslut

Äldrenämnden föreslår kommunfullmäktige att bifalla motionen i enlighet med yttrandet

Ärendebeskrivning

Kristdemokraterna har i en motion till Umeå Kommunfullmäktige, 2025-08-25, yrkat för att kommunfullmäktige ska tillsätta en utredning gällande

- Att uppdra till kommunstyrelsen att utreda förutsättningarna för att etablera ett välfärdsbibliotek i Umeå kommun, inklusive kostnadsbild, lokalisering och målgrupp.
- Att utredningen ska omfatta exempel på vilka typer av produkter som kan ingå, samt hur support och utlåning praktiskt kan organiseras.
- Att utredningen ska analysera hur ett välfärdsbibliotek kan stödja kommunens mål om att människor ska kunna bo kvar hemma så länge som möjligt.
- Att kommunen ska utreda möjligheten att ansluta sig till det nationella nätverket för välfärdsbibliotek för erfarenhetsutbyte och kompetensstöd.

Förvaltningen har förberett frågan och föreslår att nämnden yttrar sig i enlighet med yttrandet 2025-10-27

Beslutsunderlag

Yttrande 2025-10-27

Motion 24/2025

Beredningsansvariga

Camilla Jägerving Isaksson, utvecklingsstrateg

Beslutet ska skickas till

Kommunstyrelsen

2 av 2

Tjänsteskrivelse

Dnr: ÄN-2025/00199

Pernilla Henriksson
Äldreomsorgsdirektör

Camilla Jägerving Isaksson
Utvecklingsstrateg

Kommunfullmäktige

Motion 24/2025 - Testa innan du köper – välfärdsteknik för en tryggare vardag

Kristdemokraterna har i en motion till Umeå Kommunfullmäktige, 2025-08-25, yrkat för att kommunfullmäktige ska tillsätta en utredning gällande

- Att uppdra till kommunstyrelsen att utreda förutsättningarna för att etablera ett välfärdsbibliotek i Umeå kommun, inklusive kostnadsbild, lokalisering och målgrupp.
- Att utredningen ska omfatta exempel på vilka typer av produkter som kan ingå, samt hur support och utlåning praktiskt kan organiseras.
- Att utredningen ska analysera hur ett välfärdsbibliotek kan stödja kommunens mål om att människor ska kunna bo kvar hemma så länge som möjligt.
- Att kommunen ska utreda möjligheten att ansluta sig till det nationella nätverket för välfärdsbibliotek för erfarenhetsutbyte och kompetensstöd.

Digital teknik som stöd för ett självständigt liv i hemmet

I den kommunövergripande planen för digital omställning 2025–2028 beskrivs tydligt att kommunen behöver stärka sin styrning och samordning av digitalisering för att skapa gemensamma förutsättningar för att ställa om på ett hållbart sätt med fokus på helhet. Att öka digitaliseringens nytta för invånarna i högre utsträckning och bidra till en bättre användning av kommunens resurser.

I takt med att andelen äldre i samhället ökar, växer behovet av att identifiera tekniska lösningar som möjliggör kvarboende i det egna hemmet och boendemiljön. Digital teknik utgör en viktig resurs som kan främja självständighet, trygghet och hälsorelaterad livskvalitet för äldre personer.

Syftet med insatser kopplade till digital teknik är att stärka den digitala delaktigheten och ge äldre möjlighet att leva ett självständigt liv med ökad trygghet. Erfarenheter visar att många som får möjlighet att låna utrustning via exempelvis välfärdsbibliotek senare väljer att själva införskaffa produkten. Välfärdsbiblioteket fungerar därmed både som ett pedagogiskt verktyg och som en kanal för att sprida kunskap om välfärdsteknik, samtidigt som det bidrar till ett mer hållbart samhälle.

Äldrenämndens övergripande uppdrag

Äldrenämndens övergripande uppdrag är att främja självständighet och kvarboende. Detta sker genom förebyggande verksamhet, information kring seniorlivet och aktiviteter som främjar hälsa och välmående hos den enskilde.

Som ett led i detta arbete har Äldrenämnden i samverkan med Umeå universitet tagit fram en rapport som ger viktig kunskap inför framtida samhällsplanering i takt med förändrad befolkningsstruktur. Rapporten innehåller en forskningsöversikt som sammanställer aktuell kunskap om vad som krävs för att äldre ska kunna bo kvar i sina hem med bibehållen livskvalitet, trygghet och självständighet. Ett avsnitt fokuserar särskilt på digital teknikens roll i detta sammanhang ¹.

Äldrenämndens initiativ – välfärdsteknik för en tryggare vardag

Äldrenämnden har en bredd av initiativ för att inspirera och informera vilka möjligheter det finns med välfärdsteknik och smarta hemlösningar som syftar till att bibehålla eller öka trygghet, aktivitet, delaktighet och självständighet.

Under Tjänstedesignprojekt ”Vad behöver seniorer i Umeå kommun för att leva ett självständigt och gott liv?”² identifierades behovet av att inspirera och informera fler seniorer vilka möjligheter det finns med digital teknik och smarta hemlösningar – ”Digitalisering i din vardag”.

¹ [Forskningsöversikt om äldres självständighet - Umeå kommun](#)

² [Tjänstedesign - Umeå kommun](#)

Digitalisering i din vardag – "Smarta hemmet" 3har utvecklats för att visa hur smarta hemlösningar kan bidra till ökad trygghet, aktivitet, delaktighet och självständighet. Genom att underlätta för seniorer med tips på smarta hemprodukter och digital teknik som kan hjälpa i vardagen och ge ökad självständighet. Produkter som man kan köpa själv i den vanliga konsumenthandeln, exempelvis en fjärrkontroll som man tänder och släcker alla lampor med eller ett digitalt dörrlås med kod som gör att man slipper hålla koll på nycklar. Tillsammans med seniorer och samverkanspartners har äldrenämnden tagit fram och utvecklat⁴:

- **Digitala smarta hemmet**, en visuell klickbar 3D-modell av en lägenhet med information gällande smarta hemlösningar. Prototypen av det digitala hemmet testades tillsammans med seniorer gällande användarvänligheten, innehåll och val av produkter.
- **Film med guidad tur i det fysiska smarta hemmet**, i filmen får man följa vår värd Jim i olika situationer där smarta produkter underlättar vardagen i hemmet. Det digitala smarta hemmet är en spegling av det fysiska smarta hemmet. Filmen skapades tillsammans med ArosFilm. Aros är en daglig verksamhet inom funktionshinderomsorgen.
- **Föreläsningar om smarta hemlösningar**, arrangerade av Seniortorget tillsammans med våra samarbetspartners. Inspiration och information om hur digitalisering i vardagen kan förbättra livskvalitén och möjlighet att testa smarta hemlösningarna
- **Smarta hem-sida på umea.se** med information och inspiration. Här ligger det digitala smarta hemmet och filmen med guidad tur.
- **Visningstillfällen** av det fysiska smarta hemmet kommer att testas tillsammans med målgruppen. Bland annat för att se ungefärlig tidsåtgång, antal besökare och vad som eventuellt behöver förtydligas. Vi har tillsammans valt att börja med ett mindre antal smarta produkter i hemmet för att sedan tillsammans med målgruppen och samarbetspartners se hur det utvecklas framöver. Äldrenämndens digitaliseringsenhet ansvarar för produkter och visningstillfällen.

³ [Digitalisering i din vardag – smarta hemmet - Umeå kommun](#)

⁴ [Smarta hem - Umeå kommun](#)

Öppet hus i Smarta hemmet – den 13 mars 2025 arrangerades öppet hus i visningslägenheten, där besökarna fick möjlighet att se och prova de välfärdstekniska produkter som installerats i miljön. Syftet var att ge en konkret bild av hur tekniken kan användas i vardagen för att främja självständighet och trygghet i ordinärt boende. Utvecklingsstrateg och medarbetare från äldreomsorgens digitaliseringsenhet fanns på plats för att informera, demonstrera funktionerna och svara på frågor från besökarna. Inbjudna till öppet hus var samtliga i Äldrenämnden, Umeås pensionärsråd samt äldreomsorgens ledningsgrupp.

IT-handledning - Seniortorget erbjuder varje onsdag IT-handledning⁵ med stöd av studenter från Beteendevetenskapliga programmet med inriktning mot IT-miljöer vid Umeå universitet. Handledningen syftar till att stärka den digitala kompetensen hos äldre och ge praktiskt stöd i vardagliga digitala tjänster. Exempel på områden som tas upp är: Hur man beställer mat via nätet, genomför videosamtal, installerar och använder appar, köper bussbiljetter digitalt, navigerar sociala medier som Facebook och Instagram.

Föreläsningar och digitala informationsträffar - Seniortorget, i samverkan med olika aktörer, erbjuder riktade digitala satsningar inom flera relevanta områden. Exempelvis genomförs visningar av produkter för smarta hem samt prova-på-tillfällen där deltagarna får möjlighet att bekanta sig med välfärdsteknik i praktiken. Ett återkommande inslag är föreläsningsserien "Försök inte lura mig", i samarbete med Polisen, som syftar till att öka medvetenheten och kunskapen om hur äldre kan skydda sig mot bedrägerier – både på internet och i vardagen. Information ges även om digitala tjänster från exempelvis VK Media "Hur läser jag tidningen digitalt" och Ultra, som erbjuder appar för att planera resor, köpa biljetter och få aktuell trafikinformation. Dessa insatser stärker den digitala delaktigheten och bidrar till ökad trygghet och självständighet för äldre.

⁵ [Hjälp med IT-frågor. Drop-in. - Umeå kommun](#)

Digitala seniortorget⁶ - en webbaserad tjänst som fungerar som en digital anslagstavla och samlar aktiviteter, inspiration och information riktad till seniorer. Tjänsten ger en god överblick och underlättar för användaren att hitta aktiviteter utifrån egna intressen och behov. Innehållet är indelat i flera tematiska områden, såsom: Digitalisering i vardagen, Motion och rörelse, Kultur, Föreläsningar och kurser, Frivilliga uppdrag, Mat och dryck och Mötesplatser. Tjänsten har utvecklats av Umeå kommun i nära samverkan med seniorer och samverkanspartner inom ramen för ett tjänstedesignprojekt. Syftet är att främja delaktighet, självständighet och livskvalitet genom lättillgänglig information och inspiration.

Äldrenämnden och kulturnämnden har tidigare fört dialog om möjligheten att erbjuda utlåning av välfärdsteknik genom Umeå kommuns bibliotek, men tyvärr inte kommit vidare. Biblioteken har god tillgänglighet tack vare sin geografiska spridning, generösa öppettider, bokbussverksamhet samt ett välfungerande system för utlåning. Att använda bibliotekens befintliga infrastruktur för utlån av välfärdsteknik bedöms kunna ge betydande positiva effekter. Det skulle möjliggöra för fler invånare att leva ett självständigt och gott liv i ordinarie boende utan behov av kommunala insatser, samt bidra till att skjuta upp framtida behov av stöd. Förslaget ligger i linje med kommunens ambitioner om förebyggande arbete och ökad tillgänglighet till teknik som främjar livskvalitet. Genom att öka digitaliseringens nytta för invånarna i högre utsträckning och bidra till en bättre användning av kommunens resurser.

Äldrenämnden är ansluten till det nationella nätverket för välfärdsteknik för erfarenhetsutbyte och kompetensstöd. Nätverket välfärdsbiblioteket.se⁷ är en samlingsplats för alla som är intresserade av att använda biblioteksmodellen som ett sätt att nå ut med välfärdsteknik.

Sammanfattning

Äldrenämnden konstaterar att flera pågående satsningar kommer att ha stor potential för att ge positiva effekter för äldre och som bidrar till ökad trygghet, självständighet, delaktighet och ett aktivt seniorliv. Biblioteken utgör en tillgänglig och etablerad arena som når invånare tidigt och brett, oavsett

⁶ [Digitala seniortorget](#)

⁷ [Välfärdsbiblioteket.se - nationellt nätverk](#)

målgrupp. Valfärdsbibliotek kan utgöra ett fantastiskt komplement till äldrenämndens initiativ gällande välfärdsteknik och smarta hemlösningar. Genom välfärdsbibliotek kan fler få möjlighet att testa tekniken i vardagen, vilket i sin tur främjar självständighet, trygghet och digital delaktighet.

Förslag till beslut

Äldrenämnden avger sitt yttrande i enighet med yttrandet 2025-10-27, och ställer sig bakom att kommunstyrelsen ges i uppdrag att utreda möjligheten att införa ett välfärdsbibliotek i Umeå kommun.

Pernilla Henriksson
Äldreomsorgsdirektör

Camilla Isaksson Jägerving
Utvecklingsstrateg

MOTION 2025-08-25

Testa innan du köper – välfärdsteknik för en tryggare vardag

Bakgrund

Flera kommuner i Sverige har under de senaste åren etablerat så kallade välfärdsbibliotek. Tanken är att invånare, särskilt äldre och personer med funktionsnedsättning, ska få möjlighet att kostnadsfritt låna och prova välfärdsteknik i vardagen. Det kan handla om produkter som robotdammsugare, surfplattor, aktivitetsklockor, blodtrycksmätare eller olika former av hörsel- och trygghetshjälpmedel.

Lärdomar från andra kommuner

I **Nyköping** kan man på stadsbiblioteket låna välfärdsteknik i upp till åtta veckor och även delta i mini-kurser som ges i samarbete med DigidelCenter.

I **Tyresö** erbjuds utlån av produkter som surfplattor och robotdammsugare under två veckor, med möjlighet att boka stöd och rådgivning hos bibliotekspersonalen.

I **Oxelösund** har kommunen sedan 2025 ett välfärdsbibliotek där seniorer kan låna hem teknik, och därmed prova sig fram innan de fattar beslut om eventuella köp.

I **Örkelljunga** kan både äldre och personer med funktionsnedsättning låna produkter som digitala kalendrar, sensorlampor och samtalsförstärkare i tre veckor.

Syftet är att främja trygghet, självständighet och digital delaktighet. Erfarenheterna visar att många av de som lånar utrustning sedan väljer att själva skaffa produkten. Samtidigt ger verksamheten en möjlighet för kommunen att informera om välfärdsteknik, stödja invånare i teknikanvändning och på sikt bidra till en mer hållbar äldreomsorg.

I Umeå kommun är målet att människor ska kunna bo kvar hemma så länge som möjligt. Genom att invånare kan testa olika hjälpmedel ökar möjligheten att hitta lösningar som underlättar vardagen och stärker den enskildes självständighet, vilket också kan minska behovet av tidigare insatser från kommunen.

Det finns idag också ett nationellt **nätverk för välfärdsbibliotek**, initierat av Högskolan i Borås, där kommuner och forskare kan utbyta erfarenheter.

Mot bakgrund av de positiva erfarenheterna från andra kommuner bör Umeå kommun utreda möjligheterna att etablera ett välfärdsbibliotek.

Med anledning av ovanstående yrkar Kristdemokraterna att kommunfullmäktige beslutar

1. Att uppdra till kommunstyrelsen att **utreda förutsättningarna för att etablera ett välfärdsbibliotek i Umeå kommun**, inklusive kostnadsbild, lokalisering och målgrupp.
2. Att utredningen ska omfatta exempel på **vilka typer av produkter som kan ingå**, samt hur support och utlåning praktiskt kan organiseras.
3. Att utredningen ska analysera hur ett välfärdsbibliotek kan **stödja kommunens mål om att människor ska kunna bo kvar hemma så länge som möjligt**.
4. Att kommunen ska **utreda möjligheten att ansluta sig till det nationella nätverket för välfärdsbibliotek** för erfarenhetsutbyte och kompetensstöd.

Veronica Kerr (KD)

Tjänsteskrivelse

2025-10-27

Äldrenämnden

Diariennr: ÄN-2025/00214

Motion 28/2025 - Trygghet och brottsförebyggande i äldreomsorgen

Förslag till beslut

Äldrenämnden föreslår kommunfullmäktige att anse motionen besvarad i att-satserna 1 och 2 samt att avslå att-sats 3.

Ärendebeskrivning

Kristdemokraterna föreslår genom motion 28/2025 att kommunfullmäktige beslutar om följande:

1. Att införa en rutin där alla som söker anställning inom äldreomsorgen ombeds lämna utdrag ur belastningsregistret.
2. Att brottsförebyggande rådet ska ta fram en särskild strategi för att förebygga och bekämpa brott mot äldre, med särskilt fokus på fysiskt, psykiskt, sexuellt våld samt ekonomisk brottslighet.
3. Att kommunen ska utreda möjligheten att inrätta ett kommunalt personalregister för vård- och omsorgspersonal som ett stöd i rekryteringsprocessen, där relevanta uppgifter om avstängningar och tidigare utredningar hanteras på ett rättssäkert sätt.

Av äldreomsorgsförvaltningens yttrande framgår bland annat följande:

En kommunövergripande utredning kopplat till registerutdrag pågår.

Lagstöd för registerutdrag för äldreomsorgen väntas komma i mars månad.

Umeå kommuns "Brottsförebyggande program" anses uppfylla syftet med det motionen eftersöker.

Gällande inrättande av ett kommunalt personalregister så är det inte förenligt med gällande lagstiftning (GDPR). Äldreomsorgens rekryteringscentrum bistår rekryterande chefer i rekryteringsprocessen och kan med hjälp av lönesystemet uppmärksamma det som avses i motionen.

Beslutsunderlag

Motion 28/2025 - Trygghet och brottsförebyggande i äldreomsorgen

Beredningsansvariga

Rebecca Andersson, HR-chef

2 av 2

Tjänsteskrivelse

Dnr: ÄN-2025/00214

Beslutet ska skickas till
Kommunstyrelsen

Pernilla Henriksson
Äldreomsorgsdirektör

Rebecca Andersson
HR-chef

2025-10-27

Dnr: ÄN-2025/00214

Kommunstyrelsen

Motion 28/2025 - Trygghet och brottsförebyggande i äldreomsorgen

Förslag 1 - Införa en rutin där alla som söker anställning inom äldreomsorgen ombeds lämna utdrag ur belastningsregistret.

Gällande registerutdrag för äldreomsorgen så pågår redan en utredning övergripande i kommunen utifrån "Nämndinitiativ: Förstärkta kontroller vid anställning i Umeå kommun; Hans Lindberg (S)". Det ärendet har i sin helhet återremitteras så att beredningen även kan omfatta den proposition till riksdagen som ska behandlas i november 2025 och bör innehålla förslag till lagstiftning om kontroller inför anställning inom socialtjänst och äldreomsorg, utifrån utredning Ds 2024:24. Nämnden inväntar resultatet.

Förslag 2 - Brottsförebyggande rådet ska ta fram en särskild strategi för att förebygga och bekämpa brott mot äldre, med särskilt fokus på fysiskt, psykiskt, sexuellt våld samt ekonomisk brottslighet.

Att förebygga och bekämpa brott mot äldre är viktigt, då det rör sig om särskilt utsatta brottsoffer. Nämnden har i oktober yttrat sig över Umeå Kommuns brottsförebyggande program och där framfört synpunkter på att programmet på ett tydligare sätt ska lyfta fram brott mot äldre. Att ge i uppdrag till Umeås brottsförebyggande och drogförebyggande råd (Umebrå) att ta fram en "strategi för att förebygga och bekämpa brott mot äldre" är inte en önskvärd lösning.

Umeås brotts- och drogförebyggande råd är ett rådgivande organ och kan därmed inte ta några formella beslut, vilket skulle vara nödvändigt i det här fallet. Till skillnad från andra styrdokumentsformer (exempelvis "program" eller "riktlinje") är inte "strategi" en av de styrdokumentsformer som förordas av Umeå kommuns enhet för styrning och samordning. Det är oklart hur ett sådant dokument skulle tas fram, resurssättas,

implementeras och följas upp på en kommunövergripande nivå. Därmed blir effekten också mycket osäker.

Enligt lagen om kommuners brottsförebyggande ansvar (SFS 2023:196) ska kommunens brottsförebyggande arbete vara systematiskt och kunskapsbaserat. Det innebär bland annat att prioriteringar ska göras utifrån den lägesbild av brottsligheten som kommunen tar fram, och att åtgärder ska samlas i en kommunövergripande åtgärdsplan. I Umeå kommuns fall blir det ett program, Brottsförebyggande programmet.

Förslag 3 - Kommunen ska utreda möjligheten att inrätta ett kommunalt personalregister för vård- och omsorgspersonal som ett stöd i rekryteringsprocessen, där relevanta uppgifter om avstängningar och tidigare utredningar hanteras på ett rättssäkert sätt.

Att äldreomsorgen ska ha en trygg och rättssäker rekryteringsprocess är en av anledningarna till att förvaltningens chefer får stöd i rekryteringsarbetet av äldreomsorgens rekryteringscentrum. Medarbetare som arbetar med rekrytering i stödfunktionen gör de bakgrundskontroller som är möjliga att göra utifrån lagstiftning. Att inrätta ett personalregister enligt förslag är inte juridiskt möjligt utifrån bland annat GDPR då de uppgifter som föreslås ingå räknas som känsliga personuppgifter. Den möjlighet som finns till bakgrundskontroll gällande tidigare anställningar är de uppgifter som finns i lönesystemet och medarbetarna på äldreomsorgens rekryteringscentrum har kommunövergripande behörighet i systemet.

Sammanfattning

Sammanfattningsvis är det positivt att Kristdemokraterna belyser denna fråga. Det är en mycket angelägen fråga för äldreomsorgen.

Äldreomsorgsförvaltningen ser positivt på möjligheten att införa registerutdrag men då lagstöd för utdraget förväntas komma under mars månad 2026 kan det vara fördelaktigt att invänta det utdrag som kommer vara anpassat för vår verksamhet. Kommunövergripande utredning pågår gällande detta utifrån nämndinitiativ "Förstärkta kontroller vid anställning i Umeå kommun; Hans Lindberg (S)". Motionen föreslås anses besvarad i denna del.

När kommer till brottsförebyggande arbete och bekämpande av brott mot det äldre så är det en viktig fråga för äldreomsorgens verksamheter. Nämnden har i oktober yttrat sig över Umeå Kommuns brottsförebyggande program och där framfört synpunkter på att programmet på ett tydligare sätt ska lyfta fram brott mot äldre. Prioriteringar gällande

brottsförebyggande arbete i kommunen ska samlas i en kommunövergripande åtgärdsplan. I Umeå kommuns fall blir det ett program, Brottsförebyggande programmet. Motionen föreslås anses vara besvarad i denna del.

Gällande ett kommunalt personalregister anser förvaltningen att lönesystemet i kommunen ger rekryteringsprocessen den förutsättning som krävs för kvalitetssäkring. Äldreomsorgens rekryteringscentrum bistår rekryterande chefer med stöd i dessa frågor. Motionen avslås i denna del.

Umeå kommun Socialtjänsten
Datum 2025-09-16
Dnr. <u>ÄN-2025/00214-1</u>

MOTION 2025-09-11

Trygghet och brottsförebyggande i äldreomsorgen

Bakgrund

Britt-Inger Saveman, professor emerita i omvårdnad, beskriver i sin rapport, hur äldre i Umeå utsatts för vanvård, försummelse och till och med grova övergrepp. Ett av de mest uppmärksammade fallen är våldtäkten i hemtjänsten, där det visat sig att kommunen redan tidigare fått signaler om brister men där åtgärder dröjt.

För äldre och deras anhöriga är tryggheten i mötet med hemtjänst och äldreboenden helt avgörande. När kommunen inte har fungerande rutiner för bakgrundskontroller, uppföljning eller ansvarsfördelning riskerar förtroendet för hela äldreomsorgen att raseras.

Kommunen har nyligen infört en åtgärdstrappa och beslutat att alla brott ska polisanmälas. Det är viktiga steg, men det krävs mer för att bygga ett heltäckande skyddsnät. En sådan åtgärd är att regelmässigt fråga om utdrag ur belastningsregistret vid nyrekryteringar – även om kommunen ännu inte kan kräva detta med lagstöd. På nationell nivå har Kristdemokraterna lyft behovet av ett personalregister för vård och omsorg, men Umeå kan redan nu ta initiativ till en lokal lösning.

Motivering

Det får aldrig finnas några tveksamheter kring att äldre i kommunens omsorg är trygga. För att skydda de äldre krävs att kommunen använder alla verktyg som står till buds: förebyggande arbete, tydliga rutiner och system som gör det omöjligt att sopa missförhållanden under mattan.

Genom att införa en rutin där nyanställda alltid ombeds lämna utdrag ur belastningsregistret, följa upp och utvärdera den befintliga åtgärdstrappan, samt utreda möjligheten till ett kommunalt personalregister, stärker Umeå äldreomsorgens trovärdighet och skickar en tydlig signal om att brott aldrig får bagatelliseras.

Förslag till beslut

Kristdemokraterna i Umeå yrkar att kommunfullmäktige beslutar:

1. Att införa en rutin där alla som söker anställning inom äldreomsorgen ombeds lämna utdrag ur belastningsregistret.
2. Att Brottsförebyggande rådet ska ta fram en särskild strategi för att förebygga och bekämpa brott mot äldre, med särskilt fokus på fysiskt, psykiskt, sexuellt våld samt ekonomisk brottslighet.

3. Att kommunen ska utreda möjligheten att inrätta ett kommunalt personalregister för vård- och omsorgspersonal som ett stöd i rekryteringsprocessen, där relevanta uppgifter om avstängningar och tidigare utredningar hanteras på ett rättssäkert sätt.

Filen hittades inte. Den är antingen borttagen eller utcheckad

2025-10-27

Dnr: ÄN-2025/00215

Kommunstyrelsen

Motion 29/2025: Språk och kommunikation i äldreomsorgen

Kristdemokraterna i Umeå har i en motion till kommunfullmäktige föreslagit följande:

- Att språktest i svenska införs vid nyanställning inom äldreomsorgen för de yrkesroller som har direkt ansvar för den äldres omvårdnad och hälsa (motsvarande SFI D eller grundläggande gymnasiesvenska)
- Att ett mentorskapssystem inrättas där erfarna undersköterskor eller sjuksköterskor ges tid och ansvar för att handleda nyanställda.

Kompetensförsörjningssituation

Äldreomsorgen i Umeå kommun har stora utmaningar att kompetensförsörja kärnverksamheten. I Umeåregionen är arbetslösheten låg vilket gör bristen mer påtaglig än på många andra platser i Sverige. Det är därför nödvändigt att hitta en väl avvägd nivå för krav vid anställning. Kraven bör vara relevanta för arbetsuppgifterna men samtidigt utformas så att de inte utestänger nödvändig arbetskraft. Ett strikt krav på utbildning och/eller språknivå riskerar att leda till att verksamheter behöver stängas och kan ställa människor i behov av stöd utan hjälp.

Bedömning av språknivå idag

I dagsläget genomförs en individuell bedömning av kandidatens språknivå under rekryteringsprocessen där en HR-konsult gör den initiala och chef den slutliga bedömningen om kandidaten har tillräckligt goda språkkunskaper innan anställningsavtal träffas. Bedömningen grundar sig på hur kandidaten svarar på de frågor som ställs under intervjun. En djupare bedömning skulle kräva mer resurser och beroende på upplägg även annan kompetens av den som utför bedömningen.

Inför sommaren 2025 genomförde äldreomsorgens rekryteringscentrum cirka 850 intervjuer med kandidater som ansökt om att arbeta som vårdbiträde eller

undersköterska. Av dessa fick ungefär 40 personer inte erbjudande om anställning utifrån att den språkliga nivån bedömdes vara för låg.

Förutsättningarna för att genomföra intervjuer och bedöma språkkunskaper skiljer sig åt mellan vanliga rekryteringar och inför sommarrekryteringen. Inför sommaren behöver ett stort antal personer rekryteras, vilket ställer höga krav på effektivitet och snabba processer.

Trots detta är det viktigt att komma ihåg att många som rekryteras inför sommaren senare erbjuds fortsatt anställning. I vissa fall kan detta leda till tillsvidareanställning utan att ytterligare intervju eller test genomförs utifrån bestämmelserna om företrädesrätt och konvertering enligt lagen om anställningsskydd (LAS). Det är därför avgörande att säkerställa en likvärdig bedömning av språknivå, oavsett om en person söker en tillsvidare tjänst eller ett vikariat.

SOU 2024:78 och budgetpropositionen 2026

Den statliga utredningen i frågan om språkkrav i äldreomsorgen har föreslagit att arbetsgivare ska verka för att den personal som genomför insatser inom socialtjänstens omsorg om äldre ska ha en relevant språklig nivå för insatsernas genomförande. Enligt utredningen är den nivå som bedöms relevant B2 enligt Gemensam europeisk referensram för språk (Gers). I utredningen fanns överväganden om att utforma språkkravet som ett strikt krav för att få anställning. Av utredningen framgår dock att det inte bedömts genomförbart utifrån de kompetenförsörjningsutmaningar som finns i äldreomsorgen. I budgetpropositionen för 2026 föreslår dock regeringen ett språkkrav för personal i äldreomsorgen som ska träda i kraft 1 juli 2026. Om kravet kommer att utformas enligt den ovan nämnda utredningen, det vill säga ett krav för arbetsgivaren att arbeta språkutvecklande, eller om det kommer att ställas ett strikt krav innan anställning, har inte tydliggjorts.

Mentorskap

Inom Umeå kommuns äldreomsorg finns idag inget formellt mentorskapssystem. Däremot får alla nyanställda en verksamhetsnära introduktion, där de får arbeta ”bredvid” en mer erfaren kollega under den första tiden.

På vissa vård- och omsorgsboenden finns handledande undersköterskor som har ett särskilt uppdrag att stödja och vägleda kollegor. Utöver detta pågår ett utvecklingsarbete för att införa rollen som kvalitetsundersköterska. Både handledande undersköterskor och den föreslagna rollen som kvalitetsundersköterska fyller flera av de funktioner som vanligtvis ingår i ett mentorskap.

Sammanfattningsvis

Motionens intention är god och förvaltningen delar Kristdemokraternas bild att språket är en nyckelfråga för verksamhetens kvalitet. Förvaltningen arbetar för att främja språkutveckling inom äldreomsorgen och ser det som en prioriterad fråga. Till exempel har en språkpedagog med strategiskt uppdrag rekryterats för att stödja det långsiktiga och strukturerade arbetet med språkstärkande insatser.

Mot bakgrund av ovanstående bedöms det dock, ur ett kompetensförsörjningsperspektiv, finnas anledning att avvakta den nationella formuleringen av språkrav innan lokala riktlinjer eller krav tas fram.

Det är viktigt att lyfta att utformningen av språkrav, oavsett vilken nivå beslut om detta fattas på, kommer att påverka vilka resurser som krävs för att förvaltningen ska kunna säkerställa efterlevnad och upprätthålla kvalitet i verksamheten

Avseende mentorskap finns och planeras roller som skulle kunna fylla samma funktioner som ett mentorskapssystem.

Susanna Hellström, HR-strateg

Umeå kommun Socialtjänsten
Datum 2025-09-16
Dnr <u>ÄN-2025/00215-1</u>

MOTION 2025-09-11

Språk och kommunikation i äldreomsorgen

Bakgrund

Britt-Inger Saveman, professor emerita i omvårdnad, pekar i sin rapport, på ett av de största problemen inom äldreomsorgen i Umeå: språkbrister. Personal med otillräckliga kunskaper i svenska har svårt att kommunicera med både kollegor och äldre, vilket leder till missförstånd, risk för fel i vården och en större arbetsbörda för de som redan är utbildade och erfarna.

Språket är grunden för trygghet, säkerhet och värdighet. Äldre måste kunna förstå den som hjälper dem, och personalen måste kunna förstå instruktioner och dokumentation. Samtidigt behöver de som redan arbetar inom omsorgen få stöd och verktyg för att utvecklas, snarare än att känna sig hotade av nya krav.

Motivering

För att höja kvaliteten i äldreomsorgen behöver Umeå kommun fokusera på språket som en nyckelfråga. Ett första steg är att införa språktest vid nyanställning, så att ny personal har tillräckliga kunskaper redan från start. Därefter krävs att erfaren personal ges en aktiv roll i att introducera och handleda nya medarbetare, både språkligt och yrkesmässigt, genom ett systematiskt mentorskap.

Ett tydligt språk är inte bara avgörande för att undvika fel och missförstånd i vården, utan skapar också trygghet för de äldre och stärker arbetsmiljön för personalen. Språksatsningar i kombination med mentorskap gör att fler kan utvecklas i yrket, bidra på ett bättre sätt i arbetslaget och skapa en omsorg som präglas av säkerhet, kvalitet och värdighet.

Förslag till beslut

Kristdemokraterna i Umeå yrkar att kommunfullmäktige beslutar:

1. Att språktest i svenska införs vid nyanställning inom äldreomsorgen för de yrkesroller som har **direkt ansvar för den äldres omvårdnad och hälsa** (motsvarande SFI D eller grundläggande gymnasiesvenska).
2. Att ett mentorskapssystem inrättas där erfarna undersköterskor eller sjuksköterskor ges tid och ansvar för att handleda nyanställda.

Tjänsteskrivelse

2025-10-27

Äldrenämnden

Diariennr: ÄN-2025/00217

Motion 31/2025: Attraktiv arbetsplats genom avlastning

Förslag till beslut

Att äldrenämnden föreslår kommunfullmäktige att anse motionen besvarad.

Ärendebeskrivning

Kristdemokraterna i Umeå har föreslagit att kommunfullmäktige beslutar

1. Att vårdnära serviceteam (serviceresurser) införs på samtliga äldreboenden för att avlasta utbildad personal med enklare sysslor, som till exempel måltider, städning och sociala aktiviteter, och att dessa tjänster även kan fungera som en väg in i omsorgen för språksvaga personer.
2. Att införa Ung Omsorg inom äldreomsorgen som en framtidsinvestering som både ökar livskvaliteten för de äldre, gör omsorgen mer attraktiv som arbetsplats och stärker rekryteringen till vård- och omsorgsyrrken.

Serviceresurser skulle kunna bidra till att avlasta omvårdnadspersonal om införandet sker utanför grundbemanning. Ett generellt införande kräver därför andra prioriteringar i budget. Utan tydlig prioritering riskerar förslaget att minska flexibiliteten i bemanningen och öka sårbarheten. Förvaltningen är dock positiv till införande av serviceresurser och införande har redan påbörjats utifrån respektive vård- och omsorgsboendes förutsättningar.

Förvaltningen ser positivt på ett framtida samarbete med Ung Omsorg, vilket planeras att starta under 2026.

Beslutsunderlag

Motion 31/2025: Attraktiv arbetsplats genom avlastning

Yttrande över motion 31/2025 - Attraktiv arbetsplats genom avlastning

Beredningsansvariga

Susanna Hellström, HR-strateg

Rebecca Andersson, HR-chef

2 av 2

Tjänsteskrivelse

Dnr: ÄN-2025/00217

Beslutet ska skickas till
Kommunstyrelsen

Pernilla Henriksson
Äldreomsorgsdirektör

Rebecca Andersson, HR-chef

2025-10-27

Dnr: ÄN-2025/00217

Kommunstyrelsen

Motion 31/2025: Attraktiv arbetsplats genom avlastning

Kristdemokraterna i Umeå har i en motion till kommunfullmäktige föreslagit:

1. Att vårdnära serviceteam (serviceresurser) införs på samtliga äldreboenden för att avlasta utbildad personal med enklare sysslor, som till exempel måltider, städning och sociala aktiviteter, och att dessa tjänster även kan fungera som en väg in i omsorgen för språksvaga personer.
2. Att införa Ung Omsorg inom äldreomsorgen som en framtidsinvestering som både ökar livskvaliteten för de äldre, gör omsorgen mer attraktiv som arbetsplats och stärker rekryteringen till vård- och omsorgsyrsken.

Serviceresurser

I dagsläget är cirka 25 personer tillsvidareanställda som serviceresurs inom Umeå kommuns särskilda boenden, fördelade på 11 boenden. Deras arbetsuppgifter omfattar främst städning, tvätt och arbete i kök.

En kartläggning från 2024 visar att flera av serviceresurserna inte är aktuella för vårdnära arbete. Vissa medarbetare är omplacerade från tidigare tjänster som vårdbiträde eller undersköterska med bakgrund av det inte bedöms vara möjligt för personen att arbeta vårdnära.

Nuvarande serviceresurser finansieras inom befintlig budgetram vilket gör att varje enhetschef gör en bedömning utifrån behov och ekonomiska möjligheter. I praktiken innebär det att chefen väger fördelarna med att ha en serviceresurs mot behovet av personal med bredare kompetens. Arbetsuppgifter som tvätt, arbete med måltider och städning kan även utföras av vårdbiträden och undersköterskor, vilket ger större flexibilitet i bemanningen.

Ung omsorg

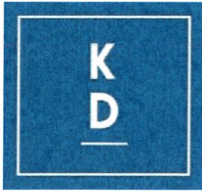
Äldrenämnden är positiv till Ung omsorgs koncept och bedömer att det skulle kunna öka intresset för unga att arbeta inom vård och omsorg, skapa meningsfulla möten mellan generationer och höja livskvaliteten för de äldre. Äldrenämnden har även tidigare ställt sig positiva till en pilot med Ung Omsorg och ser nu möjlighet att genomföra detta 2026.

Sammantaget

Att införa serviceresurser kan vara ett sätt att avlasta omvårdnadspersonal och frigöra tid för vårdnära arbetsuppgifter. För att detta ska ge avlastning krävs dock att införandet sker utöver grundbemanning. Lönekostnaden för en årsarbetare serviceresurs motsvarar i genomsnitt cirka 420 000 kronor. För att ge genomslag på alla boenden innebär det ca 30 ytterligare personer (ca 2 åa/60 platser) I dagsläget är det inget som prioriterats för införande på samtliga boenden i budget. Däremot bedömer respektive chef möjligheten i förhållande till sina specifika förutsättningar. Det finns annars en risk att förslaget kan leda till minskad flexibilitet och ökad sårbarhet i bemanningen, eftersom serviceresurserna inte har kompetens eller skyldighet att utföra omvårdnadsuppgifter.

Kommunfullmäktige föreslås anse motionens del om införande av serviceteam besvarad då införande av serviceresurser redan påbörjats. Genomförandet sker dock med hänsyn till budget, verksamhetens behov, rådande förutsättningar samt pågående utvecklingsarbetet. Vidare föreslås kommunfullmäktige anse förslaget om Ung omsorg besvarat.

Susanna Hellström
HR-strateg

Umeå kommun Socialtjänsten
Datum 2025 -09- 16
Dnr ÄN-2025/00217-1

MOTION 2025-09-11

Attraktiv arbetsplats genom avlastning

Bakgrund

En av äldreomsorgens största utmaningar är att rekrytera och behålla personal. Britt-Inger Saveman, professor emerita i omvårdnad, beskriver i sin rapport, hur utbildade undersköterskor och sjuksköterskor får dra ett allt tyngre lass, eftersom de både bär huvudansvaret för vården och samtidigt måste täcka upp för kollegor som saknar utbildning eller språklig förmåga. Resultatet blir ökad stress, upprepad lång- och korttidsfrånvaro, hög personalomsättning och sämre kvalitet för de äldre.

För att göra äldreomsorgen till en mer attraktiv arbetsplats krävs inte bara fler händer, utan rätt användning av kompetens. Utbildad personal ska få ägna sig åt vård och omsorg, inte fastna i enklare sysslor som kan utföras av andra. Samtidigt behöver vi skapa nya vägar in i äldreomsorgen för personer som i dag står utanför, till exempel unga eller språksvaga.

Motivering

Genom att införa servicepersonal som tar hand om enklare uppgifter frigörs tid för undersköterskor och sjuksköterskor att fokusera på vården. Ett sådant upplägg kan också fungera som en språngbräda för nya grupper. Unga kan lockas in i omsorgen genom att bidra med sociala aktiviteter och enklare arbetsuppgifter, och språksvaga kan få möjlighet att träna svenska i praktiken samtidigt som de bidrar till verksamheten.

Detta stärker både arbetsmiljön för personalen och tryggheten för de äldre, samtidigt som det gör äldreomsorgen mer attraktiv för framtida medarbetare.

Förslag till beslut

Kristdemokraterna i Umeå yrkar att kommunfullmäktige beslutar:

1. Att vårdnära serviceteam (serviceresurser) införs på samtliga äldreboenden för att avlasta utbildad personal med enklare sysslor, som till exempel måltider, städning och sociala aktiviteter, och att dessa tjänster även kan fungera som en väg in i omsorgen för språksvaga personer.
2. Att införa Ung Omsorg inom äldreomsorgen som en framtidsinvestering som både ökar livskvaliteten för de äldre, gör omsorgen mer attraktiv som arbetsplats och stärker rekryteringen till vård- och omsorgsyrken.

Tjänsteskrivelse

2025-10-27

Äldrenämnden

Diariennr: ÄN-2025/00218

Motion 32/2025: Inrätta ett Äldrekompetenscenter

Förslag till beslut

Äldrenämnden föreslår kommunfullmäktige att anse motionen besvarad.

Ärendebeskrivning

Kristdemokraterna i Umeå har föreslagit att kommunfullmäktige beslutar

1. Att utreda och inrätta ett Äldrekompetenscenter som en permanent del av äldreomsorgens kvalitets- och utvecklingsarbete.
2. Att Äldrekompetenscenter ska ha två huvudsakliga uppgifter: mentorskap för nyanställda och återkommande kvalitetssäkring inom centrala vårdområden.
3. Att utbildning inom Äldrekompetenscentret ska ha ett tydligt fokus på personcentrerad vård, där varje persons integritet, delaktighet och behov sätts i centrum.

Omfattande utvecklingsarbete genomförs för att stärka kompetens och kvalitet inom äldreomsorgen. Insatserna omfattar bland annat införandet av kvalitetsundersköterskor, praktisk och teoretisk introduktion för nyanställda och satsning på erfarna sjuksköterskor med utbildningsuppdrag. Vidare har HR-enheten har förstärkts med nya funktioner för lärande och språkutveckling, med uppdrag att samordna och stödja utbildningsinsatser i hela organisationen.

Motionens förslag ligger i linje med det arbete som pågår.

Beslutsunderlag

Motion 32/2025: Inrätta ett Äldrekompetenscenter

Yttrande över motion 32/2025 - Inrätta ett Äldrekompetenscenter

Beredningsansvariga

Susanna Hellström, HR-strateg

Rebecca Andersson, HR-chef

Beslutet ska skickas till

Kommunstyrelsen

Pernilla, Henriksson

Rebecca Andersson

2 av 2

Tjänsteskrivelse

Dnr: ÄN-2025/00218

Äldreomsorgsdirektör

HR-chef

2025-10-27

Dnr: ÄN-2025/00218

Kommunstyrelsen

Motion 32/2025: Inrätta ett Äldrekompetenscenter

Kristdemokraterna i Umeå har föreslagit att kommunfullmäktige beslutar

1. Att utreda och inrätta ett Äldrekompetenscenter som en permanent del av äldreomsorgens kvalitets- och utvecklingsarbete.
2. *Att Äldrekompetenscenter ska ha två huvudsakliga uppgifter: mentorskap för nyanställda och återkommande kvalitetssäkring inom centrala vårdområden.*
3. Att utbildning inom Äldrekompetenscentret ska ha ett tydligt fokus på personcentrerad vård, där varje persons integritet, delaktighet och behov sätts i centrum.

Pågående arbete

Största delen av äldreomsorgens interna utbildnings- och kvalitetshöjande insatser ska ske verksamhetsnära, på den egna arbetsplatsen. Införande planeras av kvalitetsundersköterskor på samtliga vård och omsorgsboenden. Det framgår av det förslag som är framtaget att kvalitetsundersköterskan ska arbeta med utgångspunkt från socialtjänstlagen, ett personcentrerat arbetssätt och äldreomsorgens rutiner för att stärka medarbetarnas kompetensutveckling.

Under våren 2025 erbjöd äldreomsorgsförvaltningen nyanställda utan vårdutbildning en tvådagars praktisk och teoretisk introduktion. Detta upplägg gav nyanställda en strukturerad och trygg start, innan den fortsatta introduktionen i ordinarie verksamhet. Syftet var att stärka kvaliteten och öppna dörrar för fler att ta steget in i vården. Utbildningarna leddes till stor del av yrkesverksamma medarbetare (undersköterskor, sjuksköterskor, arbetsterapeut och fysioterapeut). Upplägget tog på så sätt till vara värdefull erfarenhet samtidigt som det stärkte innehåll och förankring.

Under hösten har utbildningen utvecklats och har ett något förändrat innehåll, exempelvis ges förflyttningsutbildning separat. Målgruppen har vidgats och

utbildningen riktar sig nu till både nya medarbetare och medarbetare som har behov av kompetensförstärkning.

Ett pilotprojekt där fyra erfarna sjuksköterskor haft ett uppdrag att genom utbildning stärka kompetensen inom vården permanentas från 2026. En satsning som är viktig för att säkra spetskompetens inom flera områden, som exempelvis sårvård och palliativ vård.

Vidare har tre nya funktioner inrättats på HR-enheten från och med oktober 2025. Deras uppdrag är att arbeta särskilt med lärande och språkutveckling inom organisationen och är ett resultat av de rapporter som tagits fram tidigare avseende lärande i äldreomsorgen. Funktionerna ska fungera som ett stöd och en samordnande resurs för:

Utbildningsråd – vilket består av representanter från olika verksamheter som ska bidra till att skapa en samlad bild av förvaltningens utbildningsbehov och säkerställa hög kvalitet och rätt innehåll i introduktion och utbildning. För att göra det ska samverkan ske med kvalitetsenheten och föreslås även samarbeta med kvalitetsundersköterskorna.

Övergripande utbildningsinsatser – större utbildningar som gäller flera delar av organisationen exempelvis Yrkesresan och äldreomsorgslyftet.

Syftet med satsningen är att stärka och komplettera den introduktion och utbildning som sker verksamhetsnära, verka för att förvaltningen ska kunna möta behovet av kompetensutveckling för både nyanställda och befintliga medarbetare och samordna utbildningsinsatser för att bidra till ett lärande i hela organisationen.

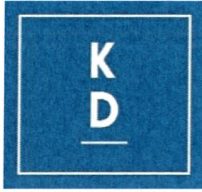
Just nu används en lokal på stadshusområdet för äldreomsorgens gemensamma utbildningsinsatser. Vissa utbildningar kräver dock andra typer av lokaler, vilket gör att externa lokaler bokas vid behov. Det finns i dagsläget ingen tillgänglig och ändamålsenlig lokal eller avsatt budget, för att samla äldreomsorgens samlade utbildningsbehov i en fysisk plats. Olika alternativ övervägs och arbetas vidare med utifrån aktuella ekonomiska förutsättningar och tillgängliga lokaler.

Slutsats

Motionens intentioner ligger i linje med det utvecklingsarbete som pågår inom äldreomsorgen.

Sida 3 av 3

Susanna Hellström
HR-strateg

Umeå kommun Socialtjänsten
Datum 2025-09-16
Dnr: ÄN-2025/00218-1

MOTION 2025-09-11

Inrätta ett Äldrekompetenscenter

Bakgrund

Britt-Inger Saveman, professor emerita i omvårdnad, beskriver i sin rapport om äldreomsorgen i Umeå, hur allvarliga brister återkommer trots upprepade satsningar. Ett av hennes förslag är att inrätta en så kallad "Äldrepluton" – en grupp pensionerade sjuksköterskor och vårdlärare som snabbt kan gå in och stärka kompetensen i verksamheten. Förslaget har fått stor uppmärksamhet och även politiskt stöd.

Vi delar uppfattningen att äldreomsorgen behöver stärkas, men ser risker med att skapa parallella strukturer som får otydliga mandat och riskerar dubbelstyrning. Vår bedömning är att Umeå behöver en långsiktig, systematisk lösning som stärker kvaliteten inifrån.

Motivering

Ett Äldrekompetenscenter skulle kunna ta tillvara engagemanget bakom Äldreplutonen, men samtidigt bli en permanent del av kommunens kvalitetsarbete. Centret kan fungera både som utbildnings- och utvecklingsresurs, där mentorskap och kvalitetssäkring är centralt.

Mentorskapet bör vara strukturerat och långsiktigt. Det ska bygga på att personer inom samma yrkesgrupp men med längre erfarenhet fungerar som stöd för nyanställda och mindre erfarna kollegor. På så sätt får personalen en trygg person att vända sig till i svåra situationer. Mentorskapet kan också bli ett forum för att hantera etiska frågor och dilemman i vardagen – situationer där det inte alltid finns ett givet rätt eller fel, men där erfarenhet och reflektion kan vägleda. På så sätt stärker vi både kompetensen, arbetsglädjen och bidrar till att motverka en osund tystnadskultur. En kultur av öppenhet och lärande kan därigenom utvecklas, vilket i förlängningen gynnar både personalen och de äldre.

Genom att koppla utbildningen till ett tydligt fokus på personcentrerad vård kan Äldrekompetenscentret säkerställa att nya medarbetare och vikarier introduceras på ett sätt som sätter den äldres integritet, delaktighet och behov i centrum. Det skulle också kunna omfatta återkommande utbildning för ordinarie personal, särskilt inom områden som hygien, nutrition, demensvård och munhälsa.

Med en sådan struktur kan vi långsiktigt höja kvaliteten, skapa trygghet för de äldre och ge personalen bättre stöd i sitt arbete.

Förslag till beslut

Kristdemokraterna i Umeå yrkar att kommunfullmäktige beslutar:

1. Att utreda och inrätta ett Äldrekompetenscenter som en permanent del av äldreomsorgens kvalitets- och utvecklingsarbete.
2. Att Äldrekompetenscentret ska ha två huvuduppgifter: mentorskap för nyanställda samt återkommande kvalitetssäkring inom centrala vårdområden.
3. Att utbildning inom Äldrekompetenscentret ska ha ett tydligt fokus på personcentrerad vård, där varje äldre persons integritet, delaktighet och behov sätts i centrum.

Tjänsteskrivelse

2025-11-11

Äldrenämnden

Diariennr: ÄN-2025/00253

Tidplan upphandling hemtjänst enligt LOU

Förslag till beslut

Äldrenämnden godkänner tidplanen.

Ärendebeskrivning

Kommunfullmäktige fattade 2025-09-29 beslut om att Umeå Kommun ska övergå från Lag om valfrihet, LOV till Lag om offentlig upphandling, LOU som upphandlingsform för hemtjänst.

Äldrenämnden och Individ-och familjenämnden är gemensamt ansvariga insatsen hemtjänst. Äldrenämnden har det samordnande ansvaret för upphandlingen utifrån att äldrenämnden ansvarar för den största volymen av insatsen. I upphandlingsarbetet kommer representanter från både stöd – och omsorgsförvaltningen och äldreomsorgsförvaltningen delta.

En översiktlig tidplan för upphandlingsprocessen framåt har tagits fram och ska nu beslutas av nämnderna.

Beslutsunderlag

Tidplan upphandling enligt LOU hemtjänst

Beredningsansvariga

Anna Karlander, äldreomsorgsförvaltningen
Urban Dahlberg, stadsledningskontoret
Patrik Sandström, stadsledningskontoret
Carina Nylander, äldreomsorgsförvaltningen

Beslutet ska skickas till

Urban Dahlberg
Carina Nylander

Pernilla Henriksson
Äldreomsorgsdirektör

Carina Nylander
Ekonom

Tidplan för övergång från LOV till LOU som upphandlingsform för hemtjänst i Umeå Kommun

Översiktlig process

Förberedelse av upphandlingsarbete

- Uppstart av upphandlingsarbetet.
- Upphandlingsgrupp sätts samman. Representanter från stöd- och omsorgsförvaltningen samt äldreomsorgsförvaltningen.
- Tidplan tas fram.
 - **Beslut om tidplan i nämnderna (november)**
- Förstudie innehållande
 - Dialog med intressegrupper, brukare, anhöriga
 - Dialog med leverantörer och marknadsanalys.
 - Utformning av upphandlingsstrategi
 - **Beslut i nämnder om förstudie med vägledande principer för utformning av upphandlingsdokumentation**

Genomförande av upphandling

- Upprättande av upphandlingsdokumentation.
- Intern granskning och juridisk genomgång av upphandlingsdokumenten.
- Slutförande av upphandlingsdokumentation.
 - **Beslut i nämnder**
- Rekommenderad anbudstid: **minst 40 dagar**.
- Utvärdering av inkomna anbud.
- Eventuella förtydliganden och anbudsprövning.
 - **Beslut i nämnder:** val av leverantörer.
- 10 dagars avtalsspärr enligt LOU.
- Avtalsskrivning med vinnande leverantörer.

Implementering och övergång till nya avtal

- Planering och genomförande av övergången från LOV till LOU.
- Information till berörda parter och förberedande insatser.

- **De nya avtalen enligt LOU träder i kraft**, och de tidigare LOV-avtalen upphör att gälla.

-

Tidplan med hållpunkter

Kommunfullmäktige fattar beslut om övergång till LOU	2025-09-29
Uppsägning av befintliga LOV-avtal	2025-10-31
Tidplan för LOU-upphandling förankras i nämnderna	IFN 2025-11-19 ÄN 2025-11-20
Upphandlingsstart – förstudie enligt beskrivning svar på återremiss	november 2025- januari 2026
Dialog med intressegrupper, hemtjänsttagare, anhöriga	december 2025 – januari 2026
Leverantörsdialog och marknadsanalys (ingår i förstudien)	november 2025-januari 2026
Förstudie förankras i nämnderna – principiella vägledande principer	IFN 2025-02-19 ÄN 2025-02-26
Utformning av upphandlingsdokumentation (pågår parallellt)	november 2025 -mars 2026
Nämnder beslutar om upphandlingsdokument	IFN 2025-04-22 ÄN 2025-04-23
Annonsering av upphandlingen	2025-04-24
Anbudstid	2025-04-24 – 2025-06-03
Utvärdering av anbud	2025-06-04-2025-06-13
Nämnder fattar beslut om tilldelning (gemensam nämnd ÄN och IFN)	Datum bestäms
Avtalsskrivning	10 dagar efter tilldelning
Implementering av nya avtal	Efter tilldelning till start
De nya LOU-avtalen träder i kraft	1 november 2026

Tjänsteskrivelse

2025-11-11

Äldrenämnden

Diariennr: ÄN-2025/00243

Nämndinitiativ (S, KD) - Satsning på samarbete mellan äldreomsorgen i Umeå och Ung Omsorg

Förslag till beslut

Anse nämndinitiativet besvarat, eftersom satsningen på Ung Omsorg är inkluderad i budgetförslaget för 2026.

Ärendebeskrivning

Kristdemokraterna och Socialdemokraterna har i ett nämndinitiativ föreslagit att äldreomsorgen i Umeå ska inleda ett samarbete med Ung Omsorg under 2026 och att förvaltningen ska införliva satsningen i äldrenämndens budget och verksamhetsplan.

Äldreomsorgsförvaltningen har även tidigare ställt sig positiv till Ung Omsorgs koncept då det skulle kunna stärka både kompetensförsörjning och kvalitet.

I budgetförslag för 2026 är 500 000 kronor avsatta för att genomföra en pilot med Ung Omsorg inom vård- och omsorgsboende.

Beslutsunderlag

Nämndinitiativ (S, KD) – satsning på samarbete mellan äldreomsorgen i Umeå och Ung omsorg

Yttrande över Nämndinitiativ (S, KD) – satsning på samarbete mellan äldreomsorgen i Umeå och Ung omsorg

Beredningsansvariga

Rebecca Andersson, HR-chef

Beslutet ska skickas till

Veronica Kerr (KD)

Pernilla Henriksson
Äldreomsorgsdirektör

Rebecca Andersson
HR-chef

2025-11-11

Nämndinitiativ (S, KD) - Satsning på samarbete mellan äldreomsorgen i Umeå och Ung Omsorg

Kristdemokraterna och Socialdemokraterna har i ett nämndsinitiativ lyft att:

Äldreomsorgen i Umeå ska inleda ett samarbete med Ung Omsorg under 2026 och att förvaltningen ges i uppdrag att införliva denna satsning i förslaget till äldrenämndens budget och verksamhetsplan för 2026.

Äldreomsorgsförvaltningen har även tidigare ställt sig positiva till Ung omsorgs koncept och bedömer att det skulle kunna öka intresset för unga att arbeta inom vård och omsorg, skapa meningsfulla möten mellan generationer och höja livskvaliteten för de äldre.

I budgetförslag för 2026 är 500 000 kronor avsatta för att genomföra en pilot med Ung omsorg inom vård- och omsorgsboende.

Rebecca Andersson
HR-chef

Nämndsinitiativ: Satsning på samarbete mellan äldreomsorgen i Umeå och Ung Omsorg

Till äldrenämndens sammanträde torsdagen 23 oktober 2025

Personalbristen i äldreomsorgen är en av de största utmaningarna framåt. För att skapa en långsiktigt hållbar personalförsörjning krävs både utbildningssatsningar och nya vägar in i yrket. Ung Omsorg är ett beprövat koncept där ungdomar arbetar på äldreboenden under helger och lov. Det skapar social samvaro och guldkant i vardagen för de äldre, samtidigt som unga får en meningsfull introduktion till vård- och omsorgsyrken. Nämndens majoritet har tidigare uttalat att ett samarbete med Ung Omsorg är eftersträvänsvärt när finansiering finns. Givet de ramtillskott äldrenämnden erhåller inför 2026 görs bedömningen att det föreligger ekonomiska förutsättningar för att genomföra det förslag som under lång tid drivits av Kristdemokraterna i äldrenämnden.

Mot den bakgrunden yrkar vi att:

- Äldreomsorgen i Umeå ska inleda ett samarbete med Ung Omsorg under 2026 och att förvaltningen ges i uppdrag att införliva denna satsning i förslaget till äldrenämndens budget och verksamhetsplan för 2026.

Carin Nilsson (S), äldrenämndens ordförande

Veronica Kerr (KD), äldrenämndens vice ordförande

Umeå kommun
Äldrenämnden

Protokollsutdrag
2025-10-23

§ 137

Diariennr: ÄN-2025/00243

Nämndinitiativ (S, KD) - Satsning på samarbete mellan äldreomsorgen i Umeå och Ung Omsorg

Beslut

Äldrenämnden uppdrar till äldreomsorgsförvaltningen att bereda ärendet till nämndens sammanträde 2025-11-20.

Ärendebeskrivning

Föreligger nämndinitiativ (2025-10-20) från Socialdemokraterna och Kristdemokraterna, av vilken följande framgår:

”Personalbristen i äldreomsorgen är en av de största utmaningarna framåt. För att skapa en långsiktigt hållbar personalförsörjning krävs både utbildningssatsningar och nya vägar in i yrket. Ung Omsorg är ett beprövat koncept där ungdomar arbetar på äldreboenden under helger och lov. Det skapar social samvaro och guldkant i vardagen för de äldre, samtidigt som unga får en meningsfull introduktion till vård- och omsorgsyriken. Nämndens majoritet har tidigare uttalat att ett samarbete med Ung Omsorg är eftersträvaransvärt när finansiering finns. Givet de ramtillskott äldre nämnden erhåller inför 2026 görs bedömningen att det föreligger ekonomiska förutsättningar för att genomföra det förslag som under lång tid drivits av Kristdemokraterna i äldre nämnden.

Mot den bakgrunden yrkar vi att:

Äldreomsorgen i Umeå ska inleda ett samarbete med Ung Omsorg under 2026 och att förvaltningen ges i uppdrag att införliva denna satsning i förslaget till äldre nämndens budget och verksamhetsplan för 2026.”

Beslutsunderlag

Nämndinitiativ 2025-10-20

Filen hittades inte. Den är antingen borttagen eller utcheckad

Tjänsteskrivelse

2025-11-07

Äldrenämnden

Diariennr: ÄN-2025/00245

Nämndinitiativ (S, MP) - Omtag för hemtjänstens avgiftsmodell

Förslag till beslut

Äldrenämnden föreslår kommunfullmäktige

att besluta om att inhibera verkställigheten av kommunfullmäktiges beslut från november 2024 om höjning av hemtjänstavgifterna i två steg med start den 1 januari 2026, varvid nuvarande avgiftsnivåer kvarstår tills vidare.

Ärendebeskrivning

Kommunfullmäktige beslutade i november 2024 att höja hemtjänstavgifterna i två steg från och med 2026 och 2027. Beslutet motiverades av lång tid utan avgiftsjustering, låga avgiftsnivåer i jämförelse med andra kommuner samt behovet av att stärka äldreomsorgens långsiktiga kompetensförsörjning.

På äldrenämnden den 23 oktober inkom ett nämndsinitiativ från Socialdemokraterna och Miljöpartiet om en förnyad översyn av hemtjänstavgifterna. Initiativet innebär att avgiftshöjningen som beslutats av kommunfullmäktige 2024 föreslås pausas tills översynen är genomförd. Syftet med nämndsinitiativet är att avvakta med den planerade avgiftshöjningen tills en förnyad översyn av hemtjänstavgifterna är genomförd. Översynen kan ge möjlighet till en tydligare och mer överskådlig avgiftskonstruktion och ska säkerställa att avgiftsnivåerna är socialt och ekonomiskt hållbara samt förankrade i dialog med pensionärs- och funktionsrättsorganisationer.

Sedan beslutet fattades har förutsättningarna delvis förändrats. Äldrenämndens budget bedöms inför 2026 vara i balans, vilket innebär att det, utifrån ekonomiska förutsättningar, är möjligt att avvakta med avgiftshöjningen.

Tjänsteskrivelse

Dnr: ÄN-2025/00245

Stor andel av insatser med låg omfattning avser insatser som tvätt, inköp, städ och hushållsgöromål. Avgiftshöjningens syfte var till stor del att effektivisera resursanvändningen inom äldreomsorgen genom att minska insatser med låg omfattning för att säkerställa att vård- och omsorgspersonalens kompetens används där den gör mest nytta. Utmaningarna med kompetensförsörjning inom äldreomsorgen kvarstår.

Utifrån ovan föreslås att verkställigheten av beslutet om avgiftshöjning inhiberas och att nuvarande avgiftsnivåer kvarstår tills översynen är genomförd och nytt förslag till avgiftsmodell har presenterats för kommunfullmäktige.

Beslutsunderlag

Nämndinitiativ - (S, MP) - Omtag för hemtjänstens avgiftsmodell
Protokollsutdrag äldrenämnden 2025-10-23 § 138

Beredningsansvariga

Sofia Westin, ekonomichef
Anna Karlander, kanslichef

Beslutet ska skickas till

Kommunstyrelsen

Pernilla Henriksson
Äldreomsorgsdirektör

Sofia Westin
Ekonomichef

Umeå kommun
Äldrenämnden

Protokollsutdrag
2025-10-23

§ 138

Diarienumr.: ÄN-2025/00245

Nämndinitiativ (S, MP) - Omtag för hemtjänstens avgiftsmodell

Beslut

Äldrenämnden uppdrar till äldreomsorgsförvaltningen att bereda ärendet till nämndens sammanträde 2025-11-20.

Ärendebeskrivning

Föreligger nämndinitiativ (2025-10-21) från Socialdemokraterna och Miljöpartiet, av vilken följande framgår:

”Vid kommunfullmäktiges sammanträde i november 2024 fattades beslut om en höjning av hemtjänstavgifterna i två steg under 2026 och 2027. Den första höjningen ska träda i kraft i januari 2026. Beslutet motiverades med att avgifterna varit oförändrade under lång tid och att hemtjänstavgifterna i Umeå är långt under nivåerna i jämförbara kommuner – samtidigt som hemtjänsten och äldreomsorgen i Umeå stod inför stora ekonomiska utmaningar i likhet med jämförbara kommuner. För Umeås och norra Sveriges del tillkommer också en särskilt stor brist på arbetskraft, i synnerhet med de kompetenser som behövs för en trygg vård och omsorg.

Sedan beslutet har förutsättningarna dock delvis förändrats. Granskningar av utbetalda ersättningar till kommunala och privata utförare har lett till att resurser hämtats hem och det har under 2025 skett en minskning av antalet hemtjänsttagare. Efter fullmäktiges avgiftsbeslut 2024 har det också inletts ett omfattande reformarbete i hemtjänsten. Det pågår en omställning till ett nytt upphandlingssystem och en utredning av en ny modell med ramtid för hemtjänstinsatser. Allt detta kan få betydelse för hur avgiftsuttaget lämpligen bör utformas. Många äldre och personer med funktionsnedsättning kämpar också fortsatt med små ekonomiska marginaler, vilket enligt vår mening kräver att avgiftshöjningen pausas och att den ekonomiska situationen för sårbara grupper analyseras ytterligare som ett led i framtagandet av en ny avgiftsmodell. Det är också av yttersta vikt att de överväganden som ligger till grund för en ny

Umeå kommun
Äldrenämnden

Protokollsutdrag
2025-10-23

avgiftsmodell är förankrade i en dialog med pensionärs- och funktionsrättsorganisationerna.

Mot bakgrund av detta föreslår vi att:

- Äldrenämnden ger förvaltningen i uppdrag att genomföra en ny avgiftsöversyn för hemtjänsten. Den nya översynen ska ske i dialog med pensionärs- och funktionsrättsorganisationerna.
- Att äldreomsorgen ger förvaltningen i uppdrag att tillskriva fullmäktige för att begära uppskov för verkställande av beslutad hemtjänsttaxa under tiden översyn genomförs. Uppskovet gäller tills att äldreomsorgen och individ- och familjenämnden återkommer till kommunfullmäktige med ett nytt förslag till avgiftsmodell.”

Beslutsunderlag

Nämndinitiativ 2025-10-21

Omtag för hemtjänstens avgiftsmodell

Vid kommunfullmäktiges sammanträde i november 2024 fattades beslut om en höjning av hemtjänstavgifterna i två steg under 2026 och 2027. Den första höjningen ska träda i kraft i januari 2026. Beslutet motiverades med att avgifterna varit oförändrade under lång tid och att hemtjänstavgifterna i Umeå är långt under nivåerna i jämförbara kommuner – samtidigt som hemtjänsten och äldreomsorgen i Umeå stod inför stora ekonomiska utmaningar i likhet med jämförbara kommuner. För Umeås och norra Sveriges del tillkommer också en särskilt stor brist på arbetskraft, i synnerhet med de kompetenser som behövs för en trygg vård och omsorg.

Sedan beslutet har förutsättningarna dock delvis förändrats. Granskningar av utbetalda ersättningar till kommunala och privata utförare har lett till att resurser hämtats hem och det har under 2025 skett en minskning av antalet hemtjänsttagare. Efter fullmäktiges avgiftsbeslut 2024 har det också inletts ett omfattande reformarbete i hemtjänsten. Det pågår en omställning till ett nytt upphandlingssystem och en utredning av en ny modell med ramtid för hemtjänstinsatser. Allt detta kan få betydelse för hur avgiftsuttaget lämpligen bör utformas. Många äldre och personer med funktionsnedsättning kämpar också fortsatt med små ekonomiska marginaler, vilket enligt vår mening kräver att avgiftshöjningen pausas och att den ekonomiska situationen för sårbara grupper analyseras ytterligare som ett led i framtagandet av en ny avgiftsmodell. Det är också av yttersta vikt att de överväganden som ligger till grund för en ny avgiftsmodell är förankrade i en dialog med pensionärs- och funktionsrättsorganisationerna.

Mot bakgrund av detta föreslår vi att:

- Äldrenämnden och individ- och familjenämnden ger respektive förvaltning i uppdrag att genomföra en ny avgiftsöversyn för hemtjänsten. Den nya översynen ska ske i dialog med pensionärs- och funktionsrättsorganisationerna.
- Att äldrenämnden och individ- och familjenämnden ger respektive förvaltning i uppdrag att tillskriva fullmäktige för att begära uppskov för verkställande av beslutad hemtjänsttaxa under tiden översyn genomförs. Uppskovet gäller tills att äldrenämnden och individ- och familjenämnden återkommer till kommunfullmäktige med ett nytt förslag till avgiftsmodell.

Tjänsteskrivelse

2025-11-12

Äldreämnden

Diarienumr: ÄN-2025/00011

Anmälan av delegerade beslut/anmälningsärenden äldreämnden 2025

Förslag till beslut

Äldreämnden godkänner redovisningen av delegationsbeslut samt av anmälningsärenden.

Ärendebeskrivning

Äldreämnden har beslutat att samtliga delegationsbeslut som fattas av presidiet, ordförande/vice ordförande samt äldreomsorgsdirektören ska redovisas vid nästkommande nämnd.

Redovisningen innebär inte att det ankommer på nämnden att ompröva eller fastställa delegationsbesluten. Däremot får nämnden återta lämnad delegering eller föregripa ett beslut i ett enskilt ärende av den som fått beslutsrätten genom att själva ta över ärendet och fatta beslut.

Anmälningsärenden

Ärendenummer	Dokumentrubrik
ÄN-2024/00199	Dom från Kammarrätten i Sundsvall 2393-25
ÄN-2025/00008	Beslut om avsägelse ledamot Badro Laajab (L) - beslut om ny ledamot Christin Rosenvinge (L) - Kommunfullmäktige § 222
ÄN-2025/00008	Beslut om avsägelse ledamot-ordförande Carin Nilsson (S) - beslut om ny ledamot - ordförande Lena Karlsson Engman (S) - Kommunfullmäktige § 226
ÄN-2025/00041	Umeå kommuns pensionärsråd 2025 - Minnesanteckningar med bilagor 2025-10-17
ÄN-2025/00022	lex Maria 3.1.1-27180/2025 - Beslut avslut av ärende Inspektionen för vård och omsorg 3.1.1-27180/2025-3
ÄN-2025/00244	Samlad uppföljning inriktningsmål och program 2025

Beredningsansvariga

Kevin Tornemar, nämndsekreterare

2 av 2

Tjänsteskrivelse

Dnr: ÄN-2025/00011

Pernilla Henriksson
Äldreomsorgsdirektör

Anna Karlander
Kanslichef

Umeå kommun
Kommunfullmäktige

Protokollsutdrag
2025-10-27

§ 226

Diariennr: KS-2025/00948

**Avsägelse; Ledamot i kommunfullmäktige,
ersättare i kommunfullmäktiges valberedning,
ordförande i äldre-nämnden, ledamot i
kommunstyrelsen, ersättare i personalnämnden;
Carin Nilsson (S)**

Beslut

Kommunfullmäktige beslutar

att bevilja Carin Nilsson (S) begärt entledigande från uppdragen som ledamot i kommunfullmäktige, ersättare i kommunfullmäktiges valberedning, ordförande och ledamot i äldre-nämnden, ledamot i kommunstyrelsen och ersättare i personalnämnden

Kommunfullmäktige beslutar efter förslag från valberedningen

att utse Lena Karlsson Engman (S) till ledamot och ordförande i äldre-nämnden

att paragrafen justeras omedelbart.

Ärendebeskrivning

Carin Nilsson (S) avsäger sig uppdragen som ledamot i kommunfullmäktige, ersättare i kommunfullmäktiges valberedning, ordförande och ledamot i äldre-nämnden, ledamot i kommunstyrelsen och ersättare i personalnämnden

Beredningsansvariga

Sofia Gustafsson

Beslutet ska skickas till

Carin Nilsson

Umeå kommun
Kommunfullmäktige

Protokollsutdrag
2025-10-27

ÄN, PN, KS
Länsstyrelsen
Lönesupport, Troman

Umeå kommun
Kommunfullmäktige

Protokollsutdrag
2025-10-27

§ 222

Diariennr: KS-2025/00874

Avsägelse; Ledamot i äldreämnden; Badro Laajab (L)

Förslag till beslut

Kommunfullmäktige beslutar

att bevilja Badro Laajab (L) begärt entledigande från uppdraget som ledamot i äldreämnden.

Kommunfullmäktige beslutar efter förslag från valberedningen

att utse Christin Rosenvinge (L) till ledamot i äldreämnden.

Ärendebeskrivning

Badro Laajab (L) avsäger sig uppdraget som ledamot i äldreämnden.

Beredningsansvariga

Sofia Gustafsson

Beslutet ska skickas till

Badro Laajab

Christin Rosenvinge

Äldreämnden

Lönesupport

Troman

**KAMMARRÄTTEN
I SUNDSVALL**

DOM

2025-11-03

Meddelad i Sundsvall

Sida 1 (3)
Mål nr 2393-25

KLAGANDE

Inspektionen för vård och omsorg

MOTPART

Umeå kommun

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Förvaltningsrätten i Umeås dom den 3 oktober 2025
i mål nr 554-25, se bilaga A

SAKEN

Särskild avgift

KAMMARRÄTTENS AVGÖRANDE

Kammarrätten meddelar prövningstillstånd.

Kammarrätten avslår överklagandet.

Avgörandet är elektroniskt undertecknat

Dok.Id 270293

Postadress

Box 714
851 21 Sundsvall

Besöksadress

Södra Tjörngatan 2

Telefon

060-18 66 00

Telefax

E-post: kammarrattenisundsvall@dom.se
www.kammarrattenisundsvall.se

Expeditionstid

måndag – fredag
08:00–16:00

YRKANDEN M.M.

Inspektionen för vård och omsorg (IVO) yrkar att förvaltningsrättens dom ska upphävas och att målet återförvisas till förvaltningsrätten för fortsatt handläggning. IVO anför i huvudsak följande till stöd för sin talan.

Det saknas övergångsbestämmelser till den nya socialtjänstlagen (2025:400) som särskilt reglerar förutsättningarna för utdömande av särskilda avgifter avseende beslut som fattats enligt den nu upphävda socialtjänstlagen (2001:453). Hur detta ska hanteras av domstolarna har inte heller närmare belysts i förarbetena till den nya lagen. Lagstiftarens intention har inte varit att åstadkomma en situation som i praktiken innebär att förvaltningsdomstolarna är förhindrade att döma ut en särskild avgift för beslut som fattats med stöd av den upphävda socialtjänstlagen.

Reglerna om särskild avgift har bl.a. till syfte att garantera att enskilda som fått en dom eller ett beslut om en insats enligt socialtjänstlagen verkligen också kommer i åtnjutande av denna insats. Det kan anses problematiskt ur rättssäkerhetssynpunkt att en särskild avgift enligt nya socialtjänstlagen inte kan dömas ut på grund av rena tillfälligheter så som handläggningstider hos förvaltningsrätten. Det är fråga om samma rättsliga förutsättningar och samma förfarande avseende särskild avgift som tidigare gällde enligt den nu upphävda socialtjänstlagen. I detta sammanhang skulle ett beslut om en insats som fattats enligt 4 kap. 1 § i den upphävda socialtjänstlagen kunna betraktas som ett beslut som fattats med stöd av 11 kap. 1 § i den nya socialtjänstlagen. Den nya lagen ska tolkas i ljuset av sitt syfte, nämligen att reglerna om särskild avgift skulle förbli oförändrade och lagen ger därmed stöd för att besluta om en särskild avgift.

SKÄLEN FÖR KAMMARRÄTTENS AVGÖRANDE

Kammarrätten anser att det finns skäl att meddela prövningstillstånd och tar upp målet till omedelbart avgörande.

Vad som kommit fram i kammarrätten ger inte anledning till någon annan bedömning än den som förvaltningsrätten gjort. Överklagandet ska därför avslås.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga B (KR-01).

I avgörandet har kammarrättsråden Jessica Lovén (ordförande), Annika Åhlin (referent) och Carl Johan Fahlander deltagit.

Föredragande har varit föredragande juristen Irina Hedborg Svegrell.

**FÖRVALTNINGSRÄTTEN
I UMEÅ**

DOM
2025-10-03
Meddelad i Umeå

Mål nr
554-25

SÖKANDE

Inspektionen för vård och omsorg, IVO
Avdelning sydöst

MOTPART

Umeå kommun

SAKEN

Särskild avgift enligt socialtjänstlagen (2025:400), SoL

FÖRVALTNINGSRÄTTENS AVGÖRANDE

Förvaltningsrätten avslår ansökan.

Avgörandet är elektroniskt undertecknat

**FÖRVALTNINGSRÄTTEN
I UMEÅ****DOM**

554-25

YRKANDEN M.M.

IVO yrkar att förvaltningsrätten beslutar att Umeå kommun ska betala en särskild avgift om 51 200 kr. Grunden för ansökan är att kommunen har dröjt oskäligt lång tid med att åter verkställa ett beslut om bistånd enligt 4 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) i form av ledsagarservice. Kommunen ska därför åläggas att betala en särskild avgift enligt 16 kap. 6 a § socialtjänstlagen (2001:453).

Umeå kommun motsätter sig ansökan och anför bl.a. att det har varit brist på ledsagare och att bemanningsenheten i kommunen har haft svårt att rekrytera ledsagare som motsvarat den enskildes önskemål. Den enskilde har haft specifika förväntningar på en ledsagare vilket har försvårat rekryteringen och därmed kan det inte anses ligga till grund för särskild avgift. Det har även skett upprepade kontakter med enskild under denna period och den enskilde har blivit beviljad sociala och utåtriktade insatser från hemtjänst under avbrottet.

SKÄLEN FÖR AVGÖRANDET

Inspektionen för vård och omsorg har ansökt om att Umeå kommun ska betala en särskild avgift enligt 16 kap. 6 a § socialtjänstlagen (2001:453). Denna lag har upphävts i samband med att den nya socialtjänstlagen (2025:400) har trätt i kraft den 1 juli 2025. Till den nya lagen saknas övergångsbestämmelser som gäller för en ansökan om särskild avgift som har kommit in till förvaltningsrätten före ikraftträdandet. Det innebär att det är bestämmelserna i den nya lagen som ska tillämpas.

I 34 kap. 5 § den nya socialtjänstlagen anges att en kommun som inte inom skälig tid tillhandahåller en insats enligt 11 kap. 1 § eller 12 kap. 1 § som någon har rätt till enligt ett beslut av socialnämnden, är skyldig att betala en särskild avgift. Detsamma gäller en kommun som inte inom skälig tid på nytt

**FÖRVALTNINGSRÄTTEN
I UMEÅ****DOM**

554-25

tillhandahåller en insats efter det att verkställigheten av ett sådant beslut har avbrutits.

Av förarbetena framgår att bestämmelsen i den nya socialtjänstlagen delvis motsvarar den tidigare bestämmelsen i 16 kap. 6 a § i den äldre socialtjänstlagen. Bestämmelserna har ändrats språkligt och redaktionellt. Någon ändring i sak är inte avsedd (prop. 2024/25:89 s. 559–560 och 748).

Med hänsyn till hur lagtexten är formulerad saknas det möjlighet att påföra kommunen en särskild avgift när det är fråga om en insats enligt 4 kap. 1 § i den äldre socialtjänstlagen. Detta eftersom den nu gällande lydelsen hänvisar till insatser enligt 11 kap. 1 § och 12 kap. 1 § i den nya socialtjänstlagen. Det framgår inte heller av övergångsbestämmelserna eller förarbetena till den nya socialtjänstlagen att avsikten varit att bestämmelserna om särskild avgift i den nya lagen ska tillämpas på insatser som har beviljats enligt den nu upphävda socialtjänstlagen. Mot denna bakgrund bedömer förvaltningsrätten att det i aktuellt fall inte är möjligt att med stöd av bestämmelserna i den nya socialtjänstlagen ålägga kommunen att betala en särskild avgift (jfr RÅ 2003 ref. 81). Ansökan ska därför avslås.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga 1 (FR-03).

Maria Lidén

I avgörandet, som är enhälligt, har förvaltningsrättsfiskalen Maria Lidén samt nämndemännen Mattias Gadd, Per-Erik Sundqvist och Veronika Håkansson deltagit.

Hur man överklagar

FR-03

Vill du att beslutet ska ändras i någon del kan du överklaga. Här får du veta hur det går till.

Överklaga skriftligt inom 3 veckor

Tiden räknas oftast från den dag som du fick del av det skriftliga beslutet. I vissa fall räknas tiden i stället från beslutets datum. Det gäller om beslutet avkunnades vid en muntlig förhandling, eller om rätten vid förhandlingen gav besked om datum för beslutet.

För en part som företräder det allmänna (till exempel myndigheter) räknas tiden alltid från den dag domstolen meddelade beslutet.

Observera att överklagandet måste ha kommit in till domstolen när tiden går ut.

Vilken dag går tiden ut?

Sista dagen för överklagande är samma veckodag som tiden börjar räknas. Om du exempelvis fick del av beslutet måndagen den 2 mars går tiden ut måndagen den 23 mars.

Om sista dagen infaller på en lördag, söndag eller helgdag, midsommarafton, julafton eller nyårs-afton, räcker det att överklagandet kommer in nästa vardag.

Så här gör du

1. Skriv förvaltningsrättens namn och målnummer.
2. Förklara varför du tycker att beslutet ska ändras. Tala om vilken ändring du vill ha och varför du tycker att kammarrätten ska

ta upp ditt överklagande (läs mer om prövningstillstånd längre ner).

3. Tala om vilka bevis du vill hänvisa till. Förklara vad du vill visa med varje bevis. Skicka med skriftliga bevis som inte redan finns i målet.
4. Lämna namn och personnummer eller organisationsnummer.

Lämna aktuella och fullständiga uppgifter om var domstolen kan nå dig: postadresser, e-postadresser och telefonnummer.

Om du har ett ombud, lämna också ombudets kontaktuppgifter.
5. Skicka eller lämna in överklagandet till förvaltningsrätten. Du hittar adressen i beslutet.

Vad händer sedan?

Förvaltningsrätten kontrollerar att överklagandet kommit in i rätt tid. Har det kommit in för sent avvisar domstolen överklagandet. Det innebär att beslutet gäller.

Om överklagandet kommit in i tid, skickar förvaltningsrätten överklagandet och alla handlingar i målet vidare till kammarrätten.

Har du tidigare fått brev genom förenklad delgivning kan även kammarrätten skicka brev på detta sätt.

Prövningstillstånd i kammarrätten

När överklagandet kommer in till kammarrätten tar domstolen först ställning till om målet ska tas upp till prövning.

Kammarrätten ger prövningstillstånd i fyra olika fall.

- Domstolen bedömer att det finns anledning att tvivla på att förvaltningsrätten dömt rätt.
- Domstolen anser att det inte går att bedöma om förvaltningsrätten dömt rätt utan att ta upp målet.
- Domstolen behöver ta upp målet för att ge andra domstolar vägledning i rättstillämpningen.
- Domstolen bedömer att det finns synnerliga skäl att ta upp målet av någon annan anledning.

Om du *inte* får prövningstillstånd gäller det överklagade beslutet. Därför är det viktigt att i överklagandet ta med allt du vill föra fram.

Vill du veta mer?

Ta kontakt med förvaltningsrätten om du har frågor. Adress och telefonnummer hittar du på första sidan i beslutet.

Mer information finns på www.domstol.se.

SVERIGES DOMSTOLAR

Hur man överklagar

KR-01

Vill du att beslutet ska ändras i någon del kan du överklaga det till Högsta förvaltningsdomstolen. Överklagandet ska skickas till kammarrätten. Här får du veta hur det går till.

Överklaga skriftligt inom 3 veckor

Tiden räknas oftast från den dag som du fick del av det skriftliga beslutet.

I vissa fall räknas tiden i stället från beslutets datum. Det gäller om beslutet avkunnades vid en muntlig förhandling, eller om rätten vid förhandlingen gav besked om datum för beslutet.

För en part som företräder det allmänna (till exempel myndigheter) räknas tiden alltid från den dag domstolen meddelade beslutet.

Observera att överklagandet måste ha kommit in till domstolen senast den dag tiden går ut.

Vilken dag går tiden ut?

Sista dagen för överklagande är samma veckodag som tiden börjar räknas. Om du exempelvis fick del av beslutet måndagen den 2 mars går tiden ut måndagen den 23 mars.

Om sista dagen är en lördag, söndag eller helgdag, midsommarafton, julafton eller nyårsafton, räcker det att överklagandet kommer in nästa vardag.

Prövningstillstånd i Högsta förvaltningsdomstolen

Det krävs prövningstillstånd för att Högsta förvaltningsdomstolen ska pröva ett överklagande. Högsta förvaltningsdomstolen får meddela prövningstillstånd endast om

1. det är av vikt för ledning av rätts-tillämpningen att överklagandet prövas, eller
2. det finns synnerliga skäl till sådan prövning, så som att det finns grund för resning eller

att målets utgång i kammarrätten uppenbarligen beror på grovt förbiseende eller grovt misstag.

Om du *inte* får prövningstillstånd gäller kammarrättens beslut. Det är därför viktigt att du i överklagandet tar med allt som du vill föra fram.

Så här gör du

1. Skriv kammarrättens namn, målnummer och beslutsdatum.
2. Förklara vilken ändring du vill ha och varför du tycker att beslutet ska ändras.
3. Förklara varför du anser att Högsta förvaltningsdomstolen ska ta upp ditt överklagande (läs mer om prövnings-tillstånd ovan).
4. Tala om vilka bevis du vill hänvisa till. Förklara vad du vill visa med varje bevis. Bifoga de skriftliga bevis du hänvisar till om de inte redan finns i målet.
5. Lämna namn och personnummer eller organisationsnummer. Lämna aktuella och fullständiga uppgifter om hur domstolen kan nå dig: e-postadresser, postadresser, och telefonnummer. Om du har ett ombud, lämna också ombudets kontaktuppgifter.
6. Skicka eller lämna in överklagandet till kammarrätten. Du hittar adressen i beslutet.

Vad händer sedan?

Kammarrätten kontrollerar att överklagandet har kommit in i rätt tid. Har det kommit in för sent avvisar domstolen överklagandet, och då står kammarrättens beslut fast.

Om överklagandet har kommit in i rätt tid, skickar kammarrätten överklagandet och alla handlingar i målet vidare till Högsta förvaltningsdomstolen.

Har du tidigare fått handlingar med förenklad delgivning kan även Högsta förvaltningsdomstolen skicka handlingar på detta sätt.

Vill du veta mer?

Ta kontakt med kammarrätten om du har frågor. Adress och telefonnummer hittar du på första sidan i beslutet.

Mer information finns på www.domstol.se.

Umeå kommuns pensionärsråd

Minnesanteckningar

2025-10-17

09:00-12:00

Kommunstyrelsens sammanträdesrum

Ordförande: Carin Nilsson (S), ordförande i äldreomsorgen.

Sekreterare: Yvonne Claesson, administratör/registrator

Deltagare: Se bilaga nedan

Ärenden med anteckningar, synpunkter, m.m.	Ansvarig/föredragande:
• Upprop • Fastställande av dagordning • Genomgång av föregående minnesanteckningar	Carin Nilsson, ordförande
<u>Dialog om kvaliteten inom äldreomsorgen</u> Anna Bergström informerar övergripande om kvalitet och vad som är på gång inom äldreomsorgen. Kvalitet handlar om att följa lagstiftningen och att de som jobbar med äldreomsorg har de rätta förutsättningarna när det gäller utbildning, lokaler, samarbete mellan personal, överrapportering för ett kvalitetsstyrt arbete. Viktigt att fel och brister dokumenteras. Systematiskt kvalitetsarbete kräver systematik – planering, identifiera vad som ska göras, genomförande och efterfölja rutiner samt att följa upp och förbättra rutiner. Anna Bergström fortsätter med att informera om att en extern granskning av det systematiska kvalitetsarbetet är på gång på uppdrag av revisionen. Man hoppas kunna få fram vad som brister och vad som kan förbättras. Arbete pågår med kvalitetsmål och uppföljning och en genomlysning av avvikelseprocessen. Med en ny socialtjänstlag och omställning till nära vård ställer samhället krav på äldreomsorgen att jobba förebyggande.	Anna Bergström, kvalitetschef vid äldreomsorgsförvaltningen Sandra Scherman, medicinskt ansvarig rehabilitering vid äldreomsorgsförvaltningen Caroline Björnholt, socialt ansvarig samordnare vid äldreomsorgsförvaltningen

Caroline Björnholt och Sandra Scherman informerar om hur missförhållanden och vårdskador utreds. Umeå kommun är vårdgivare och har som sådan krav på sig att utreda vårdskador som hänt eller hade kunnat ske. Kommunen har en skyldighet att anmäla vårdskador till Inspektionen för vård och omsorg (IVO) men har även en skyldighet att informera patienten. IVO är den tillsynsmyndighet som har till uppdrag att granska anmälningar och utredningar och fatta beslut om att begära in kompletteringar och/eller att avsluta ärendet. Rapporteringsskyldighet föreligger hos vårdpersonalen. Syftet är att förebygga vårdskador och att hitta kvalitetsbrister och åtgärda dessa. Medicinskt ansvarig sjuksköterska gör bedömningen om det handlar om en vårdskada. Vid utredning används en händelseanalys som är en omfattande metod framtagna av regionernas ömsesidiga försäkringsbolag, LÖF. Varför, vad hände, hur undviker man att det upprepas är de frågor som utreds. Vid vårdskador har medicinskt ansvarig sjuksköterska, MAS, och medicinskt ansvarig samordnare, MAR delegation att anmäla till IVO. Socialt ansvarig samordnare, SAS, utreder lex Sarah-rapporter, brister utifrån socialtjänstlagen Brett arbete med att ta emot klagomål och avvikelser som inkommer från anställda, enskilda, anhöriga m.fl. Rapport lex Sarah utgör en information om ett eventuellt missförhållande. Vid allvarliga missförhållanden har SAS delegation att anmäla till IVO.	
---	--

Avvikelse- och utredningsrapportering för Sarah ska leda till förbättrad vård och kvalitetshöjning. Alla rapporter utreds utifrån händelseanalys, vad, när och åtgärder.

Vid allvarliga missförhållanden har SAS delegation att anmäla till IVO.

IVO bedömer, begär kompletteringar och/eller avslutar ärendet.

Parallellt kan det ske andra utredningar/åtgärder som ej ingår i själva Sarah-utredningen som arbetsrättsliga åtgärder, polisanmälan och skadeståndsärenden.

Frågor/synpunkter

Curt Wiklund (PRO): Förvaltningens kvalitetsarbete ser ut att vara gediget både teoretiskt och praktiskt. Hur kommer det sig att det som hänt har hänt ute i verksamheten?

Anna Bergström: Basen för kvalitet finns men tyvärr så sker oönskade händelser.

Fredrik Valham (S): Avvikelse är viktig. Det visar att man vågar rapportera. Antalet avvikelser behöver inte vara ett negativt mått på kvalitet. Det visar att man vågar rapportera.

Carina Holmgren (PRO): Umeå kommuns hemsida beskriver att åtgärder är på gång i form av 38 stycken kvalitetsundersköterskor. Hur ska rekryteringen gå till?

Hur går arbetet med kvalitetsrådet?

Anna Bergström: Arbetet med en tydlig uppdragsbeskrivning för kvalitetsundersköterskor är snart klar. Rekrytering påbörjas efter samverkan med facket.

Arbetet med ett övergripande kvalitetsråd pågår.

Carina Holmgren (PRO): Vad händer med Yrkesresan?

Carin Nilsson (S): Äldreomsorgslyftet pågår till och med 2027. Äldreomsorgen deltar också i den nationella yrkesresan som lanseras 2026 som syftar till att stärka kompetensen inom äldreomsorg i hela Sverige genom en gemensam utbildning.

Carin Nilsson (S) redovisar hur politiken agerade avseende Dragonen och framtagna åtgärdsplan för att lösa ut krissituationen.

Elisabeth Bjuhr: Vad gör förvaltningen nu?

Carin Nilsson (S): Savemangruppen vill bidra och en extern utredning kring hela Dragonen är tillsatt. Förvaltningen har också bett IVO att granska fallet på nytt.

Lili-Ann Kling Sackerud (PRO): Hur jobbar ni med ledningsstrukturen?

Veronica Kerr (KD): Arbetsledningen förstärks med en biträdande verksamhetschef, sjuksköterska finns tillgänglig dygnet runt, handledande sjuksköterskor finns på plats, rutiner uppdaterats, team och veckoträffar genomförs och arbetsgrupper splittras för omplacering av personal. Det sista görs för att få kompetens på varje avdelning.

Elisabeth Bjuhr (SPF): Synpunkter finns från personal på Dragonen om Savemangruppens medverkan i vården.

Anna-Lisa Johansson (PRO): Det är viktigt att facket är med i arbetet och att konkret information lämnas till de anhöriga. Budskapet går inte fram från ledningen till de anställda. Visa i praktisk handling hur vården ska fungera. Få med personalen på golvet så de anhöriga får förtroende för vården.

Carin Nilsson (S): Förvaltningschefen hade ett möte med facket dagen innan mötet med presidiet.

Carina Holmgren (PRO): Ingår sjuksköterskan i ledningen på ett vård- och omsorgsboende?

Anna Bergström: Sjuksköterskan har en egen chef och ingår ej i ledningsgruppen.

Information sker i teamet på boendet i olika konstellationer. Avvikelseutredarna är sjuksköterskor.

Sten Biström (SKPF): Har det funnits en ansvarig chef på den i media omskrivna avdelningen?

Carin Nilsson (S): Ja det finns enhetschef och högre chefer i ledningsstrukturen.

Lili-Ann Kling Sackerud (PRO): Återkommer till frågan om samarbetet mellan förvaltningen och UPR. Anna Bergström: Återkommer med ett förslag för forum och information till UPR i kvalitetsfrågor. <u>Bilaga:</u> Bildspel Tillägg Mer om åtgärder på Dragonen finns på Umeå Kommuns hemsida "Kommunen svarar": Frågor och svar utifrån rapportering om brister inom äldreomsorgen - Umeå kommun	
<u>Information - Nya socialtjänstlagen</u> Anna Bergström informerar om den nya socialtjänstlagen. Den nya socialtjänstlagen trädde ikraft 2025-07-01 och är en ramlag, dvs. lagen ger ramar och principer verksamheten har att förhålla sig till. Det innebär en stor omställning att jobba förebyggande i den riktning som föreskrivs i lagen, ett arbete som kan komma att ta upp till 10 år att genomföra. Socialtjänsten ska vara förebyggande, lätt tillgänglig, jämlik och jämställd och kunskapsbaserad. Hur ligger äldreomsorgen till? Förvaltningen har använt SKR:s verktyg "Skatta läget" och översikten visar att arbetet kommit en bit på väg, det finns en strategi. Några exempel är Seniortorget som jobbar förebyggande och når många och ett annat exempel är äldreomsorgens mottagningsenhet. Arbete kring jämlikhet och jämställdhet på systematisk nivå behöver utvecklas. Anna Bergström informerar om den delade primärvården, där kommunerna är en stor hälso- och sjukvårdsgivare. Nära vård – vården ska vara nära individen – individen ska inte behöva leta fram var vården finns.	Anna Bergström, kvalitetschef vid äldreomsorgsförvaltningen Caroline Björnholt, socialt ansvarig samordnare vid äldreomsorgsförvaltningen

Frågor/synpunkter

Carin Nilsson (S): Understryker att hela kommunen ansvarar för det äldre, inte enbart fråga för socialtjänsten. Kultur och fritid, till exempel, gäller även för äldre.

Anna-Lisa Johansson (PRO): Hur har det gått med satsningen för att "motverka ofrivillig ensamhet"?

Anna Karlander: Ca 1000 brev skickades ut till seniorerna och 48 svar inkom, varav 24 ledde till någon form av insats. Det behövs således andra sätt att nå rätt.

Ersboda Folkets Hus startade upp en träffpunkt och arbetet med uppsökande verksamhet fortsätter.

Carin Nilsson (S): Uppmanar föreningarna att söka pengar för uppsökande verksamhet.

Curt Wiklund (PRO): Seniortorget är en väldigt bra verksamhet som ligger väl framme med information till äldre och i längden sparar pengar för kommunen.

Carina Holmgren (PRO): Förekommer samarbete med geriatriker?

Anna Bergström: Samverkansstrukturer finns om bland annat hur det riggas för vård hemma samt att individavtal skrivs utifrån enskilda behov.

Carina Holmgren (PRO): Är äldreomsorgen delaktig i forskning?

Anna Bergström: Ja, äldreomsorgen är delaktig i olika forskningsprojekt.

Lili-Ann Kling Sackerud (PRO): Samarbetar ni med pedagogiska institutionen på universitet?

Anna Bergström: Ja, samarbete finns.

Carin Nilsson (S): Påminner om femfingermodellen – kost, motion, hjärngymnastik, sociala aktiviteter och koll på hjärt- och kärlriskfaktorer.

Hillevi Palm (SKPF): Informerar om Seniortorgets kampanj "Säg hej och må i Umeå" och om Världshejardagen 21/11

Ari Leinonen (S): Hur ser sekretessen ut i den nya socialtjänstlagen?

Caroline Björnholt: Några förändringar har tillkommit som ska underlätta samverkan mellan myndigheter, i övrigt densamma som tidigare.

Tomas Wennström (S): Uppmanar föreningarna till samarbete med "Vän i Umeå"

Bilaga:

Bildspel

<u>Äldrenämndens planeringsföresättningar 2026</u> Sofia Westin, ny ekonomichef sedan 1/10 efter Carina Nylander, informerar om äldrenämndens ekonomiska ramar för budget 2026 och investeringsplan 2027-2029. <u>Frågor/synpunkter</u> Carina Holmberg (PRO): Överskott som finns avseende processverktyg inom äldreomsorgen? Carin Nilsson (S): Implementering av nytt processtöd fick avbrytas och ny upphandling har startat upp. Den kommunala hemtjänsten har börjat använda ett nytt planeringsverktyg för att planera insatser och rutter på ett bättre sätt. Det kommer också att användas inom särskilt boende. <u>Bilaga:</u> <u>Bildspel</u>	Sofia Westin ekonomichef vid äldreomsorgsförvaltningen
<u>Skriftlig information</u> Pensionärsrådet informeras om att skriftlig information har inkommit på begäran av beredningsgruppen. Carin Nilsson läser upp den skriftliga informationen från Anders Wårell, säkerhetssamordnare vid samhällsskydd och beredskap. <u>Frågor/synpunkter</u> <u>Bilaga:</u> Skriftlig information - Försäkringar för brukare på vård- och omsorgsboenden.	
<u>Pensionärsrådets sammanträdestider 2026</u> Förslag på sammanträdestider 2026 för Umeå kommuns pensionärsråd tas upp och uppdaterad version lämnas till UPR så snart lokalfrågan för 27/3 är löst. <u>Frågor/synpunkter</u> <u>Bilaga:</u> Pensionärsrådets sammanträdestider 2026	Anna Karlander, kanslichef vid äldreomsorgsförvaltningen

<u>Aktuellt från styrelse och nämnder</u>	Representanter från nämnderna
<i>Kommunstyrelsen:</i> Tomas Wennström (S) informerar om att: • Umeå kommun ska ha en oberoende visselblåsarfunktion och arbete pågår för att rama in vad som ska ingå i gruppens arbete. • När det gäller registerkontroller så gäller frivillighet idag men för framtiden hoppas man på en tvingande lag. • Ett arbete pågår för att se över och hitta ett bra sätt för information i ett tidigare läge till UFR och UPR <i>Fritidsnämnden:</i> Ari Leinonen (S) informerar om: • Färre barn föds i Umeå kommun och det leder till övertalighet av personal i förskolan. Resonemang förs om att föra över resurser, medel och personal till äldreomsorgen. • Frågan om boulehallen i Hörnefors ligger hos fastighetskontoret. • I folkhälsoprojektet – Rörelserikedom för äldre. Arbete pågår för att bygdegårdar ska kunna nyttjas för rörelse- och mötesaktiviteter och att ledig gymnastikhall på Tegs centralskola ska kunna användas för pensionärsgympa. <i>Tekniska nämnden:</i> Håkan Johansson (S) informerar om: • Vintern kommer och det är viktigt att göra saker i rätt ordning när det gäller halkbekämpningen. Sopa först och sanda sedan. • Blommor och växter plockas bort från planteringar och parker. <i>Äldrenämnden:</i> Carin Nilsson (S) informerar om att: • Beslut om höjda avgifter inom hemtjänsten från och med 2026-01-01 föreslås att ej träda i kraft (S)(MP)	

Orsakerna är att det blir ingen skattelättnad för pensionärerna och läkemedelskostnaderna ökar. Ärendet tas upp på äldre-nämndens kommande sammanträde med förslag om att inhibera kommunfullmäktiges beslut. • (KD) och (S) föreslår att del av det överskott som äldre-nämnden redovisar används till att finansiera ett pilotprojekt – Ung omsorg. Erfarenheten visar att ungdomar mellan 14-17 år som deltagit i social verksamhet inom äldreomsorgen i högre grad väljer att gå en vård- och omsorgsutbildning. Ärendet tas upp på kommande sammanträde. <i>Kulturnämnden: Titti Åden (S)</i> • Ansvariga för seniorverksamheten har firat 25-årsjubileum och förslaget är att UPR får ta del av informationen på ett kommande möte. <i>Byggnadsnämnden: Marianne Löfstedt (M)</i> • Ombyggnadstillstånd har lämnats för Hemgården och arbetet med ombyggnad till seniorbostäder har påbörjats. Bostaden är huvudman. Monica Samuelsson (SPF): Uttrycker stor besvikelse över att hanteringen av frågan om boulehallen i Hörnefors går så långsamt. Carin Nilsson (S): Överlämnar SPF Seniorernas skrivelse om boulehallen i Hörnefors till Håkan Johansson (S), tekniska nämnden, vid sittande bord.	
<u>Övriga frågor</u> Inga övriga frågor denna gång	

Bilaga Närvarolista UPR 2025-10-17

Ordinarie ledamöter

Carin Nilsson (S)

Veronica Kerr (KD)

Ari Leinonen (S)

Håkan Johansson (S)

Titti Åden (S)

Tomas Wennström(S)

Lili-Ann Kling Sackerud

Anna-Lisa Johansson

Bertil Holmberg

Curt Wiklund

Sten Biström

Hillevi Palm

Elisabeth Bjuhr

Monica Samuelsson

Per-Martin Jonasson

Karl Einar Enarsson

Tjänstgörande ersättare

Fredrik Valham (S) tjänstgör för Åsa Bäckström (-)(V)

Ej tjänstgörande ersättare

Marianne Löfstedt (M)

Carina Holmgren

Eva Bjuhr

Umeå kommun
Kommunstyrelsen

Protokollsutdrag
2025-10-14

§ 166

Diarienum: KS-2025/00492

Uppföljning kommunstyrelsens verksamheter jan-aug 2025

Beslut

Kommunstyrelsen beslutar

att godkänna uppföljningen av kommunstyrelsens egna verksamheter för januari-augusti 2025

att godkänna uppföljning av internkontrollplan januari-augusti 2025.

Ärendebeskrivning

Alla nämnder i Umeå kommun, även kommunstyrelsen, ska lämna underlag till en sammanställd rapportering till kommunfullmäktige. Enligt anvisning ska underlaget innehålla uppföljning av grunduppdrag, inriktningsmål och program, tilläggsuppdrag samt väsentliga ekonomi- och personalförhållanden. Den sammanfattande rapporten utgör underlag till gemensam rapportering till fullmäktige.

Samtidigt görs en fördjupad uppföljning av kommunstyrelsens verksamhetsplan som enbart tillställs kommunstyrelsen.

Rapporteringen innefattar även uppföljning av kommunstyrelsens plan för intern styrning och kontroll för perioden januari–augusti 2025

Beslutsunderlag

Bilaga 1. Kommunstyrelsens rapport till kommunstyrelsen jan-aug 2025

Bilaga 2. Fördjupad uppföljning av kommunstyrelsens verksamhetsplan

Bilaga 3. Uppföljning internkontrollplan jan-aug 2025

Bilaga 4. Uppföljning inriktningsmål och program jan-aug 2025

Bilaga 5. Fördjupade programrapporter jan-aug 2025

Beredningsansvariga

Umeå kommun
Kommunstyrelsen

Protokollsutdrag
2025-10-14

Sofia Westin
Malin Degerman
Urban Blomdahl
Dan Gideonsson
Sara Nordström

Näringslivs- och arbetsutskottets beslutsordning

Näringslivs- och arbetsutskottet beslutar enligt tjänsteskrivelsens förslag.

Kommunstyrelsens beslutsordning

Kommunstyrelsen beslutar enligt näringslivs- och arbetsutskottets förslag.

Beslutet ska skickas till

-

Uppföljning inriktningsmål och program jan-aug 2025

Beslutad av:
Kommunstyrelsen

Diarienummer:
KS-2025/00492

Datum, paragraf för beslut:
2025-10-14, §

Dokumentansvarig:
Stadsledningskontoret,
Ekonomi och styrning

Dokumenttyp:
Rapport

Bedömning inriktningsmål

Överblick

Inriktningsmål 1	Gör vi tillräckligt?
Umeås tillväxt ska klaras med social, ekologisk, kulturell och ekonomisk hållbarhet med visionen om 200 000 medborgare år 2050	
Inriktningsmål 2	
Umeå ska växa hållbart utan några utsatta områden <i>Negativ påverkan från organiserad brottslighet och våld i nära relation men framsteg har gjorts i samverkansarbetet.</i>	
Inriktningsmål 3	
Umeå kommun ska skapa förutsättningar för kvinnor och män att ha samma makt att forma samhället såväl som sina egna liv <i>Jämställdhetsarbetet pågår och är väl inarbetat. Det finns ett behov av nya goda exempel för att ej tappa position.</i>	
Inriktningsmål 4	
Umeå ska vara klimatneutralt till år 2040	

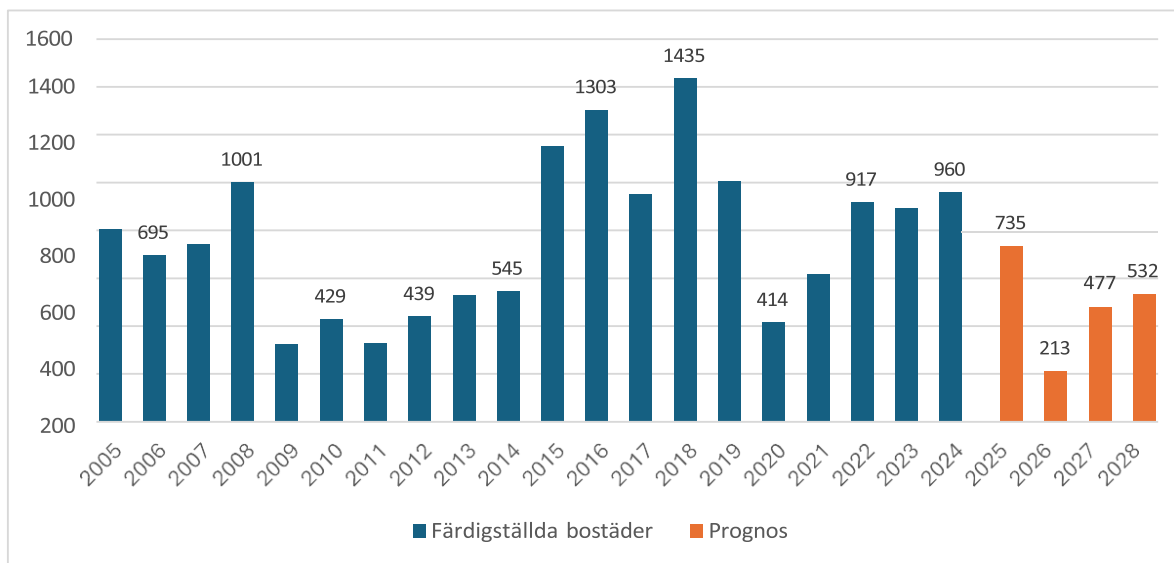
I kolumnen "Görs det tillräckligt" har bedömning gjorts utifrån de senaste årens utveckling och den önskvärda utvecklingen. Bedömningen är antingen grön, gul eller röd. Färgförklaring finns till höger.

- = Ja, det görs tillräckligt
- = Nej, mer arbete krävs
- = Nej, det behöver göras mycket

Program tillväxt

Bostadsbyggande och attraktiva livsmiljöer

Umeå har fortsatt stark befolkningstillväxt och boende- och livsmiljön står sig väl i jämförelse med andra kommuner. Planeringskapaciteten har stärkts och den kommunkoncernövergripande samplaneringen förfinats, men bostadsbyggandet ligger fortfarande på en låg nivå. Detta gäller alla bostadstyper och följer en nationell trend. Den demografiska utvecklingen de senaste åren har tydliggjort barnfamiljernas betydelse.

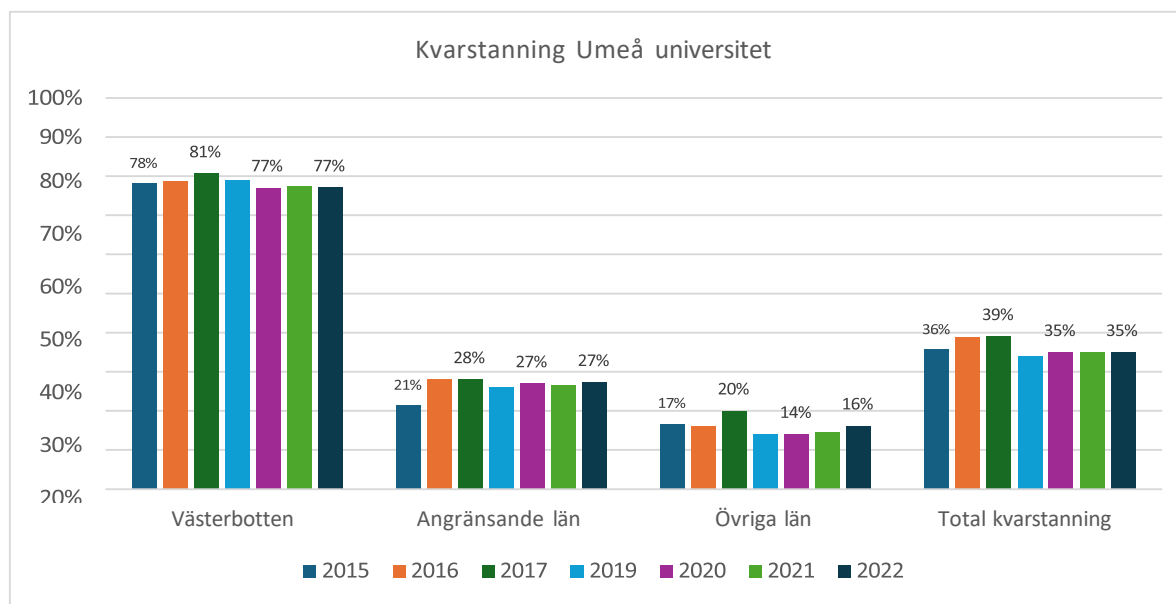

Universiteten som tillväxtmotorer

Umeå universitet är fortsatt ett av landets mest attraktiva lärosäten. Höstterminen 2025 antogs flest studenter i hela landet. Kvarstanningsgraden behöver dock öka, och kunskap om framtidens arbetsmarknad är en nyckelfaktor. Utvecklingen av Universitetsstaden mot en mer levande och attraktiv stadsdel är påbörjad.

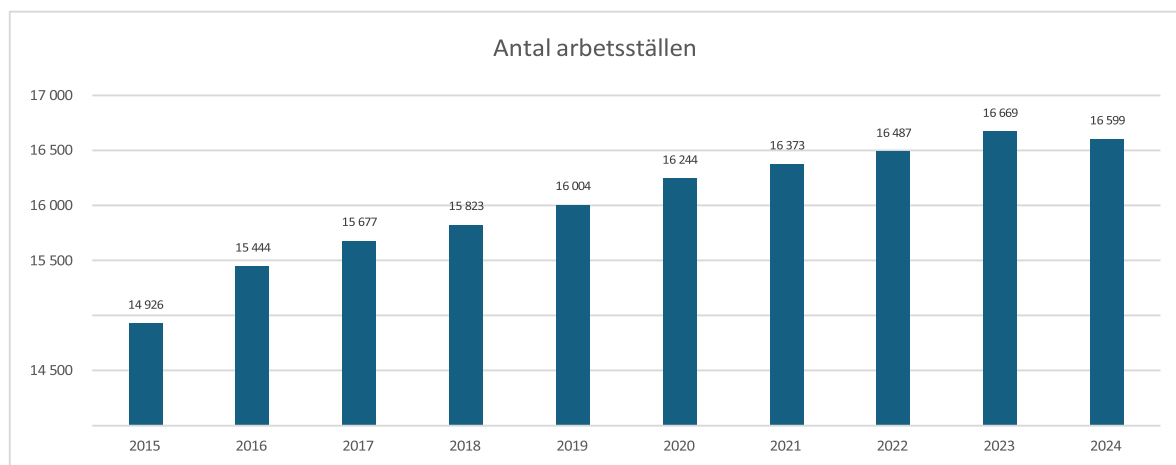
Uppföljning inriktningsmål och program jan-aug 2025

2025-09-15

Etableringar och företagens tillväxt

Företagens tillväxt i Umeå är fortsatt stark med både fler anställda och en växande andel invånare i arbetsför ålder även om vi ser en viss nedgång i antalet företag under år 2024. Utvecklingen innebär omlokaliseringar, expansioner och nyetableringar, vilket bidrar till ett näringsliv i ständig förändring. I en tätare stad kan mycket hanteras inom befintliga strukturer, men på sikt riskerar bristen på mark för framför allt industri och handel att bli en begränsande faktor.

Utblick

Framåt lyfts behovet av en fördjupad analys av bostadsutbudets sammansättning, ett karriärcenter som stärker kopplingen mellan universitetet och arbetsmarknaden samt fortsatt utveckling av Universitetsstaden, där samsyn finns men mycket arbete återstår.

Läs mer om program tillväxt på www.umea.se/programtillvaxt

Program social hållbarhet

Sammanfattning

Umeå kommun har en gynnsam position i arbetet med social hållbarhet. Sverige och Övre Norrland, där Umeå är största stad, rankas högt vad gäller social hållbarhet i EU-kommissionens *EU Social Progress Index*. Umeå kännetecknas av hög tillit mellan människor. Det främjar deltagande i demokratiska processer och socialt engagemang. Samtidigt syns tendenser till splittring och ökade klyftor. Det förebyggande arbetet av största vikt för att minska dessa problem.

Kommunens arbete för social hållbarhet grundar sig i värden som trygghet, tillit och gemenskap. Segregation, där människor med olika förutsättningar lever åtskilda, utgör därmed ett problem. Planeringen för socioekonomiskt blandade områden är dock en prioriterad fråga och arbetet med att främja trygga, tillgängliga och inkluderande boendemiljöer fortgår.

Umeå har generellt ett bra utgångsläge med låg brottslighet, låg otrygghet och relativt hög tillit till myndigheter. Det finns heller inga stadsdelar i Umeå som klassats som utsatta av polisen. Utmaningar kvarstår dock. Organiserad brottslighet är ett växande problem. Antalet ärenden gällande våld i nära relationer ligger på en fortsatt hög nivå, vilket kräver bättre samordning och ökade resurser.

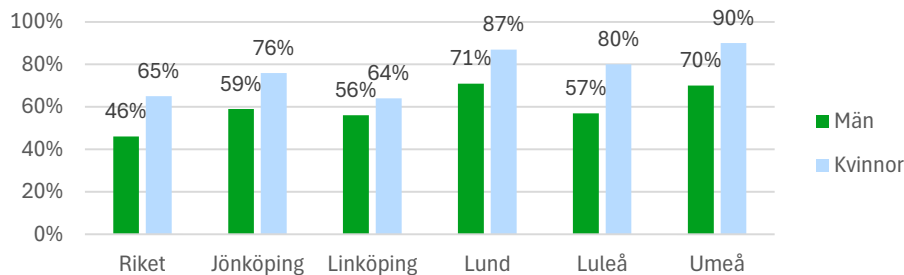
Vad gäller ungas livsvillkor är det en fortsatt hög nivå av avhopp från gymnasiet. Många avhopp kopplas till dåligt mående. Framför allt unga tjejer är ofta stressade och har problem med psykosomatiska symptom. Barnfamiljer har även generellt sett fått det svårare ekonomisk under de senaste åren.

Kommunens arbetskraftsdeltagande har minskat något och det finns grupper som har svårt att ta sig in på arbetsmarknaden. Kompetensbristen i Umeå förblir också en utmaning. Flera verksamheter inom Umeå Kommun arbetar för att minska antalet personer i långvarigt utanförskap men det behövs bättre kännedom om situationen för dem som varken arbetar, studerar eller är arbetssökande.

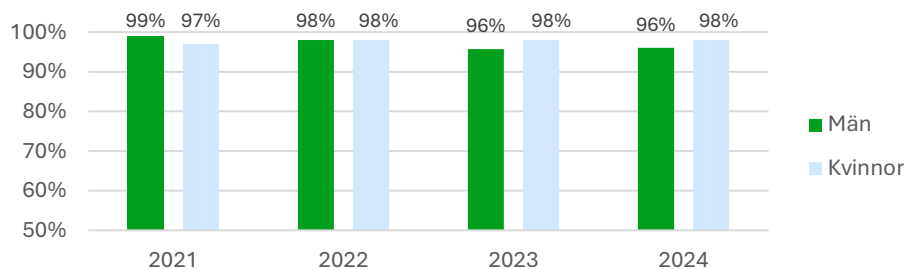
Uppföljning inriktningsmål och program jan-aug 2025

2025-09-15

Umeå kommun strävar efter att vara en bra plats att växa upp på, där alla ska ha jämlika villkor oavsett bakgrund. Mycket pekar också på att Umeå är en plats med goda förutsättningar att leva och verka. Fortsatt arbete behövs dock för att bibehålla och stärka kommunens sociala hållbarhet. Det är av stor vikt att fortsätta utökat samarbetet mellan kommunen och andra samhällsaktörer.

Sociala relationer och tillit - index 2024¹

Källa: Tillväxtverkets beräkningar, baserat på uppgifter från MUCF och Fohm

Kommunen är en bra plats att bo och leva på, andel, 2024²

Källa: Medborgarundersökningen, SCB

Fokusområden program för social hållbarhet - sammanfattning**Umeå ska växa hållbart utan några utsatta områden**

- *Umeå växer tryggt och säkert:* Tydliga tecken på att rekrytering av barn och unga pågår. Fördjupad samverkan behövs i det sekundär- och tertiärpreventiva arbetet.

¹ Indexet baseras på indikatorerna: Invånare 16–24 år som varken arbetar eller studerar, Invånare 16–84 år med avsaknad av tillit till andra, Invånare 16–84 år med avsaknad av emotionellt stöd och sammanvägs till ett nyckeltal på en skala från 0 till 100.

² Andel som har svarat "Mycket bra" eller "Ganska bra" på frågan "Vad tycker du om din kommun som en plats att bo och leva på?" i SCB:s medborgarundersökning.

Uppföljning inriktningsmål och program jan-aug 2025

2025-09-15

- *Ett Umeå fritt från våld:* Våldsförebyggande arbete är fortsatt prioriterat, med särskilt fokus på våld i nära relationer och unga i riskmiljöer, där stärkt samordning bedöms som avgörande för framgång.
- *Motverka segregation och framväxten av utsatta områden:* Fortsatt problem med misstro mot myndigheter och utanförskap. Behov av bättre underlag och samverkan i arbetet mot segregation.

Umeå kommun ska skapa förutsättningar för kvinnor och män att ha samma makt att forma samhället såväl som sina egna liv

- *Fortsätta arbetet med jämställd stadsplanering:* Arbetet pågår och är väl inarbetat. Behov av nya goda exempel för att flytta fram positioner.
- *Systematiskt utmana och ifrågasätta könade maktrelationer i arbetet med hållbar utveckling:* Arbete med att medvetandegöra förutsättningar för kvinnor och män samt dess konsekvenser är ständigt pågående.
- *Mäns våld mot kvinnor ska upphöra:* Yrkesverksamma som arbetar med våldsutsatta upplever ett stort behov.

Barns uppväxtvillkor:

- *Barns och ungdomars rätt till delaktighet och inflytande i kommunens utveckling ska säkerställas:* Arbete pågår med dialog och demokratiutveckling. Det finns behov att fortsätta arbeta med att stärka ungas inflytande och delaktighet i skolan.
- *Motverka barnfattigdom:* Lägre andel barn i ekonomisk utsatthet än i riket. Barnfattigdom kräver fortsatt uppmärksamhet, särskilt i utsatta socioekonomiska grupper.
- *Förebyggande folkhälsoarbete:* Umeå ligger väl till nationellt, men ungas hälsa, rörelse, stress och våldsutsatthet kräver fortsatt fokus för stärkt folkhälsa

Boende och bebyggelsemiljö:

- *Fortsätta arbetet med strategier för hållbar tillväxt för att stärka den sociala hållbarheten:* Planering har fortsatt för blandade miljöer och hållbara flöden utifrån stadsbyggnadsprinciper som främjar social hållbarhet i hela kommunen.
- *Stärka mötesplatser och överbrygga barriärer:* Arbete med mötesplatser och lokal service som främjar social sammanhållning och motverkar barriärer i både stadsdelar och landsbygd har fortsatt.

- *Främja en socialt hållbar bostadsförsörjning och motverka hemlöshet:* Andelen barnfamiljer och unga som lägger en stor del av inkomsten på boendekostnader har ökat senaste åren.

Arbete och försörjning:

- *Skapa förutsättningar för en ekonomisk jämlikhet och en högkvalitativ välfärd för livets alla skeden:* För att stärka ekonomisk jämlikhet krävs fortsatt fokus på utrikesföddas etablering, ungas skolgång och förebyggande insatser mot studieavbrott.
- *Särskilt stöd till de personer som står långt från arbetsmarknaden:* Fortsatta insatser krävs för att förbättra situationen för de som står långt ifrån arbetsmarknaden.
- *Åtgärder för att förhindra diskriminering och säkerställa jämlika möjligheter måste fördjupas och breddas:* Arbete pågår med syfte att skapa arbetsplatser som är lika och tillgängliga för alla.
- *Motverka framväxten av ett skuggsamhälle och en ökad arbetslivskriminalitet:* Det finns behov av ökade insatser kopplat till skuggsamhället och den arbetskraftskriminalitet som finns.

Läs mer om program social hållbarhet på www.umea.se/programsocialhallbarhet

Program klimatneutrala Umeå

Sammanfattning

Det är tydligt att omställning pågår men att takten behöver accelereras betydligt för att uppnå antagna klimatmål. Omställningen är samhällsekonomiskt lönsam och för att öka takten krävs arbete med både strukturella förändringar och förändrade beteendemönster.

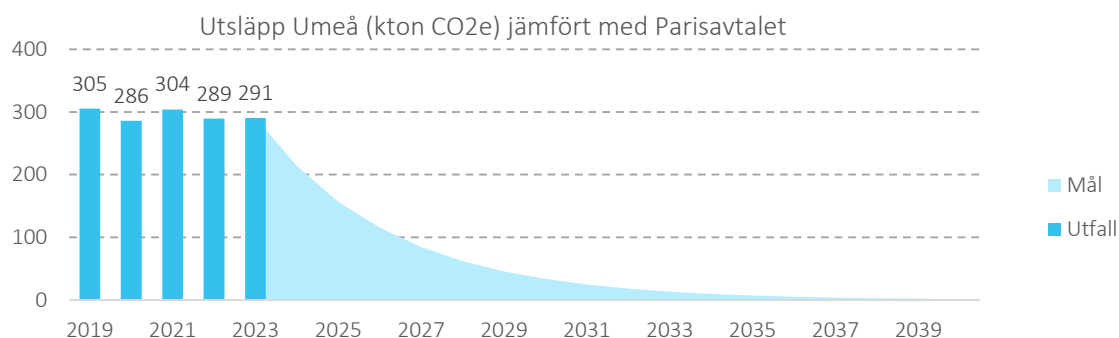
Under perioden januari–augusti 2025 har arbetet fortsatt med att konkretisera Umeås klimatambitioner genom att vidareutveckla åtgärdsförslag och projektportföljer som baseras på tidigare scenario- och konsekvensanalyser. Fokus har successivt flyttats från planering till genomförande, med ökad betoning på att identifiera och prioritera insatser, säkra finansiering samt att realisera projekt som kan accelerera omställningen av samhällssystemen.

Eftersom omställningen av samhällssystemen i stor utsträckning kräver insatser bortom Umeå kommuns egen rådgivning, fortsätter Umeå att stärka sitt arbete med samverkan och partnerskapsbyggande. Arbetet sträcker sig från lokala mobiliseringar inom ramen för klimatfärdplanen till aktiv medverkan i internationella initiativ såsom EU:s mission för 100

klimatneutrala och smarta städer. Denna flerskaliga samverkan är en förutsättning för att långsiktigt uppnå målet om ett klimatneutralt Umeå 2040.

Territoriella utsläpp

Umeås utsläpp uppgick 2023 till 291 kton CO₂e, vilket innebär en ökning från föregående år men samtidigt en minskning med 32 procent jämfört med 1990. Transportsektorn är fortsatt den största utsläppskällan och stod för 57 procent av de totala utsläppen.

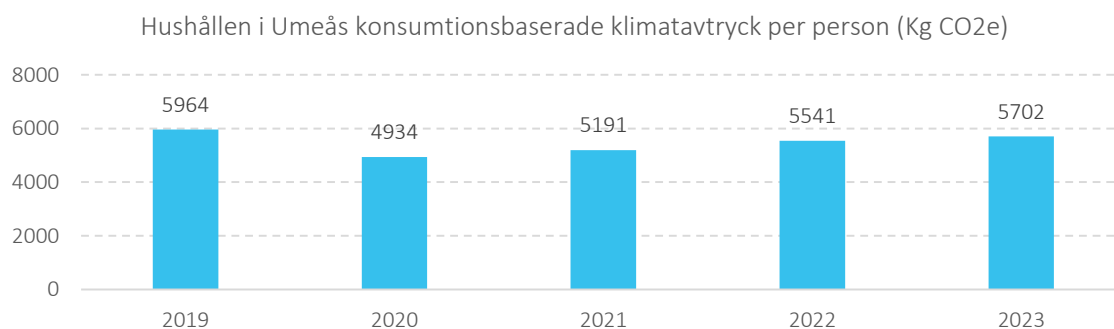

Källa:

För att nå målet om klimatneutralitet till 2040 behöver Umeå accelerera takten i utsläppsminskningen. Sedan 2019 har växthusgasutsläppen legat relativt konstant, vilket understryker behovet av kraftfulla åtgärder. Insatser inom flera sektorer pågår och utgör en viktig grund för klimatomställningen. För att öka takten krävs fortsatt utveckling inom fossilfria transporter, hållbar mobilitet, cirkulära flöden och hantering av återstående utsläpp.

Konsumtionsbaserade utsläpp

Hushållens konsumtionsbaserade utsläpp ökar.

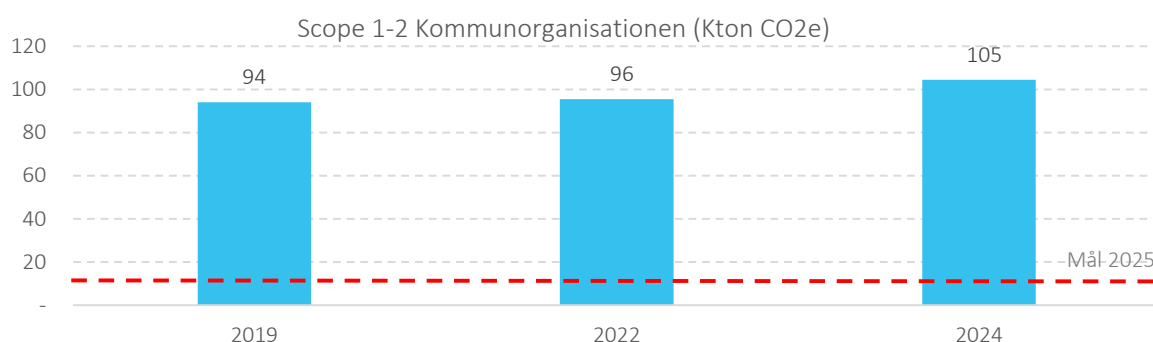

Källa: Konsumtionskompassen.se, (SEI Stockholm Environment Institute) 2025

Hushållens konsumtionsbaserade utsläpp visar en ökande trend, vilket understryker behovet av kraftfulla insatser för att vända utvecklingen. Det handlar bland annat om att öka kunskapen om både privat och offentlig konsumtions klimatpåverkan, samt att utveckla nya arbetssätt som stödjer mer hållbara konsumtionsmönster.

Kommunkoncernen

Kommunkoncernens utsläpp uppgick till 105 kton CO₂e under 2024, vilket innebär en ökning jämfört med föregående år. Ökningen berodde till stor del på att fjärr-värmesystemet behövde kompletteras med oljeeldning under den extremt kalla perioden i januari.

Källa:

För uppnå målet om en klimatneutral kommunkoncern krävs att existerande planer nu omsätts i praktiken och samtidigt förstärks med ytterligare åtgärder. Arbetet behöver intensifieras med fokus på fossilfri uppvärmning, energieffektivisering och hållbara transporter, där minskade utsläpp från fordonsflottan är särskilt prioriterat. Det är genom en kombination av tekniska lösningar, styrning och investeringar som den nödvändiga utsläppsminskningen kan åstadkommas

Fokusområden

- *Transporter:* Transportsektorn står fortsatt för den största andelen av Umeås utsläpp. För att uppnå klimatmålen behöver omställningen till fossilfria fordon och ökat hållbart resande accelereras ytterligare, genom exempelvis infrastruktursatsningar, beteendeförändringar och stöd till fossilfria transporter.
- *Bygg och anläggning:* Energianvändningen i bostäder visar en positiv trend, men fler indikatorer behövs för att följa utvecklingen inom hela sektorn. Framåt krävs kraftfullare åtgärder för att öka användningen av klimatsmarta material och minska utsläppen från byggarbetsplatser

Uppföljning inriktningsmål och program jan-aug 2025

2025-09-15

- *Energi, el och fjärrvärme:* Umeås elproduktion är i stort sett fossilfri, men fjärrvärmens utsläpp ökade under 2024. Det krävs stärkt motståndskraft i energisystemet samt minskad användning av fossila bränslen per capita för att nå klimatneutralitet.
- *Cirkulär ekonomi:* Mängden avfall minskar och sysselsättningen i sektorn ökar, men återvinningsgraden förblir låg. Nästa steg är att främja resurseffektiva affärsmodeller och cirkulära flöden i samverkan med näringslivet.
- *Övergripande insatser:* För att öka takten i omställningen behöver Umeå kommun fortsätta utveckla finansieringsmodeller, portföljstyrning och fördjupa både den interna, tvärssektoriella samverkan och externa partnerskap på lokal, regional, nationell och EU-nivå.

Läs mer om program klimatneutrala Umeå på www.umea.se/programklimatneutral

Programrapport Tillväxt

Januari – augusti, 2025

UMEÅ
KOMMUN

Innehåll

Sammanfattning.....	3
Mål - Inriktning och Program	5
Fokusområde - Bostadsbyggande och attraktiva livsmiljöer.....	6
Bostadsbyggande.....	7
Planeringskapacitet.....	9
Attraktiva livsmiljöer.....	10
Fokusområde - Universiteten som tillväxtmotorer.....	12
Företagstillväxt och kommersialisering av forskning.....	13
Studenternas roll i Umeås tillväxt.....	13
Fokusområde - Etableringar och företagens tillväxt	15
Genomförda projekt och utvecklingsinsatser 2025	17
Insatser 2026	21
Status i underliggande planer och program	22

Sammanfattning

Umeå har fortsatt stark befolkningstillväxt och boende- och livsmiljön står sig väl i jämförelse med andra kommuner. Planeringskapaciteten har stärkts och den kommunkoncernövergripande samplaneringen förfinats, men bostadsbyggandet ligger fortfarande på en låg nivå. Detta gäller alla bostadstyper och följer en nationell trend.

Den demografiska utvecklingen de senaste åren har tydliggjort barnfamiljernas betydelse. För att skapa bästa möjliga förutsättningar för tillväxt behövs en fördjupad analys av hur sammansättningen av nya bostäder bör viktas.

Umeå universitet är fortsatt ett av landets mest attraktiva lärosäten. Höstterminen 2025 antogs flest studenter i hela landet. Kvarstanningsgraden behöver dock öka, och kunskap om framtidens arbetsmarknad är en nyckelfaktor. Därför föreslås ett karriärcenter, med fysisk placering på campusområdet och kompletterande digital närvaro, som länk mellan universitetet och regionens arbetsgivare.

Utvecklingen av Universitetsstaden mot en mer levande och attraktiv stadsdel är påbörjad. Mycket återstår, men det finns samsyn bland berörda aktörer om riktningen framåt.

Företagens tillväxt i Umeå är fortsatt stark med både fler anställda och en växande andel invånare i arbetsför ålder. Utvecklingen innebär både omlokaliseringar, expansioner och nyetableringar, vilket bidrar till ett näringsliv i ständig förändring. I en tätare stad kan mycket hanteras inom befintliga strukturer, men på sikt riskerar bristen på mark för framför allt industri och handel att bli en begränsande faktor.

Umeås tillväxt ska klaras med social, ekologisk, kulturell och ekonomisk hållbarhet med visionen om 200 000 medborgare år 2050

Överblick	Görs det tillräckligt?
Inriktningsmål 1 Umeås tillväxt ska klaras med social, ekologisk, kulturell och ekonomisk hållbarhet med visionen om 200 000 medborgare år 2050. Fokusområden Bostadsbyggande och attraktiva livsmiljöer Universiteten som tillväxtmotorer Etableringar och företagens tillväxt	

I kolumnen "Görs det tillräckligt" har bedömning gjorts utifrån de senaste årens utveckling och den önskvärda utvecklingen. Bedömningen är antingen grön, gul eller röd. Färgförklaring finns till höger.

= Ja, det görs tillräckligt
 = Nej, mer arbete krävs
 = Nej, det behöver göras mycket mer

Mål - Inriktning och Program

Tabell 1 Översikt av Mål - Inriktning och Program

Mål - Inriktning och Program	Delmål	Årets bedömning
Befolkningsmål	Umeå har 200 000 invånare år 2050	Nej
Kulturell hållbarhet	Umeås tillväxt är kulturellt hållbar	Ja
Social hållbarhet	Umeås tillväxt är socialt hållbar	Delvis
Ekonomisk hållbarhet	Umeås tillväxt är ekonomiskt hållbar	Ja
Ekologisk hållbarhet	Umeås tillväxt är ekologiskt hållbar	Nej
Bostadsbyggande	I Umeå byggs 2 000 bostäder per år	Nej
Attraktiva livsmiljöer	I Umeå byggs attraktiva livsmiljöer för kommuninvånarna	Delvis
Universiteten	I Umeå är Universiteten tillväxtmotorer	Ja
Etableringar	I Umeå driver nya etableringar tillväxt	Ja

Sammanfattningen, som tar upp och adresserar flera av de största globala utmaningarna, måste betraktas med både ett holistiskt perspektiv och stor försiktighet. Bedömningarna som presenteras innehåller vissa osäkerheter och är beroende av att fortsatta insatser och åtgärder genomförs fram till år 2050. Detta gäller även för de områden som redan till år 2025 har markerats som uppfyllda eller åtgärdade. För att göra dessa bedömningar har man använt ett brett spektrum av verktyg, inklusive indikatorer, rankingar, vetenskapliga studier, samarbeten och rapporter samt noggranna analyser. Dessutom har man jämfört med resultat och insatser från andra kommuner för att säkerställa relevans och trovärdighet. Den programansvarige chefen har en central roll i denna process, och samråder kontinuerligt med programstyrgruppen för att löpande stämma av och justera bedömningarna, baserat på nya insikter och utvecklingar. Detta samspel mellan bedömning och åtgärd är avgörande för att uppnå de långsiktiga målen för hållbar tillväxt och utveckling.

Fokusområde - Bostadsbyggande och attraktiva livsmiljöer

Umeå har under en lång tid bibehållit ett relativt högt bostadsbyggande med ett tydligt fokus på att förbättra planeringskapaciteten. Efterfrågan på bostäder påverkas i huvudsak av 3 underliggande faktorer: gynnsamma räntenivåer, god inkomstutveckling och en växande befolkning. Dessa underliggande faktorer är goda beror bostadsbyggandet på en marknads planeringskapacitet och dess attraktivitet.

Marknadsförutsättningarna för ett högt bostadsbyggande har saknats under de senaste 3 åren med stigande inflation och hög styrränta, lägre reallöner samt marginellt lägre befolkningstillväxt. Sedan maj 2024 har styrräntan halverats vilket påverkat boenderäntor och de ekonomiska förutsättningarna för byggaktörer. Reallönerna har under 2024 och 2025 återhämtat sig medan befolkningstillväxten ligger på en lägre nivå än tidigare år.

Bostadsbyggandet ligger under 2024 låg något över föregående års realiserade bostadsbyggande medan det förväntade bostadsbyggande för 2025 ligger på en marginellt lägre nivå. Förväntat tillskott av bostäder under 2026 kommer att ligga mellan 200 och 300 tillkommande bostäder. Sammantaget ger detta en bild av ett bostadsbyggande som haltar och möter befolkningstillväxten under 2025 men inte under 2026 och vidare ligger under Kommunfullmäktiges målsättning om 2 000 bostäder årligen. Tillskottet av småhus har legat på lägre nivåer under de senare åren och prognosen framåt är fortsatt ett lågt tillskott av småhus.

Planeringskapaciteten har stärkts sedan 2023 genom resursförstärkningar och effektiviseringar och i dagsläget ligger planeringskapaciteten högre än vad förväntad befolkningsförändring och befolkningstillväxt förväntas kräva. Under perioden har kontinuerligt 2 000 byggrätter i lagakraftvunna detaljplaner där Umeå rankats högt bland större städer i nationella jämförelser. Prognosen för realiserat bostadsbyggande under de kommande åren ligger fortsatt under kommunens målsättning om 2000 bostäder årligen. Förväntat bostadsbyggande för att tillskapa de bostäder som krävs för kommunens målsättning om 200 000 invånare till år 2050 kräver ett högre årligt tillskott av bostäder än den förväntade takt vi ser idag.

Umeå har fortsatt en stark befolkningstillväxt och presterar högt i nationella jämförelser. Under 2024 utsågs Umeå kommun till bästa kommun att leva i vid Fokus årliga ranking. Under 2025 rankas Umeå som tredje bästa boendekommun i Fokus senaste ranking. Umeå presterar även högt i WSP:s senaste ranking av robusta kommuner. Den sammantagna bilden är att Umeå fortsatt är mycket attraktivt i ett nationellt perspektiv.

Sammanfattning

Görs det
tillräckligt?

Bostadsbyggande

Det ska färdigställas 2 000 bostäder per år i Umeå kommun

Planeringskapacitet

Umeå ska ha två års bostadsbyggande i antagna detaljplaner

Prognos för bostadsbyggandet

Attraktiva livsmiljöer

Nationell ranking inom attraktivitet

Samsyn kring stegen mot en hållbar tillväxt

I kolumnen "Görs det tillräckligt" har bedömning gjorts utifrån de senaste årens utveckling och den önskvärda utvecklingen. Bedömningen är antingen grön, gul eller röd. Färgförklaring finns till höger.

= Ja, det görs tillräckligt

= Nej, mer arbete krävs

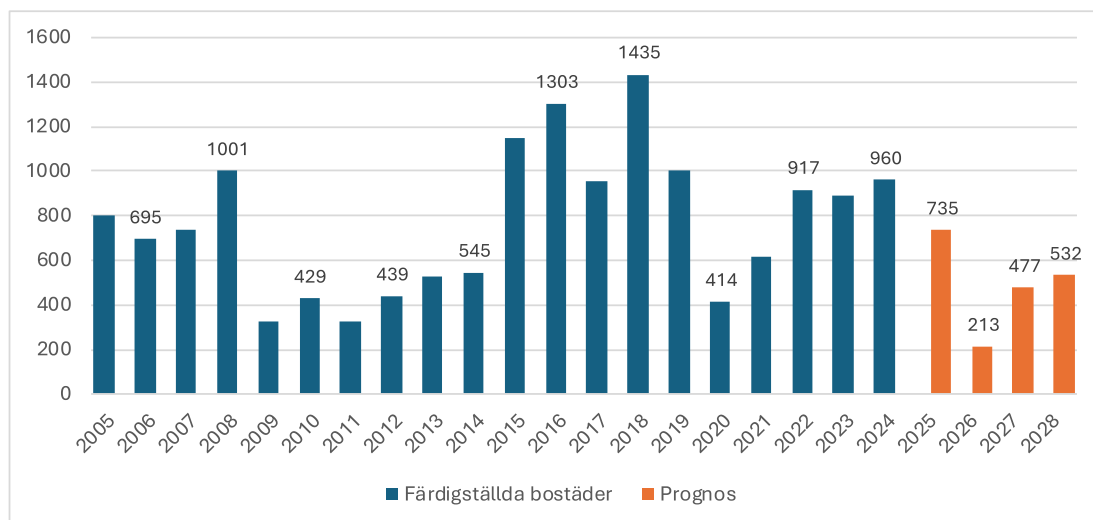

= Nej, det behöver göras mycket mer

Bostadsbyggande

Nedan i Figur 1 redovisas antalet färdigställda bostäder under perioden 1975–2024 med en prognos fram till 2027. Aktuell uppskattning av kommande bostadsbyggande visar på ett relativt litet realiserat bostadsbyggande under de kommande fyra åren. Under den kommande fyraårsperioden förväntas bostadsbyggandet bli närmare 2 000 bostäder eller motsvarande närmare 500 bostäder årligen. Det låga förväntade bostadsbyggandet beror på det ekonomiska läge bostadsmarknaden haft under de två senaste åren med hög inflation, hög styrränta och höga kostnader för byggbranschen. Detta har medfört att väldigt få bostadsprojekt påbörjats under åren 2023 till 2025 vilket medför att realiserade byggnationer under 2025 till 2027 blir låga.

Aktuell uppskattning av kommande bostadsbyggande visar på ett relativt litet realiserat bostadsbyggande under de kommande fyra åren. Under den kommande fyraårsperioden förväntas bostadsbyggandet bli närmare 2 000 bostäder eller motsvarande närmare 500 bostäder årligen. Det låga förväntade bostadsbyggandet beror på det ekonomiska läge bostadsmarknaden haft under de två senaste åren med hög inflation, hög styrränta och höga kostnader för byggbranschen. Detta har medfört att väldigt få bostadsprojekt påbörjats under åren 2023 till 2025 vilket medför att realiserade byggnationer under 2025 till 2027 blir låga.

Figur 1 Realiserat och förväntade färdigställda bostäder i Umeå kommun, 2005–2024 samt prognos till 2028

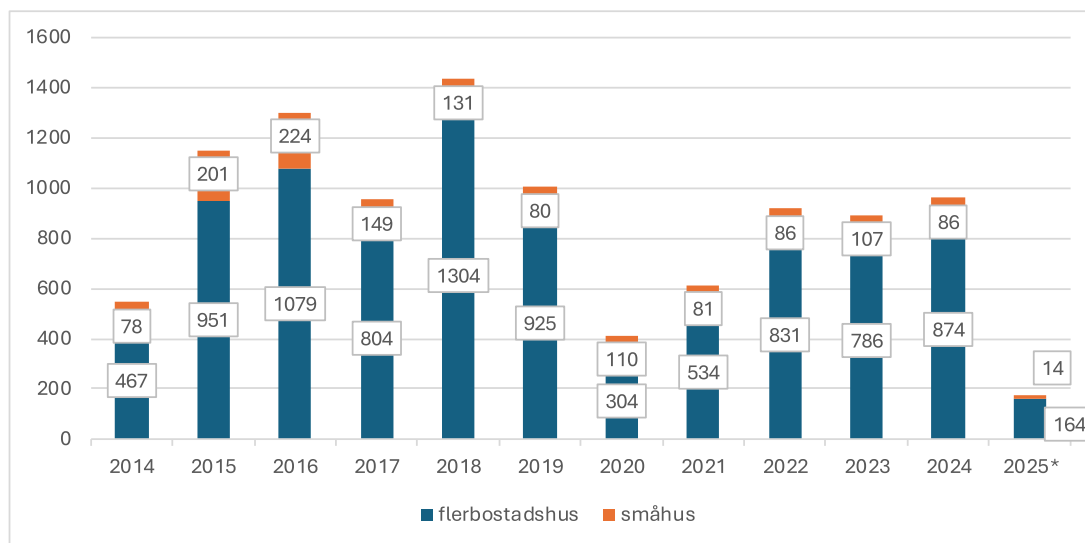
Aktuell uppskattning av kommande bostadsbyggande visar på ett relativt litet realiserat bostadsbyggande under de kommande fyra åren. Under den kommande fyraårsperioden förväntas bostadsbyggandet bli närmare 2 000 bostäder eller motsvarande närmare 500 bostäder årligen. Det låga förväntade bostadsbyggandet beror på det ekonomiska läge bostadsmarknaden haft under de två senaste åren med hög inflation, hög styrränta och höga kostnader för byggbranschen. Detta har medfört att väldigt få bostadsprojekt påbörjats under åren 2023 till 2025 vilket medför att realiserade byggnationer under 2025 till 2027 blir låga.

Det förväntade bostadsbyggandet under den kommande fyraårsperioden är till stor del på privat mark där 90 procent av bostäder förväntas färdigställas. En stor andel av det förväntade bostadsbyggandet är i flerbostadshus, där nära nio av tio förväntade bostäder tillkommer. Endast drygt 250 småhus förväntas realiserats under de kommande fyra åren, varav endast ett tjugotal på kommunal mark.

Bostadsbyggandet når inte KF-målet om 2 000 byggda bostäder per år.

De bostäder som tillkommit på Umeås bostadsmarknad är till största delen lägenheter i flerbostadshus. Mellan 2014 och första halvåret 2025 utgjorde dessa 87 procent av nyproduktionen, medan endast 13 procent var småhus. Inom flerbostadshusen dominerar de mindre lägenheterna – cirka två tredjedelar av alla nybyggda lägenheter sedan 2014 har varit ett- och tvåor.

En bostadsmarknad som präglas av små lägenheter riskerar att inte möta barnfamiljernas behov av större bostäder. Det kan leda till att unga familjer skjuter upp barnafödande eller väljer att flytta till andra kommuner. För Umeå innebär detta en utmaning för både befolkningstillväxt, försörjningsbalans och långsiktig attraktivitet.

Figur 2 Färdigställda bostäder efter hustyp och år, 2014–2025 (där endast första halvåret för 2025 redovisas)

De bostäder som tillkommit på Umeås bostadsmarknad är till största delen lägenheter i flerbostadshus. Mellan 2014 och första halvåret 2025 utgjorde dessa 87 procent av nyproduktionen, medan endast 13 procent var småhus. Inom flerbostadshusen dominerar de mindre lägenheterna – cirka två tredjedelar av alla nybyggda lägenheter sedan 2014 har varit ett- och tvåor.

En bostadsmarknad som präglas av små lägenheter riskerar att inte möta barnfamiljernas behov av större bostäder. Det kan leda till att unga familjer skjuter upp barnafödande eller väljer att flytta till andra kommuner. För Umeå innebär detta en utmaning för både befolkningstillväxt, försörjningsbalans och långsiktig attraktivitet.

Tillskottet av småhus har de senaste åren varit lågt – i genomsnitt drygt 90 färdigställda småhus per år. Prognoserna för de kommande åren visar på ännu lägre nivåer, under 70 småhus årligen. Den låga andelen småhus i kombination med det begränsade tillskottet av såväl småhus som större lägenheter riskerar därför att ytterligare försvåra familjebildning och barnafödande, när hushåll i familjebildande åldrar skjuter upp eller minskar antalet barn i väntan på en mer långsiktigt hållbar boendesituation.

Planeringskapacitet

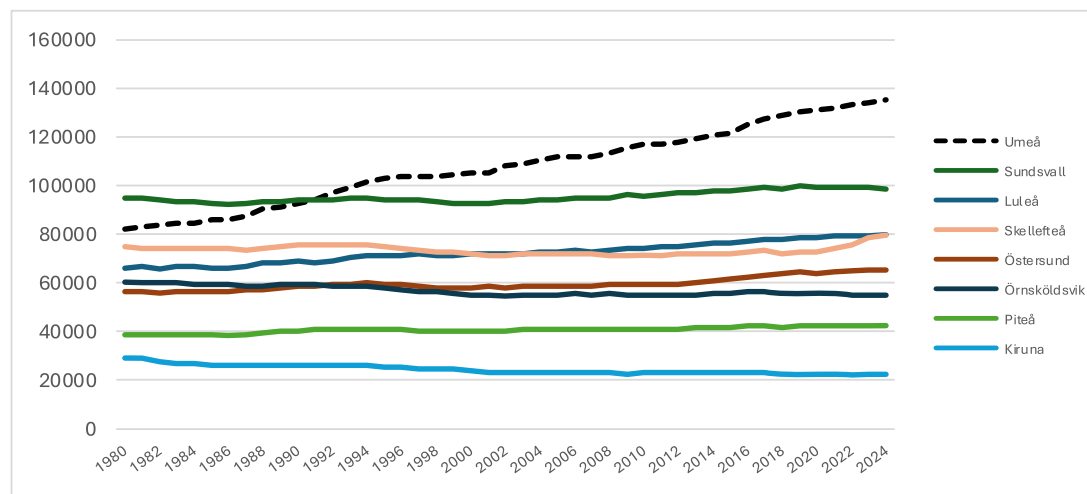
Fokus finns på att skapa förutsättningar för 2 000 byggda bostäder per år i linje med kommunens mål. Resursförstärkning och effektivisering har genomförts för uppfyllelse av målet. Bostadsbyggandet når inte KF-målet om 2 000 byggda bostäder per år. Resursförstärkning och effektivisering har genomförts för uppfyllelse av målet. Gällande planberedskapen för att uppnå målet har det under den senaste femårsperioden förutsättningar att nå målet funnits. Det har under perioden kontinuerligt funnits över 2000 byggrätter i lagakraftvunna detaljplaner. Umeå är placerat sig väl inom kategorin "större stad" sett till planlagda bostäder per 1000 invånare under 2024. Prognosen visar på fortsatt måluppfyllelse för planläggning av bostäder under kommande år.

Kommunen tar inom ramen för Bostadsförsörjningsprogrammet årligen fram ett byggnationsantagande där volymerna bostäder i kommande projekt sammanställs. Under hösten 2025 redovisades förväntad tillkomst av bostäder under de kommande åren.

Bedömningen är att volymerna bostäder i den sammantagna bilden av antagna planer anses räcka till för att nå kommunens befolkningsmål om 200 000 invånare till år 2050 men att den förväntade byggnationstakten i dagsläget ligger lägre än de uppskattade 33 000 bostäder som befolkningsmålet fordrar. Volymen bostäder som pekats ut i aktualiseringen av översiktsplanen bedöms ligga i linje med befolkningsmålet, att samhällsbyggnadsprocessen har en kapacitet att skapa förutsättningar för realiserandet av bostäder, men att perioder av mindre marknadsmässigt gynnsamma förutsättningar kan komma att ställa höga krav på en samhällsbyggnadsprocess som kan agera snabbt när förutsättningarna för bostadsmarknaden är goda. Detta stämmer även i år och fokuset här ligger väl på det arbete inom Utbyggnationsplan som startades under 2025 och nu är under arbete.

Attraktiva livsmiljöer

Umeå har varit största kommun i Norrlandslänen sedan 1992 när Umeås befolkning växte förbi Sundsvalls. Diagrammet nedan visar befolkningstillväxten i Umeå sedan 1980 i jämförelse med de största kommunerna i Sveriges fyra nordliga län. Sedan 1980 har Umeå kommun ökat sin befolkning med nära 65 procent samtidigt som de övriga stora kommunerna i de fyra Norrlandslänen haft en mera försiktig befolkningstillväxt.

Figur 3 Befolkningsutveckling Umeå kommun samt större Norrlandskommuner, 1980–2024, SCB

Bedömning är fortsatt att Umeås attraktivitet är god, med fortsatt stabil befolkningstillväxt.

Bedömningen huruvida attraktiva livsmiljöer utvecklas för kommuninvånarna görs utifrån nationella enkätundersökningar och rankingar inom sakområdet. Umeå kommun presenterar bra i ett nationellt perspektiv med högst ranking i Fokus "Bäst att leva" för 2024 och den tredje bästa kommunen för år 2025. Umeå rankas även högt i WSP:s Regionernas kamp med fokus på robusthet från 2023 med en nationell ranking på 28, där Umeå rangordnas på andraplats bland större kommuner. Under 2024 rangordnades Umeå på plats 49. I Dagens Samhälles ranking över årets superkommun placerade sig Umeå på första plats år 2023, fjärde plats år 2024 samt tredje plats år 2025.

Inom Planeringsprocessen planeras flertal viktiga styrande dokument att tas fram. Detta ser vi som en förutsättning för att attraktiva livsmiljöer ska kunna realiserar på ett effektivt sätt. Vi saknar fortsatt gemensamma bilder kring vad som finns inom räckhåll för Umeå inom närtid sett till mötesplatser, närservice, kulturella lokaler och liknande som karaktäriserar en större attraktiv stad. Utvecklingen är positiv men genom att precisera konkreta delmål som bidrar till en god livsmiljö får planeringsprocessen en tydligare riktning och det gemensamma arbetet mot tillväxt underlättas.

Att åstadkomma en tätare bebyggelse är avgörande för att tillväxten ska vara långsiktigt hållbar. Det innebär dock många utmaningar där kompromisser måste göras. Nya tidens lösningar och ökad stadsmässighet kommer ofta med högre kostnader, vilket måste vägas upp med att ökade värden också skapas. För att inte påverka tillväxttakten negativt krävs mer arbete för ökad samsyn om rimliga steg och takt för denna transformation. Under 2025 har arbeten med utbyggnadsplan och förtätning- och volymstudie för Umeå påbörjats.

Fokusområde - Universiteten som tillväxtmotorer

Umeå universitet är en central och betydande aktör i Umeås utveckling och innovationssystem. Universitetet har drygt 38 000 studenter och 4 600 anställda och erbjuder ett väl fungerande innovationsstöd som hjälper forskare och studenter att utveckla och kommersialisera idéer.

Universiteten medverkar som tillväxtmotorer på ett tredelat sätt. De bidrar med kommersialisering av forskning där upp till 10 procent av nystartade företag kommer från inkubatorerna. De bidrar till inflyttning av studenter och även utflyttning, men nettot är positivt. Umeå växer av att vi har kvarstanning av studenter bidrar till befolkningsmålet samt att hålla nere Umeå kommuns försörjningsbörda på låga nivåer. Universiteten är en motor för kompetensförsörjning som bidrar med kompetens som behövs i ett växande näringsliv och för att växla upp välfärdsleveranser.

Sammanfattning

Görs det
tillräckligt?

Företagstillväxt och kommersialisering av forskning

10 procent av tillkommande företag från inkubatorsverksamhet

Studenternas roll i Umeås tillväxt

Kvarstanningsgrad

Kompetensförsörjning

I kolumnen "Görs det tillräckligt" har bedömning gjorts utifrån de senaste årens utveckling och den önskvärda utvecklingen. Bedömningen är antingen grön, gul eller röd. Färgförklaring finns till höger.

= Ja, det görs tillräckligt

= Nej, mer arbete krävs

= Nej, det behöver göras mycket mer

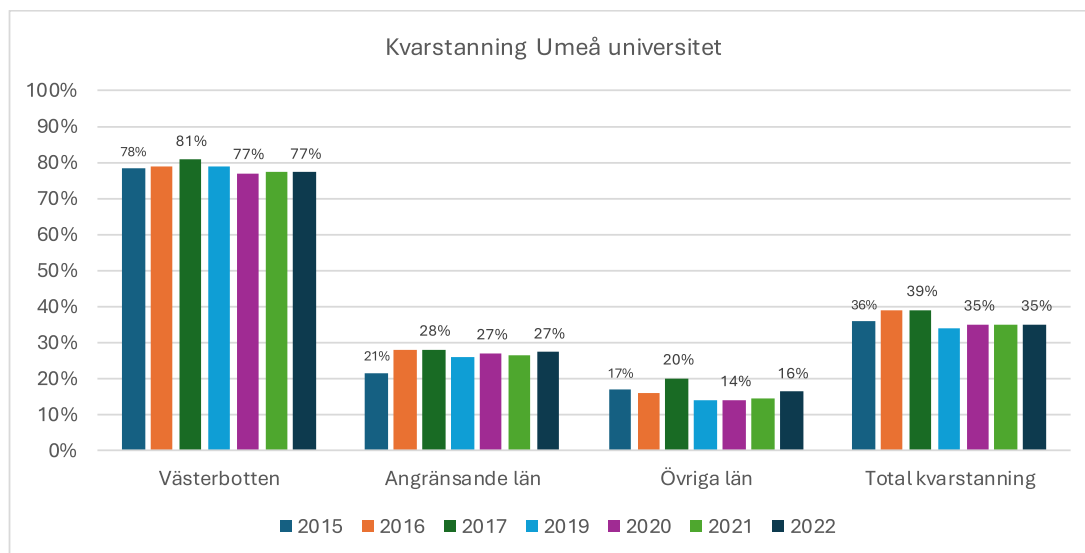
Företagstillväxt och kommersialisering av forskning

Under 2025 har arbetet med Universitetsstaden fortsatt att utvecklas utifrån de lärdomar som lyftes i Vitartes utvärdering året innan. En särskild utmaning som identifierades var accelerationsfasen – steget från inkubation till tillväxt med fler anställda och starkare affärsstöd. För att möta denna utmaning har pågått en samordning och fusion av inkubatorer vid Umeå universitet. Syftet är att skapa en tydligare och mer kraftfull struktur som kan erbjuda samlade resurser och specialiststöd till företag i accelerationsfasen.

Tillsammans med satsningen på att utveckla ett karriärcenter på Campus förstärks därmed både vägen för studenter mot arbetsmarknaden och för forskningsidéer mot kommersialisering och tillväxt. Sammantaget läggs grunden för ett starkare innovations- och kompetenssystem som på sikt kan bidra till att öka Umeås attraktivitet, kvarstanning och förmåga att omvandla kunskap till nya företag och arbetstillfällen.

Studenternas roll i Umeås tillväxt

Det naturliga tillskottet av examinerade studenter medför även till att befolkningen i Umeå har en av landets högsta nivåer av eftergymnasial utbildning och bidrar starkt till kompetensförsörjning inom såväl offentliga som privata verksamheter och företag. För att mäta hur stor andel av studenterna som blir kvar efter avslutade studier används begreppet kvarstanning. Här beskrivs andelen studenter som är kvar i högskolelänet två år efter antagen examen. För studenter vid Umeå universitet är kvarstanningen ungefär var tredje student där studenter som bodde i högskolelänet när de ansökte till sina studier har en högre kvarstanning. Studenter som ansökte från övriga Norrlandskommuner en något lägre kvarstanning medan de som ansökte från övriga Sverige den lägsta kvarstanningen i länet. Universiteten bidrar alltså i hög utsträckning till att utöver vara en inflyttningssanledning till Umeå kommun även bidra till att fler väljer att stanna kvar efter antagen examen.

Figur 4 Kvarstanning i högskolelänet 2 år efter antagen examen, 2015–2022, SCB

Umeås sysselsättning har under de senaste åren ökat i en snabb takt, där sysselsättningsfrekvensen också ökat. Allt fler av Umeås invånare är sysselsatta och

studenterna bidrar i att underlätta företags behov av arbetskraft. Kommunen har fortsatt ett överskott av arbetsföra där studenterna med tillfällig sysselsättning avhjälper företag som har ökade behov av kompetens och där studenter används för kortare toppar av behov. I förlängningen medför detta att studenterna är en viktig resurs för en stor del av Umeås näringsliv med tidsmässigt kortare insatser där företag kan hantera tillfälligt ökade behov eller provtrycka en utökning av antalet anställda.

Andelen studenter som studerar på distans har ökat sedan pandemin, vilket påverkar både kvarstanningsgraden bland examinerade och det bostadsbehov som nyantagna skapar. Sedan höstterminen 2025 redovisar universitetet statistik över hur stor andel som är campusstudenter respektive distansstudenter. Av drygt 5 750 nyantagna studenter hösten 2025 läser nära 4 600 på campus, motsvarande 81 procent.

Distansstudenter har generellt en betydligt lägre kvarstanningsgrad i länet efter examen än studenter som bott och verkat i kommunen. Samtidigt är deras bostadsbehov svårare att analysera. De flesta distansutbildningar innehåller perioder då studenten förväntas vara på plats i Umeå, vilket skapar tillfälliga bostadsbehov under året. Universitetets bedömning är att andelen distansutbildningar sannolikt kommer att öka framöver.

Fokusområde - Etableringar och företagens tillväxt

På en nationell nivå kännetecknas Sveriges ekonomiska läge av en blandning av utmaningar och möjligheter. Höga räntor och inflation pressar företag, samtidigt som starkt innovationsklimat och satsningar på hållbarhet skapar utrymme för nyetableringar och internationella investeringar. Det finns en fortsatt optimism många sektorer, särskilt tech och förnybar energi, även om den globala osäkerheten fortsatt hämmar företagandet i Sverige.

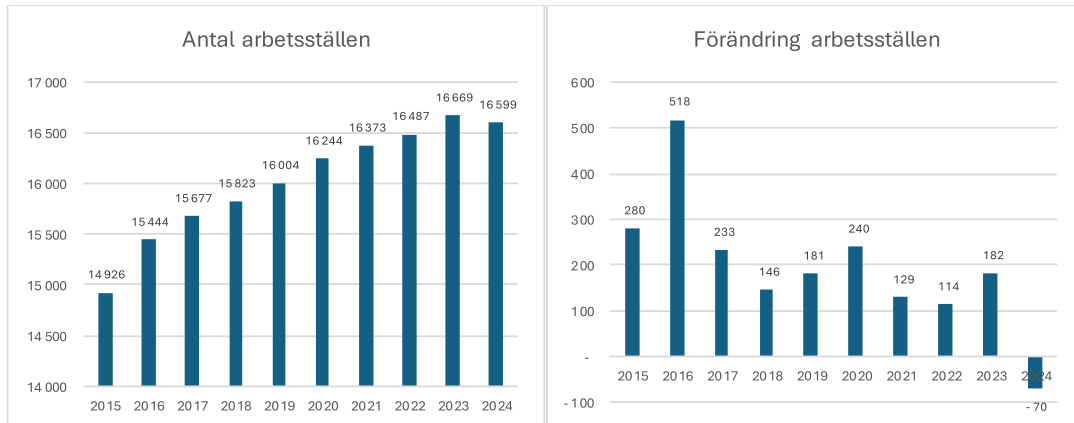
Umeå kommuns sysselsättning har varit stark under de senaste 5 åren. Antalet nya arbetsställen ökar stadigt årligen samtidigt som befolkningen i sysselsättningsåldern fortsätter att öka. Allt fler är i sysselsättning. Arbetslösheten är på lägre nivåer än i övriga riket vilket både bidrar till att skattebasen stärks men samtidigt att företag har svårare att finna efterfrågad kompetens. Sedan 2020 har antalet sysselsatta ökat med drygt 6 200. Förstärkningen inom sysselsättningen återfinns inom nästan alla branscher vilket visar på en bredd inom Umeås arbetsmarknad. Andelen mark för handel och industri är lägre än efterfrågan i ett längre perspektiv.

Sammanfattning		Görs det tillräckligt?
Etableringar Antalet arbetsställen ökar Tekniska förutsättningar för etableringar		
		
		
Företagens tillväxt Antalet anställda ökar Antal invånare i arbetsför ålder (20–64 år) ökar		
		
		

Under åren 2015 till 2024 ökade antalet arbetsställen i Umeå från 14 900 till nära 16 600, en ökning med nära 1 700 arbetsställen motsvarande drygt 11 procent. Företagandet är i ständig omvandling med nya företag som startas, företag som flyttar in och ut samt företag läggs ned. Under 2024 tillkom 1 324 företag genom nystartade och inflyttade företag men nettotillskottet på Umeås arbetsmarknad blev 70 färre företag. Detta pekar på att företagsetableringar är ett pågående arbete där företags behov kontinuerligt förändras och arbete med att skapa goda förutsättningar i form av tomtmark och stöd till uppstart av nya företag är ett fortlöpande arbete.

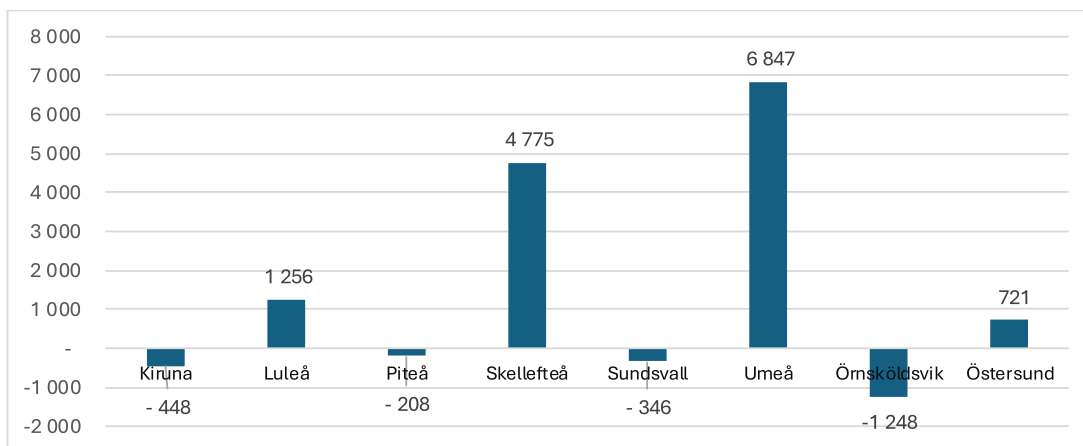
Tillgången på mark för industri- och handelsetableringar är med nuvarande efterfrågan relativt begränsad. En samlad bedömning av Mark och exploateringsavdelningen och

Näringslivsavdelningen visar på en brist på framför allt industrimark. Från tidigare års workshop om etableringar diskuterades även att de långa ledtiderna bidrar till att behovet av tydligare kommunikation internt inom hela kommunkoncernen krävs framför allt för industrimark där planeringsprocessen är lång.

Figur 5 Utveckling av antalet arbetsställen och årligt tillskott av arbetsställen i Umeå kommun, 2015-2024, SCB

Kompetensförsörjning för samhällsservice och företagens tillväxt utmanar på många sätt och behöver stort fokus under de närmaste åren. Samtidigt som befolkningstillväxten i Umeå varit något lägre sedan pandemiåren har tillväxten av befolkning i sysselsättningsåldern varit relativt god. Den lägre befolkningsökningen förklaras till stor del av ett lägre barnafödande och har inte påverkat tillväxttakten i åldrarna 20–64 år lika mycket. Bland de större kommunerna i norra Sverige visar hälften av kommunerna en minskning samtidigt som Umeå kommun över tid ökat med i genomsnitt 685 personer årligen.

Figur 6 Befolkningsutveckling i arbetsför ålder (20-64 år) i Umeå samt större Norrlandskommuner, 2015-2024, SCB

Genomförda projekt och utvecklingsinsatser 2025

Programmets bredd gör det smått omöjligt att på ett rättvist sätt beskriva alla de projekt och utvecklingsinsatser som sker i riktning mot delmålen. Nedan följer en konkretisering baserat på prioriterade insatser för året.

Samverkan och dialog är en central och pågående prioritering. Under året har flera forum och initiativ bidragit till att stärka samarbetet mellan kommunen, byggaktörer och fastighetsägare. Nätverket för hållbart byggande och förvaltande i kallt klimat har arrangerat möten kring aktuella frågor, och formatet Afternoon Tea har utvecklat nya former för samverkan – bland annat genom Stadsbyggnadsdagen.

Inom ramen för Thriving Northern Cities pågår flera projekt med finansiering från Tillväxtverket fram till 2028. Parallellt har Länsstyrelsens initiativ Bostäder i Västerbotten (BoVä) samlat aktörer för att öka förståelsen för förutsättningar och behov, skapa gemensamma lösningar och etablera en plattform för påverkan – ett format som snabbt fått efterföljare i andra län.

Även på nationell nivå är kommunen aktiv, bland annat genom medverkan i Business Arena, logistikmässan och Almedalen

Kommunen och de kommunala bolagen behöver förtydliga sin “samplanering” av investeringar

För att skapa stringens i planeringen behövs nya analyser av framtida behov av såväl bostads- som industrimark på ett sammanhållet sätt. Med ett begränsat utbud av industrimark är det av vikt att prioritera vilka aktörer som ska köpa framtagna mark under det kommande decenniet. Vi kommer inte att kunna hantera alla aktörer som är intresserade av att etablera sig i Umeå kommun. Genom förbättrad samplanering skapas en långsiktig hållbarhet i planeringen, vilket stärker Umeås förutsättningar till såväl fler företag som ökat bostadsbyggande.

Utbyggnadsplan för kommunkoncernen

Kommunen har initierat arbetet med en kommunkoncernövergripande utbyggnadsplan. Planens syfte är att säkerställa en gemensam inriktning för hur tillväxten enligt översiktsplanens strategier ska genomföras. Genom planen ska prioriteringar mellan olika projekt bli tydligare, och samsynen öka kring hur resurser bäst används.

Utbyggnadsplanen ska ge ett helhetsgrepp om de samlade investeringarna inom samhällsbyggnadsprocessen och bidra till en stärkt samordning och samverkan mellan kommunens bolag och förvaltningar. Arbetet ska genomsyras av principerna om god ekonomisk hushållning, med målsättningen att rätt investering sker på rätt plats och vid rätt tidpunkt.

Utvecklingsarbete inom förtätning och volym

Umeå kommun genomför ett utvecklingsarbete inom översiktlig planering för att säkerställa en långsiktigt hållbar bebyggelseutveckling. Arbetet utgår från översiktsplanens strategier och det tillväxtscenario som anger inriktningen mot 200 000 invånare år 2050.

Syftet är att klargöra vilka volymer av bostäder och verksamheter som krävs för att nå målen, samt att analysera alternativa utvecklingsvägar om vissa nyckelområden försenas eller uteblir.

Genom att jämföra förtätning, utbyggnadsområden och alternativa scenarier skapas ett underlag som stödjer prioriteringar i planeringen.

Utvecklingsarbetet betonar principen om att bygga staden inifrån och ut. Förtätning i centrala delar och universitetsområdet är därmed en primär inriktning för att effektivt använda befintlig infrastruktur, korta reskedjor och skapa goda vardagsmiljöer.

Målet är att stärka planeringens robusthet och skapa en balanserad bebyggelseutveckling som underlag för kommunens fortsatta beslut.

Utvecklingsarbete inom kommunkoncernen

Under de senaste åren har Umeå kommunkoncern arbetat med att analysera och definiera gemensamma prioriteringar samt initiera de investeringar och utvecklingsinsatser som krävs för att möta kommunens tillväxtmål och hållbarhetsambitioner. Arbetet har omfattat både förvaltningar och bolag, med syfte att stärka samordning och skapa förutsättningar för effektiva helhetslösningar.

Nu går kommunkoncernen in i en fas där utmaningen är att säkerställa genomförandet och nyttan av dessa satsningar. Fokus ligger på att utveckla erbjudanden och verksamheter, öka effektiviteten och stärka genomförandekraften i hela organisationen. Genom portföljstyrning, gemensamma prioriteringar och en tydlig koppling till kommunens övergripande mål skapas förutsättningar för långsiktig ekonomisk hållbarhet och ett växande Umeå.

Precisera och lyfta fram vad inom Attraktiva boendemiljöer som gör Umeå attraktivt

För att skapa en tydlighet i hur en ökad tillväxt av Umeås befolkning bidrar till att stärka kommunens attraktivitet, bör ett arbete att tydliggöra och precisera kommande samhällsinvesteringar som bidrar till Umeås fortsatta attraktivitet tas fram. Idag saknas en plan för att precisera vilka kvalitéer Umeå har, samt vilka storstadskvaliteter vi har inom räckhåll. Rent konkret kanske det handlar om en ny arena eller en stadsteater? En sådan analys skulle bidra till att skapa konkreta gemensamma målbilder att samlas kring vilket bidrar till att förankra en förståelse kring och nytta av Umeås framtida tillväxt.

Erfarenheter från Arenautredningen

Arenautredningen har gett värdefulla erfarenheter av hur större samhällsinvesteringar kan analyseras i ett tidigt skede och på ett genomtänkt sätt. Genom att jämföra med andra städer, involvera relevanta aktörer och belysa frågan ur flera kommunala perspektiv och genom omfattade intervjuer med berörda aktörer i samhället skapades ett brett och väl förankrat beslutsunderlag. Arbetet visar hur dialog och helhetsperspektiv kan bidra till gemensamma målbilder och skapa trygghet i vilka satsningar som bäst stärker Umeås attraktivitet och tillväxt. Dessa lärdomar kan nu tas tillvara i andra projekt som formar framtidens livsmiljöer i kommunen.

Stärka företagens förmåga att utvecklas efter inkubationsfasen genom insatser i den så kallade accelerationsfasen.

Den senaste utvärderingen av Umeå inkubatorverksamheter visar på att verksamheten håller en hög nivå i att lyckas starta upp företag, men lägre resultat i att få företag att växa i antal anställda. Detta innebär att företag i dagsläget har sämre förutsättningar att ta nästa steg i företagets tillväxtfas från få till flera anställda och därmed bidra till att bredda Umeås näringsliv. Här saknas en sammanhållen bild i form av ett gemensamt kunskapsunderlag; handlar det om fysiska åtgärder eller mer abstrakta åtgärder? Detta har potential att både stärka näringslivet och kvarstanna av studenter och därmed även Umeås fortsatta befolkningstillväxt.

Fusionsarbete av inom våra inkubatorer

Under året har Umeå Kommun tillsammans med övriga aktörer i innovationssystemet drivit en fusionsprocess av våra 4 inkubatorer och Science Park i syfte att stärka få förmåga att stötta företag i hela livsresan och inte minst i en accelerationsfas. Fusionen är under genomförande och kommer att vara genomförd årsskiftet 2026.

Växla upp arbetet med att utveckla Universitetsstaden

Arbetet med Universitetsstaden har bidragit till att stärka områdets roll i Umeå och regionen. Det är ett av Norrlands absolut starkaste arbetsmarknadsområden och det finns ännu mera att göra här för att ta nästa steg. Detta innebär att vi bör växla upp arbetet med att utveckla Universitetsstaden både i fråga om fysisk stadsmiljö och mjukare faktorer för ett starkt och självklart centrum för Umeås fortsatta tillväxt. Genom nya arbetssätt i hur vi skapar transformation i större områden och samverkan med områdets aktörer kan vi skapa fler bostäder, verksamheter och bättre flöden till Umeås centrum.

Utvecklingsarbete för Campusområdet

Umeå kommun arbetar tillsammans med berörda aktörer för att steg för steg utveckla centrala delar av campusområdet till en mer levande och attraktiv stadsdel. Målsättningen är att stärka området både genom förbättrad fysisk planering och genom att tillföra fler boende, bättre kommunikationer och miljöer som är aktiva under fler av dygnets timmar.

För att driva arbetet framåt har två samordningspersoner utsetts med uppdrag att skapa samsyn, koordinering och nödvändig samverkan mellan berörda parter. Arbetet har inletts med att kartlägga aktörer, samla in förväntningar och behov samt identifiera de mest angelägna insatserna. Fokus ligger nu på att hantera centrala problemställningar och i vissa delar utveckla konkreta lösningsförslag.

Arbetet har tagit viktiga steg i rätt riktning, och utvecklingen av campusområdet är långsiktig och omfattande. Det finns en tydlig samsyn kring både målbilden och den väg vi är på, även om mycket återstår innan vi kan se de fulla effekterna.

Kunskapsunderlag för att skapa transparens kring vilka branscher Umeå kommun särskilt ska prioritera

För att på ett bättre sätt hantera utmaningar i prioriteringsarbetet av begränsad tillgång av mark och teknisk infrastruktur krävs en sammanhållen analys av vilka branscher Umeå bör ha ett särskilt fokus på. Detta innebär en gemensam bild över hur prioriteringar bör ske utifrån nyetableringar, företags omlokaliseringar från urväxta lokaler eller tillväxt i befintliga företag. Genom nya kunskapsunderlag kompletteras bilden för att skapa tydlighet i planeringen.

Detta stärker det tidigare helhetstänket på sysselsättning på vår arbetsmarknad som vår framgångsfaktor, till att även bidra att fokusera när förutsättningarna med marktillgång är svårare.

Mark och exploatering och Näringsliv har under året genomfört en samlad bedömning av efterfrågan på verksamhetsmark. Resultatet visar på en tydlig brist, särskilt för ytkrävande verksamheter. Behovet gäller både företag som behöver omflyttning inom Umeå och de branscher som prioriteras i kommunens etableringsstrategi, exempelvis försvarsindustri och medicinsk tillverkning.

Tillgång till verksamhetsmark är avgörande för att kunna möta näringslivets behov och samtidigt ge kommunen möjlighet att göra medvetna val kring vilka etableringar som bäst stödjer Umeås långsiktiga tillväxtmål.

Insatser 2026

Program tillväxt identifierade under 2025 följande insatser där det behövs fortsatta eller intensifierade insatser utöver de som redan pågår. Insatserna nedan tar inte upp frågor som hanteras i andra program eller frågor som hanteras i andra strategiska planer, program eller strategier.

Ett bostadsbyggande som möter barnfamiljers behov

Barnfamiljer efterfrågar i högre grad bostäder som ger möjlighet till större boytor, fler rum och närhet till goda uppväxtmiljöer. En bostadsmarknad som domineras av mindre lägenheter riskerar att inte fullt ut möta dessa behov. När andelen bostäder med fler rum är begränsad kan det innebära att hushåll i familjebildande åldrar skjuter upp beslut om fler barn, eller att de söker sig till andra kommuner där utbudet bättre matchar deras livssituation.

Det handlar inte enbart om småhus, utan även om att säkerställa tillgången till större bostäder inom flerbostadshus, radhus och andra boendeformer som kan anpassas för en växande familj. En mer balanserad bostadsproduktion som i högre grad inkluderar bostäder för barnfamiljer kan därmed bidra till att stärka kommunens långsiktiga attraktivitet och befolkningstillväxt.

Föreslagna åtgärder

För att bättre förstå småhusens roll i Umeås framtida bostadsförsörjning föreslås att frågan i ett första steg tas omhand genom en fördjupad analys. Analysen bör:

- problematisera småhusens betydelse i en växande blandstad och hur ett diversifierat bostadsutbud kan bidra till attraktivitet,
- belysa om Umeå erbjuder en tillräcklig bredd av småhus. Utbudet bör omfatta prisnivåer som många barnfamiljer kan efterfråga, ett mindre segment av exklusivare småhus för köpstarka hushåll samt stadsradhus i tätare lägen som ger småhuskvaliteter i blandstaden,
- väga småhusens effekter på tillväxt, attraktivitet och nyckelgrupper i harmoni med täthetens effekter på hållbar stadsutveckling,
- belysa alternativ för fler rum och större lägenheter i flerbostadsbyggande samt strategiska markanvisningar för blandade bostadsformer.

Slutsatserna från en sådan analys kan sedan tas omhand i kommande översyner av kommunens styrdokument, exempelvis nästa planeringsstrategi eller nytt Bostadsförsörjningsprogram. På så sätt säkerställs att bostadsplaneringen långsiktigt stödjer både kommunens tillväxtmål och hushållens behov i olika livsskeden.

Stärka kopplingen mellan universitet och näringsliv

Antalet antagna studenter vid Umeå universitet har ökat stadigt de senaste åren. Höstterminen 2025 noterades ett rekord med drygt 38 000 antagna studenter. Av dessa var cirka 5 700 nya studenter, varav drygt 1 600 från Umeå kommun. Studenternas närvaro bidrar i hög grad till kommunens utveckling – både genom befolkningstillväxt och kompetensförsörjning, med tydlig koppling till sysselsättningen i hela Umeåregionen.

Utveckla ett karriärscenter

Att växla upp det operativa arbetet med att knyta studenter närmare platsen och deras framtida karriär är högt prioriterat. Mycket görs redan i dag, men under perioden vill vi tillsammans med universiteten och regionens arbetsgivare utveckla ett karriärcenter som sänker trösklarna åt båda håll. Kunskap om framtidens arbetsmarknad är en avgörande faktor för att öka kvarstannningen. Vi ser gärna att centret får en tydlig fysisk placering på Campus för att stärka närvaron av både platsen och arbetsgivarna nära studenterna – men självklart också kompletteras av en digital närvaro

Status i underliggande planer och program

Nedan följer en genomgång av status för relaterade dokument och program till program för tillväxt.

Tabell 2 Status i underliggande planer och program

Handlingsplan	Bedömning
Program klimat	Mer arbete krävs
Program social hållbarhet	På god väg
Åtgärdsprogram miljömålen	Mer arbete krävs
Bostadsförsörjningsprogram	På god väg
Intern handlingsplan bostadsbyggande	Mer arbete krävs
Åtgärdsplan Umeå växer-tryggt och säkert	På god väg
Åtgärdsprogram för vatten 2022–2027 Bottenvikens vattendistrikt	Mer arbete krävs
Dagvattenprogram	Mer arbete krävs
Strategisk plan 2016–2028	På god väg
Kulturpolitiskt program för Umeå kommun	På god väg
Kollektivtrafikplan med miljöambitioner, Kollektivtrafiken	På god väg
Kollektivtrafikprogram	På god väg
Parkeringsprogram	På god väg
Trafiksäkerhetsprogram	På god väg
Cykeltrafikprogram	På god väg
Åtgärdsprogrammet för renare luft	Mer arbete krävs
Åtgärdsprogram mot buller	Mer arbete krävs
Avfallsplan för Umeåregionen	På god väg
Näringslivsstrategi	På god väg

Det finns en stor variation av planer och program som relaterar till program för tillväxt. Flera av dessa underliggande dokument återfinns även i de övriga programmen, där bedömningen bör ske på en övergripande nivå. Status för ovan lyfta underliggande planer och program är att det sker en framdrift samt att flertalet av ovan lyfta program och planer har längre tidshorisonter som medför att en komplett statusuppdatering är svår att genomföra.

Programrapport Social hållbarhet

Januari – augusti 2025

Innehåll

Sammanfattning.....	3
Introduktion till programmet för social hållbarhet.....	3
Övergripande om social hållbarhet.....	4
Överblick.....	5
Fokusområde 1 – Umeå ska växa hållbart utan några utsatta områden	7
Fokusområde 2- Umeå kommun ska skapa förutsättningar för kvinnor och män att ha samma makt att forma samhället såväl som sina egna liv.	12
Fokusområde 3 – Barns uppväxtvillkor	15
Fokusområde 4 – Boende och bebyggelsemiljö.....	19
Fokusområde 5 – Arbete och försörjning.....	23

Sammanfattning

Umeå kommun har en gynnsam position i arbetet med social hållbarhet. Sverige och Övre Norrland, där Umeå är största stad, rankas högt vad gäller social hållbarhet i EU-kommissionens *EU Social Progress Index*.

Umeå kännetecknas av hög tillit mellan människor. Det främjar deltagande i demokratiska processer och socialt engagemang. Samtidigt syns tendenser till splittring och ökade klyftor. Det förebyggande arbetet av största vikt för att minska dessa problem.

Kommunens arbete för social hållbarhet grundar sig i värden som trygghet, tillit och gemenskap. Segregation, där människor med olika förutsättningar lever åtskilda, utgör därmed ett problem. Planeringen för socioekonomiskt blandade områden är dock en prioriterad fråga och arbetet med att främja trygga, tillgängliga och inkluderande boendemiljöer fortgår.

Umeå har generellt ett bra utgångsläge med låg brottslighet, låg otrygghet och relativt hög tillit till myndigheter. Det finns heller inga stadsdelar i Umeå som klassats som utsatta av polisen. Utmaningar kvarstår dock. Organiserad brottslighet är ett växande problem. Antalet ärenden gällande våld i nära relationer ligger på en fortsatt hög nivå, vilket kräver bättre samordning och ökade resurser.

Vad gäller ungas livsvillkor är det en fortsatt hög nivå av avhopp från gymnasiet. Många avhopp kopplas till dåligt mående. Framför allt unga tjejer är ofta stressade och har problem med psykosomatiska symptom. Barnfamiljer har även generellt sett fått det svårare ekonomiskt under de senaste åren.

Kommunens arbetskraftsdeltagande har minskat något och det finns grupper som har svårt att ta sig in på arbetsmarknaden. Kompetensbristen i Umeå förblir också en utmaning. Flera verksamheter inom Umeå kommun arbetar för att minska antalet personer i långvarigt utanförskap men det behövs bättre kännedom om situationen för dem som varken arbetar, studerar eller är arbetssökande.

Umeå kommun strävar efter att vara en bra plats att växa upp på, där alla ska ha jämlika villkor oavsett bakgrund. Mycket pekar också på att Umeå är en plats med goda förutsättningar att leva och verka. Fortsatt arbete behövs dock för att bibehålla och stärka kommunens sociala hållbarhet. Det är av stor vikt att fortsätta utökat samarbetet mellan kommunen och andra samhällsaktörer.

Introduktion till programmet för social hållbarhet

Programmets syfte är att bidra till att uppnå kommunens ambitioner att motverka ökade skillnader mellan medborgarna genom att bygga kommunen och verksamheterna så jämlikt och jämställt som möjligt och aktivt arbeta för att skapa goda livsvillkor för alla. Som enda program styrs programmet för social hållbarhet av två övergripande inriktningsmål; *Umeå ska växa hållbart utan några utsatta områden* och *Umeå kommun ska skapa förutsättningar för kvinnor och män att ha samma makt att forma samhället och sina egna liv*.

En översiktlig lägesbild för samtliga fem fokusområden presenteras i rapporten. Vissa fokusområden i programmet för social hållbarhet är formulerade på ett sätt som gör det komplicerat att använda indikatorer i uppföljningsarbetet. Social hållbarhet är komplext och i arbetet med social hållbarhet är dessutom ett helhetsperspektiv av stor betydelse. De indikatorer som finns i rapport ska därför inte förstås som en heltäckande lägesbild av den sociala hållbarheten i Umeå kommun.

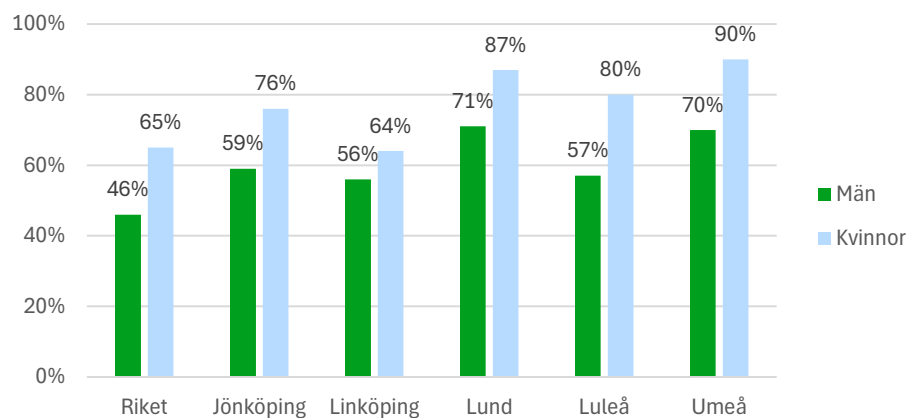
Övergripande om social hållbarhet

Umeå kommun har en gynnsam position i arbetet med social hållbarhet. Sverige och Övre Norrland, där Umeå är största stad, rankas högt vad gäller social hållbarhet i EU-kommissionens *EU Social Progress Index*.

Sverige är ett land där invånare generellt sett känner hög tillit mellan människor och Umeå ligger bra till i nationella mätningar. När tillitsgraden är hög märks det genom att fler deltar i påverkansprocesser som demokratiska val, föreningsliv och annat. Stora skillnader i livsvillkor mellan medborgare riskerar å andra sidan att leda till minskad tillit. Förebyggande arbete är därför av högsta vikt för att bibehålla en hög grad av tillit i hela kommunen.

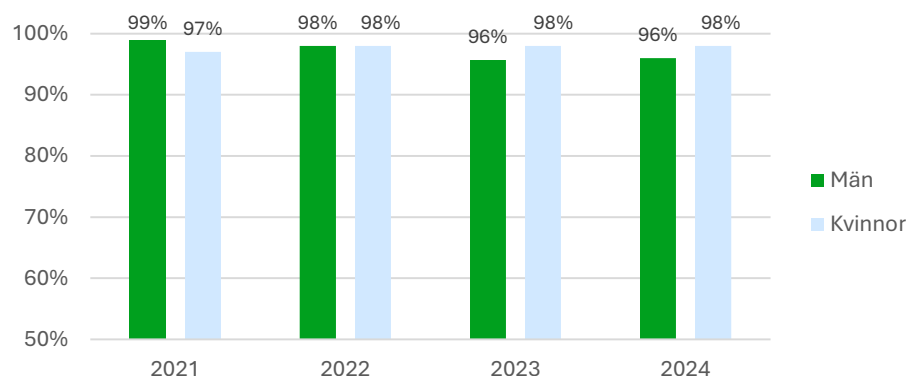
Eftersom kommunkoncernen inte har egen rådighet över allas vårt välmående och de sociala strukturerna, är det viktigt och nödvändigt att fortsätta arbete för ökat samarbete med alla samhällsaktörer.

Figur 1. Sociala relationer och tillit - index 2024¹

Källa: Tillväxtverkets beräkningar, baserat på uppgifter från MUCF och Fohm

Figur 2. Kommunen är en bra plats att bo och leva på, andel, 2024²

Källa: Medborgarundersökningen, SCB

¹ Indexet baseras på indikatorerna: Invånare 16–24 år som varken arbetar eller studerar, Invånare 16–84 år med avsaknad av tillit till andra, Invånare 16–84 år med avsaknad av emotionellt stöd och sammanvägs till ett nyckeltal på en skala från 0 till 100.

² Andel som har svarat "Mycket bra" eller "Ganska bra" på frågan "Vad tycker du om din kommun som en plats att bo och leva på?" i SCB:s medborgarundersökning.

Överblick

Görs det tillräckligt?

Inriktningsmål

Umeå ska växa hållbart utan utsatta områden

Negativ påverkan från organiserad brottslighet och våld i nära relation men framsteg har gjorts i samverkansarbetet.

Umeå kommun ska skapa förutsättningar för kvinnor och män att ha samma makt att forma samhället såväl som sina egna liv

Jämställdhetsarbetet pågår och är väl inarbetat. Det finns ett behov av nya goda exempel för att ej tappa position.

I kolumnen "Görs det tillräckligt" har bedömning gjorts utifrån de senaste årens utveckling och den önskvärda utvecklingen. Bedömningen är antingen grön, gul eller röd. Färgförklaring finns till höger.

= Ja, det görs tillräckligt

= Nej, mer arbete krävs

= Nej, det behöver göras mycket mer

Status i underliggande IOP, idéburet offentliga partnerskap

IOP	Förening(ar)	Bedömning	Tidsperiod
Barns rättigheter (IFN)	Barnrättsbyrån, BRIS, Rädda Barnen	Nytt IOP, arbete under uppstart	2024–2026
Brottsofferjouren (KS)	Brottsofferjouren	Arbete pågår enligt plan	2018, automatisk årsvis förlängning
Fritidsbanken (FN)	Fritidsbanken	Arbete pågår enligt plan. Översyn inför utgången av avtalet.	2023–2025
Kvinno- och tjejjouren (IFN)	Kvinno- och tjejjouren i Umeå	Avtalet nyligen förlängt. Arbete pågår enligt plan	2025–2028
Kärngården (IFN)	Kärngården ideell förening	Arbete pågår enligt plan. Avtalet följs upp av parterna årligen	2023–2027
Mottagande flyktingar från Ukraina (GVN)	Röda korset	Arbete pågår enligt plan. Utvärdering genomförd inför ev. förlängning.	2024–2025
Natthärbäрге utsatta EU-medborgare (KS)	Pingstkyrkan, Svenska kyrkan	Arbete pågår enligt plan. Översyn inför utgången av avtalet.	2023–2026
Stadsmissionen (IFN)	Stadsmissionen	Dialog pågår kring brister i ekonomisk redovisning.	2021–2025
Integration (GVN)	Vän i Umeå	Arbete pågår enligt plan. Översyn inför utgången av avtalet	2024–2025

Beslutade ansökningar från utvecklingsanslag för social hållbarhet 2024–2025

Projekt	Beviljade medel	Tidsperiod
Kulturcrew (KN)	1 205 000	2024–2025
Elevlunden samskapande (TN)	300 000	2024–2025
Förskolan som arena för att förebygga våld och utsatthet hos barn (FGN och KS)	2 644 000	2025–2027
Prioritering av brottsförebyggande insatser, kommundoktorand. (KS)	1 200 000	2025–2027
Salam tillsammans (GVN)	5 579 000	2025–2027
Utveckla ungdomsdemokrati i Umeå kommun (FN)	880 000	2025

Fokusområde 1 – Umeå ska växa hållbart utan några utsatta områden

Sammanfattning	Görs det tillräckligt?
1.1 Umeå växer tryggt och säkert <i>Tydliga tecken på att rekrytering av barn och unga pågår, inklusive i digitala forum. Många utvecklingsarbeten på gång, fördjupad samverkan behövs i det sekundär- och tertiärpreventiva arbetet.</i>	●
1.2 Ett Umeå fritt från våld <i>Våldsförebyggande arbete är fortsatt prioriterat, med särskilt fokus på våld i nära relationer och unga i riskmiljöer, där stärkt samordning bedöms som avgörande för framgång.</i>	●
1.3 Motverka segregation och framväxten av utsatta områden <i>Fortsatt problem med misstro mot myndigheter och utanförskap. Behov av bättre</i>	●

För att Umeås fortsatta tillväxt ska ske på ett socialt hållbart sätt är det viktigt att värna de värden som utgör den sociala hållbarhetens grund: trygghet, tillit till varandra och till myndigheter, samt en bredare känsla av gemenskap och tillhörande. De värdena hotas av segregation, den uppdelningsprocess varmed människor med olika bakgrund, ålder eller socioekonomisk status lever och verkar separerade från varandra. Social hållbarhet förutsätter även att medborgarna känner sig trygga, såväl i det offentliga rummet som i sina egna hem – därför är våldsförebyggande och trygghetsskapande åtgärder också en viktig del av arbetet med social hållbarhet.

Umeå har ett bra utgångsläge. Den senaste lägesbilden som gjorts visar att Umeås brottslighet ligger på en lägre nivå än jämförbara städer inom de flesta kategorier.³ Den upplevda otryggheten är även den jämförelsevis lägre, och medborgarundersökningen⁴ visar på höga nivåer av tillit till andra människor och till myndigheter. Umeå har inte heller någon stadsdel som av polisen klassats som utsatt område. Frishetsfaktorerna är många.

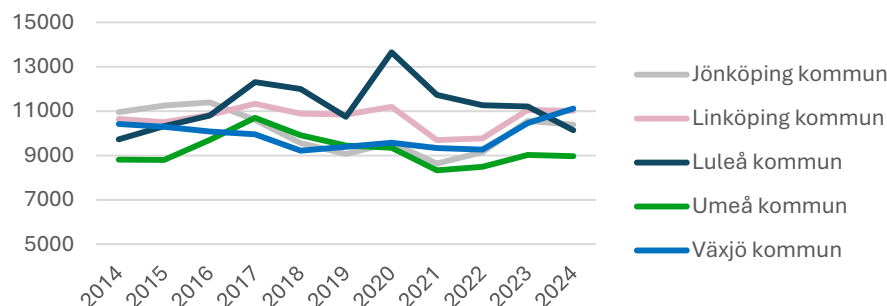
Men inom vissa områden går trenden åt fel håll. Boverket ojämlikhetsindex pekar på en svag men stadig ökning av Umeås ekonomiska segregation (se avsnitt 1.3 nedan). Organiserad brottslighet utgör ett tydligare samhällshot än tidigare i Umeå, inte minst kopplat till välfärdsbrott, risken av rekrytering av barn och unga till kriminella nätverk, eller tillskapandet av utanförskapsområden.⁵ Vad gäller våld så ligger misshandelsärenden mot kvinnor inomhus på en fortsatt hög nivå (se avsnitt 1.2 nedan). Här finns ett behov av bättre samordning och ökade resurser.

³ För mer information se rapporten *Brottsligheten i Umeå, lägesbild 2023*.

⁴ Se SCB:s medborgarundersökning.

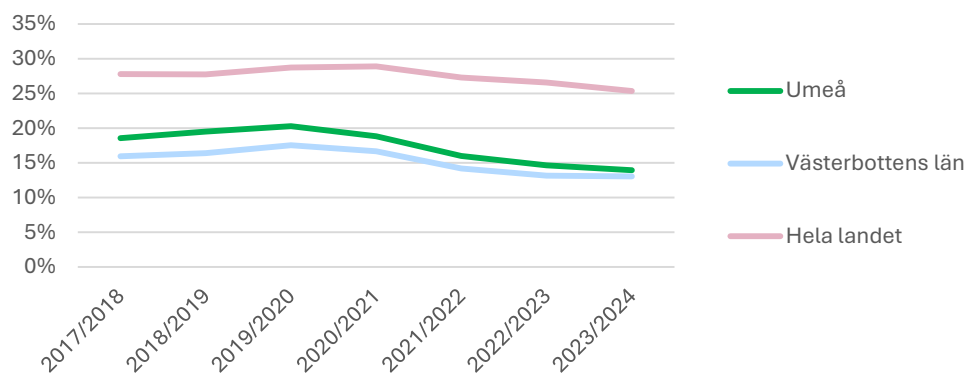
⁵ För mer information se rapporten *Nulägesanalys: Barn och unga som rekryteras in i kriminella nätverk (2023)*.

Figur 3. Anmälda brott uppdelat efter olika kommuner, antal brott per 100 000 invånare

Källa: Anmälda brott, Brå

Figur 4. Otrygghet vid utevistelse sen kväll i det egna bostadsområdet, andelar

Källa: Nationella trygghetsundersökningen, Brå

1.1 Umeå växer tryggt och säkert

Sedan 2023 har fokuset på samarbetet inom *Umeå växer tryggt och säkert* varit att förebygga rekryteringen av barn och unga till kriminella nätverk. Detta på två sätt. Dels genom tidigt förebyggande insatser vars syfte är att på sikt minska de riskfaktorer som ökar sannolikheten för att barn rekryteras till kriminella nätverk (exempelvis skolmisslyckande, problem i familjen, funktionsnedsättningar, utanförskap, osv). Dels utifrån en kortare tidshorisont, genom att sätta in insatser här och nu för att fånga upp och hjälpa barn som redan är rekryterade eller i akut risk att bli det.

Många bra insatser är igång; de synliggörs i UVTS Aktivitetsplan ([Aktivitetsplan 2024 - Umeå växer tryggt och säkert](#)). Uppföljning av alla insatser är igång och kommer att vara färdig till hösten. Men som den senaste revideringen av Nulägesanalysen visar så pekar mycket på att antalet barn som rekryteras ökar, inte minst kopplad till en alltmer professionell och digitaliserad rekrytering.⁶ Det innebär att det förebyggande och motverkande arbetet också måste fortsätta förstärkas för att hålla emot de starka krafter som driver på själva rekryteringen. Det finns även ett behov av ökad samordning när det gäller upptäckt och stöd till de barn som är indragna - här kan polisens initiativ att etablera ett lokalt Bob-råd utgöra en möjlighet.⁷

⁶ Nulägesanalys 2025, Barn och unga som rekryteras in i gängrelaterad brottslighet - hur ser läget ut i Umeå?

⁷ För kortfattad information om syftet med Bob-råden, se [Myndighetssamverkan för att motverka att barn hamnar i kriminalitet etablerat i Polismyndigheten](#)

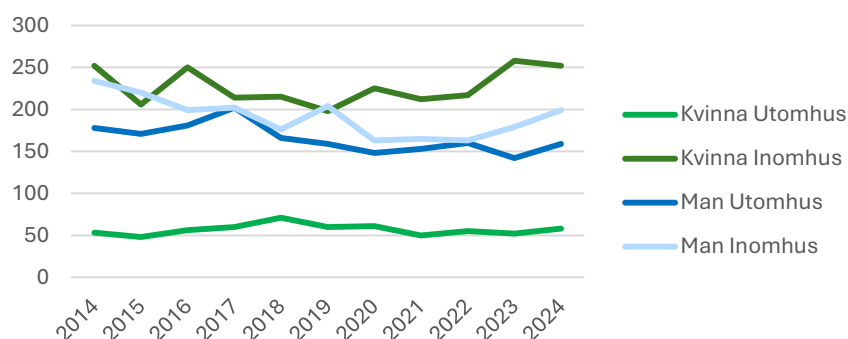
1.2 Ett Umeå fritt från våld

Syftet med *Ett Umeå fritt från våld* var att minska våldet i Umeå kommun, i enlighet med riktningen och ambitionerna i kommunens tidigare *Handlingsplan mot våld*. Då såväl den externa revisionen och Umebrås egen uppföljning pekat på brister med handlingsplanens resurssättning samt ledning och styrning beslutade kommunfullmäktige i april 2025 att handlingsplanen skulle upphävas.

Att i samverkan med andra aktörer förflytta positionerna i det våldsförebyggande arbetet är dock fortsatt angeläget. Statistik visar att antalet fall av misshandel mot kvinnor ligger på en fortsatt hög nivå⁸.

En annan utveckling som oroar polisen är antalet fall av misshandels- och förnedringsvåld mellan ungdomar, ofta i grupp. De ser att våldet blivit mer utstuderat, och är ett sätt för vissa unga att visa upp ett våldskapital, som ett sätt att positionera sig i en kriminell miljö.⁹

Figur 5. Misshandel inklusive grov i Umeå, anmälda brott per 100 000 invånare.

Källa: Anmälda brott, Brå

1.3 Motverka segregation och framväxten av utsatta områden

Segregation är en utmaning för den sociala hållbarheten eftersom konsekvenserna av att människor med olika socioekonomiska förutsättningar lever rumsligt åtskilda från varandra är att de inte möts i vardagen, och inte lär känna varandra. Därmed minskar den ömsesidiga tilliten, integrationen, och det överbyggande sociala kapitalet¹⁰, det vill säga interaktioner och tillit mellan olika grupper.

Segregation kan leda till framväxten av privilegierade, homogena områden med stark socioekonomi men låg mångfald å ena sidan, och å andra sidan framväxten av utanförskapsområden eller "utsatta områden" enligt polisens definition, som karakteriseras av låg socioekonomi och att kriminella har en inverkan på lokalsamhället. Eftersom segregation är en relationell process så hänger båda dessa utvecklingar ihop.

Data från Boverket visar på en svag men stadig ökning av den socioekonomiska segregationen.

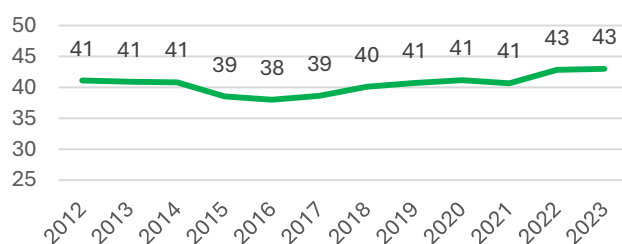
Figur 6. Ojämlighetsindex för Umeå kommun¹¹

⁸ Anmälda brott, Brå.

⁹ För mer information, se Nulägesanalysen.

¹⁰ Se Robert Putnam, *Bowling Alone. The Collapse and Revival of American Community*. New York: Touchstone, s. 22.

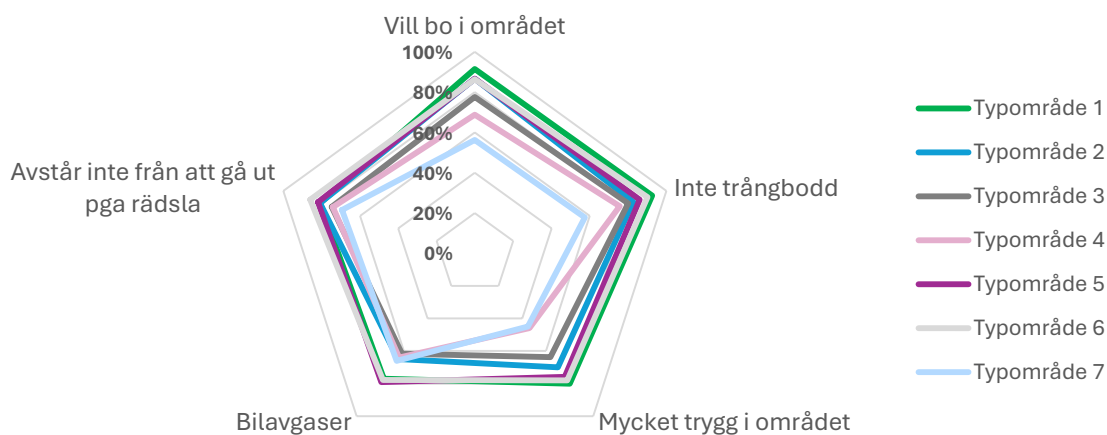
¹¹ Ojämlighetsindexet är ett mått på segregation. Indexet mäter skillnaden i bostättningsmönster mellan olika socioekonomiska grupper och tas fram utifrån indikatorn disponibel inkomst per konsumtionsenhet.

Källa: SCB och Boverket

Data från folkhälsoundersökningen *Jämlika Liv* visar också de boendes upplevelse av sitt område, exempelvis när det gäller trygghet och skiljer sig åt mellan olika socioekonomiska typområden. Varje typområde består av flera delområden med liknande demografi.¹²

Figur 7. Upplevelser av det egna bostadsområdet uppdelat på typområde, jämlika liv 2020

Källa: Umeå kommun, Jämlika liv 2020

För att förhindra att ökad segregation leder till framväxten av utsatta områden och klyftor mellan olika grupper behövs ett långsiktigt arbete med att utjämna skillnader och skapa förutsättningar för möten. Detta genom att planera för socialt blandade bostadsbestånd, för mänskliga flöden över områdesgränser och för offentliga mötesplatser.¹³ Andra viktiga pusselbitar är att verka för goda uppväxtvillkor, se till att så många elever som möjligt fullföljer sin skolgång, att alla får möjlighet att komma i arbete, tillgång till en meningsfull fritid, och till en god och lika vård under livets alla skeden. Av största vikt är också att förebygga känslor av utanförskap genom ett aktivt jämlikhetsarbete, och genom att ge alla grupper möjlighet till delaktighet och till att göra sina röster hörda.

Eftersom segregation och dess konsekvenser utgör en komplex samhällsfråga är det ett område som kräver fördjupad samverkan i det förebyggande arbetet. Samverkan bromsas dock av att ingen verksamhet eller forum har ett utpekat samordningsansvar för att kartlägga utvecklingen och utveckla insatser.

Genomförda projekt och utvecklingsinsatser under 2024–2025 (urval)

- Ny inriktning och Aktivitetsplan för det kommunövergripande brottsförebyggande samarbetet *Umeå växer tryggt och säkert*.

¹² Framtagna typområden baserat på ett antal socioekonomiska variabler, bland annat ålder och ekonomi. När områden grupperas i en klusteranalys blir det tydligare hur olika demografiska förutsättningar påverkar vår hälsa. För mer info se Umeå kommuns rapport *Jämlika liv*.

¹³ För en beskrivning av strategierna se *Översiktsplan Umeå kommun*.

- Öppna mötesplatser, stöd till social innovation med fokus på unga som är utanför det ordinarie föreningslivet, i samverkan med Umeå Universitet.
- *På Ungas Hemmaplan*, pilot av ny brottsförebyggande utbildning för unga i riskzon, med fokus på delaktighet.
- *Okej med dig och Trygga Barn - Hållbar framtid*, våldsförebyggande insatser i förskolan.

Status i underliggande planer

Handlingsplan	Bedömning
Aktivitetsplan Umeå växer tryggt och säkert	Arbete pågår enligt plan
Strategi för integration	Arbete pågår enligt plan

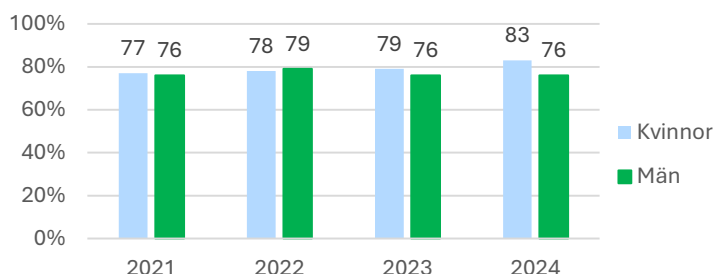
Fokusområde 2- Umeå kommun ska skapa förutsättningar för kvinnor och män att ha samma makt att forma samhället såväl som sina egna liv.

Sammanfattning	Görs det tillräckligt?
2.1 Fortsätta arbetet med jämställd stadsplanering <i>Arbetet pågår och är väl inarbetat. Behov av nya goda exempel för att flytta fram positioner.</i>	●
2.2 Systematiskt utmana och ifrågasätta könade maktrelationer i arbetet med hållbar utveckling <i>Arbete med att medvetandegöra förutsättningar för kvinnor och män samt dess konsekvenser är ständigt pågående.</i>	●
2.3 Mäns våld mot kvinnor ska upphöra <i>Yrkesverksamma som arbetar med våldsutsatta upplever ett stort behov.</i>	●

Umeå kommun har under lång tid följt upp jämställdhetsarbetet genom att synliggöra insatser i förvaltningarnas verksamhetsplaner och rapportering. Med riktlinjerna för aktiverande styrning destinerar nu inriktningsmålen till utvalda nämnder och bolag, vilket har förändrat omfattningen av hur jämställdhetsarbetet redovisas. Det innebär nya förutsättningar för att följa och analysera arbetet med jämställdhet i hela organisationen. För att säkerställa fortsatt synlighet och uppföljningsbarhet finns behov av att utveckla arbetssätt inom ramen för den nya styrmodellen.

För fokusområdet jämställdhet ger indikatorn kvinnor som kan rekommendera andra att flytta till kommunen (nedan) tillsammans med sociala relationer och tillit (se inledningen) en generell bild av Umeå som en plats med goda förutsättningar att leva och verka. Denna jämförelse pekar på att Umeå har en något bättre position än andra jämförbara kommuner i Sverige, vilket möjligtvis bland annat kan härledas till kommunens långsiktiga och strategiska jämställdhetsarbete som pågått obrutet i över tre decennier.

Figur 8. Kan du rekommendera andra att flytta till kommunen, andelar¹⁴

Källa: Medborgarundersökningen, SCB

¹⁴ Andel som har svarat "Helt och hållet" eller "Till stor del" på frågan "Kan du rekommendera andra som inte bor här i kommunen att flytta hit?" i SCB:s medborgarundersökning. De som har svarat "Ingen åsikt" har exkluderats.

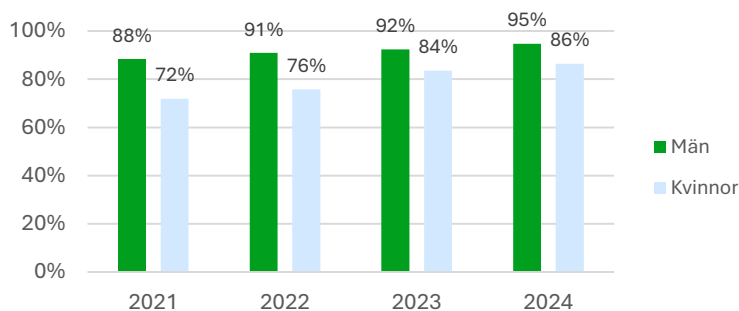
2.1 Fortsätta arbetet med jämställd stadsplanering

Umeå kommun har arbetat aktivt med jämställdhet i stadsplaneringen i flera decennier, och det finns tydliga skrivningar i bland annat översiktsplanen som kan användas för att synliggöra och utmana maktrelationer för att verka för ett jämställt offentligt rum. Arbetet har också varit en avgörande faktor i att Umeå har en stark position internationellt, där jämställdhet i relation till stadsplaneringen är ett av Umeås flaggskepp, vilket också möjliggör finansiering för utvecklingsprojekt, inte bara för detta specifika område utan även bredare.

Grunderna för detta är väl inarbetade, däremot är det viktigt att tillföra nya goda exempel och innovativa piloter för att flytta fram positionerna och fortsätta ligga i framkant. Detta var också en intention bakom *Tilläggsuppdrag 2022:3 Kommunfullmäktige ger kommunstyrelsen och tekniska nämnden i uppdrag att ta fram en metod så att projekt ur den befintliga investeringsplanen årligen väljs ut som lämpliga piloter för jämställdhetsfokus*. Denna metod finns utarbetad och det är viktigt att den implementeras och resurssätts.

Det finns en skillnad mellan upplevd trygghet mellan kvinnor och män, där kvinnor anger en lägre grad av trygghet än män. Däremot upplever sig både kvinnor och män mer trygga i Umeå än i andra jämförbara städer. Den upplevda tryggheten ha dessutom ökat.

Figur 9. Trygg utomhus i området där du bor när det är mörkt ute, andelar¹⁵

Källa: Medborgarundersökningen, SCB

2.2 Systematiskt utmana och ifrågasätta könade maktrelationer i arbetet med hållbar utveckling

Arbete med att medvetandegöra förutsättningar för kvinnor och män samt dess konsekvenser är ständigt pågående. Analyser baserat på kvalitativa underlag såväl som insamlingar av könsuppdelade data görs kontinuerligt och inom ett flertal olika områden.

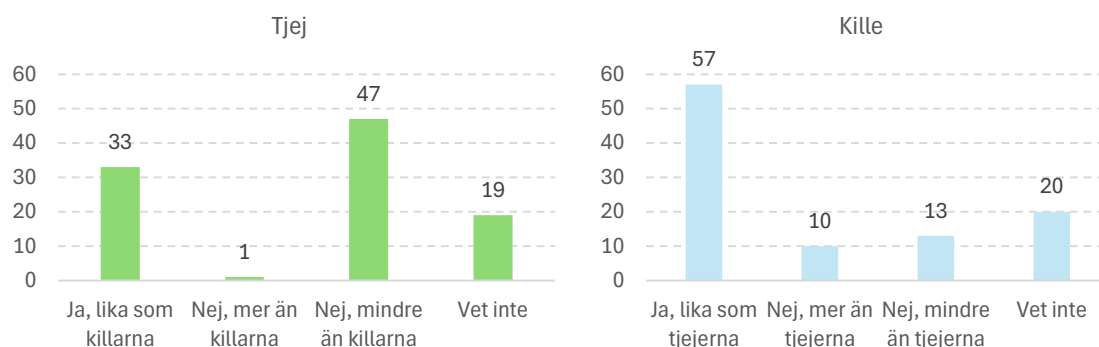
Könade strukturer tar tid att förändra och är svåra att mäta kvantitativt, därav är det också viktigt att det arbete som pågår synliggörs, ett resonemang som lyfts i den övergripande bedömningen för fokusområdet som helhet ovan.

Prioritering 2.2. lyfter också vikten av att tydligt koppla på social hållbarhet och specifikt analyser kring jämställdhet i relation till klimatarbete och arbete med hållbar utveckling. Detta är ej två separata dimensioner, även om de i kommunens styrmodell hanteras i två olika program.

Ungaundersökningen 2024 inkluderade en ny jämställdhetspolitisk fråga med fokus på upplevelse av makt. Enligt resultatet tycker 47 procent av alla tjejer att de har mindre makt än killar medan 13 procent av killarna tycker att tjejer har mer makt. Denna indikator visar på ett behov av fortsatt arbete.

¹⁵ Andel som har svarat "Mycket trygg" eller "Ganska trygg" på frågan "Hur trygg känner du dig utomhus i det området där du bor när det är mörkt ute?"

Figur 10. Tycker du att du som kille/tjej för det mesta har samma makt som tjejer/killar i samhället?

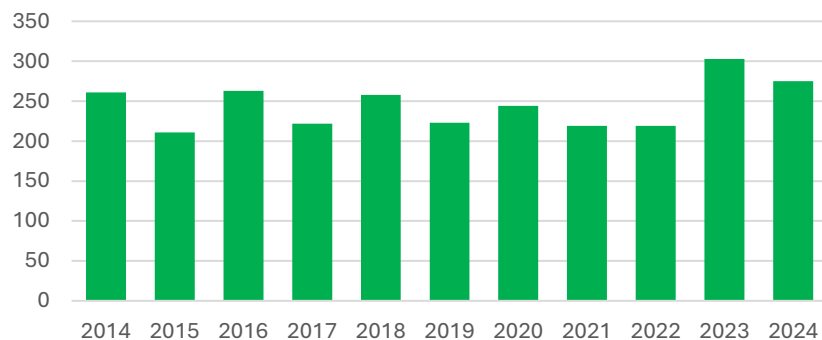
Källa: Umeå kommun, Ungaundersökningen 2024

2.3 Mäns våld mot kvinnor ska upphöra

Kommunfullmäktige beslutade på sitt sammanträde i april 2025 att gällande handlingsplan mot våld ska avskaffas i sin nuvarande form. Styrning på området inordnas i nytt brottsförebyggande program samt inom ramen för arbete med inriktningsmål och program.

Det anmälda våldet mot kvinnor utsatta av närstående ger en indikation på utvecklingen av våld i nära relation men är inte att beakta som ett fullständigt mått. Det anmälda våldet är bara toppen på ett isberg.

Figur 11. Kvinnor utsatta för misshandel av närstående i Umeå, antal anmälningar

Källa: Brå

Genomförda särskilda projekt och utvecklingsinsatser under 2024–2025 (urval)

- Samverkansprojekt som drivs av kvinno- och tjejjouren med fokus på kvinnor och tjejer som har eller haft en relation med en man/kille i gängkriminalitet (finansiering JUSK)
- Försättningsprojekt hållbar och jämställd arbetspendling Västerslätt

Status i underliggande planer

Handlingsplan	Bedömning
Strategi för jämställdhetsarbete i Umeå kommun	Under uppdatering 2025 för att harmonisera med nya styrmodellen samt nya artiklar CEMR

Fokusområde 3 – Barns uppväxtvillkor

Sammanfattning	Görs det tillräckligt?
3.1 Barns och ungdomars rätt till delaktighet och inflytande i kommunens utveckling ska säkerställas <i>Arbete pågår inom ramen för dialog och demokratiutveckling. Det finns behov att fortsätta arbeta med att stärka ungas inflytande och delaktighet i skolan.</i>	
3.2 Motverka barnfattigdom <i>Lägre andel barn i ekonomisk utsatthet än i riket. Barnfattigdom kräver fortsatt uppmärksamhet, särskilt i utsatta socioekonomiska grupper.</i>	
3.3 Förebyggande folkhälsoarbete <i>Umeå ligger väl till nationellt, men ungas hälsa, rörelse, stress och våldsutsatthet kräver fortsatt fokus för stärkt folkhälsa.</i>	

Umeå kommun ska vara en bra plats att växa upp på och alla barn i vår kommun ska ha goda, jämlika uppväxtvillkor, oavsett föräldrarnas bakgrund, inkomst eller livsval. Arbetet med fokusområdets prioriteringar har fortgått löpande under året, till största delen inom ramen för skolnämndernas samt fritids- och kulturnämndernas grundverksamheter.

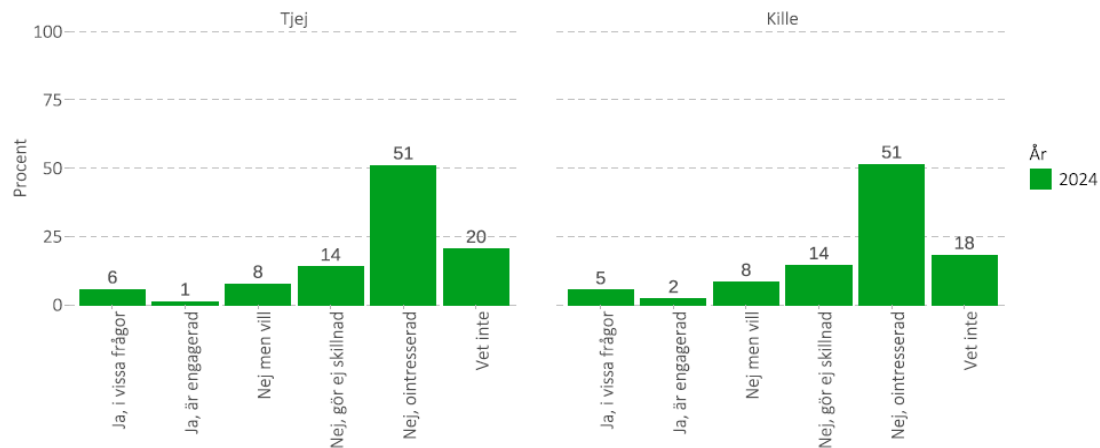
3.1 Barns och ungdomars rätt till delaktighet och inflytande i kommunens utveckling ska säkerställas

Arbetet utgår ifrån barnkonventionens grundläggande principer om barnets rätt att uttrycka sina åsikter och bli lyssnade på i alla frågor som rör dem. Området är en del i det pågående arbetet med dialog och demokratiutveckling med fokus på utvecklad medborgardialog.

Det pågår ett bland annat ett arbete med att kartlägga indikatorer och mätvärden för ungas inflytande och delaktighet. Ungas åsikter och inflytande följs upp inom vissa områden i kommunen så som fritidsverksamheter och skola. Gällande skolans verksamhet har Ungaundersökningen visat att unga upplever minskade möjligheter att påverka sin skolas verksamhet. Fritidsförvaltningen tar del av ungas åsikter om verksamheterna och fångar upp ungas initiativförmågor genom den dagliga verksamheten såväl som genom frågeformulär (KEKS).

Vad gäller ungas delaktighet och inflytande i generella demokratiska eller kommunala processer uppger runt hälften av unga i högstadiet och gymnasiet att de inte är intresserade av att vara med och påverka frågor som rör sin kommun. 7 procent av de unga på högstadiet och 9 procent av de unga på gymnasiet uppger i att de inte är med och påverkar saker i sin kommun, men att de skulle vilja. Det är en lika stor andel tjejer som killar som vill vara med och påverka.

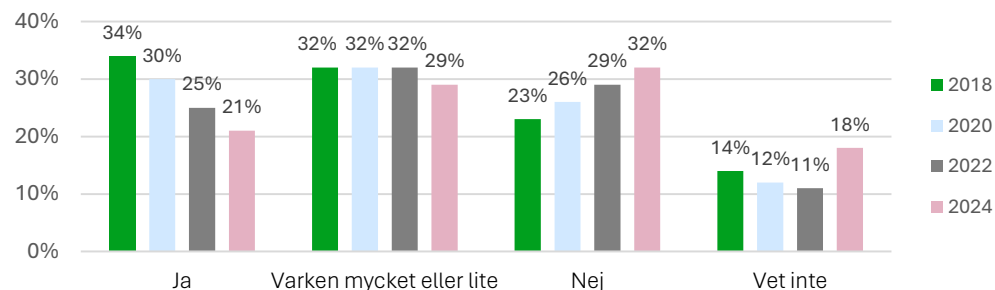
Figur 12. Är du med och påverkar i frågor som rör din kommun, gymnasiet och högstadiet, andelar

Källa: Umeå kommun, Ungaundersökningen 2024

Det är en ökande andel unga på högstadiet som upplever att de inte har möjlighet att påverka skolans verksamhet, samma trend syns även på gymnasiet.

Figur 13. Upplever du att du har möjlighet att påverka din skolas verksamhet? Högstadiet, andelar

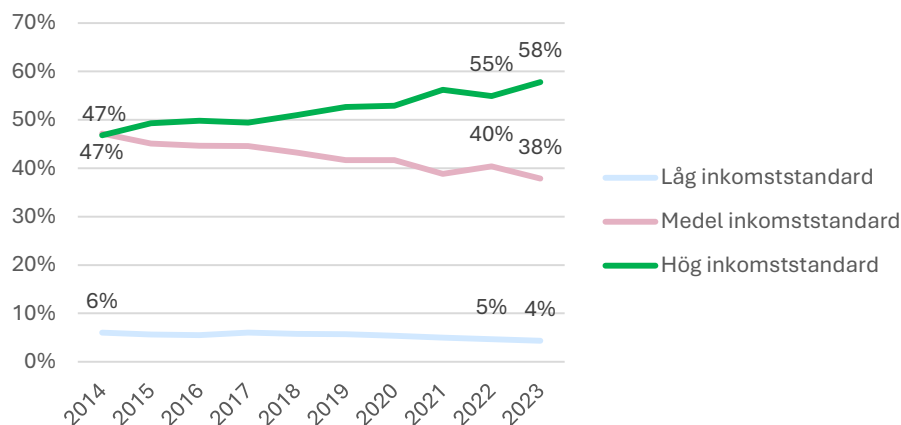
Källa: Umeå kommun, Ungaundersökningen 2024

3.2 Motverka barnfattigdom

Umeå har en lägre andel barn i ekonomiskt utsatta hushåll än de flesta jämförbara städer samt än riksgenomsnittet. Andelen hushåll med barn som har låg inkomststandard har minskat något över tid.

I vissa områden är det dock relativt många barnfamiljer som lever med knappa resurser. Det är viktigt att fortsatt bevaka området då ökade kostnader slår hårdast mot de hushåll som har små marginaler. Inom gruppen barnfamiljer består dessa hushåll i högre grad av föräldrar som är ensamstående och föräldrar som är utrikesfödda.

Figur 14. Inkomststandard för barnfamiljer i Umeå, andelar

Källa: SCB

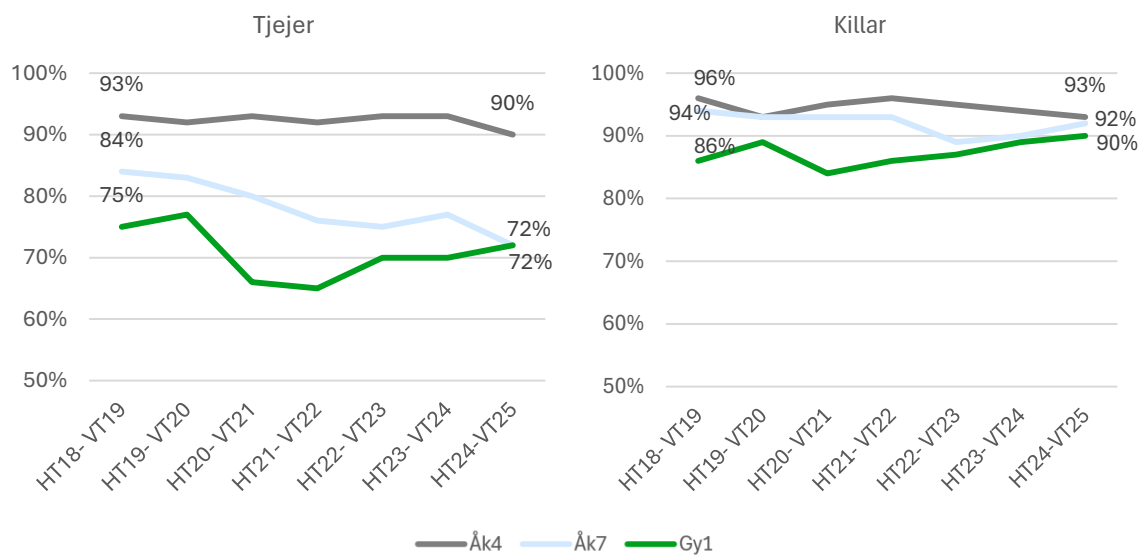
3.3 Förebyggande folkhälsoarbete

Jämfört med riket och liknande kommuner ligger Umeå bra till vad gäller behörighet och närvaro i skolan. I Ungaundersökningen 2024 framkommer det dock att unga i allt lägre utsträckning deltar i fritidsaktiviteter med andra.

Ungefär en tredjedel av tjejerna och knappt hälften av killarna rör sig mer än 60 minuter varje dag. Mer än hälften av alla ungdomar är med i en organisation eller förening. Det finns dock även en relativt stor andel av de unga som inte rör sig i enlighet med rekommendationerna för fysisk aktivitet, särskilt bland tjejerna. I kommunens Ungaundersökning framkommer det att drygt 30 procent av tjejerna och drygt 20 procent av killarna rör sig mindre än 60 minuter per dag.

Många ungdomar mår tyvärr också dåligt och känner sig stressade. Det är även vanligt förekommande med psykosomatiska besvär och trötthet, särskilt bland tjejer.

Figur 15. Jag mår bra eller mycket bra, elevers självskattade hälsa, andelar

Källa: Umeå kommun, Elevhälsan

Umeå följer den nationella trenden med minskande alkoholkonsumtion bland unga. Andelen som snusar dagligen har dock ökat både bland tjejer och killar. Bland de unga som lever i familjer med dålig ekonomi, och bland de som inte får stöd av sin familj, är användningen av narkotika betydligt högre än bland övriga unga.

Socialtjänsten har under senare år fått in allt fler orosanmälningar och polisen upplever en ökande problematik med våld bland unga. Elevhälsans undersökning och Ungaundersökningen visar även att skolan är en vanlig plats att utsättas för våld och kränkningar.

Genomförda särskilda projekt och utvecklingsinsatser under 2024–2025 (urval)

- Resultaten från UNGA-enkäten används i samverkan mellan skola, fritid och socialtjänst som underlag för gemensam analys och planering av insatser på lokal nivå.
- Fritid Unga ingår i ett partnerskap genom ICLD med fokus på att stärka kommunens förmåga att planera och genomföra aktiviteter där ungdomar kan vara med och påverka samt att ta fram en policy för ungdomsutveckling som omfattar alla kommunens förvaltningar.
- Up 2 - (Utvecklingsprogram för fullföljd utbildning) är en nationell satsning som drivs av Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) med stöd från Europeiska socialfonden (ESF) med syfte att förebygga studieavbrott och öka andelen ungdomar som återupptar och fullföljer sin utbildning.

Status i underliggande planer

Handlingsplan	Bedömning
Umeå kommuns handlingsplan mot barnfattigdom	Mer arbete krävs. Aktualitets- och relevansprövning efterfrågas.
Handlingsplan för suicidprevention	Arbete pågår enligt plan

Fokusområde 4 – Boende och bebyggelsemiljö.

Sammanfattning	Görs det tillräckligt?
4.1 Fortsätta arbetet med strategier för hållbar tillväxt för att stärka den sociala hållbarheten <i>Planering har fortsatt för blandade miljöer och hållbara flöden utifrån stadsbyggnadsprinciper som främjar social hållbarhet i hela kommunen.</i> 4.2 Stärka mötesplatser och överbrygga barriärer <i>Arbete med mötesplatser och lokal service som främjar social sammanhållning och motverkar barriärer i både stadsdelar och landsbygd har fortsatt.</i> 4.3 Främja en socialt hållbar bostadsförsörjning och motverka hemlöshet <i>Andelen barnfamiljer och unga som lägger en stor del av inkomsten på boendekostnader har ökat de senaste åren.</i>	

Detta fokusområde handlar om att i takt med fortsatt tillväxt utveckla boendemiljöer som är trygga, tillgängliga och som främjar delaktighet samt möten mellan människor. Arbetet med fokusområdets prioriteringar sker till största delen inom ramen för stadsbyggnadsförvaltningens, teknik- och fastighetsförvaltningens samt stadsledningskontorets grundverksamheter. Målmedvetet arbete med översiktsplanen som utgångspunkt kommer att leda till ett samhälle som hänger ihop socialt. I juni 2024 antogs i kommunfullmäktige planeringsstrategin.

4.1 Fortsätta arbetet med strategier för hållbar tillväxt för att stärka den sociala hållbarheten

I ovan nämnda planeringsstrategi finns en uppföljning med vissa förtydliganden av översiktsplanens utvecklingsstrategier med grund i stadsbyggnadsprinciperna med integrerade perspektiv, som visar vägen för att uppnå en hållbar tillväxt. Principerna verkar för att utveckla goda strukturer i stället för att ta ett fokus på enskilda geografier eller sektorsintressen. Dessa strategier gynnar hållbara flöden, skapar förutsättningar för ett gott vardagsliv och värnar betydelsen av lokal platsidentitet och social hållbarhet, där ett fortsatt målmedvetet arbete för ökad blandning i hela kommunen är grundläggande. Med anledning av denna aktualisering bedöms förutsättningarna kring prioritering vara goda.

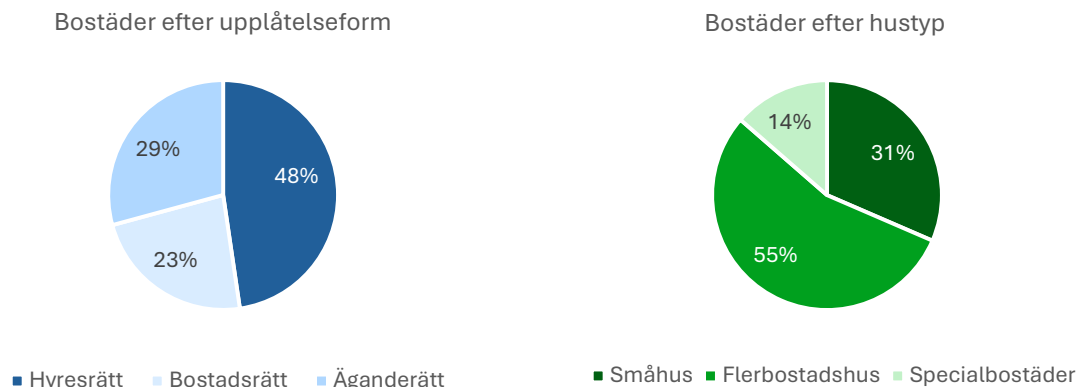
Utöver planeringsstrategin har kommunfullmäktige även antagit program för hållbar landsbygdsutveckling vars strategier för hållbar tillväxt på landsbygden tydligt knyter an till översiktsplanen och dess övergripande inriktning mot social hållbarhet.

Att planera systematiskt för blandning – där olika människor med olika livsvillkor kan leva sida vid sida – som är grundläggande för den sociala hållbarheten på lång sikt innebär blandning av upplåtelseformer, boendetyper, boendestorlekar, andel dag- och nattbefolkning, olika typer av verksamheter.

Fördelningen av andelen hyresrätter, bostadsrätter och äganderätter är något som är trögörsligt. Under de senaste 10 åren har fördelningen inte förändrats nämnvärt. Äganderätter är i de allra flesta fall en villa, ett radhus, ett kedjehus eller ett parhus. I kategorin flerbostadshus ingår både hyresrätter

och bostadsrätter. En specialbostad kan vara en bostad anpassad för äldre, funktionshindrade eller en studentbostad och som är varaktigt förbehållen vissa grupper.

Figur 16. Bostäder i Umeå 2024, andelar

Källa: SCB

4.2 Stärka mötesplatser och överbrygga barriärer

Kommunens olika styrdokument kring den fysiska planeringen understryker vikten av att stärka mötesplatser, skapa förutsättningar för socialt sammanhållna stadsdelar och tätorter, samt platser och motverka såväl fysiska som sociala barriärer i det offentliga rummet.

Mötesplatser är till viss del svårdefinierat och därför inte helt lätt att mäta. En form av mötesplats i det offentliga rummet är grönområden och parker, där det går att mäta hur många som har ca 300 meter till närmaste grönområde från sin bostad. Dock är detta en något trubbig indikator. Parker och grönområden finns relativt jämnt fördelat över de områden i centralorten där flest människor bor och de senaste åren har andelen legat på strax över 83 procent. Mötesplatser kan dock innebära väldigt många saker, till mötesplatser kan också exempelvis kommunal service såsom bibliotek, eller privat service såsom livsmedelsbutiker räknas. Under 2023 stängde dagligvarubutiken i Botsmark vilket lett till minskad tillgänglighet till service på landsbygden runt omkring.

I Umeå kommun finns ett flertal öppna mötesplatser; träffpunkter där människor kan umgås, hålla möten, skapa och uppleva kultur, idrotta, lära sig saker. Flera av dessa drivs av civilsamhällesorganisationer, såsom Ersboda Folkets Hus, Kulturhuset Klossen och Mötesplats Stöcke. Även den kommunala verksamheten Seniortorget kan beskrivas som en öppen mötesplats. Öppna mötesplatser bidrar till att främja lokal sammanhållning och en positiv bild av stadsdelen och ger människor tillgång till samlingslokaler som annars skulle sakna det. Lokalt förankrade öppna verksamheter kan ha en unik potential att främja social hållbarhet i både närområdet och Umeå i stort. Långsiktig ekonomisk hållbarhet kan vara en utmaning för de som drivs av civilsamhället då det stöd de får ofta är villkorat, tidsbegränsat och otillräckligt.¹⁶

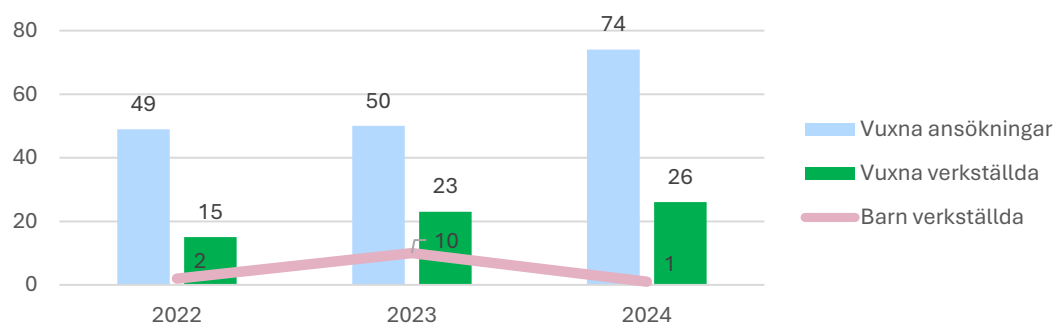
¹⁶ Läs mer i rapporten "Plats att mötas och växa. En kvalitativ studie av tre öppna mötesplatser i Umeå kommun" av Hanna Bäckström Olofsson och Linda Berg

4.3 Främja en socialt hållbar bostadsförsörjning och motverka hemlöshet

Under de senaste åren har det blivit svårare att etablera sig på bostadsmarknaden, särskilt för unga och de utan fast förankring på arbetsmarknaden. Ökade bostadspriser, höjda räntor och minskade reallöner påverkar köpkraften.

Färre personer vräks i Umeå per 100 000 invånare än vad som görs i riket. Vi har dock på senaste år sett hur fler barn berörs av vräkning i Umeå. Det finns rutiner för hur dessa ärenden ska hanteras för att trygga situationen. Det kan vara svårt att komma in på bostadsmarknaden och det gör att även personer som inte bedöms av socialtjänsten som stödbehövande kan behöva hänvisas till Stadsmissionens akutboende eller en campingstuga.

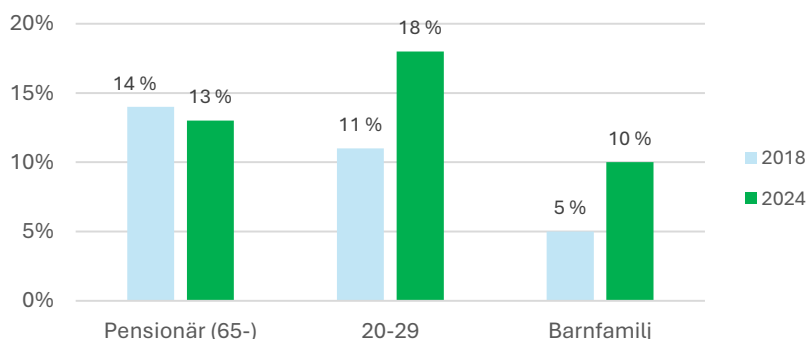
Figur 17. Vräkningar i Umeå, antal ärenden

Källa: Kronofogden

I Umeå kommuns rapport *Vad kostar det att bo* framgår det att de som bor i hyresrätt tenderar att ha det sämre ekonomisk ställt än de som bor i bostadsrätt eller i en villa. Ensamstående med barn samt familjer där någon har en svår funktionsnedsättning rapporterar om en än sämre ekonomisk situation. En relativt stor andel av hushållen med pensionärer eller unga vuxna lägger mer än 50 procent av sin inkomst på boendekostnader. Sedan 2018 har andelen unga och barnfamiljer som lägger mer än 50 procent av sin inkomst på boendekostnader ökat markant. Efter att undersökningen genomförts har dessutom hyresnivåerna för många invånare i kommunen höjts.

Figur 18. De som lägger mer än 50 procent av sin inkomst på boendekostnader, andelar

Källa: Vad kostar det att bo i Umeå kommun?

Genomförda projekt och utvecklingsinsatser

- *Stadsdelslyft Ålidhem*, treårig satsning på att förbättra utemiljön på Ålidhem i samverkan mellan olika förvaltningar och med externa aktörer
- Modellen *Bostad först* blir en del av IFN:s ordinarie verksamhet under 2025 efter att ha testats i ett uppstartsprojekt under 2023–2024.
- Hållbara hem för alla: bland annat arbete med attraktiv och effektiv mobilitet.

Status i underliggande planer

Handlingsplan	Bedömning
Umeå kommuns bostadsförsörjningsprogram	Arbete pågår enligt plan
Handlingsplan för ökat bostadsbyggande	Enligt plan
Handlingsplan mot hemlöshet	Mer arbete krävs. Aktualitets- och relevansprövning efterfrågas.
Program för hållbar landsbygdsutveckling	Aktualiserad och antagen av kommunfullmäktige 2024. Arbete pågår enligt plan
Planeringsstrategi	Aktualiserad och antagen av kommunfullmäktige 2024. Arbete pågår enligt plan

Fokusområde 5 – Arbete och försörjning

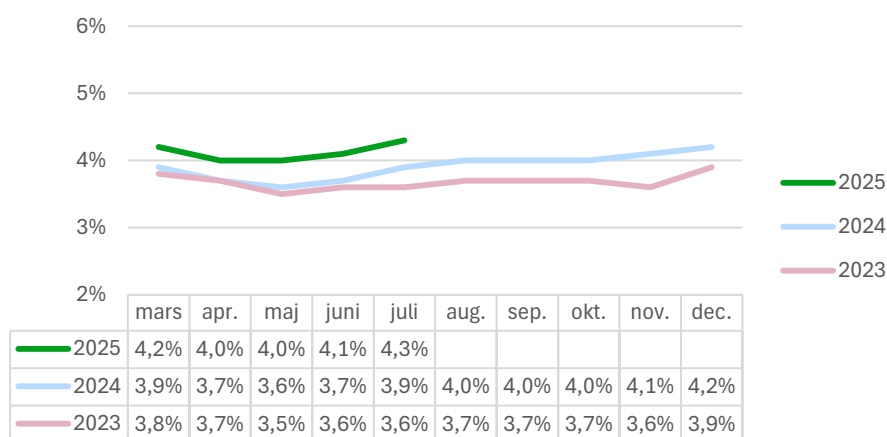
Sammanfattning	Görs det tillräckligt?
5.1 Skapa förutsättningar för en ekonomisk jämlikhet och en högkvalitativ välfärd för livets alla skeden För att stärka ekonomisk jämlikhet krävs fortsatt fokus på utrikesföddas etablering, ungas skolgång och förebyggande insatser mot studieavbrott.	●
5.2 Särskilt stöd till de personer som står långt från arbetsmarknaden Fortsatta insatser krävs för att förbättra situationen för de som står långt ifrån arbetsmarknaden.	●
5.3 Åtgärder för att förhindra diskriminering och säkerställa jämlika möjligheter måste fördjupas och breddas Arbete pågår med syfte att skapa arbetsplatser som är lika och tillgängliga för alla.	●
5.4 Motverka framväxten av ett skuggsamhälle och en ökad arbetslivskriminalitet Det finns behov av ökade insatser kopplat till skuggsamhället och den arbetskraftskriminalitet som finns.	●

Det är relativt få som står utanför arbetsmarknaden i Umeå jämfört med nivåerna i riket. Arbetslösheten för 2025 är dock något högre än 2023 och 2024. Kompetensbristen är fortsatt en utmaning i Umeå. Det är angeläget att minska matchningsgapet och få in fler personer i arbete. Antalet personer som försörjs i trygghetssystemen är lågt jämfört med andra kommuner, förutom när det gäller sjukpenning.

Vissa grupper har dock svårt att ta sig in på arbetsmarknaden. Arbetslösheten bland de som har en mer omfattande funktionsnedsättning är fortsatt hög. Även andelen utrikesfödda som står utanför arbetsmarknaden har ökat något under 2025.

Antalet elever som inte fullföljer sina studier är dessutom fortsatt högt. Den dominerande orsaken till studieavbrott är dåligt mående. Det är viktigt att satsa för att fånga upp de unga så snabbt som möjligt.

Figur 19. Inskrivna arbetslösa i Umeå kommun, 16-65 år, andel arbetslösa

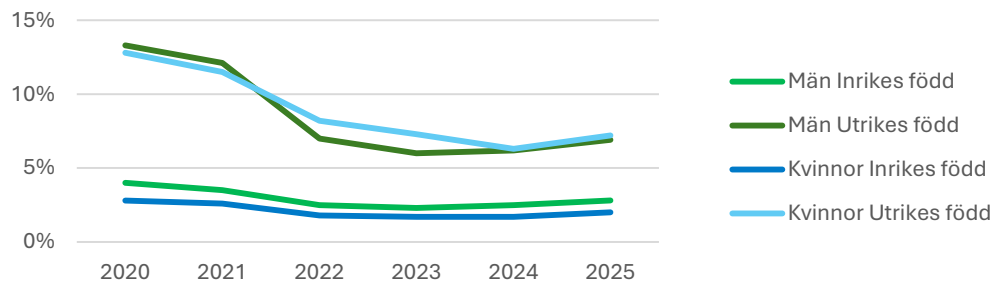

Källa: Arbetsförmedlingen

5.1 Skapa förutsättningar för en ekonomisk jämlikhet och en högkvalitativ välfärd för livets alla skeden

Att minska utanförskapet och få in så många personer som möjligt i sysselsättning är viktigt ur ett jämlikhetsperspektiv. Det är positivt att antalet arbetslösa fortsatt är relativt lågt, även inom gruppen långtidsarbetslösa. Vad gäller utrikesfödda så har arbetslösheten ökat något både för kvinnor och män.

Figur 20. Arbetslöshet 2020-2025 (juni). Efter kön och födelseregion, andelar¹⁷

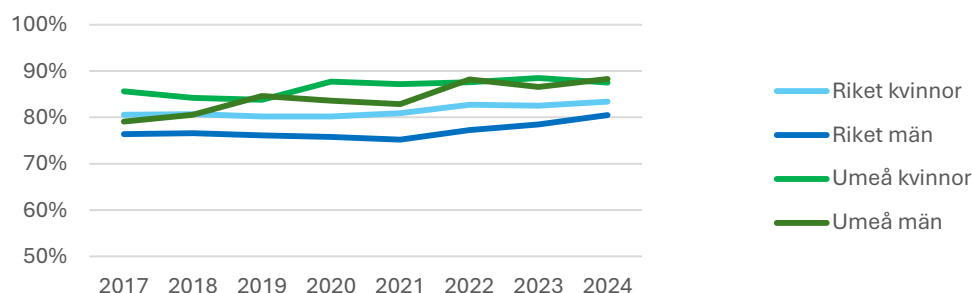

Källa: SCB, Befolkningens arbetsmarknadsstatus (BAS)

Att få så många som möjligt i sysselsättning är även viktigt ur ett barnperspektiv, eftersom det påverkar barn och ungas uppväxtvillkor. Därför prioriteras personer med barn i kön till arbetsmarknadsinsatser, och inom försörjningsstödet finns möjlighet till extra bidrag för exempelvis studentmössa eller semesteraktiviteter för barnfamiljer.

När det gäller barn och unga är ett prioriterat område att så många elever som möjligt ska klara skolan. Att bli behörig till gymnasiet, och att fullfölja sina gymnasiestudier är en stark skyddsfaktor, som också ger bättre förutsättningar för att komma ut i arbete. En positiv utveckling inom det här området är den ökande andelen elever på yrkesprogrammen som går klart gymnasiet inom 4 år.

Figur 21. Elever med gymnasieexamen inom 4 år, lägeskommun, andelar

Källa: SCB

Däremot är antalet studieavbrott från gymnasiet fortsatt högt. Psykisk ohälsa är den huvudsakliga anledningen till avbrottet. Under 2024 var det 119 elever som avbröt sina studier. Under läsåret 2023/2024 avbröt 133 ungdomar sina studier i Umeå, 46 av dessa (35 procent) återupptog sina studier höstterminen 2024.

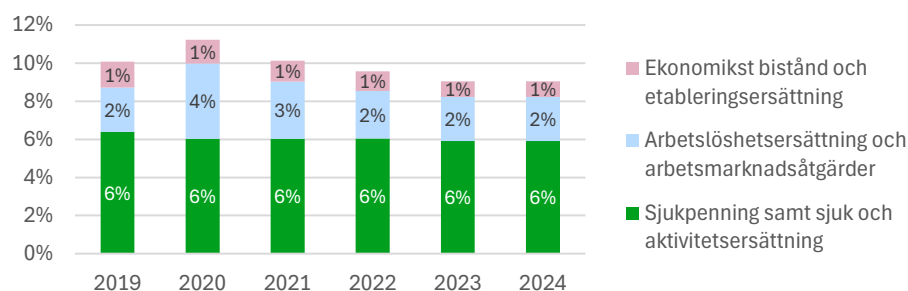
¹⁷ Arbetslöshet som utgörs av antal arbetslösa som andel av arbetskraften. Sysselsatta och arbetslösa utgör tillsammans i arbetskraften.

5.2 Särskilt stöd till de personer som står långt från arbetsmarknaden

För att uppnå de mål som finns kring arbetskraftsdeltagande, sjukpenningtal och ekonomiskt bistånd är det viktigt att ge extra stöttning till grupper som står långt ifrån arbetsmarknaden och som annars riskerar att fastna i ett långvarigt utanförskap.

Det är ett fortsatt lågt behov av försörjningsstöd i Umeå, vilket beror på en god arbetsmarknad och på ett aktivt arbete i samverkan för att ge stöd till självförsörjning. Andelen med sjukpenning och sjukersättningen är dock fortsatt hög.

Figur 22. Helårspersoner i Umeå kommun som försörjs av sociala ersättningar och bidrag, andel av befolkningen 20-64 år.

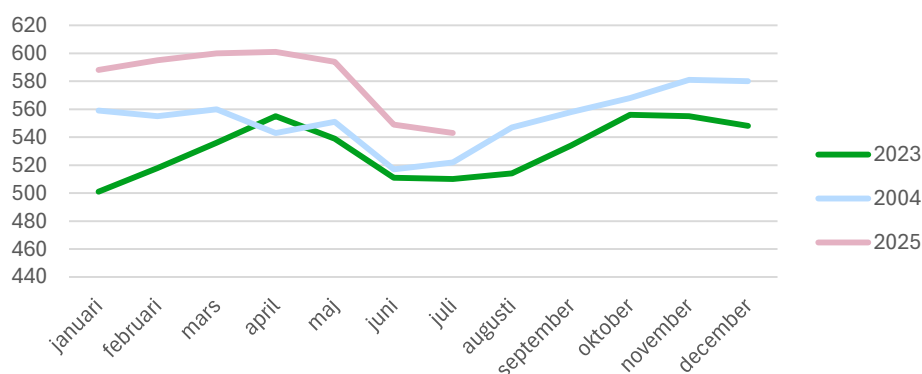

Källa: SCB

Vissa grupper har svårt att ta sig in på arbetsmarknaden. Att kunna matcha personer i arbetslöshet med arbetstillfällen är extra viktigt ur ett kompetensförsörjningsperspektiv, då det råder en generell brist på arbetskraft.

Bland personer med funktionsnedsättning är det en relativt hög andel arbetslösa. Det finns ett behov av fortsatta satsningar för en mer inkluderande arbetsmarknad.

Figur 23. Arbetslösa med funktionsnedsättning, antal

Källa: Arbetsförmedlingen

Ett viktigt utvecklingsarbete som pågår inom Samordningsförbundet är att få bättre förståelse för den grupp människor som inte är i sysselsättning men inte heller har kontakt med Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan eller socialtjänsten. Arbetsmarknad och integration planerar en ESF-ansökan för att kunna genomföra en förstudie med fokus både på en kvantitativ och kvalitativ kartläggning av gruppen. En bättre förståelse för problematiken och gruppen ifråga kommer underlätta vid riktade insatser.

5.3 Åtgärder för att förhindra diskriminering och säkerställa jämlika möjligheter måste fördjupas och breddas

Enligt diskrimineringslagen ska arbetsgivare följa upp deras arbete med aktiva åtgärder för att förebygga diskriminering och främja lika rättigheter och möjligheter, i syfte att skapa arbetsplatser som är lika och tillgängliga för alla. Under våren 2025 har SLK HR utfört ett noggrant uppföljningsarbete, med utgång från data i Umeå kommuns medarbetarenkät. Uppföljningen visar på positiva resultat, men identifierar områden där arbetet måste förstärkas, exempelvis kring introduktion av unga medarbetare. Uppföljningsrapporten beskriver såväl de förebyggande åtgärder som redan är implementerade, och de som föreslås för utvecklingsarbetet framåt. Den framhäver vikten av att driva intern förändring genom att långsiktigt och systematiskt arbeta med analys, kunskapsspridning, erfarenhetsutbyte och samarbete.

5.4 Motverka framväxten av ett skuggsamhälle och en ökad arbetslivskriminalitet

I programmet definieras skuggsamhälle som ”en växande grupp av marginaliserade människor i samhället som lever utanför samhälles skyddsnät och som ofta utnyttjas på arbetsmarknaden”.

Att mäta omfattningen på skuggsamhället enligt den definitionen är svårt, såväl nationellt som i Umeå, eftersom det till stor del handlar om människor som inte har giltiga uppehållstillstånd och/eller som arbetar svart. Därmed är de sällan folkbokförda, och inte heller registrerade i olika system. Den forskning som finns visar att det är människor som lever i en väldigt stor utsatthet.¹⁸

Säkerhetsenheten på Umeå kommun har i uppdrag att arbeta med att förebygga och motverka arbetslivskriminalitet. Deras analys är att det har vuxit fram ett skuggsamhälle i Umeå sedan ett antal år tillbaka. Utvecklingen blev mer tydlig efter 2009 då arbetsgivare fick ökad kontroll över arbetstillstånden, och tog fart runt 2016-2017 kopplat till ökad migration.

Problemet är inte lika tydligt och utvecklat som i andra delar av Sverige, eftersom Umeå länge skyddats av strukturella faktorer kopplade till geografi, migration, demografi och stadsutveckling. Men strukturerna finns även här i kommunen, främst kopplade till ett antal riskbranscher som pizzerior, biltvättar, frisörer, städfirmor, osv. där det förekommer handel med arbetstillstånd och där människor exploateras som billig, ofta oavlönad svart arbetskraft. Säkerhetsenheten beskriver det som ett pyramidspel där människor hamnar i beroendeställning under lång tid, först genom skulder kopplade till att de köpt ett arbetstillstånd, och sedan för att de lånar pengar till ockerräntor för att exempelvis kunna öppna en egen restaurang.

Det är svårt att uttala sig om trend, men enligt Säkerhetsenheten så har skuggsamhället troligen inte minskat de senaste åren, men kanske bromsat in något kopplat till lägre migrationsvolym och större svårigheter att få arbetstillstånd. Nationella och lokala erfarenheter pekar på att det tar en mer stabil form över tid, i och med att ledande personer etablerar sig i sin kriminella karriär och samtidigt utvecklar ”vita verksamheter”, som även möjliggör pengatvätt. Aktörer involverade i arbetslivskriminalitet är ofta aktiva inom andra kriminella arenor, som narkotikahandel.

¹⁸ Se exempelvis Zenia Hellgrens kunskapsöversikt åt Delmi, *Det andra utanförskapet: en kunskapsöversikt om skuggsamhället i Sverige*, kunskapsöversikt 2024:4, Delmi
[Det andra utanförskapet: En kunskapsöversikt om skuggsamhället i Sverige](#)

Genomförda särskilda projekt och utvecklingsinsatser under 2024 (urval)

- NYTTA – Nyanländas tidiga tillgång till arbetsmarknaden (AMIF). Nyanlända i etableringsprogrammet får en arbetsmarknadsinsats om 20 veckor på deltid parallellt med Sfi-studier: en förberedande arbetsmarknadsutbildning som följs av språkpraktik på arbetsplats.
- KOLL 2.0 – Vidareutveckling av KOLL - *Kunskap om livets lägen*, syftar till att göra samhällsinformation mer tillgänglig för nyanlända.

Status i underliggande planer

Handlingsplan	Bedömning
Överenskommelse om samverkan mellan Arbetsförmedlingen och Umeåregionens kommuner	Enligt plan
Strategi för integration	Arbete pågår enligt plan

Programrapport Klimatneutrala Umeå 2040

Januari – augusti, 2025

Innehåll

Sammanfattning.....	3
Territoriella utsläpp.....	5
Konsumtionsbaserade utsläpp.....	6
Kommunkoncernens utsläpp	7
Fokusområden	8
Fokusområde 1- Transporter	8
Fokusområde 2- Bygg och anläggning.....	12
Fokusområde 3- Energi, el och fjärrvärme	14
Fokusområde 4- Cirkulär ekonomi	17
Fokusområde 5- Övergripande insatser	21
Status i underliggande planer och program	22
Definitioner	23

Sammanfattning

Det är tydligt att omställning pågår men att takten behöver accelereras betydligt för att uppnå antagna klimatmål. Omställningen är samhällsekonomiskt lönsam och för att öka takten krävs arbete med både strukturella förändringar och förändrade beteendemönster.

Under perioden januari–augusti 2025 har arbetet fortsatt med att konkretisera Umeås klimatambitioner genom att vidareutveckla åtgärdsförslag och projektportföljer som baseras på tidigare scenario- och konsekvensanalyser. Fokus har successivt flyttats från planering till genomförande, med ökad betoning på att identifiera och prioritera insatser, säkra finansiering samt att realisera projekt som kan accelerera omställningen av samhällssystemen.

Eftersom omställningen av samhällssystemen i stor utsträckning kräver insatser bortom Umeå kommuns egen rådgivning, fortsätter Umeå att stärka sitt arbete med samverkan och partnerskapsbyggande. Arbetet sträcker sig från lokala mobiliseringar inom ramen för klimatfärdplanen till aktiv medverkan i internationella initiativ såsom EU:s mission för 100 klimatneutrala och smarta städer. Denna flerskaliga samverkan är en förutsättning för att långsiktigt uppnå målet om ett klimatneutralt Umeå 2040.

Territoriella utsläpp: Umeås utsläpp uppgick 2023 till 291 kton CO₂e, vilket innebär en ökning från föregående år men samtidigt en minskning med 32 procent jämfört med 1990. Transportsektorn är fortsatt den största utsläppskällan och stod för 57 procent av de totala utsläppen.

Konsumtionsbaserade utsläpp: Hushållens konsumtionsbaserade utsläpp visar en ökande trend, vilket understryker behovet av kraftfulla insatser för att vända utvecklingen.

Kommunkoncernen: Kommunkoncernens utsläpp uppgick till 105 kton CO₂e under 2024, vilket innebär en ökning jämfört med föregående år. Ökningen berodde till stor del på att fjärrvärmesystemet behövde kompletteras med oljeeldning under den extremt kalla perioden i januari. För att åter närma sig målet om en klimatneutral kommunkoncern krävs att existerande planer nu omsätts i praktiken och samtidigt förstärks med ytterligare åtgärder.

Fokusområden:

- *Transporter:* Transportsektorn står fortsatt för den största andelen av Umeås utsläpp. För att uppnå klimatmålen behöver omställningen till fossilfria fordon och ökat hållbart resande accelereras ytterligare, genom exempelvis infrastruktursatsningar, beteendeförändringar och stöd till fossilfria transporter.
- *Bygg och anläggning:* Energianvändningen i bostäder visar en positiv trend, men fler indikatorer behövs för att följa utvecklingen inom hela sektorn. Framåt krävs kraftfullare åtgärder för att öka användningen av klimatsmarta material och minska utsläppen från byggarbetsplatser
- *Energi, el och fjärrvärme:* Umeås elproduktion är i stort sett fossilfri, men fjärrvärmens utsläpp ökade under 2024. Det krävs stärkt motståndskraft i energisystemet samt minskad användning av fossila bränslen per capita för att nå klimatneutralitet.
- *Cirkulär ekonomi:* Mängden avfall minskar och sysselsättningen i sektorn ökar, men återvinningsgraden förblir låg. Nästa steg är att främja resurseffektiva affärsmodeller och cirkulära flöden i samverkan med näringslivet.
- *Övergripande insatser:* För att öka takten i omställningen behöver Umeå kommun fortsätta utveckla finansieringsmodeller, portföljstyrning och fördjupa både den interna, tvärsektoriella samverkan och externa partnerskap på lokal, regional, nationell och EU-nivå.

Överblick

Görs det
tillräckligt?

Inriktningsmål 4

Umeå ska vara klimatneutralt till år 2040

I kolumnen "Görs det tillräckligt" har bedömning gjorts utifrån de senaste årens utveckling och den önskvärda utvecklingen. Bedömningen är antingen grön, gul eller röd. Färgförklaring finns till höger.

= Ja, det görs tillräckligt

= Nej, mer arbete krävs

= Nej, det behöver göras mycket mer

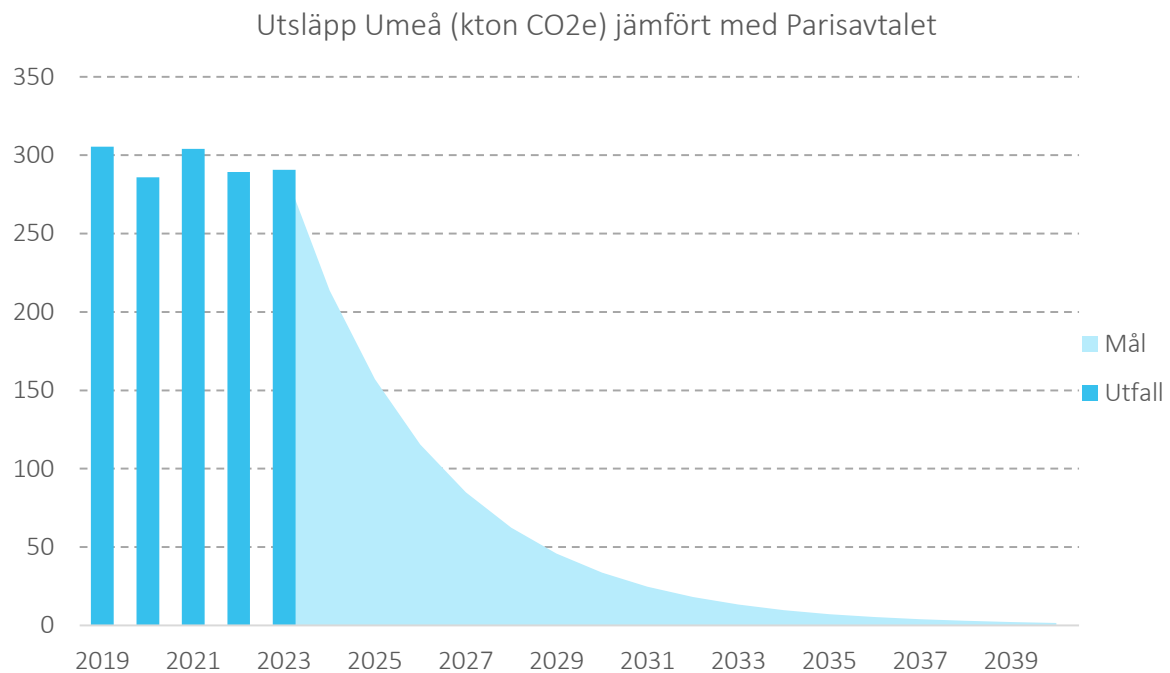
Bedömning

För att nå målet om klimatneutralitet till 2040 behöver Umeå accelerera takten i utsläppsminskningen. Sedan 2019 har växthusgasutsläppen legat relativt konstant, vilket understryker behovet av kraftfulla åtgärder. Insatser inom flera sektorer pågår och utgör en viktig grund för klimatomställningen. För att öka takten krävs fortsatt utveckling inom fossilfria transporter, hållbar mobilitet, cirkulära flöden och hantering av återstående utsläpp.

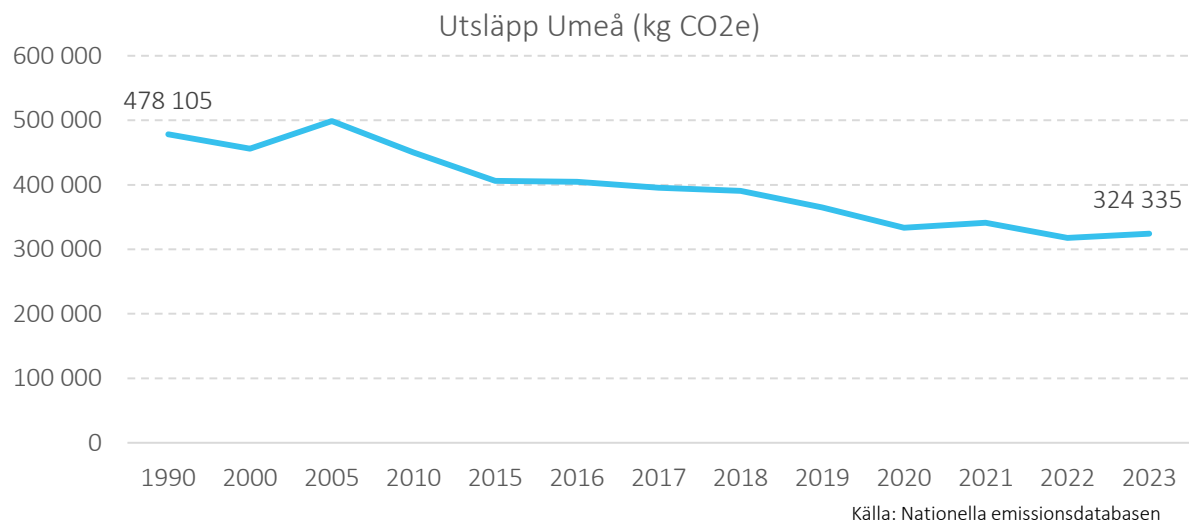
Hushållens konsumtionsbaserade utsläpp visar en ökande trend, vilket understryker behovet av kraftfulla insatser för att vända utvecklingen. Det handlar bland annat om att öka kunskapen om både privat och offentlig konsumtions klimatpåverkan, samt att utveckla nya arbetssätt som stödjer mer hållbara konsumtionsmönster.

För uppnå sig målet om en klimatneutral kommun krävs att existerande planer nu omsätts i praktiken och samtidigt förstärks med ytterligare åtgärder. Arbetet behöver intensifieras med fokus på fossilfri uppvärmning, energieffektivisering och hållbara transporter, där minskade utsläpp från fordonsflottan är särskilt prioriterat. Det är genom en kombination av tekniska lösningar, styrning och investeringar som den nödvändiga utsläppsminskningen kan åstadkommas

Territoriella utsläpp

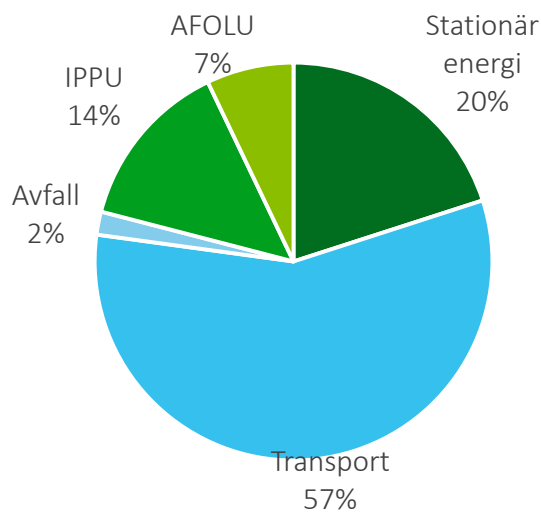

De sammanlagda utsläppen inom scope 1 och 2 i Umeå kommun uppgick år 2023 till 291 ton CO₂e. Det är en ökning jämfört med år 2022.

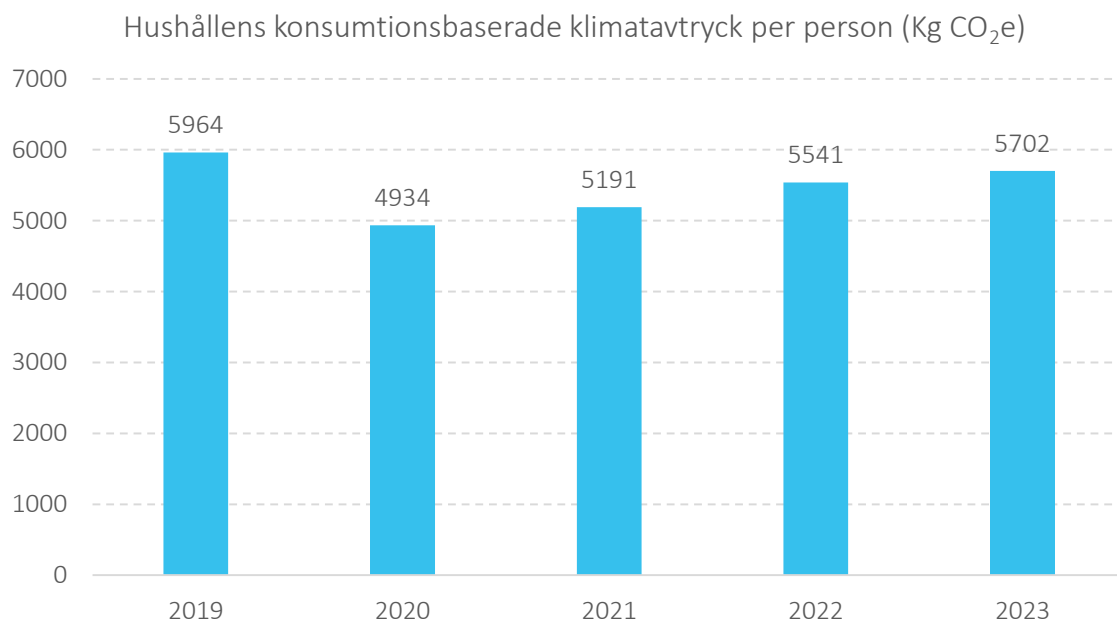
Vid en jämförelse av nationella emissionsdatabasens utsläppsdata har utsläppen i Umeå kommun minskat med 32 procent sedan 1990. Skillnaderna mellan Umeå kommuns värden och nationella emissionsdatabasens värden beror på vissa skillnader i beräkningarna och tillämpningar av schablonvärden.

Diagram 2 Utsläpp per kategori

De största utsläppen kommer från transportsektorn, den står för 57 procent av utsläppen år 2023.

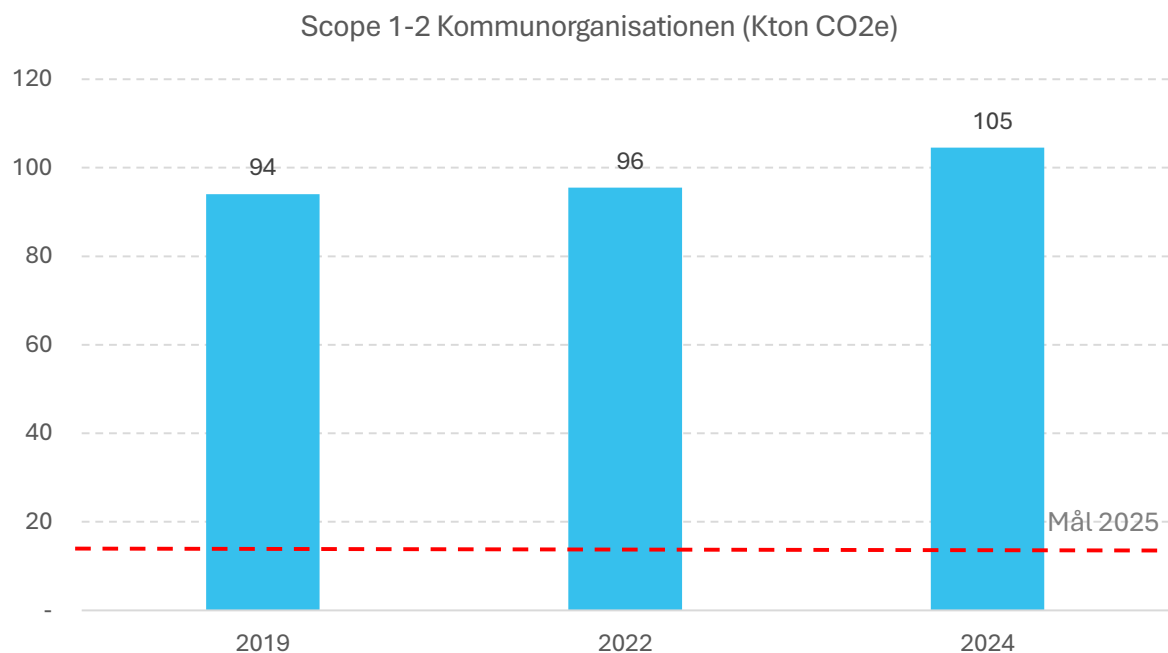
Konsumtionsbaserade utsläpp

Källa: Konsumtionskompassen.se , SEI (Stockholm Environmental Institute) 2025

De konsumtionsbaserade utsläppen i Umeå kommun är något högre 2023 jämfört med tidigare. År 2023 var hushållens konsumtion cirka 5 700 kg koldioxidekvivalenter per person.

Kommunkoncernens utsläpp

Under år 2019, 2022 och 2024 har det genomförts beräkningar på kommunorganisationens utsläpp inom scope 1 och 2. År 2019 stod kommunen för 96 kton CO₂e. År 2022 låg utsläppen på en liknande nivå, medan de till 2024 hade ökat till 105 kton CO₂e. Den stora ökningen beror nästan uteslutande på större utsläpp från Umeå energi. 2024 inleddes med temperaturer som låg under -30 °C flera dagar i följd. Detta medförde att pannor som drivs av olja fick startas upp för att upprätthålla förväntad temperatur i fjärrvärmenätet. Detta gav ett stort tillskott till utsläppen inom scope 1. Utsläppen minskar inte i den takt som behövs för att nå målet om 14 kton CO₂e till 2025. För uppnå målet om en klimatneutral kommunkoncern krävs att existerande planer nu omsätts i praktiken och samtidigt förstärks med ytterligare åtgärder.

Vad är de olika scopen?

Scope 1 (direkta utsläpp): Dessa utsläpp kommer direkt från källor som ägs eller kontrolleras av organisationen, till exempel från förbränning i anläggning och fordon.

Scope 2 (indirekta utsläpp från energi): Dessa utsläpp kommer från produktion av elektricitet och värme, som köps och konsumeras av organisationen.

Scope 3 (övriga indirekta utsläpp): Dessa utsläpp uppstår från källor som inte ägs eller kontrolleras av organisationen, men som är en del av dess värdekedja. Det kan inkludera allt från inköpta varor och tjänster till anställdas pendling och avfallshantering.

Fokusområden

Fokusområde 1- Transporter

	Görs det tillräckligt?
Hållbart resande	
47% hållbart resande i kommunen	
52% hållbart resande i Umeå tätort	
Bränslefördelning	
Minst 19% av alla personbilar i Umeå kan drivas med fossilfria drivmedel	
Minst 6% av alla lastbilar i Umeå kan drivas med fossilfria drivmedel	
Personbil och bussresor	
4389 km med personbil per kommuninvånare	
73,3 bussresor per kommuninvånare	
Energianvändning resande	
2,1 kWh per personkilometer	

De områden och indikatorer som redovisas ovan är utvalda för att de antingen följer upp mål satta av kommunen eller för att de är viktig information kopplat till exempelvis scenarioanalys.

I kolumnen "Görs det tillräckligt" har bedömning gjorts utifrån de senaste årens utveckling och den önskvärda utvecklingen. Bedömningen är antingen grön, gul eller röd. Färgförklaring finns till höger.

- = Ja, det görs tillräckligt
- = Nej, mer arbete krävs
- = Nej, det behöver göras mycket mer

Bedömning

Fokusområdet transporter står för den överlägset största andelen av klimatutsläpp i Umeå. Därför är snabba utsläppsminskningar inom detta fokusområde mycket viktiga för att nå både områdesspecifika och övergripande klimatmålsättningar.

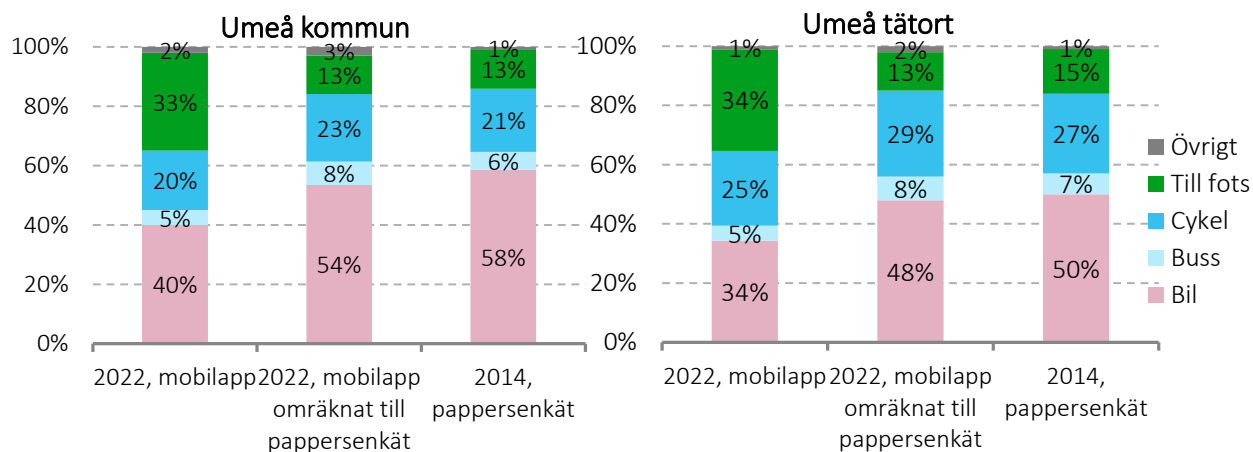
Arbete pågår för att möjliggöra ett ökat hållbart, effektivt resande och skifte till fossilfria bränslen. Bedömningen är att mer arbete krävs för att kunna minska utsläppen i en snabbare takt.

Det hållbara resandet liksom användningen av fossilfria bränslen för person- och godstrafik ökar i Umeå, men det bedöms att det inte sker i den takt som behövs. Här behöver arbetet med beteendepåverkan / mobility management förstärkas liksom det möjliggörande arbetet för en snabbare övergång till fossilfria bränslen och ett effektivt, kollektivt resande, exempel kan vara upphandling av fossilfria transporter och arbete med hållbart resande i detaljplaner och ombyggnadsprojekt.

För att minska utsläppen från fokusområdet finns följande generella rekommendationer för Umeås klimatomställning (i ramverket Umeå klimatfärdplan):

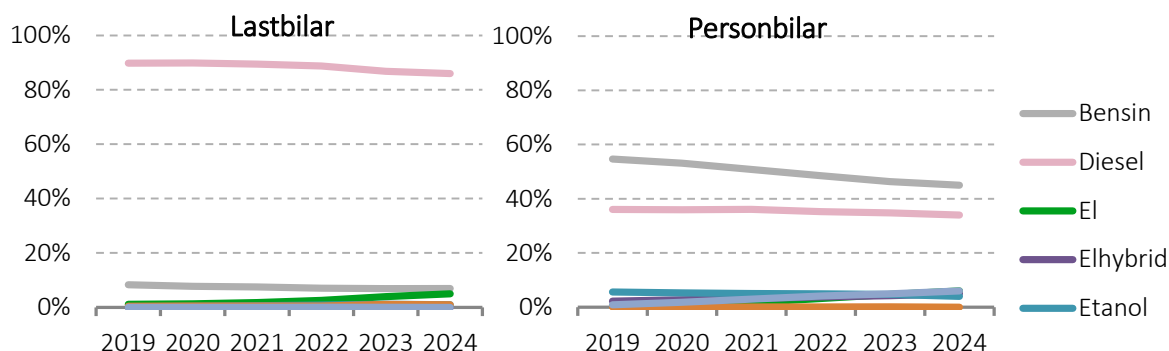
- Underlätta för lokalt hållbart resande
- Skifta till hållbar personbilsflotta
- Skapa resepolicy för färre och mer hållbara tjänsteresor
- Välj hållbar godstransport
- Skifta till hållbar lastbilsflotta samt energieffektivisera lastbilstransporter

Hållbart resande

Resandet år 2022 skedde med hållbara färdmedel till 47 procent i Umeå kommun och 52 procent i Umeå tätort. Detta är något högre jämfört med den resvaneundersökning som genomfördes år 2014. En resvaneundersökning är planerad att genomföras i Umeå tätort under hösten 2025 för att följa upp målet om hållbart resande.

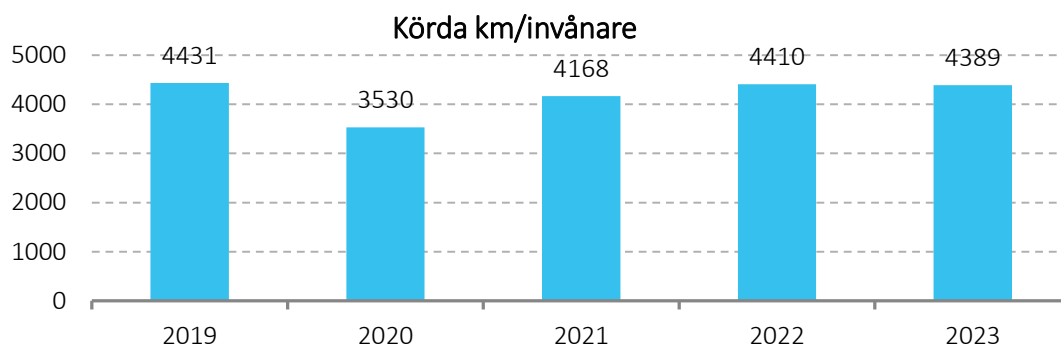
Bränslefördelning

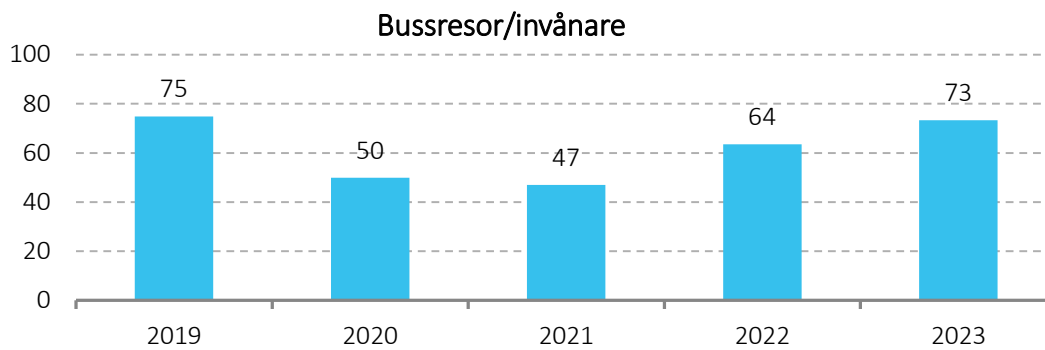
Dieseldrivna lastbilar skulle också kunna drivas av biodrivmedlet HVO. Man kan därför anta att andelen fordon som drivs med fossila drivmedel är något högre än vad statistiken kan visa. De allra flesta lastbilar använder diesel som drivmedel, andelen har dock minskat under åren. Mellan år 2023 och 2024 minskade andelen med en procentenhet, från 87 procent till 86 procent. Även andelen el-lastbilar ökat, från en procent år 2020 till fem procent år 2024.

När det gäller personbilar drivs de flesta av bensin, även om andelen bensinbilar gått från 55 procent år 2019 till 45 procent år 2024. Därefter drivs 34 procent av diesel. Andelen som drivs av diesel har inte minskat på samma sätt som de bensindrivna utan har bara minskat ett par procentenheter sedan 2019. Andelarna laddhybrider och elbilar har ökat under de senaste åren och står nu för 6 procent vardera i personbilsflottan. Även elhybrider har ökat men inte i samma omfattning, från 2 procent år 2019 till 5 procent år 2024. Etanolbilar har minskat något och antalet gasbilar är i princip försumbart.

Personbil och bussresor

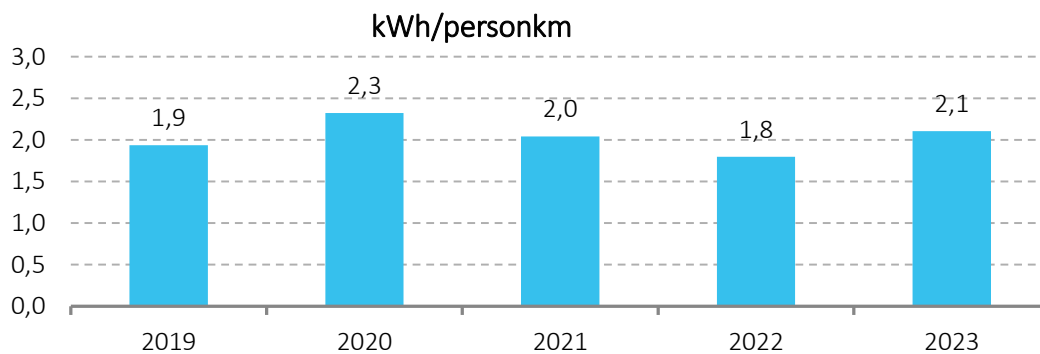

Antalet körda km per invånare är något lägre år 2023 än år 2022. År 2020 under pandemin var den genomsnittliga sträckan som lägst med strax över 3 500 km per person.

Antalet bussresor i relation till befolkningen har ökat under de senaste åren. Under pandemin gick antalet resor ner av förklarliga skäl. År 2023 var nivån uppe på nästan samma nivåer som innan.

Energianvändning resande

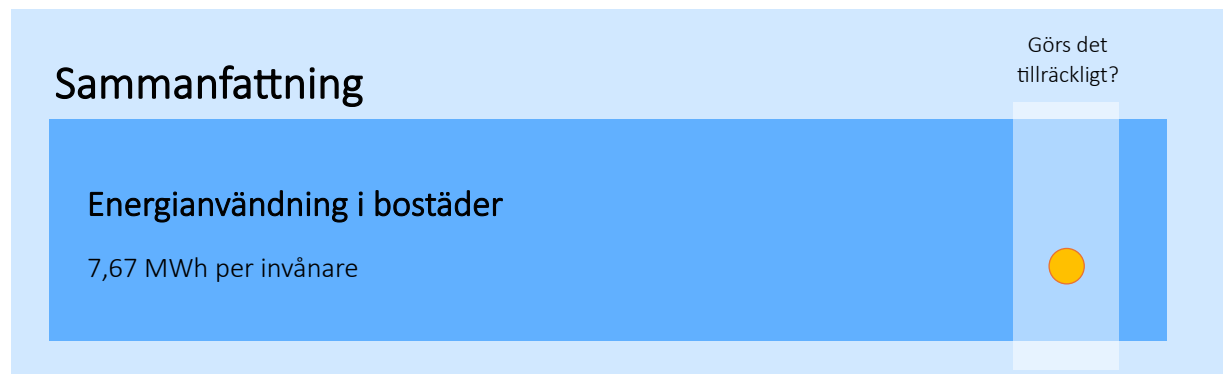

Vid en jämförelse av slutanvändning av energi och de resta sträckorna framkommer att resandet under pandemin krävde, av förklarliga skäl, mer energi jämfört med resandet under året innan och åren efter. År 2022 var energiåtgången på resande i kommunen på en lägre nivå än innan pandemin, 1,8 kWh/person-km. Personkilometer används i stället för den totala insamlade sträckan eftersom den tar hänsyn till att det exempelvis kan åka fler än en person i en bil och flera personer i en buss.

Genomförda och pågående projekt och insatser

- Inom projektet BATS – hållbara färdvägar året runt pågår insatserna Umehoj (gratis 3-veckorslån av cykel hos cykelhandlare) och Vinterspanare (fotgängare, cyklisterna om sin gång- och cykelväg)
- Arbetet pågår med implementering av trafikprogrammen och stadsutvecklingsprogrammet liksom utveckling av parkeringsnormen till en mobilitetsnorm
- Wasaline blir det första koldioxidneutrala rederiet i Östersjön - Umeå kommun
- Ultra-trafiken övergår till helt elektrifierad busstrafik från juni 2026 och Regiontrafiken har genomfört en upphandling på ett avtalsområde där det nu också blir helt elektrifierad busstrafik.
- AB Bostaden, Kollektivtrafiken och UPAB samarbetar inom bolagskoncernens fokusområde "Smarta transporter" för att tillsammans stärka vårt mobilitetserbjudande. Arbetet leds av målet om att bidra till realiseringen av Umeå kommuns inriktningsmål.
- Samarbete med upphandlad resebyrå för att säkerställa efterlevnad av bolagskoncernens riktlinjer för hållbara tjänsteresor. Dessa riktlinjer ska säkerställa att vi vid resor i tjänsten också bidrar till realisering av Umeå kommuns inriktningsmål.

Fokusområde 2- Bygg och anläggning

De områden och indikatorer som redovisas ovan är utvalda för att de antingen följer upp mål satta av kommunen eller för att de är viktig information kopplat till exempelvis scenarioanalys.

I kolumnen "Görs det tillräckligt" har bedömning gjorts utifrån de senaste årens utveckling och den önskvärda utvecklingen. Bedömningen är antingen grön, gul eller röd. Färgförklaring finns till höger.

- = Ja, det görs tillräckligt
- = Nej, mer arbete krävs
- = Nej, det behöver göras mycket mer

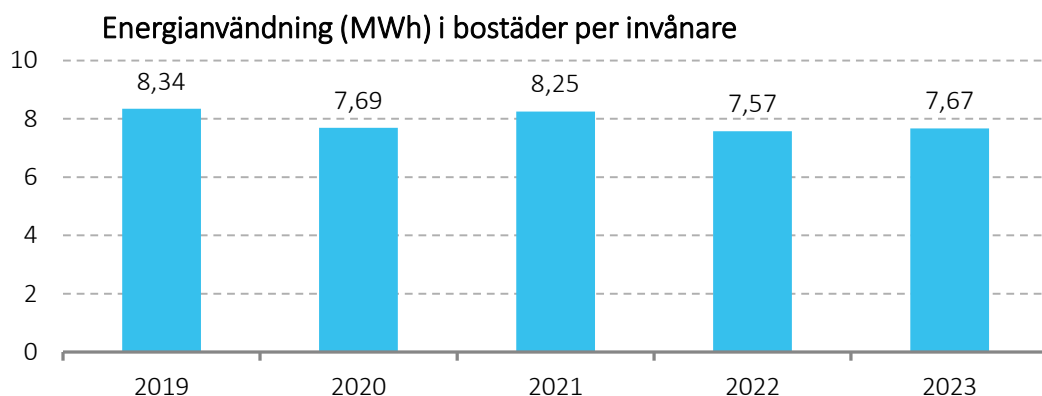
Bedömning

Energianvändning i bostäder har en svagt nedåtgående trend, bedömningen är att mer arbete krävs för att använda energi (el och fjärrvärme) mer effektivt i våra bostäder. För övriga delar av fokusområdet finns för närvarande inga indikatorer. Arbete pågår för att minska utsläpp i byggprocessen och inom olika anläggningsprojekt i Umeå och bedömning är att det behöver accelereras och skalas upp genom att t.ex. öka antalet fossilfria byggarbetsplatser och minska användningen av jungfruliga material.

För att minska utsläppen från fokusområdet finns följande generella rekommendationer för Umeås klimatomställning (i ramverket Umeå klimatfärdplan):

- Bygg i klimatsmarta material
- Bygg bostäder och lokaler som lågenergihus
- Skifta till hållbara arbetsmaskiner
- Effektivisera lokalanvändning
- Energieffektivisera lokaler och bostäder

Energianvändning i bostäder

Energianvändningen i bostadshus går mestadels till uppvärmning av bostäderna. En mindre del används till hushållsel. Energiåtgången var något högre år 2023 än år 2022. År 2023 förbrukades det i bostäder 7,67 MWh per invånare jämfört med 7,57 MWh per invånare år 2022.

Genomförda och pågående projekt och insatser

- Gator och parker förstärker inom anläggningsarbeten framför allt miljö- och masshantering och har bytt ut alla handhavande maskiner till el med plan för att upphandla eldrivna större grönytemaskiner.
- Fastighet arbetar med kartläggning av klimatpåverkan vid nybyggnationer och har ett pågående arbete med att testa nya tekniker och arbetssätt (exempelvis cellglas i grundläggning, återbrukat tegel som fasad).
- Inom partnerskapet Umeå klimatfärdplan testas en framtiden Umeåmodell av klimatberäkningsanvisningar för byggande inklusive gränsvärden, där Fastighet har antagit modellen som ett nytt arbetssätt.
- Kommunen erbjuder löpande tjänster inom energi och klimatrådgivning till Umeås medborgare, företag och organisationer.
- Tomtebo strand kommer vara en 100% fossilfri entreprenad och förutsättningar har skapats för elmaskiner genom framdragning av elkablar.
- Tekniska nämnden kommer genomföra projektet Utsläppsfri byggarbetsplats, där byggandet av serviceboende kommer genomföras som en utsläppsfri byggarbetsplats.
- AB Bostaden Återbruk inom och mellan ROT-projekt av exempelvis WC-stolar, handfat, fönster, fönsterdörrar, entrepartier, etc.
- AB Bostaden Tillförande av fler lägenheter genom utveckling av befintliga fastigheter (ombyggnation av studentkorridorsrum till studentlägenheter)

Fokusområde 3- Energi, el och fjärrvärme

Sammanfattning	Görs det tillräckligt?
Fjärrvärme 49,2 kton CO2e från fjärrvärmeproduktion	
Producerad och använd energi 5 486 725 MWh använda 2 836 812 MWh producerade	
Användning av fossila bränslen 8,37 MWh per invånare använda via fossila bränslen	

De områden och indikatorer som redovisas ovan är utvalda för att de antingen följer upp mål satta av kommunen eller för att de är viktig information kopplat till exempelvis scenarioanalys.

I kolumnen "Görs det tillräckligt" har bedömning gjorts utifrån de senaste årens utveckling och den önskvärda utvecklingen. Bedömningen är antingen grön, gul eller röd. Färgförklaring finns till höger.

- = Ja, det görs tillräckligt
- = Nej, mer arbete krävs
- = Nej, det behöver göras mycket mer

Bedömning

Produktionen av fjärrvärme och el står för ca 20% av Umeås utsläpp, arbete pågår för att möjliggöra och förbereda fjärrvärmesystemet i Umeå för att kunna minska utsläppen t.ex. genom utsortering av plast och öka upptaget av restvärme. Bedömningen är att mer arbete krävs för att kunna minska utsläppen i en snabbare takt.

I Umeå producerar relativt mycket energi, framför allt fossilfri el och bedömningen är att det görs tillräckligt. Elanvändningen och effektbehovet förväntas öka mycket kommande åren i och med elektrifiering vilket beaktas inom bl.a. energiprogrammet och Umeå energis nätutvecklingsplan.

För att minska utsläppen från fokusområdet finns följande generella rekommendationer för Umeås klimatomställning (i ramverket Umeå klimatfärdplan):

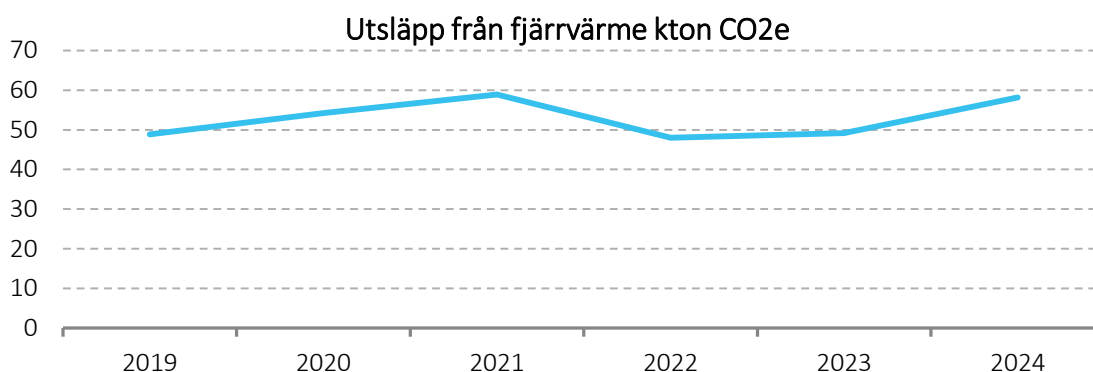
- Energieffektivisera lokaler och bostäder
- Välj hållbar uppvärmning
- Producera och konsumera mer hållbar energi

Umeå använder mer energi än som produceras inom kommunen vilket beror till stor del på import av fossila bränslen. Mer arbete krävs för att effektivisera och fasa ut fossila bränslen.

Anledningen till att fjärrvärmens utsläpp ökade markant under 2024 jämfört med 2023 beror till största del på den extrema köldknäppen under första veckan i januari. Oljepannor som inte används utan bara är till för denna typ av situationer var tvungen att användas för att leverera förväntad värme i systemet. Utöver detta bidrog även en ökad andel plast i avfallet som energiåtervunnits till mer utsläpp av koldioxidekvivalenter.

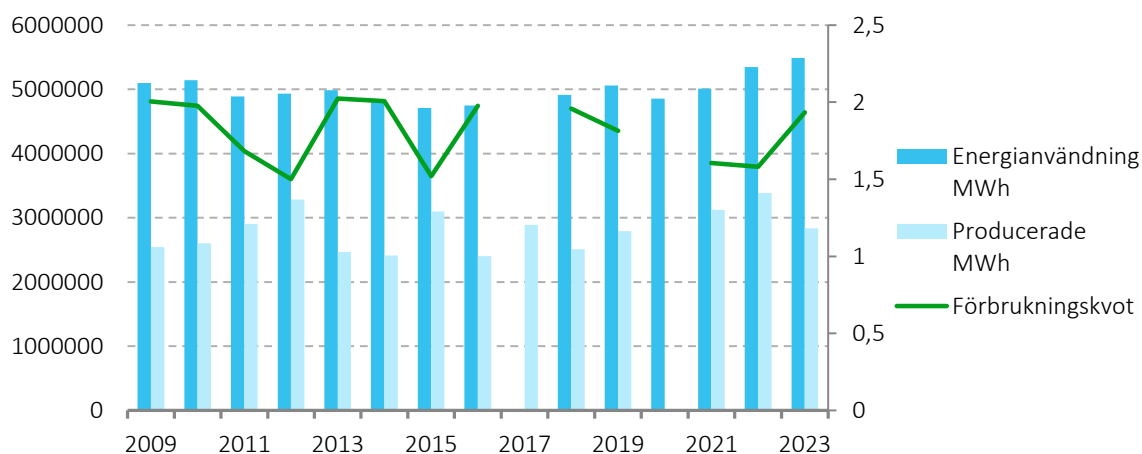
Användningen av fossila bränslen per invånare i Umeå har legat relativt konstant de senaste åren. För att minska utsläppen krävs betydligt mer kraftfulla åtgärder, särskilt inom transportsektorn där huvuddelen av utsläppen sker.

Fjärrvärme

Utsläppen från fjärrvärme stod för 49,2 kiloton CO₂e år 2023. Det var en uppgång jämfört med 2022 när utsläppen var 48 kiloton CO₂e. Nedgången mellan de föregående åren 2021 till 2022 berodde både på en lägre förbrukning och en relativt stor minskning i fjärrvärmens emissionsfaktor, som i sin tur berodde på att Umeå Energi slutat förbränna torv i produktionen. Mellan år 2022 och 2023 ökade utsläppen något, vilket till stor del beror på ökade utsläpp från produktionen eftersom mängden avfall som användes för energiåtervinning ökade.

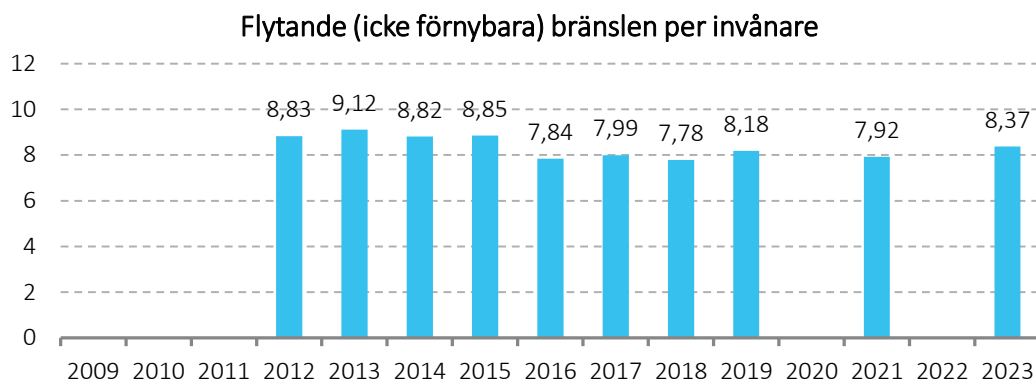
Producerad och förbrukad energi

I staplarna i diagrammet ovan visas all producerad el och fjärrvärme respektive all förbrukad energi. Och kvoten dem emellan visas i den gröna linjen. Ett värde på 2 betyder att det förbrukas dubbelt så mycket MWh i Umeå kommun jämfört med hur mycket som produceras. År 2023 var kvoten högre än

de två föregående åren, vilket beror både på en minskad produktion av energi under år 2023 och en ökad energianvändning.

Användning av fossila bränslen

Användningen av fossila bränslen per invånare har gått ner de senaste åren. År 2023 låg användningen på 8,37 MWh per invånare. Det är något högre jämfört med de senaste åren som går att jämföra med. Vissa år saknas statistik för att kunna jämföra.

Genomförda och pågående projekt och insatser

- Åtgärder för tex produktion av solel, driftoptimering och energieffektivisering pågår löpande inom kommunens fastigheter.
- Umeå Energi genomför kontinuerliga åtgärder för att stärka och öka robustheten i elnätet inom Umeå kommun. Som en del av dessa insatser pågår bland annat en omfattande utbyggnad som syftar till att fördubbla överföringskapaciteten till Umeå tätort.
- Ett nytt energiprogram antogs januari 2025 som pekar ut en riktning/strategier för utvecklingen av Umeås energisystem i linje med Umeås inriktningsmål.
- Flera projekt genomförs av Umeå energi och andra parter för att minska utsläpp från Umeås fjärrvärmesystem, bl.a. utvecklas en digital tvilling av fjärrvärmenätet samt projekt för att utforska nya restvärmeaffärer i Umeå.
- En sorteringsanläggning kommer att uppföras vilket beräknas kunna halvera utsläppen som uppstår från förbränning av plast, planeras vara i drift under 2028.
- Tekniska nämnden genomför ett löpande arbete med att byta ut gatubelysning med gammal teknik till nya energieffektiva armaturer pågår.
- AB Bostaden arbetar med att minska energianvändning genom byte till bättre och effektivare system samt test av AI-styrning

Fokusområde 4- Cirkulär ekonomi

Sammanfattning	Görs det tillräckligt?
Avfall 331 kg kommunalt avfall per invånare (exkl. trädgårdsavfall) 39 % kommunalt avfall till materialåtervinning 206 kg kommunalt avfall per invånare till energiåtervinning 4 % avfall till återanvändning Sysselsatta inom cirkulär ekonomi 804 personer	

De områden och indikatorer som redovisas ovan är utvalda för att de antingen följer upp mål satta av kommunen eller för att de är viktig information kopplat till exempelvis scenarioanalys.

I kolumnen "Görs det tillräckligt" har bedömning gjorts utifrån de senaste årens utveckling och den önskvärda utvecklingen. Bedömningen är antingen grön, gul eller röd. Färgförklaring finns till höger.

- = Ja, det görs tillräckligt
- = Nej, mer arbete krävs
- = Nej, det behöver göras mycket mer

Bedömning

En cirkulär ekonomi bygger på att material och produkter återanvänds eller återvinns för att fortsätta skapa värde så länge som möjligt, ex. ökad återvinning och återbruk, matavfallsutsortering och användning av fjärrvärme.

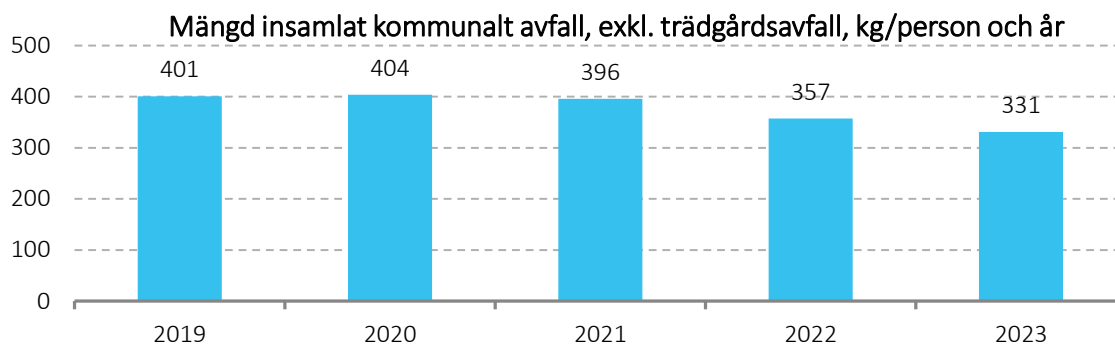
En positiv utveckling är att insamlat avfall liksom avfall till energiåtervinning minskar, medan andel avfall till materialåtervinning och återanvändning står still. Det behöver dock inte vara negativt, eftersom det även kan betyda att material används längre.

För att minska utsläppen från fokusområdet finns följande generella rekommendationer för Umeås klimatomställning (i ramverket Umeå klimatfärdplan):

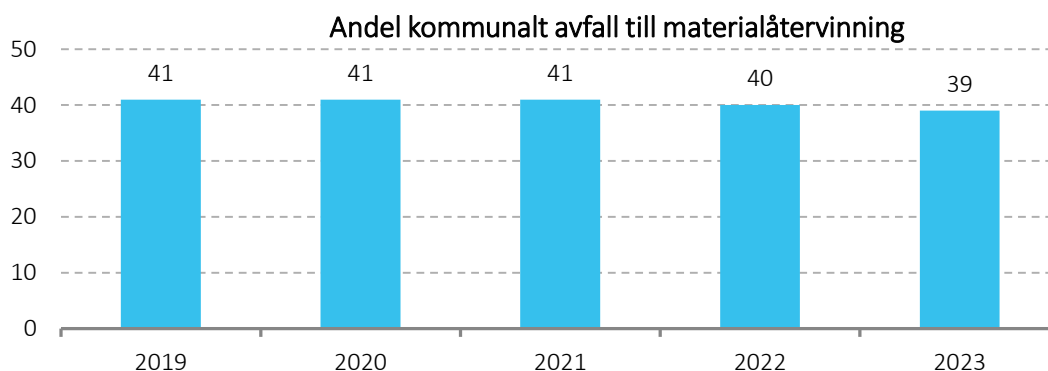
- Minska klimatpåverkan från resursanvändning
- Använd mindre och mer hållbar plast
- Använd och utveckla delningstjänster inom mobilitet och service
- Skifta till fossilfria finansiella investeringar och kapitalplaceringar

Bedömningen är att arbete pågår för en mer cirkulär ekonomi, men att mer arbete krävs för att kunna minska utsläppen från området i en snabbare takt, exempelvis utbildningskampanjer, hållbara upphandlingsmetoder, riktade policyinsatser och incitament för återanvändning och reparation.

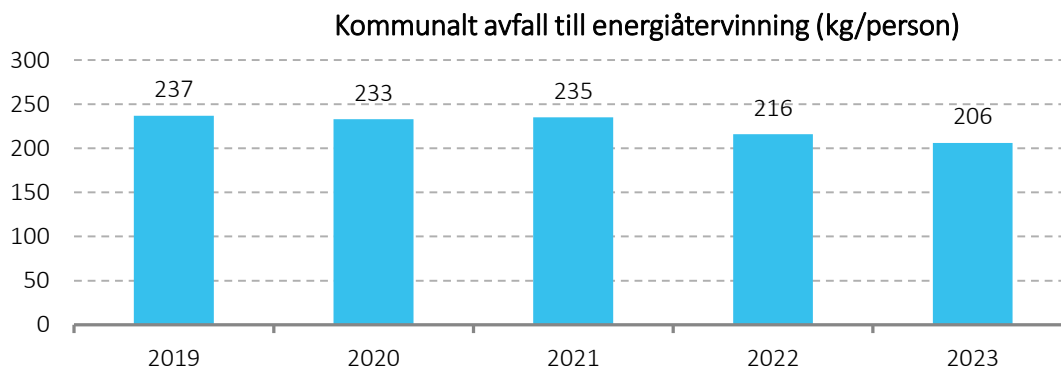
Avfall

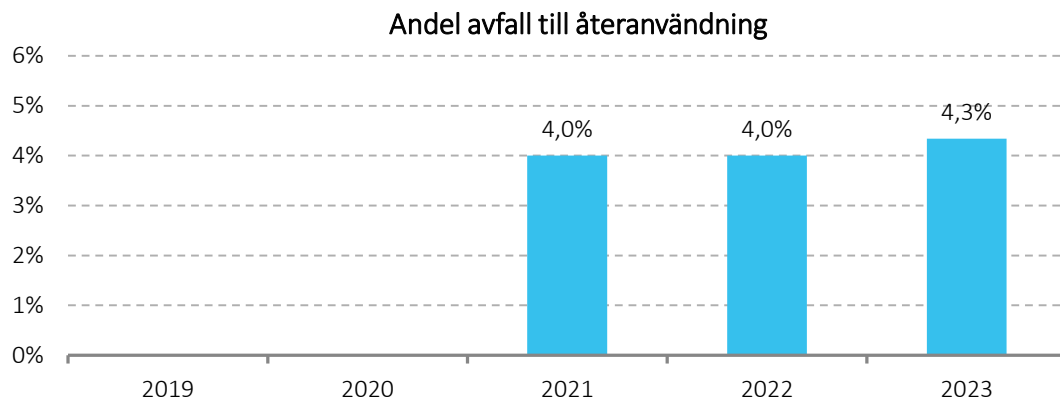
Mängden insamlat kommunalt avfall (exklusive trädgårdsavfall) har minskat per person under de senaste tre åren. Särskilt stor var minskningen mellan år 2021 och 2022.

Andelen kommunalt avfall som går till materialåtervinning har varit relativt stabilt under de senaste 4 åren, runt 40 procent.

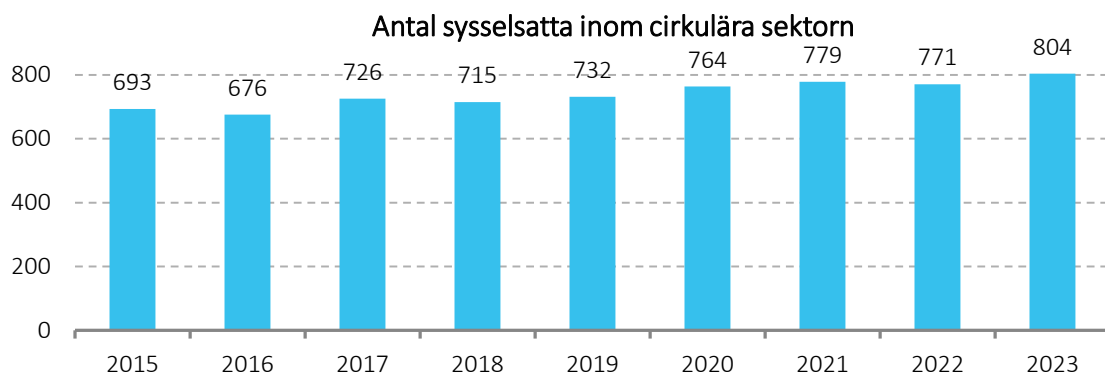

Mängden kommunalt avfall som går till energiåtervinning minskade mellan 2021 och 2023 till 206 kg per person.

Information om andelen avfall till återanvändning finns endast under de senaste tre åren. Både 2021 och 2022 återanvändes fyra procent av avfallet. Informationen är dock komplex att följa upp eftersom det som kan återanvändas också skulle kunna exempelvis säljas på andrahandsmarknaden. En minskning i andelen avfall till återanvändning behöver således nödvändigtvis inte vara negativ eftersom det också kan betyda att livscykeln på saker förlängs.

Sysselsatta inom cirkulär ekonomi

Antalet sysselsatta inom det SCB definierar som cirkulära sektorn har konstant ökat ända sedan 2015, år 2023 var 111 fler personer sysselsatta inom sektorn jämfört med år 2015. År 2023 arbetade 33 fler personer i sektorn jämfört med år 2022. I riket har antalet sysselsatta inom den cirkulära sektorn ökat med tre procent mellan år 2015 och 2021. I Umeå är ökningen nästan 15 procent under samma period.¹

Genomförda och pågående projekt och insatser

- En cirkulär policy för Umeå kommun ska tas fram, de föreslagna områdena för policyn är urban-industriell symbios, byggande resp. internt återbruk
- Byggåterbruket invigdes i januari, insatsen sker i samverkan med ABC Umeå ekonomisk förening, [ABC – Cirkulär bygghandel](#)
- Inom projektet Cirkulära Västerbotten har flera piloter genomförts, bland annat återbruk av växter, cirkulär möbelhantering liksom kartläggning av cirkulära lösningar och IT-återtagningsdag

¹ <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/miljo/miljoekonomi-och-hallbar-utveckling/cirkular-ekonomi/pong/tabell-och-diagram/konkurrens-och-innovation2/antal-sysselsatta-i-naringslivet-i-den-cirkulara-sektorn/>

- Horizon-projektet School Food for Change avslutas under året och arbetet har bland annat handlat om att minska matsvinn och arbeta med skolmåltider som pedagogiskt verktyg
- De kommunala bolagen har tillsammans definierat en gemensam strategi för cirkulära affärer. Målsättningen är att frikoppla Umeås tillväxt från ohållbar resursanvändning. Detta bidrar till att minska utsläppen samt göra det enklare att återbruka resurser och reparera saker.
- Bolagen inom ramen för "Umeå Eco Industrial park" fortsätter arbetet inom bolagskoncernens fokusområde "Industriell symbios" med de gröna omställningsprojekt & cirkulära lösningar som möjliggör att rester från befintliga affärer kan bli en resurs i nästa affär eller återanvändas. Projekten handlar om energiförädling, cirkulära vattenlösningar, avfallsåtervinning och hållbara logistiklösningar med mera. Arbetet leds av målet om att bidra till Umeå kommuns övergripande inriktningsmål med fokus på klimatneutralitet och tillväxt.

Fokusområde 5- Övergripande insatser

Sammanfattning

Görs det
tillräckligt?

Utvecklingen inom fokusområdet går framåt, men för sakta.

I kolumnen "Görs det tillräckligt" har bedömning gjorts utifrån de senaste årens utveckling och den önskvärda utvecklingen. Bedömningen är antingen grön, gul eller röd. Färgförklaring finns till höger.

- = Ja, det görs tillräckligt
- = Nej, mer arbete krävs
- = Nej, det behöver göras mycket mer

Bedömning

Kommunkoncernen arbetar aktivt med att utveckla sin förmåga att möjliggöra och påskynda Umeås klimatomställning inom samtliga fokusområden. För att öka implementeringstakten krävs fortsatt förstärkning av stödjande åtgärder, särskilt inom portföljstyrning samt kapacitet för finansiering och investering i klimatåtgärder. Uppföljning, analys och kommunikation inom klimatområdet behöver utvecklas ytterligare för att ge bättre stöd till styrning och genomförande. Detta gäller både inom kommunkoncernen och för Umeå som geografisk yta.

Genomförda och pågående projekt och insatser

- Arbete med en portföljkartläggning pågår med syfte att accelerera, hitta synergier och identifiera luckor med målsättning att ta fram en modell för hur Umeå kan arbeta med en klimatomställningsportfölj och långsiktigt öka omställningskapaciteten.
- Arbete pågår inom koncernen med att framför allt öka kunskapen kring investeringar och finansiering av klimatåtgärder med stor potential för minskning av klimatutsläpp. Det kan innebära att den externa finansieringen ökar, att större investeringar möjliggörs och att teknisk expertis liksom innovativa lösningar från nationella och internationella initiativ nyttjas på bästa sätt.
- Inom det lokala klimatkontraktet och partnerskapet Umeå klimatfärdplan har en rad event och träffar genomförts för att skapa fler mötesplatser och förutsättningar för samarbeten mellan partners inom klimatomställning.
- Partnerskapet och utbytet med Viable Cities, nationella myndigheter och andra svenska städer utvecklas och stärks kontinuerligt, där den årliga revideringen av det nationella Klimatkontrakt 2030 utgör bas.
- Umeå har inom EU-missionen 100 klimatneutrala och smarta städer en s.k. Mission label och ett Climate City Contract. I och med det genomförs ett aktivt arbete med NetZeroCities inom specifika utvecklingsområden, bland annat har support getts kring utvecklad partnerskapsmodell för Umeå klimatfärdplan och utveckling av Umeås klimatportfölj.

Status i underliggande planer och program

Tabell 1 Kortfattad bedömning av relaterade styrdokument till programmet.

Relaterade dokument till program för klimatneutralitet	Bedömning
Avfallsplan för Umeåregionen (KF 2020)	Reviderad plan tas fram
Cykeltrafikprogram (KF 2018)	Mer arbete krävs
Energiprogram (KF2025)	Enligt plan
Fotgängarprogram för Umeå (KF 2019)	Mer arbete krävs
Godstrafikprogram (KF 2018)	Mer arbete krävs
Inköps- och upphandlingspolicy (KF 2016)	Ny policy tas fram
Kollektivtrafikprogram (KF 2021)	Mer arbete krävs
Näringslivsstrategi Umeå kommun (KF 2019)	Enligt plan
Parkeringsprogram (KS 2013)	Ej aktuellt
Riktlinjer för resor i tjänsten, Umeå kommun (KS 2016)	Ersatt av ny resepolicy
Strategiska planen (KF 2016)	Enligt plan
Trafiksäkerhetsprogram (KF 2014)	Ej aktuellt
Umeå kommuns Översiktsplan (KF 2018)	Enligt plan
Umeås lokala miljömål (KF 2020)	Mer arbete krävs
Åtgärdsplan för minskade utsläpp av växthusgaser (KF 2009)	Enligt plan
Åtgärdsprogrammet för renare luft (KF)	Mer arbete krävs
Åtgärdsprogram för Umeå kommuns miljömål, 2022-2025	Mer arbete krävs
Umeå klimatfärdplan	Mer arbete krävs
Undertecknade åtaganden	
Klimatkontrakt 2030	Enligt plan
Circular Cities Declaration	Mer arbete krävs
Covenant of Mayors	Mer arbete krävs
Cities Race to Zero	Enligt plan

Definitioner

Fördelning av beräknade utsläpp 2021

Här presenteras en uppdelning av utsläppen från olika sektorer under 2021.

- Stationär energi: Denna sektor inkluderar utsläpp från bostadsbyggnader, kommersiella och institutionella byggnader, industribyggnader och jordbruk. Bostadsbyggnader står för den största delen av utsläppen inom denna kategori.
- Transporter: Vägtrafik dominerar denna sektor med det högsta antalet utsläpp, följt av terrängfordon och arbetsmaskiner. Det har skett en ökning av utsläppen från 2019 till 2021.
- Avfall: Utsläppen från denna sektor kommer främst från fast avfallshantering och avloppsvatten. Det har varit en minskning av utsläppen från 2019 till 2021.
- IPPU (Industriell process och produktanvändning): Det har skett en ökning av utsläppen från industriella processer från 2019 till 2021.
- AFOLU (Jordbruk, skogsbruk och annan markanvändning): Utsläppen från denna sektor har varit relativt konsekventa, med boskap som den största källan till utsläpp.

Utsläpp som genereras från fossilandelen i energiåtervinningen ur avfall inkluderar ett regionalt upptag av avfall och inkluderas i de territoriella utsläppen. Umeå kommun står för ca 25% av mängden avfall.

Sammanfattningsvis visar diagrammet att de största utsläppskällorna är stationär energi och transporter.

Utsläpp Umeå [kton CO₂e] jmf med Parisavtal

De beräknade utsläpp som visas är samma data som Umeå kommun rapporterar till exempelvis CDP och Covenant of Mayors och de är beräknade enligt en standardmetod (GPC-CRF).

Enligt www.klimatkollen.se (vilket ligger i linje med tidigare beräknad koldioxidbudget i Åtgärdsprogram för Umeå kommuns miljömål, 2022-2025) behöver utsläppen i Umeå minska med drygt 20% per år från 2021 för att vara i linje med Parisavtalet och inom den beräknade koldioxidbudgeten 1139 kton CO₂.

Sammanfattningsvis visar diagrammet att de totala klimatutsläppen i Umeå under de senaste åren har legat ganska stilla (undantag 2020 pga. pandemi) och att de inte minskar i den hastighet som krävs enligt Parisavtalet.

Konsumtionsbaserade utsläpp

Umeå kommun har en målsättning om att Umeås konsumtionsbaserade klimatpåverkan minskar till 2 ton koldioxidekvivalent per person till år 2040 och 1 ton till år 2050. Exempel på konsumtion omfattat av målsättningen är byggmaterial, livsmedel, möbler etc.

Vad är scopen?

Scope 1 (direkta utsläpp): Dessa utsläpp kommer direkt från källor som ägs eller kontrolleras av organisationen, till exempel från förbränning i anläggning och fordon.

Scope 2 (indirekta utsläpp från energi): Dessa utsläpp kommer från produktion av elektricitet och värme, som köps och konsumeras av organisationen.

Scope 3 (övriga indirekta utsläpp): Dessa utsläpp uppstår från källor som inte ägs eller kontrolleras av organisationen, men som är en del av dess värdekedja. Det kan inkludera allt från inköpta varor och tjänster till anställdas pendling och avfallshantering.

Uppdatering av data för territoriella utsläpp

Uppdatering av data i de nationella databaserna för de territoriella utsläppen sker i augusti. Datat har en eftersläpning på ca 1½ år.

Dialog om kvalitet inom äldreomsorgen

UPR

17 okt

Sandra Scherman, Caroline Björnholt, Anna Bergström

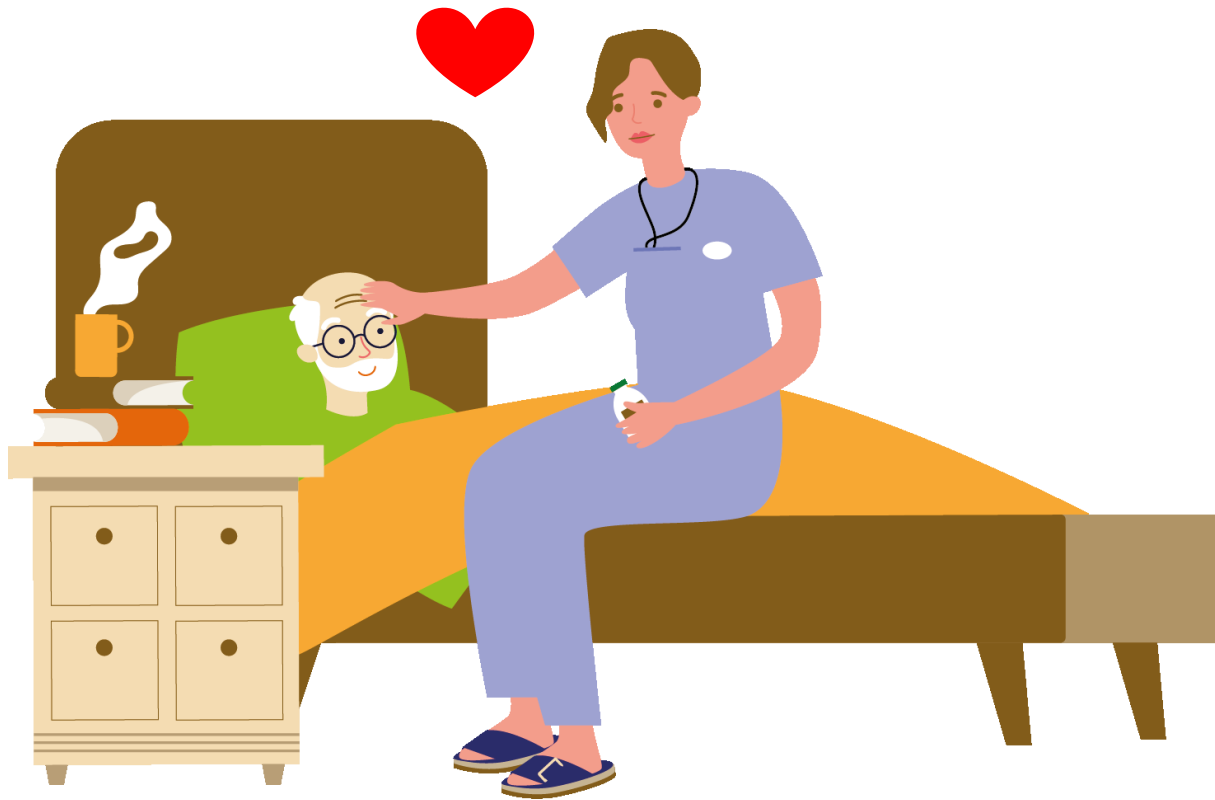

UMEÅ
KOMMUN

Agenda

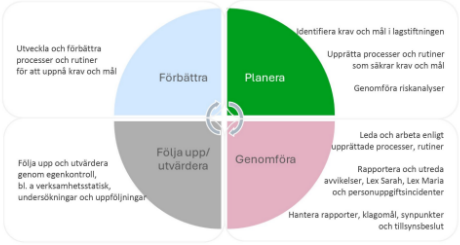
- Övergripande om kvalitet och vad som är på gång
- Hur utreder vi missförhållanden och vårdskador?
- Dialog och frågestund

Äldrenämndens
ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete

Äldrenämndens ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete	Dokumentdatum: 2011-09-30
Dokumentansvarig: Anna Bergström, kvalitetschef	Reviderad: 2013-08-28, 2017-08-31, 2020-01-30, 2024-09-26
Godkänd av: Äldrenämnden	

På gång

- Extern granskning av det systematiska kvalitetsarbetet
- Arbete med kvalitetsmål och uppföljning
- Genomlysning av avvikelseprocessen
- Ny socialtjänstlag och nära vård
- Samarbete med UPR?

Hur utreder vi missförhållanden och vårdskador ?

Vårdgivarens ansvar

- Vårdgivaren ska utreda händelser som har medfört eller hade kunnat medföra en vårdskada eller en allvarlig vårdskada.
- Allvarliga vårdskador ska anmälas till Inspektionen för vård och omsorg (IVO).
- Informera patienten som drabbats av en vårdskada.
- Anmäla legitimerad personal som är verksam eller har varit verksam hos vårdgivaren och som kan utgöra en fara för patientsäkerheten.
- Anmäla vissa fel på medicintekniska produkter.
- Rapportera misstänkta biverkningar av läkemedel.

Avvikelsehantering i vården

- Syfte att upptäcka och förebygga vårdskador och kvalitetsbrister.
- Viktigt att hitta grundorsak till att en avvikelse sker.
- Fokus på grundläggande kvalitetsförbättringar, inte skuldbeläggande.
- Systematiskt analysera och följa upp

Vårdskada och allvarlig vårdskada

Det första steget är att bedöma vad patienten drabbats av

- **Vårdskada**

är när en patient drabbas av lidande, kroppslig eller psykisk skada eller sjukdom samt dödsfall som hade kunnat undvikas om adekvata åtgärder hade vidtagits vid patientens kontakt med hälso- och sjukvården.

- **Allvarlig vårdskada**

är vårdskada som är bestående och inte ringa eller som har lett till patienten fått ett väsentligt ökat vårdbehov eller avlidit.

Utredning

- Bedömningen förutsätter oftast en viss utredning
- Om utredningen visar att patienten inte har drabbats av en händelse som har eller hade kunnat medföra en vårdskada, kan resultatet av bedömningen och erfarenheterna ändå användas i verksamheten
- Om det visar sig att patienten har eller hade kunnat drabbas av en vårdskada, ska händelsen utredas vidare.
- Händelsens karaktär styr utredningen

Händelseanalyser

- Identifiera och analysera vad som skett, detta för att kunna föreslå effektiva åtgärder för att förhindra att det som skett upprepas.
- Målet att besvara frågorna ”Vad har hänt?” ”Varför hände det?” och ”Hur kan en upprepning förhindras?”.

Detta är ett dokument från LÖF:s offentliga kunskapsbank, som skapades 2023 enligt den ansökan för dokument från 2018 (Svängens Kommun och Region). Texten är i sin helhet öppen för allmänheten och kan användas för allmän information.

Utredning

En utredning av vårdskada består av följande delar:

- beskrivning av händelseförlopp, inklusive tidpunkter för händelse
- konsekvenser händelsen medfört/kunnat medföra
- utifrån samtal med involverade och vid behov sakkunniga analyser av händelsen och presentation av orsaker.
- åtgärder som har genomförts/ska genomföras för att förhindra liknande händelser/begränsa effekt av aktuell händelse
- ansvariga, tidsplan och uppföljning av åtgärder ska också finnas med

Anmälan till IVO – Lex Maria

Händelser som medfört eller hade kunnat medföra en allvarlig vårdskada ska utredas av vårdgivaren och anmälas till IVO.

ANMÄLAN AV HÄNDELSE SOM HAR
MEDFÖRT ELLER HADE KUNNAT
MEDFÖRA EN ALLVARLIG
VÅRDSKADA (LEX MARIA)

Händelse som

☐ har medfört allvarlig vårdskada

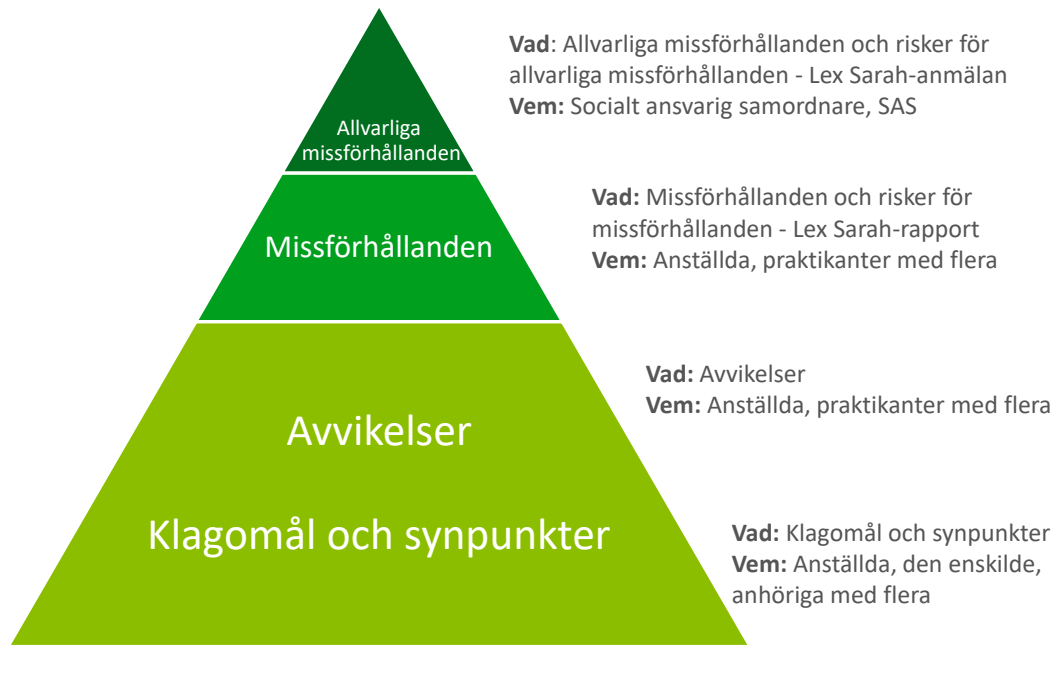
☐ hade kunnat medföra allvarlig vårdskada

IVO ska

- säkerställa att anmälda händelser har utretts i nödvändig omfattning samt att vårdgivaren har vidtagit de åtgärder som krävs för att uppnå hög kvalitet/patientsäkerhet.
- ta del av vårdgivarens utredning och slutsatser beträffande händelseförlopp, möjliga orsaker och åtgärdsbehov. Om IVO bedömer att vårdgivarens utredning följer gällande bestämmelser avslutas ärendet.
- sprida information till vårdgivare om de anmälda händelserna samt vidta de åtgärder som anmälningarna motiverar för att uppnå hög patientsäkerhet.

Avvikelser inom socialtjänst

Lex Sarah i förhållande till övriga avvikelser

- Avvikelse är ett vidare begrepp och kan innefatta alla former av brister kopplat till kvalitet i verksamheten. Lex Sarah är kopplat till individer som får stöd av verksamheten och är av allvarigare dignitet.
- Ett missförhållande avser såväl utförda handlingar som handlingar som någon av försummelse eller annat skäl har underlåtit att utföra och som innebär eller har inneburit ett hot mot eller har medfört konsekvenser för enskildas liv, säkerhet, fysiska eller psykiska hälsa.
- Vägledande i bedömningen är vilken konsekvens händelsen får för den enskilde
- Flera upprepade avvikelser kan leda till att lex Sarah rapport bör övervägas

Innehåll i lex Sarah utredning

- Händelseanalys, vad har hänt? varför har det hänt? Åtgärder för att förhindra upprepning
- När rapporten tagits emot
- När det uppmärksammats
- När det inträffat
- Identifierade orsaker
- Om liknande inträffat, och risken att liknande inträffar igen
- Vidtagna åtgärder samt tidpunkt för dessa
- Bedömning om händelsen är ett missförhållande eller ett allvarligt missförhållande

Rättsliga åtgärder vid sidan av lex Sarah

- Arbetsrättsliga åtgärder (t.ex. varning, uppsägning)
- Polisanmälan
- Skadestånd (skadeståndslagen)

Anmälan till IVO – Lex Sarah

- Allvarliga missförhållanden och risk för allvarliga missförhållanden anmäls till IVO
- IVO ska säkerställa att anmälda händelser har utretts i nödvändig omfattning samt att vårdgivaren har vidtagit de åtgärder som krävs för att uppnå kvalitet.
- Om IVO bedömer att huvudmannens utredning följer gällande bestämmelser avslutar IVO ärendet. Om det framkommer brister kan IVO inleda en vidare granskning

Frågor, reflektioner?

Anna.Bergstrom@umea.se

UMEÅ
KOMMUN

Sammanträdestider för Umeå kommuns pensionärsråd (UPR) 2026

Pensionärsrådet sammanträder kl. 09.00-12.00 följande datum:

20 februari - Kommunstyrelsens sammanträdesrum, Länken, Stadshuset

27 mars – Lokal ej klart

8 maj – Esplanaden, Länken, Stadshuset

9 oktober - Kommunstyrelsens sammanträdesrum, Länken, Stadshuset

27 november - Kommunstyrelsens sammanträdesrum, Länken, Stadshuset

Pensionärsrådets beredningsgrupp sammanträder digitalt via Teams kl. 10.00–11.00 följande datum:

30 januari

6 mars

17 april

18 september

6 november

Omställning
pågår

Ny socialtjänstlag

- Trädde i kraft 1 juli 2025

- Ramlag

- Innehåller huvuddelen av tidigare socialtjänstlag fast med en annan indelning och en del ändringar

Helhetssyn och enhetliga begrepp

Vikten av en helhetssyn och inriktning på enskildas **individuella behov och förutsättningar**, i stället för deras grupptillhörighet. (jfr 5 kap SoL)

Nuvarande bestämmelse om att **äldre ska få leva ett värdigt liv och känna välbefinnande**, ska utvidgas till att omfatta hela socialtjänsten

Uttrycket **insatser** används som en övergripande benämning för rådgivning, omsorg, vård, stöd och annan hjälp.

Förebyggande och lätt tillgänglig

Förebyggande arbete förhindrar eller fördröjer att ett problem eller behov uppstår, men motverkar också att redan uppkomna problem eller behov förvärras.

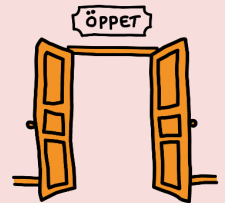
Lätt tillgänglig innebär att alla kommuninvånare ska ha kunskap om vilket stöd och vilken hjälp som finns och att det ska vara enkelt att komma i kontakt med socialtjänsten.

Möjligheten att ge insatser utan föregående behovsprövning kan vara en del i en lätt tillgänglig socialtjänst.

Socialtjänsten ska planera sina insatser och bidra med kunskap i samhällsplanering

Förebyggande

Lätt tillgänglig

Jämlik och jämställd

Jämlikhet och jämställdhet handlar om alla människors lika värde, deras rättigheter, möjligheter och makt att påverka både samhället och sitt eget liv.

Att bidra till jämlika och **jämställda** levnadsvillkor ingår i socialtjänstens övergripande mål, och ska därmed genomsyra hela verksamheten.

Det innebär att aktivt motverka diskriminering på grund av kön, könsidentitet och uttryck, sexuell läggning, religion, etnicitet, ålder och funktionsnedsättning samt minska skillnader i socioekonomi och utbildning

Kunskapsbaserad

Socialtjänstens verksamhet ska vara kunskapsbaserad och bedrivas i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet.

Med vetenskap avses vetenskaplig kunskap som tagits fram med olika forskningsmetoder.

Med beprövad erfarenhet avses kunskap från profession och brukare som har synliggjorts, värderats och systematiserats genom uppföljning, dokumentation, kritisk granskning och spridning.

**Vetenskap,
beprövad erfarenhet**

Ny socialtjänstlag – hur ligger vi till?

Förebyggande och lätt tillgänglig

En jämlik och jämställd

En kunskapsbaserad socialtjänst med god kvalite

Övergripande styrning och ledning

Prioriterade områden 2025

Förebyggande och lätt tillgänglig - Förstärka och hålla i det förebyggande arbetet

En jämlik och jämställd socialtjänst - Förstärk arbetet med jämställdhet och jämlikhet, 2025 kartläggning genomförd

En kunskapsbaserad socialtjänst med god kvalitet

- Kvalitetsarbete - vilka kvalitetsmål har vi idag? Hur följer vi dessa? Är det tillräckligt?
- Genomlys avvikelseprocess
- Starta och utvärdera projekt som är forskningsbaserade

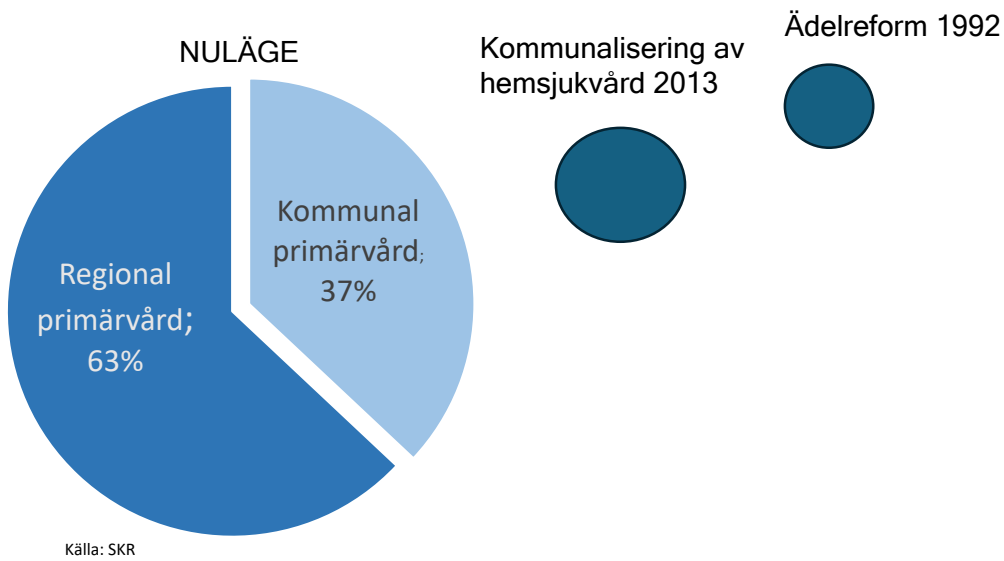
Övergripande ledning och styrning

- kommunövergripande samordningsgrupp för riktning framåt

Inför lagens ikraftträdande

- Reviderat Delegationsordningar
- Reviderat dokumenthanteringsplaner
- Uppdaterat rutiner och frastexter kopplat till verksamhetssystem
- Beslutat om ej behovsprövade insatser
- Reviderat rutiner som har laghänvisningar
- Tagit fram ett APT-material och informerat alla chefer

Den delade primärvården

Hälsa och sjukvårdslagen om primärvårdens uppdrag:

- tillhandahålla de hälso- och sjukvårdstjänster som krävs för att tillgodose vanligt förekommande vårdbehov,
- se till att vården **är lätt tillgänglig**,
- tillhandahålla **förebyggande insatser** utifrån såväl befolkningens behov som patientens individuella behov och förutsättningar,
- tillhandahålla rehabiliterande insatser utifrån patientens **individuella behov och förutsättningar**
- **samordna** olika insatser för patienten i de fall det är mest ändamålsenligt att samordningen sker inom primärvården, och
- möjliggöra medverkan vid genomförande av **forskningsarbete**

Ny socialtjänstlag:

Lätt tillgänglig

Förebyggande

Samarbete

Planering,
helhetssyn

Vetenskap,
beprövad erfarenhet

Omställning
pågår

Umeå kommuns pensionärsråd 17 oktober 2025

- Äldrenämndens ekonomiska ramar för budget 2026 och investeringsplan 2027 – 2029

Budgetram 2026 & plan 2027-2029

Generella justeringar i planeringsdirektiv 2026 – 2029

- Sänkt PO – från 40,84% till 40,02%

KF beslut tilldelning

- Särskilda satsningar - motivering

Investeringsplan

- Inga nya boenden, 90 pl. struken

ÄN behov i planeringsyttrandet 2026 - 2029

Äldrenämnd - Behov 2026

Äldrenämnd Tillväxt behov (Mnkr)	2026	2027	2028	2029
Nödvändig omställning	30,0	20,0	20,0	20,0
Volymökning kostnad årsvis	21,5	19,6	21,2	52,6
Volymökning kostnad ack.	21,5	41,1	62,3	114,9

OBS! Lokalförändring = förändrat behov av vård- och omsorgsboende

Tillväxt (Behovsutveckling)

Befolkningsprognosen ligger till grund:

- 1,3 % av åldersgruppen 65-79 år har behov av vård- och omsorgsboende
- 9,3 % av åldersgruppen 80 år > har behov av vård- och omsorgsboende
- 3,0 % av åldersgruppen 65-79 år har behov av hemtjänst
- 19,0 % av åldersgruppen 80 år > har behov av hemtjänst
- 4,0 % av åldersgruppen 65 år > har behov av hälso- och sjukvård i hemmet
- 0,1 % av åldersgruppen 19-64 år har behov av hälso- och sjukvård i hemmet

Total år 2026 behovsutveckling : 21,5 Mnkr

Äldrenämnd utöver tillväxt (Mnkr)	2026	2027	2028	2029
Ersättning hemtjänstutförare	5,5	5,6	5,7	5,8
Index årsvis	51,3	51,3	55,1	24,3
Index ack.	51,3	102,5	157,6	181,8

Behov utöver tillväxt:

Indexuppräknig av befintlig verksamhet 51,3 Mnkr

Höjd ersättning till hemtjänstutförare 5,5 Mnkr

Totalt: 56,8

PKI

Personal 3,7%

Förbrukning 2,5%

Övrigt:

Omställning

Totalt: 30,0

Avskaffa delade turer - Ej i total

Minskat antal medarbetare per chef - Ej i total 200,0

Total år 2026 utöver behovsutveckling : 86,8 Mnkr

Äldrenämndens totala behov år 2026: 108,3 Mnkr, i KF plan ett tillskott 51,0 Mnkr ger ett nettobehov om 57,2 Mnkr

UMEÅ
KOMMUN

Äldrenämnden av KF tilldelad Ekonomisk ram för 2026 (mnkr)

UMEÅ
KOMMUN

Äldrenämndens fastställda budget för 2025 (beslut i juni 2024)	-1 396,75
Äldrenämndens tilldelning enligt förslag i planeringsdirektiv 1	
Tillskott enligt modell	-58,06
Justering av PO-pålägg	7,06
Teknisk ramjustering efter planeringsdirektiv 1	
Teknisk ramjustering 2025 KS nau 2025-02-18	-0,37
Av kommunfullmäktige beslutade justeringar i juni 2025	
Demografi	-24,54
Bemanningsatsning kvalitetsundersköterskor	-22,00
Ramtid hemtjänst	-5,00
Medarbetarinflytande	-2,00
Kvalitetssatsning ledning och styrning	-2,00
Arbetsskor	-1,00
Tillskott inriktningsmål 0,5%	-6,98
Ekonomisk tilldelning för 2026	-1 511,64
Ökad ekonomisk tilldelning 2026 jämfört med 2025	-114,89

6,6 mnkr
mer än
uttryckt
behov

Statliga bidrag 2026 (uppskattade belopp)

- Äldreomsorgssatsningen 41 mnkr
- God och nära vård 8 mnkr
- Äldreomsorgslyftet 16 mnkr
- Ny socialtjänstlag 10 mnkr

Ca 75 mnkr i bidrag/intäkter

Investeringsram Äldre nämnden 2026 - 2029

Nämnd/styrelse	Budget 2025	Budget 2026	Plan		
			2027	2028	2029
Äldre nämnd	37 145	24 437	22 437	28 626	20 222

Nämnd	Status/Kategori	Budget 2026	Plan 2027	Plan 2028	Plan 2029	Summa 2026-2029
Äldre nämnd		24 437	22 437	28 626	20 222	95 722
Digitalisering, ny	Ej påbörjad	1 300	1 100	6 800	600	9 800
Inventarier/digitalisering extern förhyrning, ny	Ej påbörjad	3 737	3 737	3 800	767	12 041
Inventarier/Digitalisering/Hjälpmedel re	Årligt ramanslag (reinvestering)	19 400	17 600	18 026	18 855	73 881

Nämnd	Status/Kategori	Budget 2026	Plan 2027	Plan 2028	Plan 2029	Summa 2026-2029
Äldre nämnd		22 500	13 500	5 610	17 722	59 332
Ram anpassning kommunala lokaler och boenden	Årligt ramanslag (reinvestering)	5 500	5 500	5 610	5 722	22 332
Solgården VOB, anpassningar	Nytt	17 000	8 000	0	0	25 000
Sävar hemtjänstlokal/dagverksamhet dementa, del av VOB	Ej påbörjad	0	0	0	2 000	2 000
Sävar Vård- och omsorgsboende 60 pl	Ej påbörjad	0	0	0	10 000	10 000

BESLUT

2025-10-15

Dnr 3.1.1-27180/2025-3

1(2)

Ert dnr ÄN-2025/00220

Umeå kommun
Äldrenämnden
901 84 UMEÅ

Umeå kommun Socialtjänsten
Datum 2025-10-16
Dnr ÄN-2025/00220-4

Ärendet

Anmälan enligt lex Maria från Umeå kommun, om risk för allvarlig vårdskada vid hemsjukvården i Umeå.

Anmälan handlar om en patient som hade stöd i läkemedelshanteringen. Blodförtunnande behandling uteblev en period med ökad risk för konsekvens.

Beslut

Inspektionen för vård och omsorg (IVO) avslutar ärendet och kommer inte att vidta några ytterligare åtgärder.

Skälen för beslutet

IVO bedömer att vårdgivaren har fullgjort sin skyldighet att utreda och anmäla händelser som har medfört eller hade kunnat medföra en allvarlig vårdskada.

Enligt IVO framstår vårdgivarens slutsatser som rimliga och adekvata. Vårdgivaren har vidtagit och planerar att vidta åtgärder för att hindra att något liknande inträffar igen.

Därmed har vårdgivaren uppfyllt kraven i 3 kap. 2-5 §§ patientsäkerhetslagen (2010:659), PSL och de föreskrifter som beskriver vårdgivares ansvar för systematiskt patientsäkerhetsarbete, HSLF-FS 2017:40 och anmälan till IVO av händelser som medfört eller hade kunnat medföra allvarlig vårdskada, HSLF-FS 2017:41.

Underlag

- Anmälan och vårdgivarens utredning
- Kopia av journal.

Beslut i detta ärende har fattats av enhetschefen Åsa Pålsson Stråe. I den slutliga handläggningen har inspektören Magdalena Anundsson deltagit. Inspektören Eva-Lena Wrethén har varit föredragande.

Information om IVO:s uppdrag i hanteringen av anmälningar enligt lex Maria

Vårdgivaren är skyldig att utreda och till IVO anmäla händelser som medfört eller hade kunnat medföra allvarlig vårdskada. Syftet med utredningen ska vara att så långt som möjligt klarlägga händelseförloppet och vilka faktorer som påverkat det. Av vårdgivarens utredning ska framgå vilka åtgärder som har beslutats i syfte att hindra att liknande händelser inträffar på nytt, eller att begränsa effekterna av sådana händelser om de inte helt går att förhindra. Det ska även framgå att patienten har getts tillfälle att beskriva händelsen samt hur hälso- och sjukvårdspersonalen informeras om vårdgivarens analys och bedömning av händelsen i syfte att bidra till lärande och ökad patientsäkerhet. IVO:s ansvar när det gäller anmälningar enligt lex Maria är att granska vårdgivarens utredning. Om IVO bedömer att vårdgivarens utredning följer gällande bestämmelser avslutar IVO ärendet.

Denna behandling '161/25 Återkoppling kurser och konferenser' har inget tjänsteutlåtande.

Denna behandling '162/25 Övriga frågor' har inget tjänsteutlåtande.